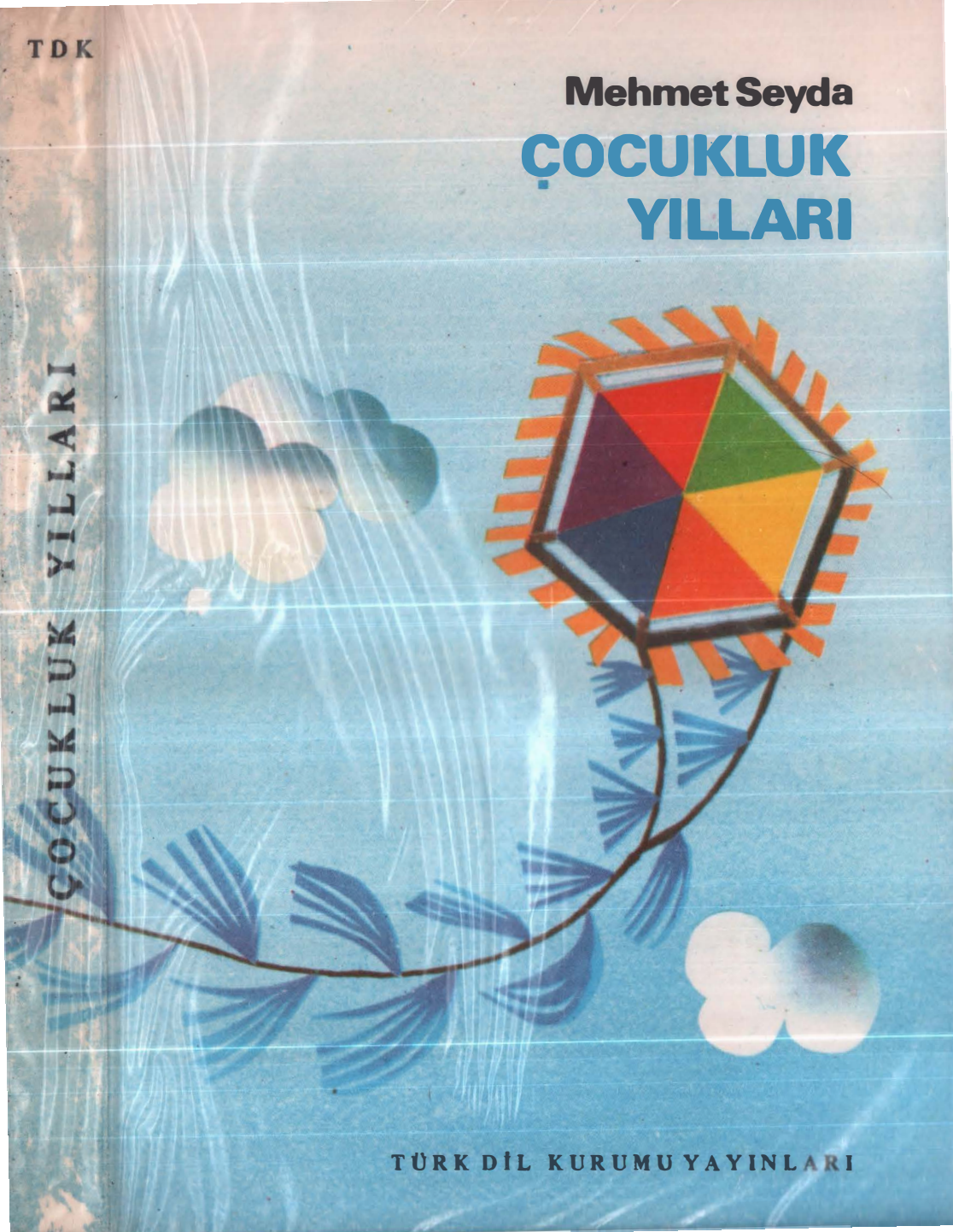
TDK

ÇOCUKLUK YILLARI

Mehmet Seyda

ÇOCUKLUK YILLARI

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

Tüm çocuklara,
torunum Levent Şafak'la
yeğenim Oya İdil'e.

M.S.

Kapak : Leylâ Uçansu

DMS. Doruk Matbaacılık Sanayii, Ankara 1980

MEHMET SEYDA

ÇOCUKLUK YILLARI

YAZARLARIMIZIN ÇOCUKLUK ANILARI

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI

TDK TANITMA YAYINLARI
ÇEŞİTLİ KONULAR DİZİSİ : 25

TÜRK DİL KURUMU YAYINLARI : 464

İÇİNDEKİLER

Mehmet Seyda : Sevgili Çocuklar 7
Adalet Ağaoğlu 13
Tevfik Akdağ 20
Gülten Akın 24
Sabahattin Kudret Aksal 29
Tahir Alangu 36
Talip Apaydın 41
Balaban 46
Selçuk Baran 50
Mehmet Başaran 55
Fakir Baykurt 60
Ataol Behramoğlu 65
Kemal Bekir 69
İlhan Berk 73
Adnan Binyazar 77
Hüsamettin Bozok 82
Muzaffer Buyrukçu 87
Demirtaş Ceyhun 91
Arif Damar 96
Hasan İzzettin Dinamo 100
Mehmet H. Doğan 104
Sulhi Dölek 108
Behiç Duygulu 112
Hasan Ali Ediz 117
Metin Eloğlu 122
Muzaffer Erdost 125
Konur Ertop 129
Müjdat Gezen 133
Burhan Günel 137

Vedat Günyol 141
Hasan Hüseyin 145
Afet Ilgaz 150
Tarık Dursun K. 155
Ümit Kaftancıoğlu 160
Mehmed Kemal 165
Şükran Kurdakul 169
Cahit Külebi 174
Mahmut Makal 178
Nezihe Meriç 184
Rauf Mutluay 187
Fethi Naci 192
Yaşar Nabi Nayır 197
Aziz Nesin 201
A. Turan Oflazoğlu 206
Fikret Otyam 211
Aysel Özakın 215
Celâl Özcan 218
Emin Özdemir 222
Demir Özlü 226
Ali Püsküllüoğlu 230
Tahsin Saraç 234
İlhan Selçuk 238
Osman Şahin 242
Haldun Taner 246
Necati Tosuner 251
Nermi Uygur 254
Suut Kemal Yetkin 258
Bekir Yıldız 261
Cengiz Yörük 265

Sevgili çocuklar,

Biliyorsunuz; tüm dünyada ve ülkemizde bu yıl, 1979 yılı sizin yılınız, «çocuk yılı» olarak kabul ve ilan edildi. Bu konuda çeşitli toplantılar düzenlendi, söylevler verildi. Çeşitli sorunlarınızla, dertlerinizle öne, başa alındınız. Öneminiz üzerinde duruldu. Aslında, yaşça büyükleriniz sağlıklı, güvenli, mutlu bir yaşama kavuşturulup yetişmeniz için neler düşünseler, yapsalar azdır. Yalnız 1979 yılı değil, gelecek tüm yıllar sizin yılınız olmalıdır. «Yarının büyükleri» sizlersiniz, sizler olacaksınız. Zamanla her şey el değiştirecek, sizlere kalacak.

Yazarlarımızın «çocukluk yıllarını» derleyen bir kitap hazırlamam önerildiğinde, ben bu öneriyi istekle, severek kabullendim. Özellikle günümüz yazarlarının ilginç çocukluk anılarını bu kitapta gözlerinizin önüne sermaye çalıştım.

Neden, niçin ?

Onlar da, şimdiki sizler gibi, bir zamanlar çocuktular çünkü. Geriye dönülüp de bir daha yaşanılması nice istenilse olanaksız bu güzelim çağı, bu cıvıl cıvıl çağı, bu saflık doiu çağı, bu altın çağı sevinçleriyle, üzüntüleriyle; tıpkı şimdi sizin isteklerinizin doğrultusunda, büyümek, bir an önce büyümek tutkularıyla onlar da görmüş geçirmiş, yaşamışlardı çünkü. Bir baltaya sap olmayı, ekmek paralarını bir an önce kazanmayı, kiminde ana baba baskısını, kiminde okul öğretmen baskısını üzerlerinden bir an önce kaldırmayı istemişlerdi. Sizlere aktarılacak, aktarılınca sizleri bu sorunlar üzerinde hem duygulandırıp hem düşündürecek sayısız anıları vardı çünkü.

Bebekliğimizde, ilk yıllarımızda sıfır noktada düğümlenmiş belleğimiz dışarıya ne zaman açılır, ilk anımız hangisidir? Bunu hiçbirimiz, hiçbir zaman kesinlikle bilemeyiz. Ama şu yeryüzünde anısız kimse olmadığını, olamayacağını kesinlikle biliriz.

Kitabı istekle hazırladım. Çünkü, yazarlar sizlere anılarını en etkin, en dokunaklı biçimde anlatma yetkisini, olanağını ellerinde bulunduran kimselerdir. Ayrılıkları, özellikleri buradadır onların. Onların anlatışı bir başka türlüdür; uçup gitmez, kalıcı olur; anılarında sanki kendi çocukluğumuzu görürüz, büyümüş olsak da, çocukluğumuza yeniden gider, sanki o yılları yeniden yaşarız. Bunu böyle derken, bu kitabın yalnız sizlere değil, büyüklere de seslendiğini, epey şeyler vereceğini söylemek istiyorum.

Yazarlarımızı okuyunca göreceksiniz ayrıca; pek çoğunun çocukluk yılları mutsuzluklarla doludur. Büyüklerinin, çevrelerinin haksızlıklarına uğramışlardır. Ezilmişler, dövülmüşler, yetişmelerinde yoklukların, yoksullukların daracık çemberlerinden geçmişlerdir. Ana baba ilgisine, sevgisine en çok gereksinme duydukları bir dönemde bunlardan birinin eksikliği, hele hele ikisinden de yoksun kalışları, çocuk yaşta bellerini bükmüştür. Ananın, babanın yokluğu, her çocukta olduğu gibi, onlarda da derin izler, acılar bırakmıştır.

Kimi sanatçılarımızda, herhalde aşırı duyarlıkları yüzünden olacak, bu ilgi sevgi eksikliğinin kendilerini anayı, babayı tümden yadsımaya değin götürdüğünü görüyoruz. Kimiyse, ufacık bir ilgiyi başının tacı ediyor, ona sığınıyor, onu yıllar boyu unutmuyor. Bu da, aşırı duyarlığın bir başka çeşidi oluyor.

Öyle ya da böyle, çocuklukta çekilen sıkıntıların, uğranılan haksızlıkların, duyulan eksikliklerin, bunlar dolayısıyla geçirilen ruhsal bunalımların sonradan genellik-

le sanatçılığa, özellikle (romancı, şair, öykücü olarak) yazarlığa çanak tutması, kaynaklık etmesi biraz garip, biraz şaşırtıcı değil mi ? Ama bakarsanız değil, çok doğal bir şey bu değişim, dönüşüm aslında. Çünkü sanatçı, hem çocuklar hem büyükler için, hem kendisi hem başkaları için daha mutlu bir dünyanın düşlerine, özlemine, bu özleyişlerle düşlemelerin gerçekleştirilmesi çabalarına genellikle çocukluk yıllarının dürtülerinden, tepkilerinden esinlenip etkilenerek katılır. Çünkü ilerdeki kişiliğimizin, insanlığımızın iskeleti, çatısı -hemen hemen tümüyle- çocukluğumuzda kurulur, çatılır.

Ne demişler ? Her şey çocuklukta başlar, çocukla başlar.

Sormakta haklısınız : «Peki, analı babalı büyümüş, rahat büyümüş, çocukluğu mutlu geçmiş sanatçı hiç mi yok ?»

Ne demek, olmaz olur mu, ben bunu demek istemedim. Ben genelden söz ettim, genellikle böyle oluyor demeğe getirdim. Evet, anlıyorum. Asıl sanatçılık, en başta çocukluk, sonra ergenlik, daha sonra erginlik çağlarımızın göz açıcı karşılaştırmalarıyla, evdeki hesabın çarşıya uymayışının zaman içinde kavranılmasıyla, insan sevgisiyle, yurt sevgisiyle, kitap sevgisiyle gerçekleşir ... dersem daha doğru olur.

Ve şimdi sanırım, bunu böyle derken pek yanılmıyorum. Çünkü sevgi pınarı kurumuş, içi karanlık, kitap okumaz sanatçıya, yazara rastlamadım bu yaşa geldim geleli. Her kitabın kişisel, toplumsal, bilgisel deneyler birikimi olduğunu yadsıyan yazara da rastlamadım ; salt okul kitaplarıyla yetinenlere de ...

Yazara, insan sevgisidir o hepimizi derinden derine etkileyen, sarsan kitapları yazdırtan ; sürekli okuması, araştırması, bunlarla beslenerek zenginleşmiş düşünce-

riyle duygularının kaynaşımıdır. Ta ötelerden, uzak yüzyıllardan gelen sanatın kalıtı, aynı zamanda büyüsüdür bu. Adeta süzülerek gelir, bulur, çarpar bizi. Herhangi bir olay, herhangi bir izlenim, ani, düşünce, duygu sayısız biçimde yazılabilecekken, bizleri kıskıvrak yakalayıp kendine çekerek, bağlayarak, bize, «Bu ancak böyle yazılır..» dedirtir.

İşte, yazarlarımızın çocukluk yıllarına ilişkin anılarını bütün bunlardan dolayı istekle derleyip, gözlerinizin önüne sermeye çalıştım. Yazık ki hepsini bir araya getiremedim, buna olanak yoktu, birazıyla yetinmek zorunda kaldım. Ama birazıyla da olsa, onların size, sizin onlara yaklaşmanıza yarayacak kapıların aralanmasına çalıştığım için sevinçliyim. Sanatçıların ömürleri boyu biraz çocuk olduklarını, biraz çocuk kaldıklarını, hep sizlerden yana olduklarını gösterebildiğim için ...

İnanıyorum ki, onların çocukluk yıllarını öğrenmekle onları daha çok seveceksiniz.

Sağlıklı, mutlu günler hepinize. Uzun, mutlu yıllar, başarılar. Yolunuz, önünüz açık, ışıklı olsun her zaman

Mehmet SEYDA

(Kadıköy, Ekim 1979)

ÇOCUKLUK YILLARI

ADALET AĞAOĞLU

Ankara'ya yakın bir ilçede, Nallıhan'da doğdu (1929). Başkenti ortaokula başladığı yıl gördü. Bütün öğrenimini orada tamamladı. Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü bitirdi. Ankara Radyosunda çalışmaya başladı. O zamandan başlayarak, TRT kurulduktan sonra da, yurt dışına gittiği zorunlu ara vermeler dışında 17 yıl süreyle yayıncılıkta çalıştı. 1970'te TRT'den ayrıldı. O günden bugüne salt yazarlık alanında çalışıyor.

Yazın yaşamı şiirle başladı. O zaman 17 - 18 yaşlarındaydı. Hemen bunun ardından ve şiir yazmanın yanı sıra bir gazetede takma adla çeviriler yaptı, kısa öyküler, yazdı. Tiyatroyla ilgilenmeye başladı. İlk sahne oyununu 22 yaşında bir arkadaşıyla yazdı. Oyun, Küçük Tiyatroda oynandı.

Bundan sonra art arda radyo ve sahne oyunları yazdı. Sahnelenen oyunlarının belli başlıları : *Evcilik Oyunu*, *Çatıdaki Çatlak*, *Tombala*, *Kendini Yazan Şarkı*. Bunların dışında pek çok da oyun çevirmiştir. *Üç Oyun* adlı kısa oyunlarıyla 1975 TDK. Tiyatro Ödülü'nü almıştır.

Öykü ve roman birikimi 1973'ten sonra gün ışığına çıkmıştır. İlk romanı *Ölmeye Yatmak* (1973). Bu romanla kültür ikilemi sorunsalı içinde kendi kuşağının eleştirisini getirmiştir. Geniş yankı yapan bu romanın ardından ilk öykü kitabı *Yüksek Gerilim* yayımlandı (1974). *Yüksek Gerilim* Sait Faik Hikâye Armağanı'nı kazandı. Bunu öteki romanları, «*Fikrimin*

İnce Gülü» (1976) ile *Bir Düğün Gecesi* (1979) izledi. *Sessizliğin İlk Sesi* adlı öykü kitabı ise 1978'de yayımlandı. *«Fikrimin İnce Gülü»*'nde tüketim ekonomisinin kendine ve toplumuna yabancılaştırdığı insanı, *Bir Düğün Gecesi*'nde ise *Ölmeye Yatmak* kuşağı ile onlardan sonra gelenlerin ilişkilerini, bu ilişkilerdeki çatışmaları, bunalımlı dönemlerin bireyin iç dünyasına, birey bilincine yansıyışını gösterdi. Romanları da, öyküleri de bireyi tarihsel ve toplumsal bağından koparmadan irdelemeyi öngörüyor. Adalet Ağaoğlu yapıtlarında ayrıca yazınsal anlatım güzelliğini, biçimsel kaygıyı da göz ardı etmemeyi önkoşul sayıyor.

Bu yapıtlarının yanı sıra yazın dergilerinde, gazetelerde de öyküler, yazılar yazmaktadır. Otuz yıllık bir yazın yaşamı var.

Çocukluğu gibi ilk gençliği de yazınla, sanatla en küçük ilişkisi bulunmayan bir çevrede geçmiştir. Yazın dünyasına yalnız, ama hem en yoksul, hem en üstteki insanların arasındaki büyük uçurumu göre göre yüklendiği büyük bir dağarcıkla geldiğini söylüyor.

Çocukken bir kez, hem de öyle bezden mezden değil, sahici bir oyuncak bebeğim olmuştu. O bebeği şimdi de kuşkusuz dört beş yaşlarımın gözüyle görebilmeye çalışıyorum : Kocaman bir bebekti. Pespembe, tombul kırmızı yanaklı ; lüle lüle sarı saçlı, uzun kirpikli, gözleri açılır kapanır, sürekli gülümseyen bir bebek. Ben, böyle bir şeyi, bir oyuncakçı dükkânının vitrininde bile görmemiştim. Çünkü küçük bir kasabada doğmuştum. Orada hiç oyuncakçı dükkânı yoktu. Hele benim çocukluk yıllarımda, küçük kasaba çarşılarında salt, tahıl, tarım araç ve gereçleri ile bir de çivi, kına, urgan, çok az da defter, kalem ve kâğıtlı şekerin hepsini birlikte satmaya çalışan dükkânlar bulunurdu. Babamın da çarşıda böyle küçük bir dükkânı vardı.

Babam, dükkânında satacağı öteberiyi İstanbul'dan getirirdi. Demek, oraya bir gidişinde içinden kopmuş, bana o bebeği getirmişti işte. Giyinik bir bebek değildi. Ama salt gözlerini açıp kapamakla kalmıyor, kollarını, bacaklarını da oynatabiliyordu. Çocuk, görmeyi bile aklından geçiremediği böyle bir oyuncağa kavuşursa nasıl olur ? Bunu yine en iyi siz çocuklar bilebilirsiniz. Ya da bir yanları hep çocuk kalmış büyükler bilir.

Kâğıdından çıkarıp bebeği elime verdikleri zaman, içimde nerdeyse taşıyamayacağım ölçüde bir gümbürdeme oldu. O gümbürtü arasında, o zamana dek bildiğim dünyanın rengi değişti. Aman, amaaan ! Her yan güneşin yedi rengine bulandı. O yedi renk, yaldızlı tozlar benzeri saçıldı dört bir yanıma. Kulaklarımı, hiç bilmediğim güzellikte bir müzik doldurdu. Suların usul şıpırtısı, o müzik sesine karıştı. Bebekle el ele tutuşmuş, böyle büyülü bir dünyada uçarcasına gidiyorduk sanki. İçimde sonsuz bir hafiflik duyuyordum. Ağırlığım yoktu. Hiçbir şeyin ağırlığı yoktu. Bir tüy benzeri enginlerde süzülüyordum. Bunu, eli elimdeki bebeğe borçlu olduğumu ise bir an unutmuyordum.

Unutamadığım başka bir şey daha vardı : Beni böyle, ağırlıksız, tüy gibi, enginlerde dolaştıran, kendini bir bebek biçiminde gösteriveren babamın sevgisiydi. Bunu o güne dek hiç anlamamıştım. İşte şimdi iyice biliyordum. Babam beni seviyordu ! Çünkü, çok uzaklarda iken beni düşünmüş, düşündüğünü bana anlatabilecek bir yol bile bulmuştu. Bana olan sevgisini oyuncak bir bebek biçimine dökmüş, getirip kucağıma bırakmıştı. Bebek, benim ilk oyuncağım olmaktan da öte, bunun için önemliydi. Çok değerliydi.

Gözleri açılıp kapanan bebeğe öylesi değer veriyordum ki, kırarsam, bir yerine bir şey olursa, babamın ba-

na duyduğu sevgiyi de yitireceğimden korkuyordum. O zaman her şey yeniden çok ağır, kederli olacaktı. Güneşin yedi rengi solacaktı. Kulaklarım o eşsiz güzellikteki müziği, gümüş derelerin şırıltısını işitemez olacaktı.

Böyle bir korkudan ötürü, bebekle bilindiği biçimde oynamıyordum. Yani onu her dakika her yere taşımıyor, oturup onunla kap kacak ovmuyor, ekmek pişirmiyor, bir tasa sokup onun saçlarını yıkamaya kalkmıyor, günde elli kez uyutup uyandırmıyor, yatırıp kaldırmıyor, gözlerini kapayıp açsın diye bakmıyordum ona. Annem de, bebeğe verdiğim değişik değeri anlamıştı. Onu, oturma odasının dolabındaki en üst rafa koymasını istemiştim. Annem bebeği oraya koymuştu. İki kolu öne uzanmış, gözleri açık, bacakları da iki yana ayrık olarak oturtmuştu rafın üstüne. Bebeğin öylece oturuşuna uzun uzun bakmıştım. Sonra, dolabın kapağını kapadı annem. Usulca uzaklaştık. İçimde serin, güven dolu duygularla uyudum.

Sabahları gözümü açar açmaz o odaya koşar, ayaklarımın ucunda yükselerek dolabın kapağını çeker, üst rafta beni bekleyen bebeğimle göz göze gelirdim. Onunla konuşurdum. Susadın mı, derdim. Karnın aç mı ? Canın sıkıldı mı ? Beni özledin mi, derdim. Susayıp susamadığını, karnının aç olup olmadığını pek iyi anlayamazdım, ama beni özlediğini hemen anlardım. Çünkü ben onu çok özlemiş olurdum. Arada bir annemden, bebeği birazcık oradan indirmesini isterdim. Alır, kucağıma verirdi. Kucağımda tutarken bir yerini incitmekten korkardım. Dizlerimde bile sallayamadan öylece yüzüne bakardım. Sonra yorulup hastalanacağına, öleceğine inanır, onu anneme uzatırdım. O da yeniden dolabın üst rafına koyardı bebeği. Kapağı örterdi.

Anneme bezginlik verecek denli çok açardım o dolabı. Açar, bebeğe bakar, orada durduğunu görüp içim rahatlar, onunla konuşur gülüşür, sonra yine örterdim dolabı. Bir bebekle oynama biçimim buydu işte. Onunla, kendime göre nice duygular paylaşırdım. Çok iyi anlaşıyorduk. Kırk arkadaşım olsa, biriyle bile böyle anlaşamazdım belki. Hiçbiri benimle yüce dağları aşmaz, o dağların ardında ne olduğunu bulmaya gitmez, oralardaki mavi denizlere kavuşmazdı. Bizse bebeğimle o denizleri de aşıyor, gökyüzündeki bütün yıldızları bile tek tek dolaşıyorduk. Erkek kardeşlerimden başka arkadaşım yoktu, onlarsa beni oyunlarına katmıyorlar, bir köşede unutuyorlardı. Belki de ondan...

Günlerce sürdü bu: Her sabah uyanır uyanmaz o odaya koşuşum, dolabı açıp bebeğin oradan bana gülümsediğini seçişim, benimle dağların ardına gitmeye hazır olduğunu bilişim, içimdeki uçsuz bucaksız sevinç, babama duyduğum güven, sevildiğini bilen bir çocukluk dünyası...

Derken, bir sabah o dünya kapkaranlık kesiliverdi. Güneşin yedi rengi yitti. Çevreme pul pul dökülen pırıltılar söndü. Müzik durdu. Aştığımız dağlardaki derelerin gümüş suları taştı. Büyük, boz dalgalar her yanımı sardı. O karanlık sularda boğuldum. Çünkü, o sabah da koşup dolabı açtığım zaman, bebek yerinde yoktu. Kapkaranlıktı dolabın içi. Bebeği, annemle üstüne oturttuğumuz raf kupkuru, katı bir yürekti. Bomboş bir tahta... Anneme koştum. Yeri süpürüyordu. Karşısında, hiçbir şey demeden duruyordum. Hiçbir şey soramıyordum. Duruyor, hep anneme bakıyordum. Annemse durmadan yeri süpürüyordu. Bin yıl süpürdü. Yüz bin yıl süpürdü o yeri. Başını bir türlü kaldırmıyordu. Kaldırıp bana bakmıyordu. Sandım ki, bundan böyle annem, artık hep o daracık sofayı süpürüp duracak. Başını hiç kaldırma-

yacak. Yüzüme bakmayacak. Bana, yiten bebeğimden tek haber vermeyecek.

Bunca yıl sonra şimdi, içimi iyice kurcalıyorum. O anda neler duymuş, düşünmüş olabileceğimi bulmaya çalışıyorum. Bir o, sonu gelmez süpürüşten, bir de benim, dipsiz sonsuz, karanlık bir kuyuda sürekli kayıp gidişimden daha belirgin bir şey yakalayamıyorum. O kuyunun derinliklerinde kayarken ise, neden sonra, ama çok sonra, birtakım konuşmalar, açıklamalar işitiyorum. Zaman içinde, vitrinlerdeki oyuncaklara özlemle bakan bir çocuğu her görüşümde, o sözleri birbirine ekliyorum. O sabahtan sonra bir daha yüzünü görmediğim ilk ve son bebeğimin ne olmuş olduğunu, nereye gittiğini anlıyorum. Anlamak, evet. Ama bu, o bebekle kurduğum çocukluk dünyamı bir daha bana geri vermiyor. Onunla açtığımız yollardan yepyeni bir dünyaya göç ediyorum.

Şöyle olmuş: Kasabanın Yukarı Mahallede oturan yüksek memurlarından birinin de bir kızı varmış. Memur, kendi üstlerince iş için kente çağrıldığı bir gün, kızı ondan dönüşünde kendisine bir bebek getirmesini istemiş. İyice sıkılamış babasını. Babası da ona söz vermiş. Kentten dönüşte ona güzel bir bebek getireceğine söz vermiş. Ama, kentteki işi bitip de kasabaya geri geldiği zaman, eli boşmuş. Kızına söz verdiği bebeği almayı unutmuş. Kızı önüne atılıp da:

«Hani bebeğim?» diye sorunca, verdiği sözü ancak anımsamış baba.

Kız, çok ağlamış o zaman. Tepinmiş. Evi, evdekilerin hepsine dar etmiş. Bir gün, iki gün, üç gün... Susmak, durmak bilmemiş: Bebek de bebek!.. Sonunda, benim babam dükkâncı ya, o memur babama koşmuş:

«Olursa sizden olur. Çok rica ediyorum, ne yapıp yapın, kızıma bir bebek bulun» demiş.

Babam ilkin, yeniden İstanbul'a gittiğinde kızına bir bebek getirebileceğini söylemiş ama, memur baba, o akşam evine artık eli bebeksiz dönemeyeceğini belirtmiş. Öylesine yakarıyormuş ki, sonunda babam boynunu bükmüş :

«Peki» demiş, «size şimdi bir bebek bulacağım.»

Eve koşmuş. Haberim olmadan dolaptan almışlar bebeği. Babam, gizlice götürüp memura vermiş onu. Kızını susturmuşlar.

Ne zamandı, tam anımsamıyorum. Babam :

«Canım, sen zaten oynamıyordun. Dolapta durup duruyordu» dedi.

Anneme bakmıştım. Yüzü iyice ter içinde, sanki hâlâ yer süpürüyor.

TEVFİK AKDAĞ

1932 yılında İzmir'de doğdu. İlk ve ortaöğrenimini İzmir'de tamamladı (1951). Sonra Ankara'ya giderek Siyasal Bilgiler Fakültesini bitirdi (1958). Ankara'da bir yandan öğrenimini sürdürürken, bir yandan da geçimini sağlamak için, teknik ressamlık, memurluk ve gazetecilik gibi çeşitli işlerde çalıştı. Üniversiteyi bitirdikten sonra İstanbul'da, şimdi de sürdürdüğü bankacılık mesleğine girdi. Banka müfettişi olarak Türkiye'nin hemen hemen her yerini dolaştı. Bir süre de, meslek incelemeleri için, Almanya ve İsviçre'ye gitti.

Şiir yazmaya 14 yaşında başlamış, önce divan şiirinin, sonra da hececi Cumhuriyet dönemi şairlerinin etkisinde kalan şiirler yazmış, ama bunları yayınlamadan, 1949/1950 yıllarında yeni şiire yönelmiştir. 1952 - 1954 yıllarında, daha çok Orhan Veli'nin izleri görülen şiirlerini Ankara, İstanbul ve İzmir'de çıkan çeşitli dergilerde yayımlayan Tevfik Akdağ, daha sonra 1955 - 1957'lerde yazdığı şiirlerle, yeni şiire karşı oluşan «İkinci Yeni» adıyla anılmaya başlayan, daha çok imgeye, yoğun anlam yüküne dayanan şiir akımının öncü şairleri arasında sayılarak adını duyurdu.

Bu dönemde, tedirgin bir gerilim içinde yazdığı imgeci şiirlerin örneklerinden oluşan *Lâcivert Kanatlı Bir Kuştur Gece* adlı ilk kitabını 1968 yılında yayımladı.

1977 yılında yayımladığı *Çıplak ve Sevinçle* adlı ikinci kitabındaki yalın şiirlerde ise, daha çok anlamaya çalışan bir bilge kimliğinde göründü.

Şiirin yanında, deneme ve kitap eleştirileri ile de ilgilenen Akdağ, bir takma adla, çeşitli dergi ve gazetelerde de bu türlerle ilgili yazıları yazdı.

İzmir'de, eski Bahribaba Parkı'nın üstünde, iğri sokaklı, bozuk kaldırımlı, ıslak yokuşlu Damlacık semtinin Kılıcı Mescit Sokağı. Orta sınıftan bir Türk ailesi. Körfezin yakın sırtlarında, mavi gözlü, pembe yüzlü dedemin (babamın babasının) iki katlı, koruk asmalı evinde başlıyor esmer ve cılız çocukluğum.

1938. Altı yaşındaydım. Ve ilk önemli anım. Atatürk öldü diyorlar. Gözlerimin önünde kirpikleri ıslanmış kadınlar ve beyaz yakalarını çıkarmış ilkokul öğrencileri. Ne olduğunu pek anlamıyorum. Annemden okumasını, yazmasını ve insanlara acımasını öğreniyorum. Dizlerim kan, kafam düşünce içinde. Her şeye hayretim büyüyor.

1939 Eylül. İkinci Dünya Savaşı ve okul dönemim başlıyor. Bombalanma ve İzmir'in yine işgali korkusuyla, ailece, teyzemin kentin güneybatısında bulunan Bozyaka Köyündeki bağına göçüyoruz. O yıl geçen ve küçük ellerimi kanatan şiddetli kış, kır hayatının güçlüğü ve sabahları erkenden okula gitme zorunluğu, küçük yaşımın kötümser felsefesini oluşturuyor.

1940 - 1942. İlkbaharda, yeşil otlar, kuzukulakları, ebegömeçleri ve sığırcık kuşlarının sesleri içinde, ilk arkadaşlık önerimi kendi yaşımdaki elâ gözlü bir kıza sunuyorum. Yazın kente dönüyoruz. Ve büyükannemin (annemin annesinin) Eşrefpaşa'daki küçük, şirin evine taşınıyoruz. Savaşın etkisiyle gittikçe yoksullaşıyoruz. Denizden gelen keskin poyraz ve yağmurdan üşüyen narin bedenimle, fırınların önünde ekmek karneleriyle bek-

leşen yüzleri asık insanların arasından geçiyorum. Dünyam, yani bütün isteklerim eziliyor. Gazetelerde her gün kıpkırmızı Avrupa haritalarını, Hitler denen vahşi bir yaratığın öfkeli suratının ve sıkılmış yumruklarının resimlerini gördükçe korkuyor ve heyecanlanıyorum İkinci ve üçüncü sınıfı bu semtte okuyorum. Öğretmenim İkbal Akarsu, bir rahibe gibi eğiliyor üzerime. Okumayı ve sevmeyi sevdiriyor bana. Papatya ve gelincik kurutur gibi günleri biriktiriyorum. Evimizin aşağısında, sokağın ucunda görünen deniz, bana çok uzak, yabancı bir ülke gibi geliyor. Hayal gücüm genişliyor.

1942 - 1944. Evimiz ve okulum yine değişiyor. İnce duygulu ve düşünceli annem, çocuklarının daha iyi yetişmeleri, daha kibar bir semtte büyümeleri için babamı zorluyor. Ve doğduğum evi satıp Göztepe'de, denize çok yakın bir sokakta (77. Sokak) İtalyan yapısı, iki katlı taş bir evi satın alıp yerleşiyoruz. Dördüncü ve beşinci sınıfları burada, Müdafaai Hukuk İlkokulunda okuyorum. Savaşın son yılları. Babamın maaşı küçüldükçe küçülüyor. Daha da yoksullaşıyor evimiz. Ve mahallemizdeki varlıklı, büyük gelirli komşularımızın çocukları evimizdeki «yok»ların acısını daha bir derinden duyuruyor bana. Hiçbir zaman bir bisikletim, bir futbol topum, içim çektiğinde simit alabilecek bir cep harçlığım olmuyor. Hırsımı kalemlerde, kâğıtlarda, dergilerde ve kitaplarda eritiyorum. Boyuna resim yapıyorum kara kalemle. Evleri, ağaçları, insanları çiziyorum büyük bir iştaha ile. Bir ara, «Arkadaş Arasında» adlı bir duvar gazetesi çıkarıp evimizin penceresine asıyorum. İçinde küçük öyküler, karikatürler, mahalleden haberler, kapımızdan gelip geçenlere gülümsüyor. Ve dördüncü sınıfta, sıra arkadaşım Hamra ile ilgili her şeyi, onun kalemini, defterini, ailesini, evini, evinin mahallesini, geçtiği kaldırımları, okul numarasını, adının harflerini, her şe-

yini, her şeyini gizli bir kıskançlıkla seviyorum. Ama uzun sürmüyor bu çocukluk (sevgisi). İlkokulu bitirince, bir parmağın kopuşu gibi, kopuyor benden. Başka bir kente taşınıyorlar.

1944 - 1947. Ortaokulda geçen yıllarım. Evimize en yakın okula, Karataş Okuluna yazılıyorum. Tramvaylarda salkım saçak gidip gelmeler, deniz kıyısındaki okul bahçesinde beden eğitimi öğretmenimin hızlı koşamadığım için benimle alay etmeleri, arkadaşlarımın durmadan anlattıkları cinsel fıkralar, eşyanın ve canlının doğasına ilk adımlar, beni -yüzeyde de olsa- mutlu kılmağa yetiyor. Tramvay parasından başka cebimde yine bir kuruşun olmayışına aldırmıyorum. Geometrinin çizgileri, karakalemle yaptığım portreler, çiçeklerin taç yaprakları, Galileo Galilei, Lavazie, Vizigotların nal sesleri, Emeviler, Şippililiyuma, Anibal, yani Kemal Bilbaşar'ın tatlı ve yumuşak tarih anlatışı ve dolaylı tümleçler, yüklemler, özneler arasında yudum yudum yaşıyorum. Tahrir (yazma) ödevi olarak yazdığım «Deli Şadiye» adlı öyküme (sınıfta sadece ona) Türkçe öğretmenim şair İlhan İleri dokuz numara veriyor, sevinçten uçuyorum. Tenimi kavuran tuzlu sıcak deniz, parlak yıldızlı gecelerin derin kokusu, Lidakilerin, Isparozların, kayabalıklarının kırmızı ağızlarındaki iğneler, ayağımıza futbol topu diye aldığımız kâğıt ve bez parçaları, tenis topları, kantar içindeki eylül akşam üstleri, gizli gizli kafama sokulan, tırnaklarımdan yukarı doğru yürüyen bir su. Erkekliğimin kılıcını çekişim. Ve taze bir kanın fışkırışı gibi, koşmalar, rübailer, soneler, hüznümün düğmelerini çözerek şiire girişim. Ve daha nice olaylar oluşumlar, duygular, düşünceler ırmağı olan anılar, anılar...

GÜLTEN AKIN

Günümüz şairlerinden Gülten Akın 1933'te Yozgat'ta doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Kız Lisesinde (1951), Yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde bitirdi (1955). Bir süre memurluk yaptıktan sonra avukat oldu. Eşinin kaymakamlığı sırasında gittiği Gevaş, Alucra, Gerze, Saray, Kahramanmaraş'ta yardımcı öğretmenlik ve avukatlık yaptı. 1979'da Türk Dil Kurumundan emekli oldu.

İlk şiiri «Çin Masalı» *Son Haber* gazetesinde çıkan (Nisan 1951) Gülten Akın, ilk gençlik dönemindeki çalışmalarını *Hisar*, *Türk Dili*, *Mülkiye* dergilerinde yayımlamış (1951 - 1956). Teoman Karahun'la birlikte, *Varlık* dergisinin düzenlediği şiir yarışmasını kazanmıştır (1955).

Akın, «1960'a dek şiirlerinde daha çok bireysel durumları işlerken, daha sonra tek insandaki öteki insanların çeşitli durumlarını özümleme çabası sezilen yeni bir ortama girdi. Kendisinin, «Bir yerde sinemanın yaptığını yapıyorum. Yer yer gerçekten birtakım noktalar alıyorum, doğruyu, o insanın doğrusunu almıyorum da, ondan birtakım noktalar alıp kendim birleştiriyorum. Ona paralel doğrular meydana getiriyorum.» biçiminde tanımladığı bu dönemde daha başarılı şiirler yazdı. (Şükran Kurdakul : «*Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*», s. 33).

Akın, aşağıda bir bölümü alınan özyaşam öyküsünün bir yerinde de : «Hemen bütün dizelerimin temelinde birtakım

olgular, gerçekler vardır benim. Bir gün dizelerimin öykülerini yazmayı isterdim, daha yaşlanınca.» deyip, bir yaşlı deli Yahudi çevresinde çizgiler çizen acımasız oğlan çocuklar ve Yahudi için yazdığı şiirden birkaç dize aktarır.

Şiirlerini bugüne değin altı kitapta toplamıştır : *Rüzgâr Saati* (1956), *Kestim Kara Saçlarımı* (1960), *Sığda* (1964), *Kırmızı Karanfil* (1971), *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı* (1972), *Seyran* (1979).

Üç kısa oyunu *Türk Dili* dergisinde yayımlandı (1963-1967).

Sığda adlı kitabı Türk Dil Kurumu 1965 Şiir Ödülü'nü, *Maraş'ın ve Ökkeş'in Destanı* adlı kitabı da TRT 1970 Sanat Ödülleri yarışmasında başarı ödülü kazandı.

Yozgat, benim çocukluğumda Ankara'ya 8 - 10 saatte gidilip gelinen bir kentti. Şimdi otobüsle üç saat. (...) Otobüsten inersiniz çarşıda, sizi ilk karşılayan burcu burcu çam kokusudur. 1943 yılında on yaşındaydım, Yozgat'tan çıktığımızda. 45 yaşındayım bugün, Alır gider bu koku beni. Ortaokul, lise yıllarında yazları giderdim. Sonraları yine gittim her yıl olmasa da. Yakın yıllara dek kendini yoksullukla korudu. Şimdi o da hızlı bir değişim içinde, her yer gibi. (...) Geri kafalı mıyım, uygarlığa karşı mıyım? Değil, Ama kentler de, insanlar da özlerini, özelliklerini koruyarak değişmeli bence. Uygarlaşmanın gereği budur. Ötekine yozlaşma denir. Çarpık değişme denir. Yabancılaşma doğurur ki, ne biçim.

(...) Aşağı Çatak'ta otururduk biz. Babam Balyozoğlugil'den olur. Annemse Kavurgalı Hoca Nuri Efendi'nin kızıdır. Ana yanından soyludur anam, Hoca Nuri Efendi gününün medrese eğitimini görmüş, bunu İstanbul'da tamamlamış aydın bir din adamı, «Ulûm-u diniye» öğretmeniyken, Cumhuriyetle birlikte il kitaplığı yönetici-

liğine getirilmiş. Sarığı atıp şapka giyen ilk kişi. (...) Şekerpınar'a giderken Çatak üstünde bir sarı taş köprü vardır. Köprünün başında Ceritzadelerin evi, yanındaki annemin babasıgilin. Tek kat üstüne ama geniş kurulmuş, sofaları, iç içe kocaman odaları olan evler. (...) Serin avlular, parmaklıklarla korunmuş bahçeler, (...) Annemin babası sessizce doğa, bilim, sanat, şiir düşkünlüğünü sürdürürken, babam evi de canlı, gürlek bir evdi. Çardaklı, sayvanlı, sekili, aydınlık konuk odalı, karanlık tandır odalı ve kilerli bir küçük ev. Babamın dedesini en çok severdim. Ana yanından Rumelili, iriyarı, ev içinde somurtkan, sevdiklerine, dostlarına çok konuşkan, nükteli. Beni kucağına alınca, elimden tutunca çözüldüğünü duyardım. Anasına benzermişim. Yanında adımı söyleyemezdi kimse, «Hanım» ya da «Hatun» eklemeyince ardına. Elimden tutardı akşamüstleri. Vurur giderdik. Çerkez pınarına, küçük pınara varırdık. (...) Dedem yürüyemez olduğunda kendi kendime kaçıp gittim oralara. Dünya susardı. Ürkütücü bir ıssızlık değildi bu. Sonsuzluktu.

Büyü bozuldu sonra. (Hepimizce «dede» bilinen anneannemin babası) Sakıp Bey simgeydi. Ölümü feodal bir düzenin son kalıntılarını silip süpürdü. Çöktü o yan. Bekir Ağa tecimle uğraşırdı, batırdı. (Dedem) Hoca Nuri Efendi az maaşlı bir memur emeklisinin kıt kanaat yaşamına girdi. İkinci Dünya Savaşı gelip çattı. Kimse kimseye elini uzatamaz oldu. (...) Tadı kaçtı oynadığımız bahçelerin, sokakların, evlerin. Köylerle ilişkisi olanlar, bağı bahçesi olanlar iyiydiler.

Dede(m) iyice kocamış, baba(m) askerde. Evin kadınları çarşıya, pazara alışık değil. Ben giderdim. Yüz paralarla filan hesaplar yapardım. Ekmek alırdım. Bollukta eve öteberi taşıyan Ede Memet vardı. Boşlamamıştı bizi. Taşıyamayacağım şeyleri yine o getirirdi.

Okula başlamıştım. Sınıf birinciliğini kimseye bırakmayan küçücük, inecik bir kızdım. Şeker, çay, sadeyağ yaşamımızdan çıkmıştı. Daha başka şeyler de. Pekmez içerdik sabahları. İçimiz alev alev yanardı. Yollarda bir kar bir kar. İnce cılgalardan yürürdük. Yüz kez kara yatar kalkardık. Kalıbımızı çıkarırdık. Yün hırkalarımızın nakışları geçerdi kardan kalıbımıza. Öyle manto falan giymezdik. Hele pantolon! Dışarlıklı bir görevli kızını pantolonla görmüş de çok acımıştım. Hasta sanmıştım. Yoksa niye giysindi.

Öğretmenim maviş, sarışın bir göçmen kızıydı. Melek öğretmen. Kendini paralarcasına çalışırdı bizi eğitmek için. Yıl sonları gösteriler düzenlenirdi. Kıyasıya provalar yapardık. Bir şeyden çok korkardım; azarlanmak. Bir gün saatlerce bir halayı prova ettik. İkinci sınıftaydım. Babamı zorlayarak 5 yaşında okula yazıldığıma göre, 6 yaşında filan olmalıyım. Oynarken oynarken sıkıştım ama nasıl. Kimseye bir şey söyleyemiyordum, yere çöküp diz vurmamla birlikte, olan oldu. Ömrümde ilk utancı duydum böylece.

Temizliğe düşkündü Melek öğretmen. O yıllarsa, uyuz ve bit yılları. Kaşınan kaşınana. Bu uyuzla bit, açlığın arkadaşları, sonraları Doğu Anadolu'da görmüştüm. Kolumda beyaz üstüne kırmızı T. M. yazılı bant, her sabah iç çamaşırlara saçlara bakardık öğretmenle. Bit dediğin durmaz ki bir yerde. Azıcık dalgın ol, bir tanesi bir gün içinde saçını sirkeye boğuverirdi. Zor gelirdi yakın arkadaşlarımın bitini bulup utandırmak. Bu yüzden Melek öğretmene kızardım içimden.

(...) Yıl sonunda karnelerimizi alırdık. Benimki baştan sona pekiyi. O yıllarda ilkokul okuyanlar bilirler, pek kolay alınmazdı bu pekiyiler. Karneleri öteki dedelere nenelere göstermek gelenekte vardı. Olmaz olsun. Anam yollardı dedemlere beni. Varırdım ki, orada

yaşıtım dayı kızı. Tembel mi tembel. Beni görünce başlardı bağıra bağıra ağlamaya. Sesi yeri göğü tutarak.

(...) 1942'de, üç yıl süren askerliğini bitirmişti babam. Ankara'ya gitti. İş buldu, ev buldu, bizi çağırdı. 43 olmuştu. Yeni doğan üçüncü kızkardeşimi de alarak vardık Ankara'ya Denizciler Caddesinin üst yanında, Yahudi Mahallesine yakın bir yerdeydi evimiz. Acımasız oğlan çocuklar bir deli Yahudi'nin çevresine hızla çember çizerlerdi. Ağlardı yaşlı Yahudi, yalvarırdı. Büyüklerden biri acıyıp çember çizgisini silinceye dek kalırdı orda, öylece.

Türkiye Yazıları dergisi, Sayı : 20

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

1920'de İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Işık Lisesinde (1937), yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümünde tamamladı. Bir süre lise felsefe öğretmenliği yaptıktan sonra, İstanbul Belediyesinde Konservatuvar Müdürlüğü, Yazı İşleri Müdürlüğü, Şehir Operası Müdürlüğü gibi yönetsel görevlerde bulundu Sonra gene Konservatuvar Tiyatro Bölümünde öğretmenliğe döndü.

İlk şiiri 1938 yılında yayımlandı. Adının ilk göründüğü dergiler *İnsan*, *Varlık*, *Oluş* dergileridir. 1948'den sonra oyunlar yazmaya başladı. Ozanlıkla oyun yazarlığını birlikte götürdü. 1952 - 1956 yılları arasında yazdığı öykülerini iki kitapta topladı. 1953 yılından başlayarak, *Varlık* dergisinde aralıksız altı yıl değin süren tiyatro eleştirmeciliği var. Çeşitli dergilerde de denemeleri yayımlanan Sabahattin Kudret Aksal'ın şiirlerine yeni arayışların, düşüncelerin, duyumların, öz ve biçim uyum kaygılarının önde geldiği, öyküleriyle oyunlarında ruhsal çözümlemelere daha çok ağırlık verdiği göze çarpar.

Kitapları şunlardır : *Şarkılı Kahve* (şiirler 1944), *Şakacı* (oyun, 1952), *Gün Işığı* (şiirler, 1953), *Gazoz Ağacı* (öyküler, 1954 Sait Faik Hikâye Ödülü almıştır.)*Yaralı Hayvan* (öyküler, 1956 Türk Dil Kurumu Edebiyat Ödülü almıştır.) *Bir Odada Üç Ayna* (oyun, 1956), *Duru Gök* (şiirler, 1958), *Tersine Dönen Şemsiye* (oyun, 1959), *Elinle* (şiirler, 1962), *Bir Sabah Uyanmak*

(*Şarkılı Kahve*'yle *Gün Işığı*'nın bir arada basılmış biçimi, 1962) *Ağızda Bir Sevi* (Paul Eluard'dan çeviri şiirler, 1964), *Kahvede Şenlik Var* (oyun, 1966. Ankara Sanat Sevenler Derneğinin yılın en iyi oyun yazarı ödülünü almıştır), *Eşik* (şiirler, 1970), *Kıral Üşümesi* (oyun 1970), *Çizgi* (şiirler 1976), *Geçmişle Gelecek* (denemeler, 1978), *Şiirler* (tüm şiirlerini toplayan kitap, 1979). 1948 yılında sahneye konan ilk oyunu *Evin Üstündeki Bulut* basılmadı.

Çocukluğumuzun ne zaman, nerede başladığını bilmek güçtür. İlk izlenimlerimiz, ilk anılarımız hangileriydi? Önce, zaman içinde seyrek, bir hayli aralıklı görünen bu resimler soluktur. Sonra sıklaşırlar, bağlantıları kurulur, gittikçe de berraklaşırlar. Yeryüzüne uyanışımız diye betimleyebileceğimiz bu dönem, sabahleyin uyanışımıza benzer. Böyle bir sabahta karanlıktan aydınlığa nasıl bir yarı aydınlığın süzgecinden geçirilirse, çocukluğumuzun anımsayamadığımız döneminden şimdi bize açık seçik görünen günlerine öyle geçtik. Sanki sisten duru ışığa doğru sıyrılan bir gemiydik. Sisin yoğunluğunda kalan zamanımızı, doğumumuzla başlayan öyküyü, o bizim öykümüz değilmiş gibi sonradan bir başkasından dinledik.

Bana söylendiğine göre, Beşiktaş'ta Akaretler'de, Maçka'ya doğru çıkılırken sol yandaki evlerin sondan ikincisinde, 1920 yılının 25 Mart'ında doğmuşum. Yaşamının sonuna dek birlikte oturacağımız eniştemin ölümünden sonra eski not defterlerine göz gezdirirken bu tarihin orada da saptandığını gördüm. Benim doğum tarihimi bildiren mor mürekkeple yazılmış bu küçücük not, bir başkasının yaşamöyküsünün ilk tümcesine ne kadar benziyordu. Buruk bir duyguyla okudum. Eniş-

tem, «25 Mart 1336, Sadettin Bey'in bir erkek evlâdı dün yaya geldi.» diye yazmıştı. Kuşkusuz, bu Rumî tarihe göre bir saptamaydı, Milâdî tarihe çevrilince on üç gün ekleyerek 7 Nisan 1920 tarihini bulmak gerekecekti. Harbiye Nezaretinde mümeyyiz olan babam Sadettin Bey'in evi kalabalık bir evmiş. Babamın annesi, annem, babamız bir annemiz ayrı olan iki ağabeyimle ablam, babamın kızkardeşleriyle çocukları birlikte otururlarmış. Geniş bir taşlıktan girilen bu üç katlı evde üç ay gibi çok kısa bir süre kalmışım. Babam, o günlerin İstanbul'unu kırıp geçiren veremden ölünce, daha ertesi günü teyzem annemle beni alarak gene bir başka kalabalık eve, annemin ailesinin evine götürmüş. Çocuğu olmayan teyzem, böylece beni benimsiyor, yarı annem oluyordu. Babamın evinde verem etkisini sürdürmüş, birkaç yılın içinde ablam, halalarım, halamın bir kızı da ince hastalıktan göçüp gitmiş. Annemin ailesinin evinde, bende yoksunluk duygusu uyandırmamak için, babamın sözünün geçmemesine büyük bir özen gösterildi. «Baba» sözcüğü yasak sayıldı. Bu konuda öyle sağlam bir gelenek kuruldu ki, yaşımın ilerlediği yıllarda bile ben babamın sözünü anneme açmaktan, onun kısacık evlilik geçmişini kurcalamaktan kaçındım. Bana gösterilen özene ben de bir başka özenle karşılık verdim. Çok sonraları, ağabeyimden aldığım küçük bilgilerle yetindim.

Akaretler'deki evden ayrılışımızdan sonra on iki yaşıma dek değişik evlerde yaşadım. Çocukluğumuzun evleri önemlidir. Çünkü çocukluğumuzun öyküsü, biraz da çocukluğumuzun evlerinin öyküsüdür. Kısa sürelerle Üsküdar'da, Şişli'de oturmuşuz. Bu evleri anımsamıyorum. Anılarımın ilk soluk, bir o kadar da kopuk resimleri Beşiktaş'ta, Ortabahçe'de, o semtlerde sayıları hayli kabarık olan Rum mimarisine göre yapılmış kâgir bir evde başlar. Bu evin içini anımsamıyorum. Sadece soluk

mavi badanası, sokağı kollarmış gibi bakınan cumbasıyla bu ev bugün de gözümün önündedir. Yeryüzünde bana yansıyan ilk resim belki de bu evin dış yüzüdür. Evin içini anımsamam ama benim tekerlekli oyuncak atımı anımsarım. Annemin ailesi beni oyuncaklara boğdu, çocukluğumu oyuncakların dünyasında yaşadım. Enişte m de, dayılarım da birçok akşamlar eve bir oyuncakla gelirlerdi. Geçim durumlarının bu türlü bir harcamaya o kadar da yeterli olmadığını sanıyorum. Bu, kızkardeşlerinin babasını erken yitirmiş çocuğuna gösterilen bir özveriydi.

Annemin ailesi de babamın ailesi gibi Rumeliliydi Balkan Savaşından bir ay önce, İstanbul'da subaylık görevini sürdüren enişte m Cemal Bey'le eşi, teyzem Sabriye Hanım'a konuk gelmişler. Savaş başlayınca da dönmek olanağını yitirmişler. Balkan Savaşını izleyen Birinci Dünya Savaşı, ardından Kurtuluş Savaşı, kapanan sınırlar, onları İstanbul'a yerleşmek zorunda bırakmıştı. Dayılarım, yaşamlarını kazanmak için küçük memurluklara girmişler, annem Asiye Hanım da bu dönemde, Birinci Dünya Savaşının bitiminde babamla evlenmişti. Bu bir dizi savaş bitip de sınırlar açılınca, 1924 yılında Yugoslavya'ya, Manastır'a gittik. Büyük bir bahçenin ortasındaki evleri, on iki yıl önce nasıl bırakmışlarsa tüm eşyasıyla duruyordu. Bir cezvenin bile yerinin değişmediğini görmüşler, şaşmışlardı. Gelenler, annem, büyükannem, büyük dayım, yengem, ben olmak üzere ailenin bir bölümüydük. Öbürleri İstanbul'da kalmışlardı. Beni bu eski Balkan kentinde, annemin çocukluğunun ve gençkızlığının evinde en çok ilgilendiren, büyük bahçelerle evin izbesinde duran artık kullanılamaz hale gelmiş arabalar, araba takımları, koşumlar oldu. Aylarca onları kurcaladım durdum. O güne dek görmediğim hısımlarımızın yeni tanıdığım çocuklarıyla arkadaşlık ettim Fet-

hi ve Namık ağabeyilerimi çok sevdim. Bir gün, gene hısımlarımızdan, benden üç dört yaş büyük çok güzel bir kız, Hüdadat, annemin uzun direnişinden sonra izni alarak beni mahalle okuluna başlattı. Sarıklı bir hocanın yanında sopasıyla oturduğu sınıfa birlikte girdik. O, bir İstanbul çocuğunu yanında taşıdığı için övüngen, ben de bu güzel kızın ilgisini çektiğim için şaşkındım. Bu okula bir ya da iki gün gidebildim. Uzun sürecek bir ateşli hastalığa, kızıl hastalığına yakalandım. İyileştikten sonra bir daha gitmedim. Bu resimlerden sonra anımsadığım Drahor'la Pelister'dir. Drahor, kentin ortasından geçen, iki yanı yüksek duvarlarla örülmüş ırmağın adıdır, sağıyla solu çarşıdır. Manastır'ın simgesi gibidir. Pelister'se uzakta bir dağdır, kentin insanları ona çokça bakarlar, dağın rengiyle zirvesindeki kar oranını izleyerek havayı anlamaya çalışırlar. Bizimkilerin ağzından da orada yaşadığımız sürece Pelister sözcüğü hiç düşmedi.

Manastır'da iki yıla yakın bir süre kaldık. 1926 yılının ilkyazında Selânik yoluyla İstanbul'a döndük. Selânik'te, iki gece kaldığımız otelde ilk ve son fesimi unuttum. Türkiye de şapka devrimini tamamlamıştı. Manastır anılarıma bir de şunu eklemek gerekir ki, büyük dayım Tevfik Bey dönüşümüzden önce iki aydan bu yana artık ruh hastasıydı, ölümüne dek de öyle kalacaktı.

İstanbul'da, gene Akaretler'de, bu kez bir başka eve indik. Tüm aile orada toplandı. Birkaç ay sonra da ben, oturduğumuz evin karşısındaki okula gitmeye başladım. Adı Şark İdadisi olan bu okul iki yıl sonra kapanarak yerini Milli Eğitim Bakanlığının açtığı 38'inci İlkokula bıraktı.

O kadar yakın olan okula birkaç gün annem götürdü, çıkışımızda da kapıda bekleyerek aldı. Bu tutumundan utanç duydum, kesinlikle yasakladım. Akaretler'de-

ki evle öğrenciliğimin ilk yılları aynı rüzgârda savrulur, bugün de birini öbüründen ayıramam. O zamandan şimdi kulağıma uzaktan uzağa sesler yansır, kokular duyarım. Sesler, durmadan yinelenen Kurtuluş Savaşıyla ilgili şarkılardır. Kokularsa iki ayrı türdendir. Biri, terzinin okula gelerek bize diktiği lâcivert giysinin yoğun şayak kokusudur. Öbürü de, evde okul ödevlerini yazarken benim için bir sorun olan, kâğıtlara bulaşarak yayılan mürekkebin kokusudur. İlk yılda mürekkeple yazmak bana çok güç geldi, eğitimde ilk savaşımı mürekkebe karşı verdim.

Akaretler'deki evde iki yıl kaldık. Ihlamur'a doğru uzayan caddede, ara sokaklardan birinde, bir başka eve geçtik. Bu, küçük bir bahçesi olan üç katlı ahşap bir ev di. Ev değiştirmemizin nedeni büyük dayımın sağlık durumuydu. Doktorlar bahçeyle uğraşmasını salık vermişlerdi. O da, o küçük bahçeyi kısa sürede parka çevirdi, benden başka herkesin de girip çıkmasını yasakladı. Evin bir odasına çekilerek karısından başka kimseyle konuşmadı. Gene de, yüceliğini duyduğu bir simgeye bağlı kaldı ki, o da, ailenin tümünü toplayan akşam yemekleriydi. Akşam yemeklerini, annesiyle kardeşleriyle birlikte, konuşmadan yedi. Yemekten sonra da bir saat, ne az ne de çok tam bir saat, onlarla gene konuşmadan oturur, sınırını kendisinin koyduğu tören süresinin bitiminde, onu sessizce izleyen karısıyla odasına çekilirdi. Bahçe gibi, bu oda da yalnız bana açıktı. Dilediğimde gider, ona üç beş sayfa tutan büyük romanlarımı okurdum. O da bana, kalın defterlere yazdığını gördüğüm incecik yazıları, ancak ben on beş yaşıma geldiğimde okuyacağını söylerdi. Bir gün hastalanarak yatağa düştü. O akşam, başımla kapının dışını göstererek, «Gelsinler mi ?» diye sordum. Bezgince, «Gelsinler.» dedi. Koşarak çıktım, haber verdim. Beş on dakika sonra, önde büyükannem, ar-

dından ev halkının tümü çekinerek girdiler. Giderek çekingenlik dağıldı. Bu hava on beş gün sürdü. Sonra da beni bir hısımımızın evine yolladıkları bir gece büyük dayım öldü.

Ben bu evde, kaldığım sürece, okul mevsiminde yaşadım. Çağrışımlarım, soğuk kışlar, lâstiklerin altında gıcırdayan karlar, yağmurlar, saçaklardan sarkmış rüzgârda tıkırdayan çinkolardır. Kapılarına ağır perdeler astığımız, camlarını kâğıtladığımız, günde üç öğün odun yaktığımız sobanın sıcağındaki kalabalık bir odadır. Arada bir, yaşam evin dışına da kaydı. Küçük dayım Mehmet Bey'le, Ramazanlarda, Karagöz gösterilerine gittik. Coşkum sonsuzdu. Gene Ramazanlarda, kimi akşamlar kahveye götürüldüm. Yakın hısımlarımızdan gençlerin kâğıt oynayışlarına baktım. Bu dönemdeki yazlar Derince'de geçti. Enişte m, orada Liman Başkanıydı. O günlerin Derince'si sadece beş on evdir. Kırlar, bahçeler, limana gelip giden sayısız yerli yabancı yük gemileridir. Gece inince uzaklardan çakal sesleri duyulur. Gündüzleri gemiler, onlara bakmak, girmek çıkmak tutkumdu Geceleriyse, koyu sessizliğin dinmesini, karanlığın aydınlığa dönüşmesini beklerdim.

On üç yaşımı sürerken enişte mle teyzem gene Beşiktaş'ta bir başka eve yerleştiler. Ben de o eve geçtim. Orada bağımsız bir odam oldu. Çocukluktan gençliğe o odada yöneldim.

TAHİR ALANGU

1916 yılında Beşiktaş'ta doğdu, 19 Haziran 1973'te bir kalp krizi sonucu -Gayrettepe'deki evinde- öldü. Eleştirmenliğinin yanı sıra edebiyat tarihçiliği, folklor çalışmaları ile de ünlüdür.

1943 yılında İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Bundan sonraki tüm yaşamı Köy Enstitüleri ve çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği ile geçti. Son görev aldığı yerler Galatasaray Lisesi edebiyat öğretmenliği ile Boğaziçi Üniversitesinde folklor öğretmenliği idi.

1964 yılında ilk 3 cildi yayımlanan *Cumhuriyetten Sonra Hikâye ve Roman* adlı antolojisi, ünlü öykücümüz «Ömer Seyfeddin»in yaşamını, yapıtlarını derinlemesine inceleyen 590 sayfalık yapıtı (1968) ve ölümünden sonra 1974'te yayımlanan 1420 sayfalık *100 Ünlü Türk Eseri* adlı iki ciltlik inceleyici derlemesi onun bellibaşlı, zamana dayanıklı yapıtları arasına girer.

Bunların yanı sıra Alangu'nun *Çalgılı Kahvelerde Külhanbey Edebiyatı* (1945), *Sait Faik İçin* (1956), *Serveti Fünun Edebiyatı* (1956) adlı inceleme kitapları. İvo Andriç'le Yordan Yovkov'dan çevirdiği romanlar anılmaya değer. Bir süre de, Varlık Yıllıklarında o yıl içinde çıkmış romanlarla öykü kitaplarını tanıtıp eleştirmiş, *Vatan* gazetesiyle *Kim* dergisinde ayrıca yazarları, kitapları tanıtan yazılar yazmıştı. Ölümüne değin, Sait Faik Öykü Seçiciler Kurulu'nda üye idi.

Tahir Alangu, yazarlarla yapıtları arasındaki sıkı bağlantıları görüp göstermeye çalışan bir incelemeci, eleştirmecidir. Bir yerde, «Bizim birçok yazarlarımızın yaşamları eserlerinden de büyük olabiliyor. Üstelik onların eserlerine de yönelince, yaşamlarının buna geniş ölçüde ışık tuttukları anlaşılıyor.» demişti.

Halide Edip Adıvar'ın **Mor Salkımlı Ev** adlı romanında tanıttığı mahalle, benim Beşiktaş'ta doğduğum, büyüdüğüm mahalledir. O zamanlarda kirada oturmak diye bir şey pek bilinmezdi. Mahalle, kiracıyı ancak Cumhuriyetten sonra tanıdı. Bekçinin bile iki göz odalı bir evciği vardı. Gazete okuyan kimseye pek rastlanılmıyorsa da, uzaktan uzağa piyano sesleri duyulurdu. Toplumsal ayrımlaşma hiçbir zaman bugünkü gibi keskin, köşeli, sivri değildi. Abdülmecid zamanında kurulan Nişantaşı, Abdülâziz ve Abdülhamid dönemlerinde sarkıp yayılarak bugünkü durumunu almıştır. İstanbul'un en dik yokuşları bizim semtteydi ve epey süre, buzda merdiven le kayan çocuklara, İngilizlerin "bobslaike" dedikleri alafranga kızaklara tanıklık etmiştir. Mahalle halkı çoğunlukla memurlardan, pek az sayıda esnaftan ve önceleri bütün semti tutmuşken sayıları gittikçe azalan Saraylı'lardan oluşmuştu. O yıllarda Beşiktaş'la Ortaköy arasını dolduran "matbah-ı âmire"lerden (Saray mutfaklarından) pişip de gelmiş tabla tabla yemekleri hâlâ unutamam. Saraylı komşulara gittiğimizde bana da biraz verirlerdi, tatları pek başkaydı bu yemeklerin.

Mahallede olsun, evin içinde olsun, adı "farmason"a çıkan büyük dayım denizci güverte subayı idi. Darülbedayi'ye (Şehir Tiyatrosuna) gittiği, bir de her gün gazete okuduğu için takılmıştı ona bu ad. Çocukluğum pek acı-

lı, sıkıntılı geçmemiştir, ama büyüklerin aşıladığı korkularla, uyguladıkları baskılarla, çeşmelerden su taşırken duyduğum utanmalarla geçmiştir. Oyuncak nedir bilmedim, oyun dünyasına çocuk olarak katılamadım Çeşitli oyunları, evle bağlantılarını koparıp sokaklara dökülmüş acar çocuklar bir çeşit sertlikle oynarlardı. Bana bir köşeye sinmek, dayak yeme korkuları geçirerek onları uzaktan seyretmek kalırdı yalnız.

Benim folklora karşı bugün de duyduğum çok yakın sıcak ilgi, böylece, Anamur'un "kırıntı sofraları"nda başlamıştır, diyebilirim.

Kadınların ve biz çocukların dünyaları, yetişkin erkeklere göre çok dar, pek sınırlıydı. Cumartesinden cumartesine kurulan Beşiktaş Pazarı, hem her şeyin satın alındığı, hem her şeyin gezilip görüldüğü "bir büyük mağaza" yerine geçerdi. Et haftada bir gün alınır ve o günün onuruna köfte yapılıp yenirdi. Gerisi kuşbaşı kavrulur, kıyma olarak çekilir, sulu yemeklerde kullanılırdı. Öğle akşam yemekleri çoğun bir kaptı, ama bolcaydı. İkinci kap pilav olabilir, buna yazın salata eklenirdi.

Semtin en yakın gezinti -ve bayağı soluk alma- yeri, kuzuların otlatıldığı, çocukların kuyruklarına cilet takarak uçurtma uçurdukları, kadınların evlerden yaygılar, hasırlar getirip oturdukları Topağacı idi. Set set kahveli, davullu zurnalı, kiralanabilir eşekleri ve arabalarıyla, İstanbul'un o zamanki en büyük bayramyeri Ihlamur'da kurulurdu. Çocukluk dünyamın en çekici, en göz boyayan şeyi, iki oyuna bir bilet kesilen ve "Hay benim pehlivanım - Ne var sultanım?" tekerlemeleriyle başlayan çadır tiyatrolarıdır. Derken, bir iki yıl sonra, sıra sinemalara geldi. Bayramın birinci günü başlayan bu

seriyal film tam dört gün sürer ve bizleri zevkten, coşkudan boğulur duruma getirirdi.

Nişantaşı Sultanisi diye anılan koca bir konakta ilkokula başlatıldım. Yüzbaşılıktan emekliye ayrılan babam Muhtar Nâzım Bey'i Türkiye'nin en uç noktasındaki Anamur Liman Reisliği'ne atadılar. Şark İdadisi'ne (ortaokul-lise düzeyinde bir okul) yatılı verildim. Ortanca dayımın gözünde, okul kitaplarından başka şeyler okumak demek, "Bu çocuk ilerde adam olamayacak, ahlâkı şimdiden bozulmuş-.." demekti. Başka kitapların eve girmesi kesin, sert bir biçimde yasaklandığından, kitap artık sokak lambalarının ışığında, kapı önlerinde gizli gizli okunan bir şeydi. Jules Vernesler, Engizisyon kıyımlarıyla kafam allak bullak olmuşken, apansız, o zamanların bence en büyük yazarı Aptullah Ziya Kozanoğlu'nun bir üstümüzdeki sokakta oturduğunu öğrenip, sevinçten deliye dönmüştüm. Bir ayağını tramvay çiğnemiş olan ve benim gibi sıkılgan yaradılışlı küçük kardeşi Halûk, takma ayağı ile her gün, 5 - 10 sayfa olmak üzere, ağabeyisinin çok ünlü yapıtını evlerinden gizlice getirip okuttururdu bana.

İkinci sınıf da bitti. Vapurla 10 gün değin süren bir güverte yolculuğundan sonra babamın yanına, Anamur'a gitmiştim. Yaşanması gecikmiş, baskıya alınmış çocukluğuma burada yeniden kavuşmuştum. Kuşlara kapan kurabiliyor, uzuneşek oyununda en ön sıradakinin sırtına hop deyip atlayabiliyor, ağaç tepelerinden aşağıya inmiyordum. Yörüklerin getirdikleri peynirlerle yağ tulumlarını, araba dolusu kavunu karpuzu yok denecek bir paraya alabiliyorduk. Yabancılara karşı çok hoşgörülü ve yatkındı Anamurlular. Ailemi ve beni bayağı bağırlarına basmışlardı. Kadınlar geceleri fenerleri yakar ev ev dolaşırlardı. "Kırıntı Sofraları" adını taşıyan töresel

şölenlerde, önümüze tabaklar dolusu kuru yemiş yığılırdı. Yaşlı kadınların biri bırakıp biri alır, o tadına doyulmaz masalları ballandıra ballandıra anlatırlardı.

Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, s. 24 - 29

TALİP APAYDIN

1926 yılında Polatlı'nın Ömerler Köyünde doğdu. Sonradan göçtükleri Beypazarı'nın Kapulu Köyünde büyüdü. Kendisi üç yaşındayken anası ölünce, üvey ana elinde zor çocukluk günleri yaşadı. Köy okulunda, Çifteler Köy Enstitüsünde okudu (1943). Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünün Güzel Sanatlar Bölümünü bitirdi (1946).

Çeşitli yörelerde, çeşitli okullarda öğretmen olarak çalışan, evli ve üç çocuk babası olan Talip Apaydın Milli Eğitim Bakanlığı danışmanlığından emekli olmuştur.

Şiir yazmaya öğrencilik yıllarında başlamış, 1946 yılından beri şiirleri, yazıları çeşitli gazetelerde, dergilerde yayımlanmıştır. Öğretmenlikle birlikte yürüttüğü yazın çalışmaları başına epey işler açtı. İdari, adli koğuşturmalara uğradı. Sürüldü, açığa çıkarıldı, cezalar aldı. Öğretmen derneklerinde, TÖS'te yönetim görevleri yaptı.

Sarı Traktör, *Yarbükü*, *Ortakçılar*, *Emmioğlu*, *Defineci*, *Yoz Davar*, *Tütün Yorgunu*, *Toz Duman İçinde*, *Vatan Dediler*, adlı romanları; *Ateş Düşünce*, *Koca Taş*, *Öte Yakadaki Cennet*, *Yolun Kıyısındaki Adam* adında öykü kitapları; *Toprağa Basınca*, *Çalgıcı Recep*, *Dağdaki Kaynak*, *Elif Kızın Elleri*, *O Güzel İnsanlar*, *Aloo Çocuklar* adında çocuk kitapları vardır. Talip Apaydın, bunlardan başka, deneme, oyun ve anı kitapları da yayımlanmıştır.

Otobüs Yarışı, *Yapılar Yapılırken* adlı radyo oyunları ile TRT başarı ödülü, *Çalgıcı Recep*, adlı çocuk romanı ile Arkın çocuk kitapları başarı ödülü, *Toprağa Basınca* adlı yapıtı ile Doğan Kardeş çocuk romanı üçüncülük ödülü, *Tütün Yorgunu* adlı romanı ile Madaralı Roman Ödülünü kazanmıştır.

Sakarya kıyısında bizim köyün çeltik tarlaları vardır. Çeltik su altında büyüyen bir üründür. Bütün yaz tarla ımbıl ımbıl suyla dolu olacak. Değilse, çeltik sararır, büyüyemez. Üstelik ot boğar, verim düşük olur. Onun için köylüler nehirin uygun yerlerine bent tutarlar. Suyun bir bölümünü kendi kazdıkları arklara çevirirler. Çeltik göletlerine sürekli su verirler. Bu tarlalar her zaman bataklıktır. Onun için çok da sivrisinek olur. Hele akşamları, geceleri sivrisinek sürüleri ince vızıltıları ile insana saldırırlar, ısırmadık yerini bırakmazlar. Korunabilirsen korun.

Bizim oralarda Sakarya dar bir vadinin içinden geçer. İki yanda yüksek tepeler, dağlar vardır. Çoğu kayalık, dik, görkemli dağlardır bunlar. Yol iz yoktur. Köyden ancak yürüyerek, ya da eşek sırtında buralara gelinebilir. Tarlalar ince bir şerit gibi Sakarya'nın kıyısında sıralanır. Bütün yaz gümrah bir yeşillik doldurur vadinin içini. Suyla dolu çeltik tarlaları sıra sıra görünür yukarlardan. Bakmaya doyamazsınız. Bozkırların ve kahverengi kayalık dağların arasında yeşil bir gerdanlık gibi kıvrıla büküle uzanır Sakarya vadisi.

Çocukluğum oralarda geçti. Bütün yaz tarla beklerdik, çeltik otu ayıklardık, tarlaların suyuna bakardık. Bazen günlerce köye gitmediğimiz olurdu.

Hele ağustos eylül aylarında çeltikler tane bağlamağa başlayınca... Geceleri Narlı Dağından domuz sürüleri inerdi. Boş tenekeleri sopalarla döğerek, bağırıp çağırarak, domuzları korkutmaya çalışırdık. Öyle kurnazdılar ki, hangi tarlada gürültü yoksa oraya doluşurlar ve çeltiği yağma ederlerdi. Hani domuz oynamış gibi derler ya işte öyle oynarlar, tarlanın içinde yuvarlanırlar, bütün yaz emek verdiğiniz ürünü yerle bir ederler, tarladan hayır bırakmazlardı.

Dokuz on yaşlarındaydım. Babamın o gün önemli bir işi çıkmıştı. Köye gitmesi gerekiyordu. Bana sıkı sıkı tembih etti : "Aman uyuma. Sabah ışıyıncaya dek teneke çal, bağırıp çağır. Ben Ali Osman emmine tembih ederim, bir şey olursa koşar gelir, sana yardım eder. Sakın korkma, korktuğunu anlarlarsa domuzlar doğruca bizim tarlaya gelirler."

Korkmam dedim ama korkuyordum. O yaşta geceleyin tek başıma kalacaktım. Karanlık, ıssız, uzak yerlerdi. İki yanda yüksek dağlar vardı. Gece bastırdı mı her şey daha da korkunç oluyordu. Bizim tarla da en aşağıda, Kısık denilen, vadinin darlaştığı bir yerdeydi.

— Baba, domuzlar insana saldırır mı ? diye sordum

— Yok canım saldırmaz, dedi. Onlar insandan korkar. Hem gelirlerse iğde ağacına çıkıverirsin. Tenekeyi orada çalarsın. Kaçar giderler.

Babamın eski bir çiftesi vardı. İğde ağacında asılı dururdu. Bazen domuzlar yakına gelirse doğrultup patlatırdı. Çifte, domuz öldürmez ama korkutup kaçırtırdı hiç değilse.

— Çifteyi atsam ?

— Yok, atma. Kızarlar da büsbütün saldırırlar belki. Hem kaza maza yaparsın, sen çifteye elini sürme. Ağaca çık, tenekeyi çal yeter.

Ne yaparım diye akşama kadar düşündüm durdum. Babam korktuğumu anlamış olacak ki :

— Sen erkeksin be ! dedi. Erkek adam korkar mı ? Hem büyüdün bak, delikanlı oldun. Ben senin yaşındayken tek başıma gece kasabaya giderdim. Korku hiç aklıma bile gelmezdi. Cesur ol biraz.

— Korkmam baba, dedim, siz gidin.

Gün batınca babamlar gitti. Kısık'ta tek başıma kaldım. Koyu karanlık, insana ürperti veren bir gece başladı. Gece kuşları ötüyor, Sakarya çağlıyor, dallar hışırdıyor. Dönüp dönüp arkama bakıyorum. Ya domuzlar geliverirse ? Boş tenekeyi alıp hemen ağaca çıktım. Domuzlar yetişmesin diye ta üst dallarına tırmandım. İğde ağacı çöğürlü olur. Kımıldadım mı bir yerlerime batıyor. Tenekeyi iki çatalın arasına yerleştireyim dedim, durmuyor.

(...) Bir yol göster hey Allah, çok zor durumdayım !

Bir sabah olsa diye dua ediyorum ama daha çok erken, onu da anlıyorum. Birden cesaretlendim, tangır tungur tenekeyi attım aşağı. Arkasından bağırmaya başladım : "Ho ho hooy ! Breh breh breh ! Da da dayy !" Yukardaki komşular beni bekliyorlarmış. İnceli kalınlı seslerle onlar da bağırmaya başladılar. Durup ortalığı dinledim. Yoksa domuzlar mı geldi ? Belki de öyle sandılar. Derken sustular. Sessizlik daha da ürpertici. Yukarda bir yıldız kaydı. Ortalık birden ışıyıp karardı. (...) Uykum gelmiyor iyi ki. Uykunun sırası değil. Bekledim, bekledim... hey Allah. Bilmezdim gecenin bu kadar uzun sürdüğünü. Gündoğu tarafına bakıyorum, hiçbir ağartı yok. Belki de evrenin düzeni değişti, sabah olmayacak artık. Hep böyle gece kalacak.

(...) Sonra ne oldu diyeceksiniz. Sabah oldu. Ama ben gene inemedim ağaçtan. Babam köyden geldi, beni o in-

dirdi. Korkum geçsin diye bir de tokat vurdu yüzüme. İyi ki vurdu, kendime geldim. Ağlamakla gülmek arası, uzun hıçkırdım ağacın altında.

BALABAN

Günümüz yazar ve ressamlarından olan İbrahim Balaban 1921 yılında Bursa'nın Seçköy'ünde doğdu. Üç sınıflı köy okulunu bitirdikten sonra, yaşam koşullarının elverişsizliği nedeniyle okuyamadı. Bir kan davası dolayısıyla adam öldürmek suçundan Bursa Cezaevine düştü (1937). Burada, on altı yaşındayken, Nâzım Hikmet'le tanıştı. Kendisi, ressamlık ve yazarlık yeteneklerinin gelişmesini, Nâzım Hikmet'le altı buçuk yıl sürmüş olan bu birlikteliğine bağlar.

Bursa Cezaevi anılarını, *Şair Baba ve Damdakiler* adlı yapıtında dile getirmiştir (1968). Yayımlanmış öbür yapıtları, *Balaban* (1962), *İz* (1965) ve *İzdüşümü* (1969)'dür.

Yapıtlarının tümünde, yaşamının parça parça öyküleri, sanat anlayışı ve resimlerinden örnekler yer alır.

Balaban, bir kitabının arka kapağında, kendisi için : «Karanlıkta kendini arayıp dururken Nâzım Hikmet'i buldu. O da aldı onu, yerine koydu.» diyerek, gelişiminde bu ünlü şairimizin tuttuğu büyük yeri vurgular.

Ben dünyaya gelmeden önce, bir köy varmış Bursa ilinin kuzeyinde, adına «Seçköy» derlermiş. Ben burada

gelmişim dünyaya. Bu köy bir aynı olduğu yerdedir şimdi.

Ben dünyaya gelmeden önce, bizim köyde karasabanla üretim yapılırmış ; yine de karasabanla yapılır.

Ben dünyaya gelmeden önce ülkemizde gâvurlar varmış. Gâvurları babalarımız ülkemizden çıkarmak için onlarla cenkler yaparlarmış. Ve şimdi de ülkemizde gâvurlar olduğu halde, biz onlarla cenk etmiyoruz. (Yuhh bize !)

Ben dünyaya gelmeden önce, "Balaban"ların ocağını kuran iri yarı bir adam varmış, adına «Balaban Hasan" derlermiş. Hasan'ın oğlu Hacı İbrahim (benim dedem), Derviş Ali'nin kızı Zeyni (benim ninem) ile evlenmiş. Hacı İbrahim dedem, köyümüze ilk defa okulu getiren adammış. Dedem, harmanlarda saman çekerken vurulup öldüğü zaman, babam Hasan 14 yaşındaymış. «Küçük Zabit» okulunda başçavuş olduktan sonra, «Karakadı» soyundan olan anam Ayşe ile evlenmiş. Anam benden önce, ilkine bir kız, benden sonra iki oğlan ve daha bir kız olmak üzere beş çocuk doğurmuş. (Oğlanların biri ölü.)

Anam beni doğurduğu zaman (yıl 1921 ya da 22 olacak), babalarımız düşmanları kovalıyorlarmış yurdumuzdan. Babalarımız gâvurları kovalarken, analarımız da bozguna uğramış olan Yunanlıların şerrinden dağlara kaçmışlar. İşte o zaman ben kundakta imişim. İri ve ağır olduğumu söyler durur anam. Öylesine ağlayıp bağırıyormuşum ki, anamın içinde bulunduğu göç topluluğu, beni atmasını salık veriyorlarmış. Saklanmış oldukları ormanda, bir eşekler bir de ben varmışım tehlikeli olan. Eşeklerin ağızlarını bağlayıp susturabildikleri halde, beni susturmanın bir çaresini bulamamışlar. Bunun en iyi çaresi beni atmakmış karanlık ve derin bir uçuruma

Anam diretmiş, atmamış beni canı pahasına. (Ana ve çocuk resimleri yapışım işte burdan gelir.)

Ben beni görmeden önce, birtakım şekiller gördüm odamın duvarlarında. Sordum dillendiğim zaman, «nakış» dediler onlara.

Ben beni kıpırdatmadan önce, bizim evde birtakım insanlar geziniyordu. Sordum, «ana», «baba», «nine», «abla» dediler.

Ben gitmeden önce, bizim dama birtakım hayvanlar girip çıkıyordu. Sordum, «öküz», «eşek», «beygir», «köpek», «koyun», «inek», «keçi», «düve» dediler.

Ben kendi sesimi duymadan önce, birçok sesler duydum. Sordum, «türkü», «koşma», «davul», «zurna», «ezan», «Kur'an», «top», «tüfek» dediler.

Ben kaşığı elime aldığım zaman, bizim evdekilerin elinde çeşit çeşit araçlar vardı. Sordum, «karasaban», «boyunduruk», «ellik», «orak», «tahra», «nacak», «dirgen», «yaba», «bel», «çapa» dediler.

Ve gezdirmeye başlar başlamaz kendi ayaklarımı kendimi, köyün sokaklarında dolaşmaya başladım: Köyün orta yerinde iki kahve, bir hamam, bir cami, bir okul, iki çeşme ve çeşmelerden birinin başında koca bir çınar vardı. Girdim kahvelerden birine, baktım bir kısmı oturmuş çay kahve içer; ben de içtim. Ve bir kısmı kumar oynar; hayır ben oynamadım. Kahveden çıktım giderken anam beni görüverdi; tuttuğu gibi kolumdan hamama soktu. Ben yıkanırken kadınlar bana bakmıyordu; ben onlara baktım. Hamamdan çıktım giderken, Ali dedem tuttuğu gibi beni camiye soktu. Yatıp kalkıyordu orada cemaat; ben de yatıp kalktım, namaz kılmasını öğrendim. Camiden çıkar çıkmaz iyi ki babam gördü beni; elimden tutup okula götürdü. Yaşım küçükmüş, yazmadılar; ağladım. Orada sıra sıra oturmuş çocuklar gör-

düm, ama ben oturamadım; kıskandım. Oradaki çocukların kitapları vardı, okuyorlardı hep bir ağızdan türkü gibi, ama ben okuyamadım. Kalemi, defteri ve kitabı ilk kez orada görüyordum. Okuldan gelirken köy alanında bir kalabalık gördüm: Adamların ellerinde mavzerler, koca çınarın dallarına konan kerkenez kuşlarına atıyorlardı. Mavzer kurşunuyla kerkenezi düşürmek hünermiş. Okuyup yazması daha çok hünerdi oysa. Hele yere düşen kuşların kanat çırpmaları hâlâ gözümün önündedir. İşte o gün okuldan eve gelir gelmez babamdan kalem defter istedim; hemen aldılar.

Ben kalemi ilk gördüğümde, ne kadar da beğenip şaşmıştım: Nasıl da delip takmışlardı bir çubuğun içine ucunu? İlk günü hiçbir şey çizmedim onunla, yanlış bir şeyle başlamaktan korkuyordum sanki. O gün koynuma koyup uyudum onlarla. Sabahleyin uyandığım zaman anamı gergefin başında nakış işlerken gördüm: Anamın işlediği çevre dallarından birini gözüme kestirip cesaretle çizdim: «Bir dal bir çiçek..» Ne iyi ne güzel kalemdi bu, nasıl çizersen öyle oluyordu; şaştım! Dalın üstüne bir de kuş kondurunca anama gösterdim. Anam, «Keşke sen kız olsaydın da nakış işleseydin..» diye yakındı. Ben erkekliğimden memnundum; koşup çocuk arkadaşlarıma gösterdim marifetimi. Üç arkadaşla birlikte çiçek toplamaya çıktık köyden. Bu, köyden ilk kez çıkışımdı; kırlarda bulduğumuz çiçeklerin ve kuşların resmini yapacaktım ben.

Papirüs dergisi (Mayıs 1970 sayı 46 - 47)

SELÇUK BARAN

1933 yılında Ankara'da doğdu. Babası küçük bir memurdu Okuma tutkusu küçük yaşlarda başlamıştı. Zamanının büyük bir bölümünü kitap okuyarak geçirirdi. Ortaokul ve lise yıllarında süslü tümcelerle yüklü yazı denemelerine girişir, onları güvendiği arkadaşlarına okurdu. Liseyi bitirince Ankara Hukuk Fakültesine girdi. İyi bir öğrenciydi, akademik kariyer yapmaya kararlıydı. Fakülteyi bitirdikten sonra hem Almanca öğrenmek, hem de Avrupa'yı görmek amacıyla (Kendisi : «O zamanların gençleri Avrupa'yı görmezlerse, Avrupa'da yaşamazlarsa insanlıklarından bir şeyler yitireceklerini sanırlardı.» der.) Berlin'e gitti. Bir yıl, Almanca öğrenmesi için yeterli olmasa bile, batıya gözü kapalı hayran olmanın anlamsızlığını, yanlışlığını öğretti ona. Türkiye'ye döndükten sonra asistan olarak fakülteye girmekten vazgeçti. Bir, iki öykü yazmış, deneyimlerinin, birikimlerinin yetersiz olduğu kanısına varıp, yazarlığını ileriki yıllara ertelemişti. Hukuk Fakültesinin çeşitli enstitülerinde yönetici olarak çalıştı. Bu arada opera sanatçısı Ayhan Baran'la evlendi. İki kızı oldu.

«Çocuğun Biri» adlı ilk öyküsü *Yeditepe* dergisinde yayımlandı (1968). Daha sonra *Papirüs*, *Varlık*, *Türk Dili* dergilerinde öyküleri çıkmaya başladı. Yirmi bir öyküden oluşan ilk kitabı *Haziran* (1972 - 1974) ile Türk Dil Kurumu 1973 Hikâye Ödülü'nü kazandı. Milliyet Roman Yarışmasında övgüye değer bu-

lunan *Bir Solgun Adam* 1975'te ikinci öykü kitabı *Anaların Hakkı* 1977'de yayımlandı. *Anaların Hakkı* 1978 Sait Faik Armağanı'nı kazanmış dördüncü Milliyet Roman Yarışmasında gene övgüye değer bulunan *Bozkır Çiçekleri* adlı romanıysa daha basılmamıştır.

Selçuk Baran, çeşitli dergilerde öykü çalışmalarını sürdürmektedir.

B... ile ilkokul sıralarından beri arkadaştık. Evlerimiz birbirine yakın olduğundan arkadaşlığımızı okul dışında da sürdürebiliyorduk. Okula birlikte gidip geliyorduk. Belki benden ancak bir yaş büyüktü ama boyluydu; benim çocuk görünüşüme karşılık o gelişmeğe başlamış bir gençkızdı. Benim kadar baskı altında yetiştirilmediğinden olacak, kendine güveni, karar vermedeki çabukluğu, davranışları ile olgun bir insan gibiydi. Belki onu biraz gözümde büyütüyordum. Arkadaşıma duyduğum sevgi, böylesi bir yüceltmenin özrü olabilirdi. Başbaşa kalabilmemiz ne mutluluktu! Kolay ele geçmeyen bir mutluluk... Çünkü okulda öbür arkadaşlarımızdan ayrılmamız her zaman mümkün olmuyordu. Annem evlerine gitmeme de kolay kolay izin vermezdi. Başbaşa kaldık mı, neler neler konuşurduk! Özellikle kitaplar ve müzik. Öteki arkadaşlarımızın okumakla araları pek hoş değildi. Batı müziği ise yabancı bir ülkeydi onlar için. Dünyada ve ülkemizde olup bitenlere karşı da çok duyarlıydık. O zamanlar her şeyi gazetelerden, radyolardan öğrenme olanağı yoktu. Tek parti döneminin baskısı altında, gerçekler fısıltıyla odalarda konuşulurdu. Biz de, duyduklarımızı birbirimize aktarırdık. Sırlarla dolu olan dünyaya, soylu tutkulara, başdöndürücü coşkulara, aşka, serüvenlere, yeryüzünde kendimize acele

bir yer edinmeğe olan merakımızı hep bu söyleşilerde dile getirirdik.

B...'a güveniyordum. Her şeyimizi paylaştığımıza, onun benden hiçbir şey saklamadığına, onu iyi tanıdığıma emindim. Bu güvenin sarsıldığı günler gelince, artık eskisi gibi mutlu olamayacağıma, bir daha yerine getirilemeyecek çok değerli bir şeyi yitirdiğime inanmıştım.

Ortaokulun ikinci sınıfındaydık; derslerden biri boştu. Nedense fazla gürültü yaptık boş derste. Nöbetçi öğretmen, sınıf mümessili olan B.. 'ı çıkan gürültüden sorumlu tuttu. Öğretmen sınıftan çıktıktan az sonra gürültü gene başlamıştı. Öğretmen ikinci gelişinde kendisinden gürültü edenlerin adlarını isteyince, B.., belki hepimize karşı duyduğu öfkeden ötürü rasgele birkaç kişinin adını verdi. Nöbetçi öğretmen de onları tokatlayarak cezalandırdı. Dayak, o yaşlarda yadırgadığımız bir şeydi. Kızların ağlamaları öteki derse değin sürdü. Bu arada ben de ağlamaya başlamıştım. Bir sonraki dersin öğretmeni kızlara ağlamalarının nedenini sordu, onlar da anlattılar. Bu kez bana döndü: «Sen de mi dayak yedin?" diye sordu. «Hayır». «Peki sen neden ağlıyorsun?» «Arkadaşlarımız haksız yere cezalandırıldılar. Gürültü yapanlar onlar değildi. Mümessil görevini yerine getirebilseydi bütün bunlar olmayacaktı. Beceriksizliğinin acısını onlardan çıkardı. Bu davranışını kendisine yakıştıramadım.» Öğretmen B.. 'a döndü: «Sen ne dersin?» diye sordu. «Selçuk haklı. Suç bende Arkadaşlarımdan özür dilerim.»

Bu olay, aramızda hiçbir sürtüşmeye yol açmadan böylece kapandı. Ne var ki, B...'nın bu olayda olduğu gibi, kendisine aykırı davranışlarda bulunmasının başka nedenleri vardı. Onların neler olduğunu biliyor ama bilmezlikten geliyordum. Uzun süredir eski yakınlığımızı yitirmiştik. B..., sınıfın en işe yaramaz, en arsız iki

kızıyla arkadaşlık kurmuştu. Aralarında fısıldaşıp duruyorlardı.

Aramızdaki dostluk, yakınlarımızın da ilgisini çekiyordu. Annemin arkadaşları, aile dostlarımız sık sık B...'ı sorarlardı bana. Bir gün konuklarımız beni bir köşeye çektiler; benim gibi bir kızın onunla arkadaşlık etmesinin bundan böyle yakışık almayacağını anlattılar. «Korkunç şeyler söylediler...» diye yazmıştım defterime. «Korkunç şeyler» dediğim şundan ibaretti: B...'nın bir erkek arkadaşı vardı, onunla sık sık sokaklarda, tenhalarda (yanında o iki arsız kız da olduğu halde) dolaşırken görülüyordu. Kısacası B..., o çağın anlayışına göre, namuslu bir kızın asla yapmaması gereken bir şeyi yapıyordu.

Annem, beni üzecek bir tepki göstermedi. Ben gene de B...'a bir mektup yazdım, her şeyi bildiğimi söyledim. Mektup, daha çok, onun benden bir şeyler gizlemesinin kırgınlığını yansıtıyordu. Ertesi gün o da bana bir mektup verdi ve yanaklarımdan öptü. «Seni son kez kucaklıyorum.» dedi. Böyle büyük lâflar etmeye bayılırdık. Mektubun bir yeri iyice aklımda: «Dünyada en çok ağabeyimi ve seni sevdim. O'nu da sizler kadar çok seviyorum.» diyordu. Mektubunun sonunda adıma leke sürmemek (!) için benimle bir daha konuşmayacağını bildiriyordu.

Mektubu anneme de okudum. B...'nın arkadaşlığından vazgeçemeyeceğimi söyledim. Annem, «Sokaklarda beraber görünmeyin yeter...» dedi.

Arkadaşlığımız sürdü. Ama hiçbir şey eskisi gibi olmadı. Eski konularımıza ilgi duymuyordu; en çok ilgi duyduğu konudan (sevgilisinden) bana söz etmeyi ise kendi kendine yasaklamış olmalıydı. Bir gün elinde Esat Mahmut Karakurt'un bir romanını gördüm, sev-

gilisine armağan edecekmiş. Oysa biz böyle kitaplara elimizi bile sürmezdik.

Ben çocuktum daha. Çocuk kalmakta bir sakınca görmüyordum. Aşk olağanüstü görkemli bir duyguydu; insanın bahtı varsa eğer hayatta bir kez tatmak nasip olabilirdi. Arkadaşımın okuldan kovulmuş bir serseriye gönül vermiş olmasını kınamıyordum, onu yargılamak hakkını kendimde bulmuyordum zaten. Ama ben çocuktum, o ise bir gençkızdı artık. Aramıza yıllar girmiş gibiydi.

Ertesi yıl başka okula gitti. Evlerimizin yakınlığına karşın birbirimizi aramadık.

Sonraları pek çok arkadaşım, dostum oldu. Ama hiçbirisi B...'nın dostluğu kadar doyurucu, çok yönlü ve sınırsız olmadı.

MEHMET BAŞARAN

1926 yılında, Lüleburgaz'ın Ceylanköyü'nde doğdu. Üçü ölen sekiz kardeşten, yukardan ikincisidir. İki kızkardeşi köyde evli, ağabeyisi çimento fabrikasında işçi, bir kardeşi de öğretmendir.

Başaran çok sıtma çekerek hastalıklı büyümüş çocukluğunda büyük sıkıntılar çekmiş yazarlarımızdandır. İlkokulu Uzunköprü'de dayısının yanında okuduktan sonra Kepirtepe Köy Enstitüsünü daha sonra Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsünü bitirdi. Bir süre gezici başöğretmenlik, köy ve kasaba ilkokulu öğretmenliklerinde çalıştırıldı. Bir ara memurluk etti, 27 Mayıs Devriminden sonra Kartal Ortaokulu ile Göztepe Ortaokulunda Türkçe öğretmenliğinde, Şah Rıza Pehlevi Lisesinde yazın (edebiyat) öğretmenliğinde bulundu 1979'da emekliye ayrıldı.

Başaran'ın *Ahlat Ağacı* (1954), *Karşılama* (1958), *Nisan Haritası* (Köy Enstitüleri Destanı 1960), *Kocakent* (1963), *Pıtraklı Memleket* (1969), *Gök Ekin* (1975) adlı şiir kitapları onun duyarlı ve gerçekçi şair yanını belgelemiş, öykü, anı, anlatı türünde aşağıdaki kitapları da yazmıştır : *Çarığımı Yitirdiğim Tarla* (1955), *Aç Harmanı* (1962), *Zeytin Ülkesi* (1964), *Sürgünler* (1970), *Tonguç Yolu* (1974), *Elif Diye Bir Türkü* (1976), *Mehmetçik Mehmet* (1978).

TRT 1970 Sanat Ödülleri yarışmasında «Elif Diye Bir Türkü» öyküsüyle başarı ödülü, «Ayrılanmak» adlı öyküsüyle 1974 Sabahattin Ali Öykü Yarışmasında ikincilik ödülü *Mehmetçik Mehmet* adlı yapıtıyla 1979 da Orhan Kemal Roman Ödülü'nü kazandı.

Bunlardan başka, Mehmet Başaran, çocuklar için masal kitapları da yazmıştır: *Dilek Yüzüğü* (1959), *Cingöz Çoban* (1960), *Kuş Dili* (1968), *Boyalı Irmak* (1969), *Evvel Evvelken Deve Tellalken* (1974), *Aç Kapıyı Bezirgânbaşı* (1974), *Yağmur Gelini* (1975), *Armutlu Tarla* (1979).

Yedi, ya da sekiz yaşlarındaydım. İki buzağımız vardı. Her gün onları kırlara götürüp otlatmak benim işimdi. Bir parça ekmekle tuz biberi, ucu tokmaklı sopamı alıyor, düşüyordum buzağıların ardına. Mezarlık yanında öbür çobanlarla buluşuyorduk. Sıra kimdeyse hayvanları ona bırakıp, biz mevsimine göre oyunlara dalıyorduk: Yay gibi sıçrayan değneklerimizle citme oynuyorduk, ateş kapmaca oynuyorduk. Arada çil yumurtası aramanın, yaktığımız ateşte kabak, sütlü mısır pişirmenin de tadına doyum olmuyordu. Yakın bostanlardan kavun karpuz çalmak da çok heyecanlıydı. Kimi zaman hayvanlar zarara kaçar, köy bekçisiyle başımız derde de girerdi.

En çok, ilk sıcaklar zamanı zordu hayvan gütmek. Çoğu zaman yalnız olurdum kırda. Buzağılar sabah serinliğinde güzel güzel yayılır, öğleye doğru ansızın sinek tutar, diker kuyruklarını, kaçmağa başlarlardı. Dikenlik, çalılık, tezeklik, ekin demez, boyuna giderlerdi. Tosbağa boynuna dönmüş kara, pürtük pürtük ayaklarımla ardlarına düşer, tıkanıncaya, bir yerlere takılıp düşünceye dek koşardım. Gene de yetişip önleyemez, hırsım-

dan oturup ağlardım. Akşamleyin topallaya topallaya eve döndüğümde: «Bakalım ne zaman sana bir çift şaplı çarık alabileceğiz?" derdi babam.

(...) Bir sabah uyanınca, yastığımın altında tasma uçları gördüm. Hoş bir deri kokusu vardı ortaklıkta. Tasmanın ucunu çekince, önüme bir çift şaplı çarık geliversin mi! (...) Oh be, kurtulmuştum yalnayak gezmekten. Babam köy sürüsünü alsa, güderdim gayrı. Ne diken, ne taş kanatabilirdi ayaklarımı. Dışarıya fırladım. Derecikle kiremitle ovdum, temizledim ayaklarımı. Sonra çarıklarımı giydim. Öyle hafif, öyle güzeldiler ki..

O gün Kışlaçatağı'na, mısır kırmağa gidildi. Öğleye doğru çabuk eskimelerinden korkarak çıkardım, bir mısır öbeğinin üzerine bıraktım onları. Birden bir serinlik çıkıverdi, karardı hava. Kara bir bulut Istırancalardan saçaklanmış bize doğru geliyordu. Yağmursu yağmursu bir koku. Toparlanalım derken, iri iri damlalar düşmeğe başladı. Ardından şaar etti boşandı. Hemen çarıklarıma koştum. Nedense bulamıyordum. Döndüm, dolandım, her yanlara baktım; yoktular. Çaresiz, eli boş, arabanın altına sığındım. Biraz sonra yağmur dindi, güneş açtı. Yıllarca özlemini çekip bu sabah kavuştuğum çarıklarımı köpekler mi kapmış, sular mı götürmüştü? Ağlamağa başladım. Babam dil ucuyla «Gene alırız» dediyse de, ben gayrı ayaklarımın kolay kolay çarık görmeyeceğini biliyordum. En büyük sevinci de, en büyük acıyı da ayrı günde tatmış, gene yalnayak kalmıştım. Bugün bile, o tarlaya gittikçe, çarıklarımı buluverecekmişim gibi bir hoş olurum.

Köyümün üç sınıflı okulu bitmişti. Daha okumak istiyordum. Kasaba uzaktı. Yanlarında barınacağım kimsemiz yoktu. Düşündü taşındı, sonunda bir çare buldu babam. Uzunköprü'deki akrabalarımızın yanına gidebilirdim. Undu, bulgurdu, tarhanaydı, desteklerdi o da.

Hazırlıklar başladı. «Bu yaşta... leyleğin kurbanı gi bi» deyip gözlerini siliyordu anam. Razı değildi. (...) Bir sabah, Agolu Mahmut'un taligası bizim evin önüne yanaşıverdi. Kardeşlerim elimi öptüler. Ben de anamın, agamın ellerini öptüm. Mahmut Aga, deh! deyiverdi atlara Evimiz uzaklaşmağa, küçülmeğe, anam kardaşlarım görünmez olmağa başlayınca, bir şeyler tıkanır gibi oldu boğazıma. «Yooo..» dedi babam, «okuyacak adam gevşeklik etmez.»

İstasyonda Mahmut Aga da bizden ayrıldı. Edirne treni akşama kadar kırlarda koştu. Geç vakit dayımın evine vardık. Yengem de, dayım da iyi karşıladılar. Koca bir kasabaydı Uzunköprü. Okula yazıldım. (Düşlerimde) her gece köydeydim; anamın, kardaşlarımın, arkadaşlarımın yanında... Bir sabah babam beni bir kenara çekti:

«Ben Pavlu panayırına gidiyorum» dedi, «sakın yengenin, dayının dediklerinden çıkma. Derslerine dikkat et. Gecikirsem meraklanma.»

İnandım. Bir gün, beş gün, on gün... Bir acı, bir uzun bekleyiştir başladı. Kapı açılsa kulak kesiliyordum. Sonunda dayıma sordum: «Çok uzak yer mi bu Pavlu?» Anlamıştı. Gülümsedi: «Uzak ya... Hem duyduğuma göre galiba oradan köye geçmiş babam...» Gözlerimin önü kararıverdi bir. (...) Koca dünyada yapayalnız kalmış gibi oldum. Gözlerim yanıyor, burnumun direği sızlıyordu. Odama geçtim. Ayrılık, kızgın bir demir gibi vücudumda geziniyordu. Yorganı başıma çekip, hıçkırmağa başladım.

Okulda en arka sıralarda oturuyordum. Çocuklar hiç köylü görmemişlerdi sanki. Davranışlarım ayrı, konuşmalarım ayrı eğlendiriyordu onları. Ezilip gidiyordum. Türkçe dersinde öğretmen, anaç bir ördeğin yavrusunu yitirişini anlatan bir öykü okudu bize. Bitimine

yakın kesti : «Bundan sonrasını siz tamamlayacaksınız Bakalım kimler güzel bitirişler yapacak ?» dedi. (..) Komşumuzun kızı Vedia «Eyvah başımıza gelenler !» der gibi, bana baktı. Köyde Nuri öğretmen «tahrir» derdi. «Bay - Bayan» sözcükleri yeni çıkmıştı o yıllarda. Her «tahrir»in, «Bayım» diye başlamasını isterdi. (..) Devrisi gün ilk derste öğretmen : «Şimdi size dün yazdığınız yazılardan beğendiklerimi okuyacağım..» dedi. Merakla izliyorduk. Ne güzelleri vardı. Gözleri üzerimde durdu : «Şimdi de bir başkası.. Bayım ördek yavrusunu nasıl kurtardı ?» Bir gülüşmedir başladı : «Bayım ördek ! Ha ha ha .. hihihi !»

Yerin dibine geçmiştim. Neden böyle yazdığımı anlatabilir miydim onlara ? Öğretmen sınıfı susturdu. Bana da, «Bayım» değil, «Bayan» demem gerektiğini söyledi.

Bir hafta sonra, İnegöl İlkokulunun dördüncü sınıfından gelen bir mektubu yanıtlayacaktık. En beğenilen gönderilecekti. Hanl hanl çalışmaya başladık. (..) Öğretmen görevleri incelemişti. «Şimdi İnegöl'e gönderilmek üzere seçtiğim mektubu okuyorum» dedi, «bakalım siz de beğenecek misiniz ?» Başladı. «Çok güzel, çok güzel ! Kimin öğretmenim ?» Herkes yana yuna bakınıyor, kimin olduğunu çıkarmaya çalışıyordu. Okuma bitince öğretmen beni ayağa kaldırdı : «İşte !» dedi. Sınıfta bir alkış koptu. Boğazıma bir şey tıkanmış gibi oldu heyecandan, konuşamıyordum. Yanaklarımdan sessiz yaşlar akıyordu.

FAKİR BAYKURT

1929'da, Burdur'un Yeşilova ilçesinin Akçaköyünde doğdu. Altı çocuklu, az topraklı bir köylü ailesinin yukardan ikinci çocuğudur. 1949'da Gönen Köy Enstitüsünü bitirip, beş yıl köy öğretmenliği yaptı. 1955'te Ankara Gazi Eğitim Enstitüsündeki öğrenimini tamamlayınca, ortaokul öğretmeni olarak Sivas, Hafik ve Şavşat'ta çalıştı, ilköğretim müfettişliğinde bulundu.

Fakir Baykurt, toplumcu savaşımlara da girişerek, TÖS (Türkiye Öğretmenler Sendikası) ve TÖB (Türkiye Öğretmenler Birliği) Genel Başkanı oldu.

Öğrenciliğinde *Köy Enstitüleri Dergisi*'nde (Temmuz 1946) Tahir Baykurt imzalı şiirleriyle sanat yaşamına girmiş, şiiri köy notlarıyla öyküler izlemiş, daha sonra romana geçmiştir. B. Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde de belirttiği gibi :

Yazarken bütün kaygısının «içinde doğup yetiştiği köylülerin hallerini, sanatın gerekçelerini de göz önünde tutarak ortaya sürmek ; sanatın en iyi amacının, hem konusu olan insanı, hem de okuyanı, bulunduğu durumdan biraz daha ileri sıçratmak» olduğunu söyleyen ve yapıtları tükendikçe yeni yeni baskıları yapılan Fakir Baykurt, bu tutumuyla, gerçekçi devrimci romancılarımız arasında yer aldı.

Yılanların Öcü adlı romanıyla 1958 Yunus Nadi Roman Ödülü'nde birincilik, *Tırpan* adlı romanıyla 1970 TRT ve 1971

Türk Dil Kurumu armağanlarını, *Can Parası* adlı öykü kitabıyla 1974 Sait Faik öykü armağanını kazanmıştır.

1938'de babam (kağnıdan düşüp yaralanarak) ölünce, o zaman Nazilli'ye bağlı Burhaniye Köyünde yaşayan dayım geldi bizim köye. Toprak damlı kerpiç evimizde altı kardeştik. Bir yandan anamın omuzlarındaki yükü birazcık hafifletmek, bir yandan da köyde kalıp ne yapacağım, bir baltaya sap yapmak için aldı götürdü beni. Okutacağım falan demişti ya dokumacılık yapıyordu kendisi, uzun süre bana masır sardırmayı uygun buldu. Kereste kaçakçılığına, sırıkçılığa başladı sonra. Uyku durak vermeyen o işe geçtim. Dağları ormanları elekten geçiriyorduk. Kolcuların görmeyeceği kuytu yollardan indiriyorduk sırık yüklü eşeği düze. Daha sonra Menderes Irmağının kıyısından bir sulama kanalı açmağa başladılar. Dört gaz tenekesiyle, kanal yapımında çalışan mühendislere temiz içme suyu taşıma işini yüklendik Buldan Dağlarından, Baştatlı'nın oralardan alıyorduk mühendislerin suyunu. Birden sıkıntılı bir evreye girdi yaşamım. Savaş gelip çatmış. Erkekleri üst üste askere alıp doğuya batıya yollamışlar. Trakya bölgemiz topun ağzında. Dayım askere alınınca işler bana kaldı. Sırıkçılığı bıraktım doğal olarak. Suculuğu sürdürüyordum. Yaşım, on bir. Kanal yapımında çalışan mühendislerin rahatına bakıp bakıp imreniyorum. İşçilerin durumu ise kötüden kötüydü. Bulanık Menderes'ten içiyorlardı. Yattıkları barakaya girerdim, dizkapağıma kadar pire sarardı kapkara.

Okul denilen nesneden daha köydeyken haberim vardı, ama köyde onu «angarya» olarak görüyordum

Köyümüzün üç sınıflı okuluna gitmek zorunluydu. Çocuğunu yollamayan yoksul babaları karakola çekiyorlardı. Menderes'in kıyısındaki mühendislere bakarak yaşamın daha güzel yanları olduğunu kavradım. Okumak gerekiyordu. Okumak için de para. «Öksüz Okulu» varmış, ama neresiymiş, bilmiyordum. Dayımsa köyden kopardıktan sonra bir kez bile sözünü etmemişti okumanın. Dağlarda kavrulup gidiyordum. Onun için, o Erzurum Sarıkamış yanına askere gidince ben de trene binip kaçtım. Çardak İstasyonunda indim. Çaltı Köyünde yattım. Cebimde yirmi sekiz lira var, son aldığım aylık.

Üç yıl önce okuldan ayrıldığım için, öğretmen anamı mahkemeye vermiş, ceza aldırmış. Yeniden okula girmek istediğimi söyleyince öfkesini dışarı vurdu. Yalvar yakar olduk, araya hatırlı komşular koyduk, zor bela yumşadı, ama sınava çekip dördüncü sınıfa alacakken, gene üçe aldı. Bin zorlukla bitirdim üç yılı. Sığır güttük ailecek, döğüle horlana. Ama okul başkanı oldum iki buçuk yıl. Öğretmenimiz ödev verip kahveye gidiyordu. Küçük sınıfları ben dersliyordum. Temizliği ben yaptırıyordum. Okul elimde gibiydi, orayı burayı istediğim gibi karıştırıyordum. Öğretmen odasını, «müze» denilen küçük odanın dolaplarını bir bir açıp kapıyordum. Dolaplarda kitaplar, «Afacan», «Çocuk» gibi dergilerin geçmiş sayıları.. Bir yandan da «Ülkü», «Ulus»un eki «Yurt» geliyor köye, okuma odası yok, okula veriyorlar, hepsini okuyorum.

İlkokul bitince nereye gideceğim ? Benden iki üç yıl önce olanlar, Gönen Köy Enstitüsüne başlamışlar. Öksüz Okulu falan bilmiyor kimse. Gönen'de okuyan komşularımızdan biri hece ölçüsüyle şiir yazmayı öğrenmiş. Bir izine gelişinde bana da öğretti. Ele geçirdiğim dergilerden okuduğum örnekler de var, haydi başladım şiire. Günde iki üç tane yazıyorum. Köyümüzün, dağları-

mızın güzellemesi, bulutlar, dumanlı bacalar, şu bu. Der ken içimden başka bir damarın ucu açıldı belli belirsiz. Muhtarla onbaşı için yazdığım şiirleri sakladım. Karakol iki saat aşağıda bir köydeydi. Atla gelir giderdi onbaşı. Kaçışırdık. Çok döğerdi halkı. Çok kapatırdı. Karakola düşme, eline geçme. Şiirle iğneliyor, öç alıyordum geri den geriden.

Öğretmenin sevgilisiydim ne olsa. Kaymakam gelse çağırır, müdür gelse seslerdi. Ne kadar yetenekli, ama aksi gibi çok da yoksul olduğumu devlet memurlarına, yüksek konuklara bir bir anlatırdı. Şiirlerimden falan da söz ederdi herhalde. Bir gün muhtarın evine çağrıldım. Öğretmen, öğretmenin ilçedeki arkadaşı sağlık memuru, kaymakam sofradalar. Kaymakamın altında koca man bir yatak. Yiyip içiyorlar, onbaşı yok. Muhtarla üye ler uçlara çekilmişler. «Oku bakalım şiirlerinden birini !» Eve dönüp defterimi aldım. Bacadan buluttan söz eden leri okudum. Defteri elimden çekti Kaymakam. Muhtar dan, onbaşıdan söz edenleri buldu. Sesli sesli okumak tayken sessiz okumağa başladı birden. Yanılıyor muyum bilmem, anlayışlı anlayışlı baktı yüzüme. Birkaç kez de aferin çekti. Köy bütçesinden desteklenmemi önerdi kurula, ama köy bütçesini kim desteklesin ? Okul bitti, tatil matil demeden fırladım Gönen'e. Haziran başında kaydımı yaptılar. O yüzden beş yıllık öğrenimi dört yıl üç ayda bitirdim.

Bir şey olmak için öne öne fırlayan bir çocuk olarak yakalıyorum şimdi kendimi. Dersleri de sıkı tutuyordum. Daha ilkokulu bitirmeden, Enstitü öğrencilerinin özet defterlerini okuyordum. Birinci sınıftayken bilmediğim yok sanıyordum. Öğretmen bir şey sorsa hemen parmak kaldırıyordum.

Sanat olarak yapıcılığa ayrıldım. Tarla bahçe işleri de yapıyoruz. Genel hizmet nöbetine ayrılıyoruz sınıfça.

Şiir yazdığımı çok çabuk duydular. Pazartesi değerlendirme toplantılarında, cumartesi eğlence akşamlarında iyi şiir yazanlar tanıtılıyordu. Enstitünün bütün ünlü ozanlarını biliyordum. Açılan yarışmalara sekiz on şiirle falan katılıyordum. Bir yandan da Türkçe öğretmeninin gözüne girmişim, genel kitaplığın yönetimine seçildim. Her şubeden birer kişi, bizim şubeden ben.»

Türkiye Yazıları dergisi, sayı 12.

ATAOL BEHRAMOĞLU

1942 yılında Çatalca'da doğdu. Çocukluğu Kars ve Çankırı'da geçti. İlk, orta ve lise öğrenimini bu kentlerde tamamladıktan sonra Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Rus Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi.

İlk şiirleri Çankırı'nın yöresel gazetelerinde yayımlanan Behramoğlu'nun şiirleri daha sonra *Ilgaz*, *Varlık*, *Elif*, *Yelken*, *Ataç* dergilerinde çıktı. 1965 yılında yayınlanan *Bir Ermeni General* adlı ilk şiir kitabından sonra yayımlanan şiir kitapları sırasıyla *Bir Gün Mutlaka* (1970), *Yolculuk Özlem Cesaret ve Kavga Şiirleri* (1974), *Ne Yağmur, Ne Şiirler* (1976), *Kuşatmada* (1978) adlarını taşımaktadır. Bu kitapların yeni basımları da yapılmış ve yapılmaktadır. *Halkın Dostları* ve *Militan* gibi öncü edebiyat dergilerini yayımlayan Ataol Behramoğlu, bugün *Sanat Emeği* dergisini yayınlayanlar arasındadır.

1970 yılında yurt dışına çıkarak İngiltere ve Fransa'da (1970 - 1972) dil ve yazın öğrenimini sürdürmüş, daha sonra 1972 - 1974 yıllarında Moskova Üniversitesi Filoloji Fakültesinde stajyer olarak öğrenim görmüştür. Başta Rusça olmak üzere çeşitli dillerden şiir, anlatı, oyun alanında çok sayıda çevirileri vardır. Şu sırada Türkiye Yazarlar Sendikası Genel Sekreteridir.

Çocukluğum bende anıdan çok duygular, izlenimler bıraktı. Çocukluğumu düşündüğüm zaman aklıma ilkin Kars'ın çok geniş caddeleri, büyük beyaz evler, alabildiğine geniş Kars Çayı, çevresindeki bembeyaz park geliyor. Sonra yine Kars'ın alabildiğine geniş göğü, güneşin kıpkızıl batışı, sokaklardan yağmur sularının akışı, yağmur sonrası gökkuşakları... Ve daha da kapanık yağmurlu günlerde burnumu cama dayayarak yağmurun yağışını gözleyişim... Sonra, Kayabaşı denilen uçurumlu kayalıklardan, ta aşağılarda kıvrıla kıvrıla akan Kars Çayına bakışım... Ve Kars'ın çevresinde, çevre köylere giderken geçtiğimiz sonsuz kırlar ve bir çocuğun değil bir büyük insanın bile arasında gözden yiteceği çayırlıklar... Bütün bu izlenimler ve duygular kaldı bende çocukluğumdan.

Anılarıma gelince : Kayabaşı denilen uçurumlu yere kaçıp kaçıp gitmeme babam çok kızıyordu. Bir gün bu yüzden, babamdan müthiş bir dayak yedim. Çocukluğumun bende en çok iz bırakan olaylarından biri budur.

Bir keresinde, evimizin bulunduğu hastane yokuşundan aşağıya doğru, çok yoksul kılıklı bir adamı bekçiler kovalıyorlardı. Hırsızmış. Sonunda yakalandı. Ellerini bileklerinden zincirle bağladılar. Bu adamın, bekçilere yalvarırken kullandığı sözcükleri bugün de anımsıyorum Çok sarsılmıştım.

Bir başka gün, belki askerlik şubesi filan gibi bir yerin önünden geçerken, kaldırım düzeyindeki bodrum penceresinden sakallı bir yüz uzandı ve çatlamış dudaklarıyla, bir adam su istedi. Ona bir maşrapa su bulup getirdiğimi anımsıyorum. Bu da, çocukluğumdan bende kalan unutulmaz görüntülerden biridir : O adamın yüzü, su istemesi.

Hiç unutmadığım anılarımdan biri de, arkasına takıldığım bir faytonun sürücüsünden yediğim kamçıdır. Kars'ta o sırada pek bol olan faytonlardan birinin arka-

sındaki dingile oturmuş, keyifle yolculuk ederken, önden bir kamçı yılan gibi kıvrılarak geldi ve korunmaya fırsat kalmadan başımı ve boynumu yaktı. Kamçının acısından çok, bu beklenmedik vuruşun benim çocuk ruhumda yarattığı utancı, onur kırıklığını, sanki dün olmuşçasına anımsıyorum. Koşarak uzaklaşmış, evimizin büyük bahçe kapısının arkasına büzülerek utançla ağlamıştım.

Kars'ın olağanüstü kışlarında, buz tutan Kars Çayının üzerinden kızakla ya da yürüyerek geçişimiz, bir de hastane bayırından ta aşağılara, Kars Çayının kıyılarına kadar kızakla kayışımız, çocukluğumun yine unutulmaz izlenimlerindendir.

Anneannemden aşırdığım birkaç lira ile, çikolata, sakız v.b. şeyler almış, bunları boynuma astığım bir kutuya koyarak sokaklarda satmaya çıkmıştım. Kars Çayının üzerindeki büyük köprüden geçerken, birden nereden çıktıklarını anlayamadığım çocukların üstüme saldırmalarıyla, boynumdaki kutunun içindekileri yağmalamaları bir oldu. Bu olayın, ticaret alanındaki ilk ve son deneyim olduğunu söyleyebilirim.

Kutay adında bir kıza âşıktım. Adını nereden, kimden öğrendiğimi bile şimdi anımsamıyorum. Çünkü kendisiyle karşılaşmış değildik. Hatta kendisini görmüş bile değildim. Babası sanırım subaydı. Bizim sokakta, avlu içindeki bir yerlerde olduğunu, mahalledeki öteki çocuklarla orada oynadıklarını biliyordum. Ben hiçbir zaman oraya gitmedim. Belki bir kez uzaktan, çevresindeki çocuklarla birlikte, bir görüntü çarpmıştır gözüme. Ama ben Kutay'a gerçekten âşıktım. O sıralarda «Ada sahillerinde bekliyorum» şarkısını nereden öğrendimse, öğrenmiştim. Güneş batarken, evimizin ve Kutayların da evlerinin (ya da onun çocuklarla oynadığı yerin) bulunduğu sokakta, sanırım Kulüp binası olan taştan, büyük bir

yapının pencere kıyısına oturuyor, bu şarkıdaki «yarim» sözcüğünü «Kutay» sözcüğü ile değiştirerek söylüyordum.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Kars'a geldiği zaman, onun katıldığı bir toplulukta «Ben Bir Küçük Askerim» diye başlayan bir şiir okumuştum ezbere.

Bir de, ilkokul birinci sınıfının ilk günlerinde, tahtada iki kere ikinin toplanma işlemi yapılacağı zaman, bana sorarlar korkusuyla, sıranın altına gizlendiğimi anımsıyorum.

Bütün bu anlattıklarım 1950 öncesinde olup bitti. Yani, 5 - 8 yaşları arasında... 1950'de babam Çankırı'ya atandı. Kars'tan ayrılış yolculuğu, çocukluktan çıkışa da belki ilk adımdı.

KEMAL BEKİR

1924 yılında Denizli'nin Çivril ilçesinde doğdu. Babası bu yörelerde küçük bir memur olup, zaman zaman da serbest çalıştığından, Dinar'da başladığı ilköğrenimini Sandıklı ve Denizli'de tamamladı. Ailesinin İzmir'e yerleşmesiyle, ortaöğrenimini burada sürdürdü Daha sonra gittiği Ticaret Lisesini bırakarak, 1944'de Ankara Devlet Konservatuvarı Tiyatro Bölümüne girdi. 1949'da burayı bitirerek Devlet Tiyatrosunda oyuncu olarak çalıştı. 1952'de TCK.'nun 141. maddesine aykırı eylemden tutuklandı. Cezaevinden çıkınca, bir süre muhasebecilik yaparak geçimini sağladı. 1959'da İstanbul Şehir Tiyatrolarına girdi. Şimdi burada oyuncu ve yönetmen olarak çalışmaktadır.

Kemal Bekir, yazın alanında önce şiirleriyle görüldü. Ama 8 - 10 şiiri geçmeyen bu başlangıç kısa sürdü : İzmir'de *Fikirler* dergisinin her sayısına yazdığı öykülerle tanındı (1947 - 50). *Seçilmiş Hikâyeler*, *Yeditepe* ve daha başka sanat - yazın dergileriyle gazetelerde de öyküleri, romanları yayınlandı.

Öyküleriyle romanlarında, genellikle tanıdığı, yaşadığı çevreyi, o çevre insanlarını gerçekçi bir tutum, derin bir gözlem, biraz alaycı, yalın bir dille anlatan Kemal Bekir'in, sanata öyküyle başlamasına karşın, ilk yayımlanan kitapları romanlarıdır: *Yabancılar* (1958), *Kaçaklar* (1961).

Öykülerinin bir bölümü de iki kitapta toplanmıştır : *Fatma Hanımın Erik Ağacı* (1970), *Bayrama Yakın* (1975).

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın aynı adlı romanından oyunlaştırdığı *Utanmaz Adam* Ulvi Uraz Tiyatrosunda (1967), Nahit Sırrı Örik'in *Sultan Hamit Düşerken* adlı romanından oyunlaştırdığı *Düşüş* ise Devlet Tiyatrolarında oynandı (1975 - 76). *Düşüş* ile Sanatsevenler Derneğinin «en iyi oyun yazarı» ödülünü aldı.

İlkokula giderken başımdan geçti bu olay. Ne var ki, olayın nedeni ben miydim, yoksa başkaları mı, uzun uzun düşündüm daha sonra. Anımsamak bile sıkardı beni, utandırırdı. Ama aradan geçen süre, olayı anımsamaktan daha öteye gitmemi, söyleşiler sırasında, dostlarıma, arkadaşlarıma, hem de eğlenceli bir biçimde anlatmamı engellemedi. Yine anlatacağım ; bu kez yazarak.

Evet, ilkokula gidiyordum o zaman. Besbelli ki, olayın geçtiği sırada üçüncü sınıfta olmam gerekiyor. Çünkü, ilkokulun abc'si bitmişti. Sayılı işlemleri, çarpmaları, bölmeleri, üçgenleri, dörtgenleri falan yazmaya başlamıştık karatahta üstüne.

Birinci karneyi aldığımızda ne göreyim ? Daha önce alıştığım «pekiyi»ler azalmış. Üstelik, «orta»ların yanı sıra «zayıf»lar da var karnemde. Olamaz demiş, şaşkına dönmüştüm. Dayanamamıştım buna. İki gözüm iki çeşme, ağlamış ağlamıştım. Ertesi gün de, okula gitmem diye tutturdum. Babam ilçede değildi o sıra. Annem, üstüme varmamayı yeğlemiş olmalı, aldırmadı. Bir gün okula gitmeyişime göz yumdu. Ertesi gün yine direndim: gitmem de gitmem. Annem yine öfkemin ya da acımın yatışmasını bekledi. Belki üç dört gün sürdü bu. Karabasanlar gelmişti üstüme. Geceleri uyuyor muydum ? Uyuyorsam nasıl uyuyordum ? Düşlerimde neler görüyordum ? Anımsamıyorum. Ama okullarına gidip gelen

eli çantalı çocukları görmemek için alt katın penceresinden sokağa bakmadığımı, bakamadığımı iyi biliyorum. Onları görürsem içimdeki sızının artacağını, yüreğimin daha da kararacağını seziyordum.

Annem baktı ki sonunda, bu iş uzayacak. Babam da yok. Dayımı çağırdı. Dayımı da dinlemedim. Gitmedim okula. Onlar inatçılığıma yoruyorlardı, ama ben oralarda değildim. Soğumuştum okuldan. Kendimi beğendiremeyeceğim, kendime «aferin» dedirtemeyeceğim okula gitmeyecektim. Bana kırık not veren öğretmenimiz Ferit Bey'in yüzünü görmeyecektim.

Beşinci gün, bizim sınıftan en iyi arkadaşımı eve getirdiler. «Mustafa geldi, bak!» demişti ki annem, küçük masanın altına girdim. Üstündeki örtüyü yere kadar çektim, yüzümü bile göstermedim Mustafa'ya. Artık onu da sevmiyordum. Mustafa da söyleniyordu :

«Kemal, kardeşim, hadi gidelim okula.»

Yanıtlamadım. Ama masanın altında yitip gitmek değil, yerindibine geçmek istiyordum o sıra. Mustafa gitti.

Ertesi gün, beni kucaklayarak çıkardılar evden Eşek bulsalar semerine bağlayacaklardı. Öylesine çırpınıyor, bağırıyordum. Utancımı bağırtıyla kapamak istiyordum anlaşılan. Beni, dayımı tanıyan bir kasabalı sırtladı bir süre. Tepe üstündeki okula girdiğimde gözyaşlarımı kurutmuştum. Ferit Bey'in karşısındaydım artık. O diken diken saçlı, sert bakışlı, beyaz takma yakalı, kelebek kravatlı koyu renk giysili Ferit Bey :

«Senin karnen bu değil.» dedi gülerek. «Yanlışlık olmuş.»

Yırtıp attı karneyi. Bir yenisini verdi. Baktım, bütün derslerin karşısında «pekiyi» var. Ne ki, içimde bir boşluk. Sevinemedim. Elimde karne, ayaklarım geri gide

gide sınıfa girdim, yerime oturdum. Çocuklar çevremi almışlardı.

«Sınıfın en birincisi Kemal. Bakın karnesine!» demişti biri.

Sevinemedim. Öğretmen girmişti. Dağılmalarını söylemişti çevremdekilere. Sırada yalnız kalmam iyi idi, hoştu, ne var ki, yine sevinemedim.

İkinci karneyi aldığımda notlarım düzelmişti. Ama birinci karnenin kötü notları yerli yerindeydi yine. Olsun, notlarım düzelmişti ya ikinci karnede. Ama sevinemedim. Gönlümü hoş etmek için gözümün önünde karneyi yırtan Ferit Bey, yeni bir olay çıkmasın diye azıcık kayırarak not vermiş olamaz mıydı? İnsan çocuk aklıyla bile sezebiliyordu bunu. Onun için, yine sevinemedim. Elbette sevinemezdim. Bir tür zor kullanma yoluyla sonuç almaya çalışmıştım çünkü. Peki ama, neden?

Sonraları düşündüm. Geleceklerini güvencesiz bulan anamla babam için bir umut kaynağıydım ben. İlkokula giderken duyduğum özen, gösterdiğim çaba bu umutlarını daha da artırmış, beni sık sık pohpohlamışlardı. Oğlum paşa olacak, demişlerdi. Büyük adamlar arasına karışacak, demişlerdi. Konu komşuyu da inandırmışlardı belki buna. Öğretmenimin bile böyle düşündüğünü sanır, kendimi aldatırdım ben de. Oysa kolay başarıyı sindiremeyişim, başarısızlığa katlanmamı önlemişti.

Pencereden bile görmekten kaçındığım eli çantalı çocuklardan, Mustafa'dan, Ferit Bey'den, sınıf arkadaşlarımdan, beni sırtında taşıyan dayı dostundan, en önemlisi kendimden duyduğum utancı, yıllar yılı aynı utançla anımsadım, içimde sakladım. Ama zaman geçip, olayın gerçek nedenini kavrayınca, yüksek sesle anlatmaya başladım. Hem de gülerek.

İLHAN BERK

1916 yılında (bize özel olarak yazdığı mektubundaysa, 1918'de) Manisa'da doğdu. Ortaöğrenimini Necatibey İlköğretmen Okulunda bitirince, Giresun'un Espiye bucağında iki yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Yükseköğreniminiyse, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Fransızca Bölümünde tamamladı (1945). Zonguldak, Kırşehir, Samsun'da ortaokul öğretmenliğinden sonra (1945 - 1956) Ziraat Bankası Genel Müdürlüğü Yayım Bürosuna çevirmen olarak girdi ve bu son görevinden emekliye ayrıldı (1970). Yazı yazmaya, ilk kitabını da yayımlayan Manisa Halkevi dergisinde başladı (1935). İlk denemelerini bir araya getiren *Güneşi Yakanların Selâmı*'ndan sonra 1935 ile 1955 yılları arasında toplumsal gerçekçi anlayışa bağlı bir şair olarak tanınan Berk, *Serveti Fünun*, *Ses*, *Yığın*, *Yeryüzü*, *Kaynak*, *Yeditepe* (1940 - 1958) dergilerinde yayımlanan bu tür şiirlerinde, uzun dizeleriyle de dikkati çekmişti. Şükran Kurdakul'un *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nde belirttiği gibi (s. 90), İlhan Berk bu şiirlerinde sözcükleri yalnızca anlam yönünden gözetiyor, iç yapı sorunlarının kaygısını duymuyor, güzelliği bütünde arıyordu. Genellikle Walt Whitman'ın dünyasına yakın kabul edilen bu döneminden sonra kısa dizelere eğilim duydu (1946 - 1953). Ülke gerçeklerine bakarak yeni deyişler, uyumlar aramakta başarılı oldu. *Günaydın Yeryüzü* (1953) adlı kitabının 142. maddeye aykırı görülerek kovuşturmaya uğraması da bu dönemdedir. Şiiri «soyut bir yolculuk» olarak ka-

bullenme anlayışının örneklerindeyse, yeni, bambaşka bir İlhan Berk olarak ortaya çıktı, sanatının, şairliğinin başlangıcı olarak *Çivi Yazısı* (1960) adlı kitabını gösterdi.

Yapıtları : *Güneşi Yakanlarm Selâmı* (1935), *İstanbul* (1947), *Günaydın Yeryüzü* (1952), *Türkiye Şarkısı* (1953), *Köroğlu* (1955), *Galile Denizi* (1958), *Çivi Yazısı* (1960), *Otağ* (1961), *Mısırlıkoluyanığne* (1962), *Âşıkane* (1968), *Şenliknaıne* (1972), *Taşbaskısı* (1975) ve *Kül* (1979)'dür. Bu son yapıtıyla 1979 Türk Dil Kurumu Şiir Ödülü'nü kazandı.

İlhan Berk, antolojiler de düzenledi :

Başlangıcından Bugüne Beyit Mısra Antolojisi (1960), *Aşk Elçisi* (aşk şiirleri, 1965), *A. Rimbaud'nun Seçme Şiirleri* (1962), *Dünya Edebiyatında Aşk Şiirleri* (1968, 1971), *Dünya Şiirleri* (260 şair, 1969).

Bu dünyada benim gibi çocukluğunu yaşamamış çocuklar var mıdır ? Bilmiyorum. Bugün gerilere, çok gerilere bakınca, böyle diyorum. Böyle diyorum, çünkü çocukluğum üstüne hiçbir şey anımsamıyorum. Böyle olunca da, «Çocukluğum olmadı benim», diyebiliyorum. Aslında, dünyaya gelişimle ilgili hiçbir şey bilmiyorum demekle, çocukluğum üstüne hiçbir şey bilmiyorum demek istiyorum. Bu dünyada nice insanlar tanıyınca, nice kitaplar okuyunca, sanki çocukluğum olmamıştı benim demek bana çok doğal geliyor. Bunu böyle istemiş olabilir miyim ? Sanmıyorum. Çocukluğunu, böyle bir şey olmuşsa, bunu kim bilmek, anımsamak istemez ? Çocukluk gibi güzel bir şey olmuş mudur bu dünyada ? Yani bu dünyayı kendi malın gibi bilmek, onu öyle kullanmak, onda evinin bahçesinde dolaşırmış gibi dolaşmak, uyumak, uyanmak, oynamak, istediğin zaman onu bırakmak, istediğin zaman yine oraya dönmek. Böyle

bir dünyanın olmasını kim istemez ? Kim böyle bir dünya yok diyebilir ?

Ama bunu ben diyorum işte.

Hem çocukluk nedir ki de böyle diyorum ? Çocukluğunu yaşamış olanlarla benim aramdaki ayrım nedir ? Öyle sanıyorum ki, benim çocukluğum olmadı derken babamı, bir onu düşünüyorum da böyle diyorum. Aslında, «Benim babam olmadı, ben baba nedir bilmiyorum» demek yerine, «Çocukluğum olmadı benim» diyorum. Nedir çocuklukta anımsanan hem ? Baba, ana, kardeşler, arkadaşlar değil mi ? Ama en çok da baba olmalı. Çocukluk asıl babayla başlıyor, diyeceğim. Babamı düşününce, ondan pek bir şey anımsamıyorum, bunun için de benim çocukluğum olmadı diyorum. Onu, oturduğumuz evde hiç görmedim. Onunla hiç oynamadım. Kimi bayramlar dışında, onunla hiç elele yürümedik. Bunu böyle söylemem zor. Beni hiç dövmüş olabilir mi ? Bilmiyorum. Hiç sevdi mi ? Onu da bilmiyorum. Elinin yanağımın üstünde hiçbir anısı yok. Onunla bir deniz kıyısına, kıra, dağlara çıkmadık. Gökyüzüne birlikte hiç bakmadık. Nasıl kızar, neye kızar, neye sevinir bilmiyorum. O benim salt bayramları gördüğüm, elini öptüğüm, bana yine yalnız bayramları giysiler alan birisiydi. O kadar. Babam ki, ben doğunca annemden ayrılmış, başka biriyle evlenmiş ve bir daha da eve ayak basmamıştı. Çok sonraları öldüğünü öğrenince de hiçbir şey duymadım. Bugün mezarı nerdedir, onu da bilmiyorum. Merak da etmiyorum.

Bütün bunları bilmeyişime de şaşmamak elde değil. Çocukluk nasıl unutulur ? Nasıl yadsınır ? İşte bunları düşünüyorum da, belki ben daha çocukken belleğim oluşmamış, kurulmamış, gelişmemişti, diyorum. Bütün bir çocukluk çağı kapalı bir sandık gibi bir kıyıya atılmış ve hiç açılmamış sanki. Sonra da, bir gün bu sandık dü-

şünüldüğünde, artık bu dünyada yeri olmadığı da anlaşılmış ve daha bir kıyılara atılmış. Bu dünyanın ucundan hiç tutmadığı için de, ona yabancılaşmış ve sonunda o da kendini silip atmış.

Böyle olacak.

ADNAN BİNYAZAR

1934'ün Mart ayında, Diyarbakır'da doğdu. Çocukluğunun çok serüvenli, yoksunluklarla geçen yıllarından sonra 1958'de Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünü bitirdi. Çorum ve Maraş İlköğretmen okullarında, Ankara Hacettepe Üniversitesi Temel Bilimler Yüksek Okulunda öğretmenlik yaptı. Türk Tarih Kurumunda çalıştı., Bir süre, Ankara'nın uzak semtlerinden birinde ortaokul öğretmenliğine atandı. 1978 yılında Kültür Bakanlığı Tanıtma ve Yayımlar Dairesi Başkanlığına getirildi. Şimdilerde hem bu görevde, hem Türk Dil Kurumu Yayın ve Tanıtma Kolu Başkanlığında çalışmaktadır.

Adnan Binyazar'ın *Yazmak Sanatı* (1969), *Dedem Korkut'tan Öyküler* (1972) adlı kitaplarının hemen ardından yayımlanan *Toplum ve Edebiyat* (1972), *Ağıt Toplumu* (1979) adlı yapıtında eleştirileri ile denemelerinin bir bölümü toplanmıştır. Çalışkan kalemi ile, son yıllarda, bunları başka yapıtları da izlemektedir.

İnceleme, deneme yazılarının en sık rastlanıldığı dergiler *Milliyet Sanat*, *Varlık Yıllığı* ve *Türk Dili*'dir. Bu yazılarında o, kimi kavramları, durumları irdeleyip inceler. Aramızdan ayrılmış kimi romancılarla şairleri gün ışığına yeniden getirir. Sanatla toplum arasındaki sıkı bağlantıyı vurgular. Sanatçılara, yapıtlarına toplumcu bir görüşle insancıl yaklaşımı Binyazar'ın eleştirmeleri ile incelemelerinde de görmek kolaydır. Aşağıda

okunacağı üzere, kimi çocukluk anıları pek acı olan Binyazar'ın bu anıları daha ayrıntılı biçimde bir «ilk roman» olarak, çocuklarla büyüklerin ilgilerine sunmasını bekleyebiliriz.

Babam, az çok öğrenim görmüş bir insan. İdadiyi bitirmiş, sonradan hukuk öğrenimi yapmış. Anam, halk okullarında yazıyı öğrenmiş. Şimdi unutmuş yazıyı da, çiziyi de. Başkalarına yazdırır mektuplarını. Gene de mahallenin en iyi konuşanıdır. Sorunlara en uygun çözüm yolunu o gösterir çoğunlukla. Bir güven yaratmıştır çevresine. O kadar ki, bir gün inek vurdu boynuzunu koyunun karnına, yırttı attı karnı baştan başa. Kaygan, yıvışık barsaklar tozlara bulandı birden. Kan kesti koyunun yünleri. Koyunu hemen yere yatırdı anam. Tozlanmış, kirlenmiş barsakları aldı, tıktı koyunun karnına. «Bir yorgan iğnesinin ucunu yakın da verin bana!» diye bağırdı. Dediğini yaptık. İğneyi aldı eline. Sağlamından da bir iplik geçirdi. Okşaya okşaya, «anam, kuzum» diye dikti koyunun karnını. Akşam üzeri olmuştu olay. O akşamın sabahı, koyun ayağa kalkmış ot yiyordu kımıl kımıl. Üç beş kuzu doğurdu bu koyun.

(...) Kardeşim Cengiz'le (Benden iki yaş küçüktür o.) bana birer oyuncak kamyon almıştı babam. Bu kamyonlardan birinin rengi yeşil birininki de kırmızıydı. Her nasılsa yeşil bana düşmüştü. Oysa kırmızıdaydı gözüm. Onu, kardeşimin elinden almak istiyordum. Uzun süre sürdü bu çekişme. O da vermiyordu kamyonunu bana. Bir gün babam kızdı bize. Oyuncakların ikisini de tekmeledi attı. Bize çukulata alan, bizi koynuna sokup coşkunca seven babamın oyuncaklarımızı ezebileceğini düşünemiyordum. Bir yanım yıkılmış gibi oldu. Dahası

var. Oyuncaklarımızı kırarken, ayağına küçük bir kedi yavrusu takılmıştı. Bir tekme de ona attı. «Bav...» diye acı bir ses çıkarmıştı kedicik. Çırpınmaya başlamıştı. (...) Bir gün sonra kedinin ölüsünü çöplükte gördük. Yanında da ezilmiş kırmızı, yeşil boyalı kamyonlarımız. Ağzı yamulmuştu kedinin. Kamyonlarımız gibi, ezilmiş teneke gibiydi tüyleri. Bir pisleşmiş, ölümsül bir anlam kazanmıştı kedi. Bir başka varlık için ilk ağlayışım böyle başlar. Ölümün korkunç yalnızlığını o kedide gördüm. Bu, bir bakıma benim de yalnızlığımdı.

(...) Altı, yedi yaşımda vardım sanırım. Babam, işinden ayrılmıştı. Geçim zorluğu başlamıştı yaşamımızda. Yiyecek içecek bulmak bile bir sorun olmuş. Bu acımızı çevreye duyurmamaya çalışırdı anam. Açsak da tok göstermek isterdi bizi. Annemle misafirliklere gitmek istedik. Şeker yemek için, kuşkusuz. Şeker dağıtıldığı sıra ya yanına oturturdu, ya da karşısında olmamızı isterdi. Şekeri bir'den çok alırsak etimizi bükerdi. (Çok acıtarak yapardı bu işi.) Karşısındaysak, gözlerini ağartır bakardı. Bu ağarmış gözleri seyretmek, et bükülmesinden acıydı. Oysa, biz avuçla almak isterdik. Bir çocuk niye misafirliğe gitsin, orada şeker dağıtılmayacaksa ? Bir anlayış bu. Doğu kadını ölür, acısını belli etmez. Acısını kaynanadan, kaynatadan sakladığı için ölüp gidenler çok olmuştur bu kadınlar arasında. (...) «Tanrı kimsenin ağzını bozmasın...» diye bir dua vardır. Bizim için bu dua, «Tanrı, kimseyi çukulatadan, şekerden etmesin.» gibi bir duaydı.

(...) İstanbul, öküz sesli vapurlarla karşıladı bizi. İkinci Dünya Savaşı sıralarıydı. Geceleri, karanlığın karanlığıydı İstanbul. Pencerelere örtüler gerilir, geceleri evlerde mum yakılırdı. (...) Babam bir avukatın yanında çalışıyordu. Adı Nurullah Bey'di avukatın. Evde Tanrı adından daha çok geçerdi adı. Babam, onunla Büyük-

ada'ya giderdi hep. Hiç sözünü etmedim herhalde, babam çok içerdi. Üç gün üstüste içebilirdi belki. Nasıl oldu bilmiyorum, Nurullah Bey'in yanındaki işinden ayrılmıştı. Sivas'ta bir davaya bakmak için yanımızdan annemden ayrılan babam İstanbul'a gelmiş, orada bir hanımla da evlenmişti. (...) Bir gün, iki küfeyle geldi eve. Sokaklarda boş dolaşacağımıza, çalışmalıydık. İki kardeş sırtladık küfeleri, pazar pazar dolaşmaya başladık. Kazandığımız paraları eve getirirdik. O paralardan kendimize bir simit bile alamazdık. Yaranalım diye, bazen üvey annemizin oğluna simit alırdık. Çocuk, simidi yerken, ucundan koparıp bize de versin diye beklerdik.

Okuma yaşım iyi yıl da geçmişti. Okula vermesini söyledim babama. «Okuyup da ne olacaksınız?» dedi kızarak. Bir ara, Kocamustafapaşa'da kurulan bir cam fabrikasında iş buldu. Oranın müdürü olmuştu. O fabrikada bize de bir iş verdiler. İki kardeş kalıpçı olmuştuk. Hamallıktan iyi bir işti yeni işimiz. Çay içtiğiniz, süt içtiğiniz, biranızı yudumladığınız bardaklar, bizim kalıplarımızdan çıkardı o sıra. Bir gün, fabrikanın iflas ettiği duyuldu. Başta babam olmak üzere işçiler üç dört ay ücretlerini alamamışlardı. Herkes elindeki işi bırakttı. O günden sonra da göremedik babamı. Fabrikanın sönmüş fırınlarında yatıyorduk. Mahallede bir sorun olmuştuk. Kardeşimi elektrikçinin yanına çırak verdiler. Ben de bir aşçının yanına girdim. Aşçı, acı çektirmekten, insanı acımasızca dövmekten büyük bir haz duyardı. Her gün üç beş kez döverdi beni. Beni, böylece, adam edeceğine inanırdı. Ondan korkmamayı öğrendim bir süre sonra. On yaşına varmıştım herhalde. Bir gün, ocaktaki sıcak suyu kafasına boşaltıverdim. Sıcak diyorsam, kaynardı su. O da kafasını usturaya vermişti. Allah'tan, tam tepesine akmadı su. Yoksa soyulmuş tav-

şan gibi çıkardı ortaya. Ben önde, o arkada, bütün Kocamustafapaşa'da kovaladı beni. Aksarayları, Topkapıları dolaştık. Tutamadı. Bir çekirge gibiydim ben.

(...) Bir gün, bir avuç kırmızı acı biberi suratıma çarpıverdi. Gözlerimin dışarı fırladığını sandım. (..) Bir gün de, maşayı elimin orta parmağına yapıştırdı. Tırnak acısını o zaman duydum. Şimdi, sol elimin orta parmağının tırnağı çatlaktır. Tırnak bir çatladı mı, yaşam boyu sürüp gidiyor bu çatlaklık. Bir gün de, kızgın maşayı sol bacağıma sapladı. Öküz gözü büyüklüğünde oyuktur sol bacağımın bir yeri. Bir savaştan da bu yaralarla kurtuldum. Bu yaraların yüreğimde açtığı oyuklar sağalmadı hiç. Sağalmaz da.

Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, s. 79 - 89

HÜSAMETTİN BOZOK

20 Şubat 1916'da İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini İstanbul Pertevniyal Lisesinde yaptı (1934). İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Kimya Mühendisliği Bölümünden F.R.M. sertifikası aldı.

1936 - 40 yılları arasında *Yeni Adam* dergisinin yazı işleri müdür yardımcılığında bulundu. Sarıyer Ortaokulunda matematik (1940 - 43), Haydarpaşa Lisesinde kimya öğretmenliği (1946 - 48) görevlerinde bulunduktan sonra İskit Yayınevi yönetmenliğine geçti (1946 - 1952). Bu arada, 1 Nisan 1950'de *Yeditepe* dergisini çıkardı, kitap yayınlarına başladı, bu dergi yeni seri (212. 408) sayısıyla, Haziran 1974'te yayın yaşamını kapattı. Birçok şairin, yazarın tanınmasında önemli rol oynadı. 1965'den sonra başlayan «Yeditepe Şiir Armağanı» ise hâlâ sürmektedir.

Hüsamettin Bozok, bundan başka İstanbul Şehir Operasında basın danışmanlığı da yaptı (1969 - 1972). *Şehir Tiyatrosu* dergisinde tiyatro tarihi üzerine yazıları ve eleştirmeleri çıktı.

İlk yazısı *Yeni Adam* dergisinde çıkan (1936) Bozok, deneme, eleştiri, tanıtı üzerindeki yazılarını *Servet-i Fünun - Uyanış*, *Ses* (1938), *Sokak*, *İnsan*, *Küllük*, *Yeni Edebiyat*, *Yürüyüş*, *Pınar*, *Yığın* (1941 - 46), *Aylık Ansiklopedi* (1946 - 1952) ve çoğunlukla kendi dergisinde yayımladı.

Emile Zola üzerine bir incelemesi (1940) ile, yedi batılı şair ve yazarı tanıtan *Portreler* (1941) adlı iki kitabı basılmıştır.

Şimdilerdeyse, sanatla ilgili çeşitli seçiciler kurulunda üye bulunmaktadır.

Taşköprü'nün Gökçeağaç bucağının «Eski Köy» adlı bir dağ köyünde, Sepetçioğlu Kara Hüseyin denen biri yaşarmış, ki dedemdir. Gördüm, tanıdım bu dedemi. Çünkü tam 125 yaşında öldü.

Babam Mustafa, 18 yaşında ya var ya yok, aradaki Gökırmak'ı geçip, karşıdaki Küreçayı adındaki Ova Köyünden Fatma Elife'yi (anamı) almış getirmiş. Davul zurna ile düğün dernek. Dedemin köyü «Eski Köy»de, evler şimdiki İsviçre köy evlerini andırır biçimde, ağaç kütüklerinden yapılıymış. Kadın gelin, çoluk çocuk, epey kalabalık olan ailem, yaz aylarının sıcak gecelerinde, yorganı döşeği dam üstüne serip yatarmış.

Anam Fatma Elife gencecik bir gelin o sıra. Yorgun düşmüş, üstü açılmış, farkında değil, sereserpe uzanıp kalmış yatakta. Vay sen misin! Dedem Sepetçioğlu Kara Hüseyin bu saygısızlığı yedirememiş kendine, ayak-yoluna gidiciymiş, gelinin böğrüne basmış tekmeyi: «Davran toparlan, böyle yatılmaz!» diye bağırmış.

Anam, «Aman!» deyip uyanmış, sade uyanmakla kalmayıp, ilk çocuğunu o gün düşürmüş.

Bunun üzerine babam Mustafa demiş: «Baba, bize bunu mu edeceğdin?» Yürü kız, gidelim!»

«Nereye?»

«İstanbul'a...»

«İstanbul'da bir tanıdığın, bildiğin, hısmın mı var?»

«Yok. Sen yürü!»

Yıl 1890 falan. Babam Mustafa ile anam Elife, yollara düşmüşler. Dedemin bu sert davranışına kırılıp kü-

sen babam, Aksaray'da, Haseki'de bir turşucunun yanına çırak girmiş. İstanbul'a o zamanlar böyle sürekli akın yok. Kahrından gelmiş bir köylü Mustafa'dır. Garibandır. Ya bilmezliğinden, ya çaresizliğinden, sanki otele gelmiş gibidir; kapkacak, yatak yorgan hak getire.

Uzun yıllar turşucu yanında çıraklık yapan babam, gel zaman git zaman, «Mustafa Usta» olur. Hem çalışkan, hem beceriklidir. Bu sırada anam ikinci çocuğunu doğurmuşsa da, bu kardeşim de yaşamamıştır. Babam, eski ustasının güvenini kazanır, üstelik çalıştığı dükkânı ondan satın alır. 20 Şubat 1916'da üçüncü çocuk, yani «ben» doğarım. Anamla babamın ilk işleri, adak üzerine, beni Eyüp Sultan'a götürmek ve kurban kestirmektir. Sonraları, el bebek gül bebek, benim için her yıl bu tören yenilenir. Kurban kanından bir parmak alnıma çalınır.

Babam, Haseki'deki dükkânı teyzemin kocasına devrederek, Kocamustafapaşa'daki şimdi hâlâ çalışan turşucu dükkânını alır. Benim, çok küçük yaşlarımla ilgili karmakarışık, şaşırtıcı anılarım vardır. Bunlara anı mı demeli, görüntü mü? Şimdi de kestiremem. «Yürüdü, yürüdü!» bağırışları arasında, «Hala» adlı bir yaşlı kadının kızının bana doğru uzattığı ve benim de ucuna yapışıp yürüdüğüm değneği görür gibiyim. Bir, bir buçuk yaşındayken, Aksaray'ı kül eden koca yangında, gece yarısı, yakın bir bostana taşınan eşyayı, bir dengin üzerinde yatışımı, görür gibiyim. Bunlara bir de salıncakta beni sallayışları ekleniyor.

Babamın Kocamustapaşa'daki dükkânı işlettiği ilk yıllarda, biz birkaç yıl gene Haseki'de oturduk. 1920'lerde Kocamustapaşa'ya göçerek, burada iki üç ayda bir kira evi değiştirdik. Sonunda, iki katlı, tahta bir evi 700 liraya satın alıp, artık çocukluğumun, gençliğimin de geçtiği bu evde yerleştik. Babamın turşucu dükkânı, kı-

şın arı kovanı gibi işlerdi. Anam, kazanılan kâğıt paraları bohçalara sarar, o zamanlar banka diye bir şey bilinmediğinden, sandığında saklardı. Bohçacılık mı, istifçilik mi, neyse ne...

Dükkânda yazları üçe dörde düşen çırak sayısı, kışları ona, on beşe yükselirdi. Anam, kendi köyünden, yetişme çağındaki kızları iyilik üzere, sevap üzere getirtir, besler ve giydirir, sonra da İstanbullu birisiyle evlendirirdi. Böyle kaç «abla» tanıdım bilmem ki... Babamsa, İstanbul'un «gâvur eline» düşebileceğini hesaplayarak, biriktirdiği paraları dedeme yollar, köyünde durmadan toprak satın alırdı. Sonradan ben sattım bu toprakları köylüye. Köyünden kopup İstanbul'a yerleşen babamın köyü ile bağlantısı, ölünceye dek sürüp gitti böylece. Koca evin tek çocuğuydum. Her şey gönlümceydi. Oyuncaklarımı, trenlerimi, uçurtmalarımı sokağa çıkardım mı, onlar bütün mahalle çocuklarına yeter artardı.

Teyzemin kocası olan eniştem, Haseki'deki dükkânı satarak Bakırköy'e yerleşmişti. Kimi yazları gider, teyzemin yanında kalırdım. Sekiz, dokuz yaşımdayken, Meşeli Mescit Camiinin yanındaki mahalle okuluna, Kur'an okumaya gönderildim. Hatim indirmeye dek vardırdım işi. Mahalle mektepleri kapatılınca, sınavla, Kocamustapaşa'daki 28'inci İlkokulun üçüncü sınıfına alındım. Başında fes, önümde eski harfler. Haftanın belli günlerindeyse, din dersleri. Dördüncü sınıftayken, başımızda bütün gün duran fesler çıkarıldı, sıra gözlerine konulmaya başlandı. Kapalı bir yere girince fes çıkarma usulü yerleşiyordu.

İlk gördüğüm gazete **Karagöz** gazetesidir. Bizim dükkânın karşısındaki kahvede 3 kuruşa satılan **İkdam** gazetesini de, arada bir gidip okurdum. 1927'de ilkokul

bitti. O yılın yazında çarşıya çıkan babam, okuma zevkim gelişsin, hem de ortaokula hazırlık olsun diye, çarşıdan **Hikâye-i Şabur Çelebi** ile, iyi kâğıda basılmış Ali Reşat Bey'in altıncı sınıf tarihini aldı. Benim ilk karşılaştığım kitap da bu ikisidir.

Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, s. 101 - 104.

MUZAFFER BUYRUKÇU

1930 yılının 1 Şubatında, Niğde'nin Fertek Köyünde dünyaya gelen Muzaffer Buyrukçu'nun ailesi Rumeli göçmenlerindendir. Sıkıntılı, yoksul bir çocukluk dönemi yaşayan Buyrukçu, özellikle öykülerinde ve günlüklerinde, İstanbul Pertevniyal Lisesindeki öğrenimini yarıda bırakıp hayata atılmak zorunda kaldıktan sonra da başına gelenleri, sağlam ve gerçekçi bir dille anlatır. 1954 yılında girdiği Toprak Mahsulleri Ofisinden, 1970 yılında malûlen emekliye ayrılmıştır.

1956'da ilk öykü kitabı olan *Katran* çıkmış, 1957'de bunu *Acı* adlı öykü kitabı ile 1959'da *Korkunun Parmakları* izlemiştir. *Bulanık Resimler* adlı (1961) bir başka öykü kitabı ise, 1962 yılı Türk Dil Kurumu ödülüne yaraşır görüldü. *Kavga* adlı kitabıyla 1968 yılı Sait Faik ödülünü kazandı.

Romanlar yazdı, sırasıyla, adları şöyle: *Gürültülü Birkaç Saat*, *Bir Olayın Başlangıcı*, *Mağara*.

Kimi öyküleri Almanca, Rusça, Bulgarca ve Lehçeye çevrilmiş olup, Buyrukçu, kendi deyişiyle, şimdilerde «hikâye, roman, günlük ve rüya türleri üzerinde çalışmakta»dır.

Dergilerde ilgi ile okunan günlüklerinin bir bölüğünü de *Arkası Yarın* (1976) adıyla bir kitapta toplamıştır. Yeniden yazdığı, iki uzun öykü eklediği *Kavga* ikinci kez basıldığında, Buyrukçu'nun olayları, anıları hiç unutmaz belleği, ayrıntıları başarı ile kullanışı hem dikkat çekmiş, hem de beğenilmiştir.

Muzaffer Buyrukçu'nun öyküleriyle romanlarında gerçeklerle düşler, tasarılar bir arada kaynaşır durur.

Ailemi, Mersin yöresinde iskân etmişler ama Balkanların sert, sağlıklı havasına alışkın bireylerimiz, cehennem sıcaklığını aratmayan korkunç bir sıcaklıkla karşılaşınca altüst olmuşlar, hastalanıp yataklara düşmüşler, -telâfat- vermişler; memleketlerinde bıraktıkları eski ölülerin anılarına taze ölülerin acıları karışmış. (...) Onlar da tası tarağı toplamışlar, yayla havalı Niğde topraklarına atmışlar kapağı; bağcılığı, rakıcılığı, şarapçılığı, pekmezciliği ve halıcılığıyla ünlü Fertek Köyünü yurt seçmişler. (...) Babam Ahmet, Kenan Dayı'mın içtenliğinden, arkadaşlığından yararlanarak annemi kaçırmış. Soylu anne tarafımın ulıları, bu evliliği iyi karşılamamışlar. Manastır'da da ırgatlık yapan babamla ailesini kendilerine yakıştırmadıkları, küçümsedikleri için. «Bu kız bizim onurumuzu iki paralık etti. Davul bile dengi dengine diye çalar.» diyormuş anneannem de iki gözü iki çeşme ağlıyormuş.

(...) Yirmi yıl sonra, askerliğimi yaptığım Erzurum'un Dumlu nahiyesinden bir ay izin aldım. Hz. Ali'nin ziyaretiyle kutsallaştırdığı, Battal Gazi'nin vuruştuğu söylentisinin dillerden düşmediği Niğde toprağına ayak bastım, Fertek'i gördüm. Kel tepelerin uzağında yemyeşil bir cennetti. Girişteki bağların, bahçelerin sulandığı yapay gölünü sevdim. Evlerinin çoğu iki katlıydı. Sokakları asfaltlanmış, elektrikle aydınlanmıştı. Bakımlı bir köydü. Kahvelerinin, kasaplarının bolluğu dikkatimi çekti. Sakinleri zekiydi, espriliydi, leb demeden leblebiyi anlıyordu. Güleç yüzlerinden neşe, iyilik akıyordu. Oku-

ma yazma oranı pek yüksekti. Bürokrasiye eleman yetiştiren önemli bir merkezdi.

(...) Ben bir yaşındayken varlıklı bir akrabamızın çağrısı üzerine, evi, bağları satarak trene atladığımız gibi İstanbul'un yolunu tutmuşuz. (...) Pekmez tenekelerini, halı dürümlerini ve eşya denklerini, annemle babamın gözlerindeki hüznü, çaresizliği hiç unutmadım. Sonra akrabamızın evinin karşısındaki üç katlı, taraçalı, sarı badanalı, alt katında hayat, mutfak, helâ, tulumba, sarnıç, öteki katlarda ikişer oda bulunan dikdörtgen biçimindeki eve postu sermiş, Beşikçi Sokağının Türk, Rum ve Ermeni halkının arasına karışmışız. Akrabamız, babam, amcam ve enişteme Yunus Çimento Fabrikasında iş bulmuş. Yuttuğu avuç avuç çimento tozundan ciğerleri lekelenen amcam Suphi, (Dalyan gibi bir gençti, beni hep boynunda taşır, gıdıklardı. Öylesine gülerdim ki, işediğimin farkına varmazdan.) ölünce akrabamız, bu kez babama, Hollanda'dan getirttiği yüzlerce sağmal ineğin bakımıyla ilgili bir görev vermiş. (Ahır evimizin bitişiğindeydi. Günün her saatinde pislik, saman, sidik kokan ahıra koşar, besili ineklerin parmak büyüklüğündeki pembe memelerinden sağılan sütleri anlatamadığım garip duygularla seyrederdim.) Arkadan da yoğurthaneye almış. Aşçılığı, pişirdiği yemeklerin lezzeti damakları şenlendiren, titizliği, yöneticiliği herkese örnek gösterilen babaannem, akrabamızın evinde hizmetçilik yapmaya başlamış.

Bilincim yavaş yavaş kişilik kazanıyor, etkileniyordu. İnsanlarla nesneleri ayırabiliyordum. Sokağımızdaki karışık gelenek ve kültürler, birbirleriyle çarpışıyor, birbirlerini etkiliyor, değişik bir karekter oluşturuyordu. Türkçe, Rumca, Ermenice deyimlerden, sözcüklerden varlığımla uyuşanları kapıyor, zihnimdeki bölmelere kilitliyordum ama, evimizde konuşulan Balkanlı

şivesiyle İstanbul şivesinin nüansları şaşırtıyordu beni. Bocalıyordum. Henüz İstanbulcayı kavramaktan çok uzaktım ve eteklerinde dolaşıyordum. «Anaa!» diye seslendiğimi işiten akrabamızın karısı Vecihe Hanım (Öldü) cumbadan sarkıp «Ana değil, anne diyeceksin, yoksa ağzına biber sürerim. Köylü müsün sen?» deyince, ilk kentlileşme olgusuyla karşı karşıya geldim. Günlerce (Ana) sözcüğünü beynimden sökmeye, (Anne)yi, bu incelmiş sözcüğü benimsemeye uğraştım. Oysa (Ana)yı seviyordum. (Ana) deyince beni doğuran kadın bütünüyle beliriyordu. (Anne) ise bomboş, çağrışımsız, hayalsiz, renksiz bir sözcüktü. Ama kullanmaya zorunluydum ve kullana kullana karakterimdeki olumlu değişikliklere yönelik atılımlarımı sıklaştırdım; dilin soluk aldığı bölgelerin büyülü kapılarına yüklendim. (İstanbul çocuğu) portresini her yönden tamamlamaya koyuldum.

Dört yaşındaydım. Madam Ester'in (Ana Okulu)'na kaydettiler. İki yıl devam ettim. Birkaç Ermenice sayı, birkaç cümle öğrendim. Bu, benim azınlıklarla ilk ilişki kurma ve tanımaya çalışma dönemimdir.

İnsanlarla hayvanların çeşitli durumlarda çıkardıkları sesler, aralarındaki ayrımlar ilgimi çekiyordu. (...) O sırada çan sesleri de eklendi dünyama. Gizemliydi, ürperticiydi, işittiğimde gözlerim yaşarıyordu. Pazarları süslenip püslenip Lânga ve Kumkapı kiliselerine giderlerdi Rum ve Ermeni komşularımız. Takılırdım peşlerine.

(...) Çoğu kunduracı, yapı işçisi, kuyumcu, yazmacıydı Ermenilerin. Rumlar ise garson, balıkçı, gömlekçi, ütücü, berber, terzi ve mobilyacıydı. Bu garip ortamda büyüyordum çocuk varlığımı zenginleştirecek.

Türkiye Yazıları dergisi, *sayı 16.*

DEMİRTAŞ CEYHUN

1934 yılında Adana'da doğan Demirtaş Ceyhun ilk, orta ve lise öğrenimini Adana'da tamamladıktan sonra, 1959 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Bölümünü bitirdi. Yükseköğrenimini Adana Belediyesinin verdiği burs'a tamamladığı için, üniversiteyi bitirdikten sonra bir süre Adana Belediyesinde mimar olarak çalıştı. Askerlik görevinin bitiminden sonra 1965'te İstanbul'a yerleşen Ceyhun, bir süre İstanbul Bayındırlık Müdürlüğünde, Anıtlar Yüksek Kurulunda mimar olarak çalıştı. Mimarlar Odası Yönetim Kurulunda görev aldı 1971'den sonra ise mimarlığı bırakarak, kendini yazın çalışmalarına verdi. 1972 ile 1976 yılları arasında Harbiye'de bir de kitapçı dükkânı açtı. Daha sonraları, *Teknik Güç* gazetesinde Yazı İşleri Müdürlüğü, *Politika* gazetesinde Genel Yayın Müdürlüğü görevlerinde bulundu, *Vatan* gazetesinde fıkra yazarlığı yaptı.

Şimdiye dek 13 kitabı yayımlanmıştır. Bu kitaplarından *Asya* adlı romanıyla 1971'de TRT Roman Ödülü'nü *Çamasan* adlı kitabıyla 1973'te Sait Faik Hikâye Ödülü'nü, *Apartman* adlı kitabıyla da 1975'te Türk Dil Kurumu Hikâye Ödülü'nü kazanmıştır.

4 öykü, 2 roman ve 5 adet de inceleme-araştırma kitabı olan Demirtaş Ceyhun, çocuklar için de iki kitap yazmıştır. *Adanın Kuşu* adlı bir çocuk masalıyla, *Savaş ve Küçük Barış* adında bir çocuk öyküleri kitabı vardır.

Demirtaş Ceyhun şimdilerde Türkiye Yazarlar Sendikası İkinci Başkanıdır.

Savaş, bizleri daha çocukken, ilkokula bile başlamamışken yakaladı. Hani, belki uçaklar gece gündüz tepemize bomba yağdırmadı, düşman tankları ezip geçmedi evlerimizi, acımasız ölüm mangaları gözlerimizin önünde anamızı babamızı kurşuna dizmedi, ama gene de İkinci Dünya Savaşı bütün hışmıyla, bütün kötülükleriyle çöküvermişti çocuk omuzlarımıza. Ekmek bulamazdık, şeker bulamazdık. O en ucuzundan kaputbezi bile karneyle satılırdı ve bu yüzden ayağımıza giyecek doğru dürüst donumuz bile olamazdı. Giysilerimize yama üstüne yama vururdu anam.

Bir yandan açlık, iyi beslenememek, öte yandan sıtma yüzünden de cılız, halsiz, sapsarı benizli kapkara bir çocuktum. Bitlenmeyelim diye, mahallemizin bütün çocuklarının saçlarını analarımız babalarımız, sıfır numara makineyle kökünden kestirirlerdi. Kim bilir, bu nedenle mi, saçlarım kirpi oku gibiydi. Sert, dik mi dik. Yıllar sonra saçımı uzatmağa bağladığımda da şöyle bir yana yatıramazdım onları. Geceleri, saçlarım yatsın diye başıma çorap geçirir yatardım, onca briyantinlerdim, ama olanaksız, gene de yatmazlardı. Fırça gibi, diken diken kabarıverirlerdi.

Yani, çocukluğumda her on, on beş günde bir berbere gittiğimden, berber, anılarımda büyük bir yer etmiş. Babamla berbere her gidişimizde de iki şeye çok şaşardım. Sanat Kulesinin dibindeydi berber. Bitişiğinde de kocaman bir kahvehane ile bir eczane vardı. Babam berbere saçımı kestirir, kahveye giderdi sonra. Öylesine

isterdim ki beni de kahveye götürsün, yanında oturup bir çay içeyim, ya da bir gazoz. Ama götürmezdi. «Çocuklar kahveye gitmez» der, terslerdi. Ben de, biraz hüzünlü, biraz çocukça boşvermişlikle, eczanenin tabelasını şaşkın şaşkın süzerekten koşturuverir giderdim mahalleye. Eczanenin tabelasına şaşardım işte. Tekrar tekrar hecelerdim, ama bir türlü aklım almazdı, herkesin «ezzane» dediği bir yere neye «eczane» diye tabela astıklarını. İkincisi de berberin adıyla ilgiliydi. Dükkânın camının üzerinde kocaman harflerle yazmışlardı, bilmem ne berberi, «Tevfik» bilmem ne diye. Berbere herkes «Teyfik Bey» derdi, ama adı camda «Tevfik» diye yazılıydı.

O korkunç savaş bittiğinde ilkokulun dördüncü sınıfındaydım sanırım. Ortaokulu bitirdiğimde de savaş biteli nerdeyse 4 yıl olmuştu ya, hâlâ sıkıntı içindeydik. Kuşkusuz, açlık ve sıkıntı savaş yıllarındaki kadar korkunç değildi, ama gene birçok şey yoktu piyasada, var olanlar da ateş pahasıydı.

O güz liseye başlayacaktım. Yani 14 - 15 yaşlarındaydım. Fakat gene de, ne de olsa çocuktum hâlâ. Üstelik, evimiz kentin güney ucundaydı, bir kenar mahallesiydi, lise ise kentin çok dışında, batı ucundaydı. Yaya gidip gelebilmek olanaksızdı açıkçası. O yıllar, öyle çok sayıda otobüs de yoktu. Belediye adına Okland Mustafa yürütürdü bu görevi. Üç beş otobüs vardı. Hükümet Konağı ile İstasyon arasında işlerdi otobüsler. Arada bir de Hükümet Konağı ile Havaalanı arasında bir otobüs gider gelirdi. Liseye otobüsle gidip gelebilmek bir şans işiydi yani.

İşte bu nedenle, anamla babam uzun uzun düşünüp, sonuçta bana bir bisiklet almağa karar verdiler. Ne ki, bisiklete binmesini bilmiyordum. Çaresiz, benden birkaç yaş büyük İhsan Ağbi'den rica ettiler, bana bisiklete

binmesini öğretmesi için. Babam, ben, İhsan Ağbi, bir pazar günü birlikte gittik, Çavuşun Kızı'nın oradaki bisikletçilerden bir bisiklet kiraladık. Bugün de hâlâ kiralık bisiklet veren yerler var mıdır acaba? Irmağın kıyısındaki boş arsalardan birinde, beni bisikletin selesine oturttular. Gidonun iki ucundan can havliyle kavradım. Bisikletin bir yanında babam, öte yanında İhsan Ağbi. Bir elleriyle arkalıktan, bir elleriyle de oturaktan tutuyorlar. Şöyle biraz itiverdiler mi, bisiklet bir sağa yalpalıyor, bir sola. Ha devrildi, ha devrilecek. Yüreğim ağzıma gelip gelip gidiyor. Nice uğraşırsam uğraşayım olanaksız, bir türlü pedalları ayaklarımın altında tutamıyorum. Kaçı kaçıveriyorlar. O gün akşama dek böyle, babamla İhsan Ağbim ardımda koşa koşa, güya bisiklete bindim. (...) Bisikletten indim ki, gidonun iki ucundaki lastik tutamaklar kan ter içinde kalmış avuçlarıma yapışmış, ayalarını kapkara etmiş. Demek gidonu nasıl tutarmışım ki...

Ertesi gün, bu kez de İhsan Ağbi'yle birlikte gittik, bisiklet kiraladık. O gün akşam, artık beş on metre düşmeden bisikletin üzerinde durabilir oldum.

(...) Üçüncü gün, sabahtan gene koştuk bisikletçiye. Ama nasıl oldu? Anlatamam. Sanki bisiklet canlı ve de benim sözümü dinlemiyor. Başını almış gidiyor, kendi kendine. Frenleri sıkmayı da akıl edemiyorum. Farkına bile varmadan pedallara başarmışım. Birden, haydaaa, yolun yanındaki dikenli çitlerin içine tepetaklak dalıvermeyim mi? İhsan Ağbi gelip beni çıkardı ki... Breh breh breh... Dizlerim sıyrılmış, elim yüzüm al kan içinde.

Bisiklet derslerimin haftasıydı galiba. (...) Babam, «Tamam» dedi, «yarın sana bir bisiklet alacağım artık.» Sabahı zor ettim. Gözüme bir türlü uyku girmez. Sabah erkenden kalktık. Babamla çıktık. Doğru, gene Saat Kulesinin oradaki Ömer Başeğmez'in mağazasına. İçeri

girdik ki, aman yarabbi, ne çok bisiklet, ne çok bisiklet. (...) Kırmızı bir bisiklet beğendim. (...) Yüz elli lira ödedi babam. Maaşı da olsa olsa yüz elli liradan biraz fazla.

(...) «Haydi» dediler bana, «atla bakalım bisikletinin üzerine!»

Yol, birden gözüme nasıl da kalabalık gözüktü ya... Kamyonlar, fayton arabaları, at arabaları, bisikletler, yayalar. O güne dek kentin içinde hiç binmemiştim ki bisiklete...

(...) Çaresiz... Yüreğim gürp gürp atarak, oturdum üzerine. Sonra neler yaptım ? Nasıl bastım pedallara ? Hangi yoldan geçtim geldim ?

Hâla çıkaramam.

Kendimi birden evin önünde buldum ki... Yeter...

ARİF DAMAR

1925 yılı Temmuz ayında, Gelibolu Yarımadasındaki Ece Ova köylerinden, Karnebel (Karainbeyli)'de doğdu. 1941'de Yenikapı Ortaokulunu bitirdikten sonra, İstanbul Erkek Lisesindeki öğrenimini yarıda bıraktı. Bir süre İstanbul'da çalıştı. Daha sonra Ankara'ya giderek, Orman Çiftliği'nde memurluk yaptı (1944 - 47). Kayseri, Sivas ve Zara'da sürgün alaylarında geçen askerliğinden sonra 1950'de İstanbul'a döndü. Bir süre, Mahmutpaşa'da gezici esnaflık yaparak yaşamını sürdürmeye çalıştı. 1951'de siyasal eylemlere giriştiği gerekçesiyle tutuklanıp beraat etti. Cezaevinden çıkınca, epey bir süre bir şirkette çalıştı. İstanbul'da Suadiye'de kurduğu Yeryüzü Kitabevinin iki kez bombalanması üzerine güç durumda kaldı.

Yeni İnsanlık (1940), *İnsan* (1941), *Gün* (1941) dergilerindeki şiirlerinden sonra toplumcu gerçekçi sanatçıların Ankara'da yayımladıkları *Ant* (1945) dergisindeki şiirleriyle, Zühtü Bayar'ın da sonradan belirttiği gibi, «kısa zamanda, sevilir ve tutulur bir ozan durumuna geldi. Öbür gerçekçi arkadaşlarıyla birlikte Orhan Veli (yani Garip) şiirine karşı tutuluyordu. Yazdıkları barışçı, savaş aleyhtarı ve insancıl şiirlerdi.»

Arif Damar da bunu, özyaşam öyküsünü anlatan bir yazısında, «Ataç, ben mutedil ferdiyetçiyim..» deyince ben konuşacak bir şey kalmadığını belirterek yanından ayrıldım. (...) Bundan sonra Ataç için ben yoktum.» diyerek belirtmektedir.

Adını kendisinin verdiği *Yeryüzü* dergisini birlikte çıkardıkları arkadaşı Şükran Kurdakul ise, *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*'nde şunları eklemektedir : «Yüksek sesle okunacak coşkun söyleyişler yerine öz yönünden toplumsallığı hiç yitirmeyen, değişik duyarlıklara açılan temiz, etkili, kendine özgü buluşlara ve imge gücüne dayanan bir şiir kurmayı başardı.»

Yapıtları : *Günden Güne* (1956), *İstanbul Bulutu* (1959, Yeditepe Şiir Armağanı'nı Cemal Süreya ile birlikte paylaştı, 1958), *Kedi Aklı* (1959), *Saat Sekizi Geç Vurdu* (1962), *Ahcı Kuş* (1966), *Seslerin Ayak Sesleri* (1975).

... Babam, medrese öğrenimi görmüş, köyün hocası Hacı Hüsnü Efendi ; anam, kasabadan köye gelin gelmiş, okuryazar Mükerrem Hanım'dı. Ben daha dört yaşındayken babamın ölümü üzerine, anamız benden üç dört yaş büyük olan ağabeyimi de alıp memleketi olan Gelibolu'ya göçmüş.

On bir yaşıma kadar Gelibolu'da analı yaşadım Gencecik dul kalan anamız bizi, çok yoksul olmamıza karşın okutmaya çalıştı. Büyük sıkıntıları göğüsledi Oysa «Bir zenaat öğren!» deyip, bir dükkâna çırak verebilirdi. Siroz hastalığı onu çok erken elimizden aldı. Anamla geçen yoksul ama mutlu günlerimi «Karşıda Çardak Lâpseki» şiirimde dile getirmeye çalıştım :

« ...
Masallar öğrenmiştim anam söylerdi kış geceleri
Oltam dergilerim ağabeyim de vardı
Babam ölmüştü yoktu o yoktu
3'e geçmiştim ama pekiyi pekiyi aldım numaram 6
Namık Kemal'i bilirdim şurda Bolayır'daydı şimdi
Peri padişahının kızı üç ak güvercindi ama güvercin
değildi

Aya ya sen doğ ya ben doğayım derdi bir silkindi miydi
Geçen yıl Gülcemal gelmişti Gülnihal gelmişti
İstanbul ayağımıza değin gelmişti
Köpek balığı çıktı geçen yıl denize inemedik yaz boyu
Yavuzbey vurdu onu hem de mavzerle vurdu
Akranımdı bizi Yavuzbeyi bilmiyordu
Yavuzbey Yavuzbey Yavuzbey gibi yoktu
Babam yoktu benim 3'e geçmiştim pekiyi pekiyi»

Şiirciliği seçmemde anamın etkisi büyüktür. Bir de Gelibolu. Evimiz denize yakındı. Zincir seslerinden geminin uzak ya da yakında demirlediğini anlayabilirdik. Zincir sesi uzun sürerse, deniz vardır, gemi açığa demirlemiştir. Boğazdan çeşitli ulusların gemileri geçerdi. Ben uzak memleketleri düşlemesini bilirdim. Balıkçılar uzun kayıklarıyla balığa çıkarlardı. Günlerce denizde kaldıkları olurdu. Kimi zaman kayıkları boş, kumanyaları bitince, utana utana dönerlerdi. O zamanlar küçük olan konserve fabrikalarında 20 kuruş gündelikle «Saçları saman sarısı - kirpikleri mavi» Boşnak kızları çalıştırılırdı. Esmer Yahudi kızları, drahoma biriktirmek için, gece yarılarına kadar evlerde badem kırarlardı.

«Yahudi çocuklarını severdik tuzsuz hamursuzları güzeldi
Bir ağızdan şarkılar güzeldi biz de güzeldik»

Bir gün ağabeyim (o orta bire, ben ilkokul üçe gidiyordum) çalımla eve döndü. Ben o güne kadar **Çocuk Sesi, Afacan** gibi dergileri okumuştum. Bana bir şiir okuyacağını söyledi. Sonra vazgeçer gibi oldu. İstedim ben, direndim. Okudu :

«Akıyordu su
Gösterip aynasında söğüt ağaçlarını
Salkım söğütler yıkıyordu suda saçlarını»

Nasıl sevmiştim anlatamam. Bana vermesini istedim. Ezberleyecektim. Olmaz dedi. Onu yazan hapiste dedi. Bu şiir hiç aklımdan çıkmadı. Bütün yaşamıma yön veren bu olay, bu şiirdir diyebilirim.

Anamız ölünce (ki ben yaz tatilinde İstanbul'daydım. Ağabeyim teyzeme mektupla bildirmişti. Teyzem de mektubu bana okutmuştu. Anamı ağabeyimden kıskandığım için mi neden, inanmamıştım da, gene zorla -hemen Gelibolu'ya dönmüştüm.) ben Çanakkale'deki teyzemin yanına gittim. Ama daha önce bir iyi rastlantı olarak, o zamanlar Trakya Umumi Müfettişi olan General Kâzım Dirik Gelibolu'ya gelmişti. Ona çıkmış, durumumu anlatmış, okumak istediğimi söylemiştim. O da, ilkokulu bitirince gelip kendisini bulmamı istemişti. İlkokul beşinci sınıfı Çanakkale'de okudum. İlkokulda kitap okumaya başlamıştım. Öğretmenlerime «Salkımsöğüt»ten aklımda kalan mısraları okuyor, şiiri bilip bilmediklerini sorup duruyordum. Hiçbirinden, ta Edirne'ye gidinceye kadar öğrenemedim.

Yıl 1938. İlkokulu bitirince, yaz tatilinden sonra doğru General Kâzım Dirik'e, Edirne'ye gittim. Kendimi tanıttım. Beni okutmaya söz vermiştiniz, dedim. Beni şehir içindeki Trakya Talebe Yurduna gönderdi. Orta ikiye giderken, Çocuk Esirgeme Kurumu Müdürü Refet Bey, Yurd'un en çalışkan iki öğrencisiyle birlikte bizi Ankara Kolejinde okutmak üzere General Dirik'ten aldı. İki arkadaşımdan biri, 1950'de **Barış** dergisi sorumlu müdürü Rifat Pelvan'dır. Bu dergiden ötürü 3 yıl içerde yattı. Refet Bey bizi İstanbul'a, Kadırga Talebe Yurduna getirdi, kısa bir süre sonra Ankara'ya aldıracağını söyledi. Ne olduysa, bilmiyorum, unuttular bizleri sonra. Orda kaldık.

Papirüs dergisi. (Mayıs 1970, sayı 46/47).

HASAN İZZETTİN DİNAMO

1909 yılında Akçaabad'ın Ahanda Köyünde doğdu İlk ve ortaokulu «Öksüzleryurdu»nda okudu, ortaöğrenimini Sivas Öğretmen Okulunda tamamladı (1931). Malatya ve Adıyaman'da ilkokul öğretmenliği yaptı (1931-33). Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü Resim - İş Bölümünde okurken Ceza Yasası'nın 142. maddesine aykırı eylemlerden ötürü dört yıl hüküm giydiğinden (1935) yükseköğrenimini tamamlayamadı. Daha sonra İstanbul'da bir süre yazarlık yaptı (1939 - 1942). Toplumcu şiirleri, yazıları nedeniyle sürgüne gönderildi. 1949'da sürgünden döndü. Çevirmenlik, özel öğretmenlik yaparak yaşamını sürdürdü. Bu dönemde dünya çocuk yazınının ünlü yapıtlarını çevirip takma adlarla yayımladı. 6 - 7 Eylül olaylarında (1955) yeniden tutuklandıysa da, beraat etti. 1960 yılına değin gerçek adıyla yapıtlarını yayımlayamayan Dinamo öğrencilik yıllarında *İzler* (Giresun, 1925), *Servet-i Fünun* (1928), *Adım* (Sivas 1930), *Taşan* (Merzifon 1930) dergilerinde ilk şiirlerini yayımlamış, hece ölçüsüyle yazdığı bu şiirleri sonradan «serbest vezinle» yazdığı, *Yeni Yol*, *İnsan*, *Sokak*, *Hamle*, *Küllük*, *Ses*, *Yeni İnsanlık*, *Yeni Edebiyat* (1939 - 1942) dergilerindeki toplumsal ve lirik içerikli şiirler izlemiştir.

Yakın yıllardaki şiirleriyse, *May*, *Papirüs*, *Türkiye Yazıları* ve daha başka dergilerde yayınlanmıştır. Dinamo, yalnız şiirle yetinmeyerek, roman dalında da, yapıtlar vermiş, iki türü birlikte yürütmüştür. Şiirlerini *Kutsal Barış*'ın başlangıcı olan

Kutsal İsyan adlı sekiz ciltlik belgesel romanının tutunmasından sonra kitap haline getirebilmiştir.

İlk şiir ve düzyazılarını *Adsız Kitap* adıyla, Vehbi Cem ve Mehmet Cevad'la birlikte yayımladı (1931). Daha sonraki şiir kitapları şunlardır : *Deniz Feneri* (1937), *Karacaahmet Senfonisi* (1960), *Özgürlük Türküsü* (1971), *Mapusanemden Şiirler* (1974), *Sürgün Şiirleri* (1975). *Kutsal İsyan* (8 cilt, 1966 - 1967) ile *Kutsal Barış* (7 cilt, 1972 - 1974) adlı Kurtuluş Savaşını konu edinen romanlarından başka şu romanları vardır : *Ateş Yılları* (1968), *Savaş ve Açlar* (1968), *Öksüz Musa* (1973), *Musa'nın Mabusanesi* (1974), *Musa'nın Gecekondusu* (1976). Anılarının bir bölümünü kapsayan kitabıysa *6 - 7 Eylül Kasırgası* (1971) adıyla yayımlandı.

Babam Ahmet Çavuş, ben doğmadan bir yıl önce Yemen'den dönmüş. Anam, sonrasını, «Bizi toparlayıp yerleşmek üzere İstanbul'a götürdüğünde, sen daha kundak çocuğuydun Hasan...» diye anlatırdı. «Sarıyer'de sütçülük yapacaktı, bir iki Kırım ineği edinmişti, köyümüzde nemiz varsa satıp savmıştı, geriye dönmeyecektik. Gerisini eyi kötü sen de bilirsin!»

İneklerin verdiği süt geçimimizi sağlamaya yetmedi. Babam Ahmet Çavuş'un İstanbul üstüne kurduğu düşler, umutlar yıkılmağa başlamıştı. Bu gidişle işçiliğe düşmek durumunda kalacağından korkarak, tükürdüğünü yalamak zorunda kaldı. Bir gün inekler satılıp savıldı, yine Trabzon'a dönmek üzere, Gülcemal vapuruyla yola çıkıldı. Vapur Samsun'a uğradığında, bir tanışı, babamın aklına tütüncülüğü koydu. İndik vapurdan. Böylece, «Ahmet Çavuş ailesi» için daha güç bir yaşam kavgası başladı. «Kötüköy» denen sıtmalı bir köyde hepimiz sıtmadan kırılmak üzereyken, tütüncülüğü bırakan babam bizi Samsun'un içine kaçırdı. Bir kıyı mahallesinde sebze

bahçesi kiralayıp çalışmaya başladı. Bu arada Balkan Savaşı patladı. Kent Rumeli göçmenleriyle doldu. Derken, Birinci Dünya Savaşı. Seferberlik ! Babamla 15 yaşındaki ağabeyim askere alındılar. Evde anamla biz beş küçük kardeş aç kaldık. Kentten kaçmış Rumlardan kalan bahçeleri sahiplenen Türklerden biri, babasız oluşumuza bakmadan, barındığımız kulübeden bizi sokağa attı. Anam dağda odun keserek satmağa çalıştıysa da, çeşitli engeller yüzünden bunu sürdüremedi. Beş yaşına basmıştım, Reji'ye girip işçilik yapmak istedimse de, yaşımın çok küçük olduğunu ileri sürüp, beni işe almadılar. Deniz kıyısındaki boşaltılmış Tatar evlerinden birine sığınmıştık. Açlık her yanı kasıp kavuruyordu. Beş kardeştik, ikisi bir erkek kardeşimle bir kızkardeşim, açlıktan öldüler. Anam iş için çırpınıyorsa da, hiçbir yanda iş yoktu. Gerek Balkan Savaşının Rumelili göçmenleri, gerekse seferberliğin Karadenizli göçmenleri kenti doldurmuştu.

«Hilâli Ahmer»in (Kızılay) çorba kazanı Belediyenin önünde kaynıyorsa da, hiç kimsenin tasına bir kaşık düşmüyordu. Altı yaşındaydım artık, epey bir şeylere aklım eriyordu. Ailenin geçim yükünü omuzlamak istiyordum. Geceleri bahçelerden lahana çalmaya gittim. Bunları suda haşlayıp yedik. Ekmek denen nesne çoktan yitiklere karışmıştı. Anam da bir yandan ısırganotu haşlıyor, deniz suyu kaynatıp elde ettiği tuzla, sağ kalan bizlere yediriyor, bizi ölümden kurtarmaya çalışıyordu. Ben, günün birinde, mezbahanın oralarda gezerken, ırmağın üzerine uzanan büyük künkten suya kanlı sularla birlikte bir yığın da bağırsak falan aktığını gördüm. Bunları hem köpekler, hem de yoksul çocuklar, adamlar çekiştiriyordu. Ertesi gün, anamdan bir kova isteyip, sıcak kanlar akan künkün altında yer aldım. Sonra, koyun bağırsakları akmaya başlayınca, orda

bekleyen köpeklerle birlikte atıldım. Köpekler de açlıktan köpekliklerini yitirdiğinden bana hiç hırlamadılar. Kapabildiklerimizi paylaştık. Bir kova dolusu bağırsakla eve vardığımda anam, kardeşlerim bayram ettiler. O gün Azrail'in suratı asılmıştı. Bizim eve protein girmişti. Ondan sonra benim protein taşımam sürdü. Ta bu protein türü de toplumca değerlenip yoksulların elinden alınıncaya dek.

Mezbahanın künkünden ırmağa bağırsak akmamağa başlayınca, Azrail, babam Ahmet Çavuş'un arkada bıraktığı açları kuduz köpek gibi kovalamağa başladı. Babamla ağabeyimin cephede şehit düşmelerinin üzerinden bir yıl geçmişti. Dört bir yanının yokluk, açlık cehennemi olduğunu gören, yavrularının da kendisinin de kesinlikle ölüp gideceğini anlayan anam «Şakire kadın», sağ kalan iki kızı ile oğlunu (beni) götürüp çoktan beri ününü işittiği Darüleytam'a (Öksüz yurduna) yatırdı. Kendisi de okulun aşağısındaki hastaneye yatmıştı. Bir hafta sonra anamızı görmeye gittik. Onun ölmüş, gömülmüş bile olduğunu öğrendik.

Kardeşlerimle, bu öksüz yurdunda on yıldan çok kaldık.

MEHMET H. DOĞAN

Mehmet H. Doğan, 28 Haziran 1931'de Adana'da doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Adana'da gördü. 1951 yılında Harp Okulunu bitirdi. İki yıl Eskişehir'de uçuculuk eğitimi gördükten sonra pilot olarak Merzifon'a atandı. 1954'de jet pilotluğu eğitimi için Almanya'ya gönderildi. 1953'te evlendi. 1954 ve 1960 doğumlu iki oğlu var. 1957'ye değin Hava Kuvvetlerinde pilotluk yaptı. Sağlık nedenleriyle pilotluktan ayrıldıktan sonra, İngilizce öğretmenliği eğitimi için iki kez Amerika'ya gönderildi. 1959 - 1970 yılları arasında İzmir'de Hava Lisan Okulunda İngilizce öğretmenliği yaptı. 1970'te kendi isteği ile emekliye ayrıldı ve Ege Üniversitesinde İngilizce okutmanlığı görevine başladı. 1977 yılında bu görevinden de, yine kendi isteği ile, ikinci kez emekli oldu. Şimdi yalnızca yazı ve çeviri işleriyle uğraşıyor.

Mehmet H. Doğan'ın ilk yayımlanan yazısı, 1940'ların sonuna doğru *Yeni Adana* gazetesinde çıkmış olan «Sarı Recep» adlı öyküdür. Öykünün yanı sıra şiir de yazıyor, bunları, çoğunluğu taşra Halkevlerince çıkarılan yerel dergilerde yayımlıyordu. 1954 - 1960 arası bir suskunluk döneminden sonra yine şiirler, eleştiri, deneme ve inceleme türü yazılar yazmağa ve yayımlamağa başladı. Şiir tutkusu, kendisinin de söylediği gibi, 1969'a dek sürdü. O tarihte bıraktı şiiri, sonra hep deneme - eleştiri yazıları yayımladı. Ne ki şiir tutkusunu tümden bastıramadığından, bunların büyük çoğunluğu yine de hep şiir üzerinedir.

Selim İleri, onun için, bir yazısında : "*Tekrarın Tekrarı* adlı yapıtıyla Türk Dil Kurumu Eleştiri Ödülü'nü de kazanan Mehmet H. Doğan günümüzün bilinçli, ilerici, sağduyulu eleştirmenlerinden biri. Onun yazılarında köklü bir sanat bilgisinin, ince bir estetik duyarlığın ve duru bir söylemin verilerini görmemek elde değil. Şiire yönelik tutkusu, Lukacs, Caudwell gibi çağımızın büyük Marksçı estetikçilerinin yapıtlarını dilimize kazandırmış olması Mehmet H. Doğan'ı büsbütün değerli kılıyor. Yazar, alışıla gelmişin tersine, sanat yapıtına (yapıcı) ve (irdeleyici) bir tutumla yaklaşıyor ; sorunları tarihsel, toplumsal bağlamları içinde saptıyor. Bu saygın özellikleri nedeniyle, Mehmet H. Doğan, yeni kuşaklar üzerinde etkileyici bir eleştirmen olabilmiştir.» demektedir.

Yapıtları : *Tekrarın Tekrarı* (1973), *Estetik* (1975), *Birikime Dayanmak* (1979).

Çocukluğumdan ilk anım, babamın ölümüdür. Üç yaşındaydım babam öldüğünde. O zamanlar ölüler evlerde yıkanırdı. Anam beni kucağına almış, yüksekçe bir yerden sanırım dik bir merdivenle çıkılan bir sofanın merdiven sahanlığıydı bu ağlayarak aşağıya bakıyordu. Avluda marangoz tezgâhına benzer bir şeyin üzerinde babamın ölüsünü yıkıyorlardı.

Bu anının belleğimde nasıl bu denli canlı kalabildiğine her zaman şaşmışımdır. Önce, anamın anlattıklarından mı kaldı aklımda diye bir kuşkum vardı, ama sonraları gittim o avluyu gördüm. Tıpkı belleğimde yerleştiği gibiydi.

Çocukluğum, II. Dünya Savaşının yokluk, yoksulluk yıllarında Adana'da geçti. Şimdi «çocukluğunuzun ilginç anıları» diye sorulduğunda, o günlerin, benim ve benim yaşımdakilerin üzerinde ne büyük etki bırakmış oldu-

ğunu daha iyi anlıyorum : Ekmek karneleri ; ekmek, şeker, yağ kuyrukları ; yaşamın inanılmaz ucuzluğu, ama paranın inanılmaz kıtlığı ; savaş hazırlıklarının günlük yaşamımızı kararlan koyu gölgesi ; askere giden babalar, ağabeyler... Bu nedenle, belki de yaşam içgüdüsüyle, çocukluk anıları deyince bunları unutup iyi şeyler anımsamaya çalışıyorum.

Bizim çocukluk yıllarımızda, diğer yayınlar gibi çocuk yayınları da kıttı : **Çocuk Sesi, Yavru Türk** gibi bir iki dergiyi saymazsak hemen hiç yok gibiydi hatta. Okuma özlemi içinde bir çocuk bu özlemini ansiklopediler, ucuz basım halk masallarıyla giderirdi. Bir de Türk polis hafiyesi Orhan Çakıroğlu'nun serüvenleri. Arsen Lupenler daha sonraları çıktı. Ben de hepsinden payımı aldım bunların. Elime geçen parayı kitaba yatırırdım. Yetmedi mi, ver elini kitaplıklar. Sahi, kitaplıkların bizim yaşamımızdaki yeri, bugünün çocuklarınınkinden çok büyüktür. İşte o kitaplıklardan birinde **Hayat Ansiklopedisi**'ni karıştırırken Fransız romancısı Balzac'ın masa başında yazı yazarken, eli şakağında, o ünlü resmine rastladım. Altında da yaşamöyküsü. İlkokul üç ya da dördüncü sınıftaydım. Öğretmenimiz bir tahrir (yazı) ödevi vermişti : Bir düşümüzü anlatacaktık. O günler uydurdum mu, yoksa gerçekten gördüm mü o düşü, bilmiyorum şimdi ; kendimi Balzac kadar ünlü bir romancı olmuş görüyordum düşümde, masaya oturmuş roman yazıyorum. Bunları anlattım ve bir de resim yaptım yanına. Öğretmenimiz beğenmişti.

Özellikle ilk yıllarda insanın kişiliği üzerinde öğretmenlerin yönlendirici etkisi çok büyük oluyor. Halk masallarıyla, polis romanlarıyla, tarihi romanlarla uzun bir süre oyalandıktan sonra, ortaokulda Türkçe öğretmenim Charles Dickens'in **David Copperfield**'ini tutuşturdu elime. Okuduğum ilk ciddi yazın yapıtı budur.

Okul kitaplığına yardımcı öğrenci olarak seçmişti beni. İki üç yıl da okul kitaplığındaki kitapların tozunu yuttum.

Orhan Veli'nin, Oktay Rifat'ın, Melih Cevdet'in, Cahit Sıtkı'nın şiirleriyle tanışmam, şiir, öykü yazmaya başlamam hep o yıllarda oldu. Yayımlanan ilk yazım, 1940'ların sonuna doğru **Yeni Adana** gazetesinde çıkan «Sarı Recep» adlı öyküdür. İkinci sayfanın altında her gün bir kısa öykü yayımlanırdı o zaman **Yeni Adana**'da. Hâlâ çıkıyor mu o gazete, bilmiyorum. Adana'dan ayrılalı çok oldu. Çıkıyorsa, yine öyküler yayımlanıyor mu her gün ?

Adı ve yazdıkları ilk kez bir yerde yayımlanan herkes aynı şeyleri mi duyar ? Ben, bütün kenti dolaşıp haber vermek, «Okuyun, bakın ne yazmış yazan!» demek istemiştim tanıdık - tanımadık herkese. O günlerde Adana'da güzel bir uygulama vardı : Gazete, makineden çıkar çıkmaz, basımevinin dışına, duvara, canlı bir çerçeve içinde asılırdı. Hemen o anda bir grup insan toplanırdı başına. Bu topluluk akşama dek, değişerek, gittikçe azalarak sürerdi. Ben de katılmıştım o topluluğa o gün. Ne var ki, gazeteyi okumuyor, herkesin ne okuduğunu gözlüyordum, benim öyküyü okuyan birini bulurum umuduyla.

Günler geçti, öykümü bir başka yerde sergilenmiş gördüm acıyla. Soğuk, yağmurlu bir gündü. Dörtyol ağzında, polis kulübesinin yanında durmuş, yağmurun dinmesini bekliyordum. Birden gözüm kulübenin kırık camına soğuğu tutsun diye yapıştırılmış gazetede tanıdık bir şeye ilişti : Benim öyküm ve benim adım. Neler düşündüğümü anımsamıyorum şimdi, ama burulduğun biraz.

SULHİ DÖLEK

1948 yılının Eylül ayında İstanbul'da doğdu. Öğrenimini yine bu kentte (Deniz Lisesi - Deniz Harp Okulu) ve daha sonra Amerika'da Michigan Üniversitesinde yaptı. Şimdilerde bir kamu tersanesinde gemi inşa ve makina yüksek mühendisi olarak çalışmaktadır.

1969'da, *Dünya Dönmüyor Artık* adlı bir perdelik oyunuyla Yusuf Ziya Ortaç armağınını kazanan Sulhi Dölek, bu tarihten 1977 sonuna değin *Akbaba* dergisinde gülmece öyküleri ve değişik konularda yazılar yazdı. *Korugan* adlı romanı Milliyet Yayınlarının 1974 roman yarışmasında üçüncülük ödülüne değer görüldü. Güldürü türünde çok sayıda kısa oyunu İstanbul ve Ankara radyolarında seslendirildi. Gülmece yazıları iki yıl süreyle *Milliyet* gazetesinin mizah sayfasında yer aldı.

Daha yayınlanmamış *Geç Başlayan Yargılama* adlı bir romanıyla öykülerden oluşan *Ah-Vah Ekibi* adlı gülmece derlemesi bulunduğunu, ayrıca, «Canavarı Gördün mü?» adlı bir oyun üzerinde çalıştığını belirten Sulhi Dölek'in son başarısı, 1979 Dünya Çocuk Yılı nedeniyle Kültür Bakanlığınca açılan çocuk yapıtları yarışmasının roman dalında, *Yeşil Bayır* adlı yapıtıyla birincilik ödülü kazanmasıdır.

Dönüp çocukluğuma baktığımda, belirgin olaylardan çok soyut izlenimler geliyor usuma. Yakın geçmişteki anılarda bile aynı durumla karşılaştığım olur. Belki belleğim yeterince güçlü değil de ondan.

Yine de bir olayı şaşırtıcı bir kesinlikle anımsayabiliyorum. Yoksul sayılırdık. Yaşam koşulları güçleştikçe, açıkçası kentin merkez kesimlerinde kiralar yükseldikçe, uzaklara doğru taşınır dururduk. Birinci sınıftan ikinci sınıfa geçtiğim yaz da taşındık. İkinci sınıfı yeni bir okul da okumaya başladım. Bir gün hep birlikte anneannemi görmeye gittik. Hafta içinde bir gündü. Okuldan kalacaktım o gün, ama bunu kimse pek önemli görmemiş olmalı. Anneannemin evi eski okuluma yakındı. Herkes konuşmaya dalmışken kaçıp bu okula gittim. İki ders arasında eski sınıf arkadaşlarımı buldum, zil çalınca da onlarla birlikte sınıfa girdim.

«Öğretmenim,» dediler çocuklar, «Sulhi gelmiş.»

Okumayı ilk öğrenenlerden biri bendim sınıfta. Öğretmenim beni çok severdi. Kollarını açmasını, beni bağrına basmasını, ne çok özlediğini söylemesini bekleyerek yüzüne baktım. Ama bunların hiçbiri olmadı. Kaşlarını hafifçe çattı kadın, «İyi..» dedi ve dersi sürdürdü. Beni sınıftan dışarı atsaydı daha az gücenirdim.

Gözlerimi kapatıp çocukluğumu düşündüğümde, böyle acı izlenimlerden çok tatlı izlenimler bulurum. Olayların eğlenceli yönlerini görmeyi beceirdim genellikle. Belki bir tür korunma içgüdüsüdür.

Yine de iki şey vardı ki, hiçbir eğlenceli yanını bulamazdım : Öfkeli evsahipler ve alacaklı bakkallar... Ne denli uğraşırsam uğraşayım, gülünecek bir yan göremezdim bunlarda. Ürkerdim sırf. Düşlerime girerlerdi.

Oldukça zengin bir düş dünyam vardı. Akşamları yatağa yattığımda, tavanda renkli ve belki de sinemaskop

olarak görebilirdim istediğimi. Gerçek arkadaşlarım günlük olaylar, benimle aynı odada yatan üç kardeşim (sonradan sayıları daha da arttı), her şey silinirdi kafamdan. Tavandaki kişiler -aralarında ben de vardım- sırf benim istediğim gibi davranırlardı.

İlkokul sıralarından bir Füsun'u anımsıyorum, bir de Cemal'i. Füsun, kıvır kıvır sarı saçlı, güzel bir kızdı. Cemal'se, dimdik çıkan kara saçlarıyla çirkin bir oğlandı. Füsun'la ilişkilerimin temelinde uzaktan bir hayranlık yatardı daha çok. Cemal'se, istesem de istemesem de, hep yanımdaydı. «Evde senin kendi odan var mı ?» ya da «Babanın bir yazıhanesi mi var, yoksa daireye mi gidiyor ?» gibi abuk sabuk sorular sorardı üstelik. Babası memurdu. O zamanlar memurların gelir düzeyleri daha yüksekti sanırım.

Ona karşı duyduğum eziklikten kurtulmak için, çocukluğumun en büyük yalanlarından birini Cemal'e söyledim. Bir tabancam vardı sözde ve altı değişik renkte fişek atıyordu. Geceleyin gökyüzüne doğru sıktınız mıydı, kentin dört bir yanından görülebilirdi. Parlak namlusunu, işlemeli kabzasını öyle ayrıntılı, öyle ballandırarak anlattım ki, Cemal inandı iyice. Daha ilginci, buna kendim de inandım. Bugün bile tabancayı gözümün önüne getirebiliyorum, hiç böyle bir tabancam olmamasına karşın. Cemal tabancayı görmek için beni sıkıştırdıkça bir bahane bulup savuşturuyordum. Konunun nasıl kapandığını şimdi anımsamıyorum.

Çocukluğumdan anımsayabildiğim bir olay daha var. Cebimde yirmi beş kuruşla okula gidiyordum. Yerde bir kâğıt beş liralık buldum. Ansızın kavuştuğum bu serveti, beş yüz yirmi beş kuruşla neler yapabileceğimi düşünürken, adamın biri arkadan yetişti, beni geçti, önümden yürüyen çocukları çevirip onlardan istedi düşürdü-

ğü beş lirayı. «Biz para bulmadık!» «Yalan söylemeyin, buldunuz!» Yanlarından geçerken dayanamadım. «Ben buldum ..» deyip uzattım parayı. Adam hiç ses etmeden beş lirayı aldı, döndü gitti. Nedense, iyi bir iş yaptığım duygusu yer etmedi içimde.

Yetişkinlerin ellerini şakaklarına koyup çocukluklarını düşünmelerinde, olanca güçleriyle o günleri anımsamaya çalışmalarında sayısız yararlar var. Sırf çocuklar için yazanların değil, herkesin... Her yetişkinin yaşamında, çevresinde birçok çocuk var çünkü... Onların hatırı için...

BEHİÇ DUYGULU

1933 yılında Ödemiş'te doğdu. Dışardan sınavla ortaokulu, liseyi bitirdi. 1950 yılında Ödemiş'te kitapçılığa başladı. Yıllarca iş hayatının türlü dallarına girip çıktıktan sonra 1968'de evlendi. Beş yıl sonra karısının bir kazada ölümüyle 1974'te İstanbul'a yerleşti. Kitap dağıtım şirketinde başlayan çalışmaları, bir kırtasiye firması adına İstanbul ve Anadolu'da pazarlama yapmakla sürüyor.

İlk yazısı, 1951 yılında, *Yeni İstanbul* gazetesinin açtığı röportaj yarışmasında derece almıştır. İlk denemesi de *Yeni* dergide çıkmış ve bunu *Kaynak*, *Mülkiye*, *Dost*, *Varlık*, *Yeditepe*, *Forum*, *Ataç*, *Otağ*, *Yeni Edebiyat*, *Güney*, *Yeni Ufuklar* dergilerinde yayımlanan öykü, deneme, mensur şiirleri izlemiştir.

Behiç Duygulu'nun çıkan öykü kitapları şunlardır : *Ağlama N'olur* (1961), *Sırtlan Bayırı* (1963), *Gölgede Gezintiler* (1970).

Öykülerinin konuları çoğun kendi yaşamındaki olaylardan kaynaklanır. «Fotoğraf gerçekçiliğinden» uzak kalmaya özen gösterir. Yıllar önce yalnız görüntüleri yansıtmakla işin kolayına kaçan bu tür sanat anlayışına karşı *Forum* ve *Varlık* dergilerinde açtığı polemik yankılar uyandırmıştı.

Şimdilerde yeni öyküler, romanlar üzerinde çalışan Behiç Duygulu, *Edebiyat Cephesi* dergisinde sürekli olarak eleştiriler yazmaktadır. Çoğu yazarlarımız gibi, kimi öyküleri dış ülkelerde yayımlanan antolojilerde yer almıştır.

Babam tüccardı. Hiç boş durmazdı. Mevsimine göre tütün ekiciliği, toprak ürünleri ticareti yapardı. Onun çalışma hızını, yaptığı işleri düşündükçe başım döner. Genç yaşlarında hazır elbiseciydi. O yıllarda ben dünyaya gelmemiştim. Ama ona takılan ilk adın «Elbiseci İbrahim» olduğunu bilirim. Sonra ipek kozası pişirme, ibrişim çekme işi olan mengenecilik gelir. Bu dönemde babamın adı «Mengeneci İbrahim» olmuştur. Sonra bu işi daha genişleterek Sakız adalı bir Yahudi ile uzun süre ortaklık yaptı. Ortasında geniş avlusu olan çok büyük bir ev tutmuşlardı. İpek kozası tutan (yetiştiren) köylülerle kasabalılardan beyaz ve sarı kozaları kiloyla satın alırlar, avluya kurulmuş kazanlarda haşlarlardı. Haşlama işiyle daha çok Sakız'lı Yahudi ilgilenirdi. Beş altı yaşlarındaydım. Haşlanmış kozaları evin ikinci katındaki tahta ranzaların arasına gerilmiş çuldan yataklara seleyle taşıyor, kuruması için seriyordum. Benden büyük yardımcılar da vardı. Kozalar iyi haşlanmazsa kelebek çıkardı. O zaman Sakızlı Yahudi bağırırdı : «Abraam (İbrahim) bu adam kozaları iyi pişirmeor !» Avluda büyük odun ateşi yakılır, üzerindeki kocaman kazanda su fokur fokur kaynar, buğular yükselirdi. Ocakta bol köz bulunduğundan, yaşlı Yahudi'nin benden çok büyük güzel kızı her gün elinde kürekle gelip, «Babağ, ateş almaya geldim babağğ !» derdi.

Çocukluğumun yazları incir üzüm bağında geçti sayılır. Kışları ev gezmeleri vardı. Kasaba yerlileri, ya da uzun zamandır gelip yerleşmiş olanlar bağ bahçe sahibiydiler. O yüzden gece oturmalarında siniler içinde üzüm, incir, susam, kendir tohumu, nar, ayva, köfter gibi kışlık yiyecekler getirilirdi. Susam ve kendir tohumu kavrulurdu. Çiftçi evlerinde, yer ocağında mısır patlatılırdı. Daha varlıklı olanların çerez sofraları değişikti. Onlar

yaylaya göçtüklerinden daha pahalı şeyler çıkarırlardı. Ceviz, kestane, elma gibi..

(..) Annem de ister istemez babamın çalışkanlığına uymuştu. Babam gündüzleri eve uğrar, dönemeçli uzun merdiven basamakları çıkmadan, yedi mahalleden duyulacak biçimde anneme seslenirdi. Annem iki eli kanda olsa bırakıp koşmak zorundaydı. Kimi yaz geceleri ansızın tütün tarlasından döndüğü, bizi evde bulamadığı olurdu babamın. O zaman bağırır çağırırdı. Konuklara çok az zaman ayırır, uzun boylu gevezeliği sevmezdi. Beni de sokakta pek az oynatırdı. Onun geleceği saatler eve kapanırdım. Beni oyunda yakalarsa kırmızı sert yüzü gerilir, gözlerinden kıvılcımlar çıkardı. Sık olmasa bile ona göre suç sayılan davranışlarımdan ötürü kıyasıya döverdi. Annem ortalıktan yok olur, gürültüyü uzak evinden duyan halam yetişirdi kurtarmaya. On yaşımdayken, birkaç arkadaşımla uzaktaki demiryoluna gittim diye kocaman salonda yediğim dayağı hâlâ unutamam.

O sert görünüşü altında babam pek yufka yürekliydi. Etkin olaylarda gözleri hemen yaşarırdı. Annem, sık sık, kendini böylesine işe kaptırmadan önce babamın şakacı, güleryüzlü ve çok daha iyi olduğunu söylerdi.

Haşlanırken kozaların içindeki tırtıllar öldüğünden babam o işi günah sayarak vazgeçti. Tütün ekimini sürdürdü. Bölgenin sayılı tütün yetiştiricilerindendi. Tütün boş kalan dönemlerde incircilik, dericilik ve daha başka işler yapardı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında askeri müteahhitlik yapmış, fişle ofis buğdayı satmıştı. İki fiş kayıp diye nasıl üzüldüğü, evde ortalığı nasıl birbirine kattığı aklımdadır. O buğdaydan eve gelmedi. Bakla unu karıştırılmış, yutulamayacak denli hamur, insan payına birer çeyrek ekmeği kurumaması için kazanda saklar ve bitecek korkusuyla üzerindeki kapağı kaldırır bakardık

Buğday satanlar, yüksek fiyatla satanlar hemen içeri atılıyordu. Gözü kara olanlar yapacağını yapmakta, gemisini yüzdüren yüzdürmekteydi. O da başka...

Babam beni hiç boş bırakmadan çalıştırır, arada bir şöyle derdi :

«Şimdi bana kızıyorsun, ama sonra dua edeceksin. Ben senin ciddi bir işadamı olmanı istiyorum.»

Onun böyle tutturmasına karşı bende tepki doğmuş olmalı ki, ilkokuldan sonra kendimi ondan gizli çılgınca okumaya verdim. Yatağa yüzükoyun kapanır, yeni aldığım kitabın sayfalarını yorganın içinde işaret parmağımla açardım. Kâğıt sesi duyulacak diye korkardım. Sakladığımı sanıyorum, belki bilir de sesini çıkarmazdı. Bu sırada köylerde yağhane kiralamaya başlamıştı. Geceyle sabah arası kalkar, yağmurda, soğukta elinde fenerle yaya, yakın köye giderdi. Pazarları ben de orada olurdum. At, değirmen taşına bağlı bir dalı döndüre döndüre zeytinleri hamur haline getirir, bunlar kıl torbaların içine yayılarak işkence denilen presin altına üstüste konur ve beş tahta kollu olan yuvarlak direği beş adam ağır ağır döndürerek hamuru sıkar, zeytinyağı çıkarırlardı. İstif sıkışır, aşağıya doğru inerdi. Geri çekilip kolları ansızın bırakırlardı. Ağaç direk kollarıyla hızla geriye doğru dönmeye başlardı. İşçilerden biri, kolu bırakmadan önce bağırırdı : «Maynaaa !»

Bağıran, gemilerde çalışmış iri yarı bir gençti. Sanırım onu gemi dümenine benzetiyordu. Okuduğum kitaplara göre kendimi onun yerine koyar, gezindiğim gemiler düşlerdim.

Elime ne geçerse okuyordum. Günde beş gazete ve bazı dergiler almaya başlamıştım. Bunları babamdan saklardım. Zaman zaman bulur ve kızardı.

Babam Yahudilerle çok çalıştı, ortaklık yaptı. Sanıyorum onlardan çok şeyler kaptı öğrendi. Gelgelelim,

bir süre sonra adı «Yahudi İbrahim»e çıkınca, onlarla çalışmaktan vazgeçti. Öğleyin eve yemeğe gitmem için, dükkâna gelip benim yerime beklerdi. Bir gün anneme sormuş: «Bu çocuk öğleyin niye gecikiyor, evde ne yapıyor?»

Annem de, koca evin beş odasından birine kapandığımı, bir saat ordan çıkmadığımı söylemiş. Bir öğle sonu babamın öfkeyle geldiğini, beni alıp eve götürdüğünü anımsıyorum. Bir şey söylemediği için neyle karşılaşacağımı bilemiyor ve korkuyordum. Odada dar uzun bir dolabı kitaplık yaptırmış ve beş yüzün üzerinde kitap biriktirmiştim. Babam dolabın kilidini kırmıştı. Kollarını havada savurarak bana «Bunlar ne?» diye bağırıyordu. Verdiğim yanıt onu iyice çileden çıkarmış olmalı ki, kitapları alıp alıp havaya attı. Ciltler uçuyor ve parçalanıyordu. Evde kıyamet kopmuştu. On beş yaşımda olduğum için artık beni dövmüyordu. Evden kovdu. Gittim karşı komşuya sığındım.

HASAN ALİ EDİZ

Doğumu, 1904'te Avusturya sınırına yakın Prikoy kasabasında ; ölümü 3 Temmuz 1972'de, İstanbul'dadır. Çocukluğu Balkan kasabalarıyla köylerinde geçen Hasan Âli Ediz, ailesiyle birlikte İstanbul'a yerleştikten sonra, 1922'de Vefa Lisesi'ni bitirmiş, siyasal olaylar nedeniyle, girdiği Tıp Fakültesi'ni yarıda bırakmak zorunda kalmış, daha sonra Rusya'ya giderek orada beş yıl toplumbilim ve yazın öğrenimi yapmıştır

Yurda döndüğünde çok çeşitli işlerde, en son olarak da İstanbul'da, Devlet Kitapları Mütedavil Sermayesi Müdürlüğü'nde çalıştı. 1935'lerden bu yana *Son posta* gazetesinden başlayarak, birçok gazetelerde incelemeleri, çevirileri yayımlandı. Düşünce ve yazın alanımıza olumlu katkılarda bulundu. Tiyatro eleştirmeciliği de yaptı.

Ölümüyle, geride bıraktığı irili ufaklı çeviri kitapların sayısı elliyi aşkındır. Türkçeye, Rusça asıllarından Gogol'u, Dostoyevski'yi, Tugenyev'i, Tolstoy, Gorki ve Çehov'u tanıtıp sevdiren Hasan Âli Ediz, Amerikalı öykücü O. Henry'yi de bize ilk tanıtan çevirmendir. Dostoyevski'den *Suç ve Ceza* çevirisi, İvo Andriç'ten çevirdiği *Drina Köprüsü* gibi yapıtlar büyük bir ilgiyle karşılanmış, üstüste basılmıştır.

Onun çevirilerini okurken, kendisi asıl metne bağlı kalmakla birlikte, yazarları sanki Türkçe yazmışlar gibi rahat, temiz bir Türkçe içinde izlersiniz. Ediz'in önemi de buradadır.

Benim kuşağımın doğup büyüdüğü çağa «Savaşlar Çağı» demek hiç de yanlış olmaz. Ben doğduktan sonra patlak veren, çoğunu yakından gördüğüm savaşları şöyle sıralayabilirim : 1911 Trablus Savaşı, 1912 Balkan Savaşı, 1914 - 1918 Birinci Dünya Savaşı, 1919 - 1922 Ulusal Kurtuluş Savaşı, 1939 - 1945 İkinci Dünya Savaşı! Otuz dört yılda beş, yedi yılda bir savaş! Az mı ? Üstelik, bu savaşların bir kısmı aile hayatımızda derin yaralar açmış, büyük sarsıntılar yaratmıştı. Anne yanım tamamiyle, baba yanım kısmen askerdi çünkü.

İlkokula 1911'de, Taşlıca'da başladım. Burası, 4 yıllık bir iptidaî okulu idi. Ve öğretmenlerimizin hepsi de sarıklıydı. Dördüncü sınıf öğretmenimiz ve Başöğretmenimiz Hacı Arif Efendi evli, çok sert, dayağı bol bir adamdı. Birinci sınıf öğretmenimiz genç, ama gene sarıklı sakallı birisiydi.

Yıl sonuna doğru okuluma genç, boyunbağlı iki öğretmen geldi. Sonraları, bunların öğretmen okulu mezunu olduklarını öğrendim. Taşlıca İlkokulu'nda ancak bir yıl okuyabildim. 1912 sonbaharında Balkan Savaşı patlak verdi. Kısa bir süre sonra, bir yandan Sırp ordusunun, öte yandan Karadağ ordusunun Taşlıca'ya doğru ilerledikleri ortalığa yayıldı. Şehirde korku, panik havası esmeye, subay ve memur aileleri göç için hazırlığa başladı. O çağda radyo henüz yoktu. Savaşla ilgili bütün haberler ancak Telgrafhane kanalıyla alınabiliyordu. Posta Müdürü olan babam, gece yarılarına kadar postaneden ayrılamıyordu. İşi gereği, durumu elbette herkesten iyi bilmekteydi. Durum ise, umutsuzdu, kötüydü ama babam, ilgili kişiler dışında bunu herkesten saklıyor, annemin bütün üstelemelerine karşın herhangi bir göç hazırlığına girişmiyordu. Sonraları babamdan öğrendiğime göre, şehirdeki panik havasını artırmamak için, şehrin ileri gelenleri, onun şehirden en son ayrılan-

lardan birisi olmasını istemişler. Göç için bir araba bulmağı da vaad etmişler. Ne var ki, Taşlıca nüfusunun yarısından çoğu, şehre bağlı köylerin tamamı Sırp'tı. Ordu birlikleri de Avusturya'ya doğru çekilmeye başlayınca, yüzde doksanı Sırp olan arabacılar ortadan kayboldu. Babaannem felçli ve yatalak olduğu için, ata bindirilemezdi. Birçok memur ailesi gibi biz de Taşlıca'da kaldık. Babam, kendisinden başka evin biricik erkeği olarak beni de yanına aldı, yaya olarak Avusturya yolunu tuttuk. Yolda, Avusturya'ya doğru çekilmekte olan ordu birliklerimizin subayları beni atlarına bindirdiler. Galiba babama da bir at buldular. Avusturya'da, eski Osmanlı - Avusturya sınırından pek de uzak olmayan Gorajde kasabasına yerleştik. Drina ırmağı kıyısındaki bu kasabada, Taşlıca Mebusu Mehmet Paşa'nın akrabaları ve iş ortakları vardı. Bir süre bizi onlar misafir ettiler. Savaşın sonunu, barış andlaşmasının imzalanmasını beklemek zorundaydık. Babam beni, bu üç bin nüfuslu kasabanın 5 sınıflı biricik ilkokuluna verdi. Kasaba halkının çoğunluğu Sırp - Hırvat, bir bölümü de Boşnak'tı. Kasabada az sayıda Yahudi de vardı. Konuşulan dil Sırpça - Hırvatça idi. Boşnaklar da küçük nüans farklarıyla aynı dili konuşuyorlardı. Ben zaten daha Taşlıca'da iken mahalle çocuklarından Sırpça - Boşnakça öğrenmiştim. Burada birinci sınıf derslerini izlemek benim için hiç de zor olmadı. Konuşma dili birdi de, yazı dili ayrılıyordu. Müslümanlar, Hırvatlar, Yahudiler Latince abece kullanıyor, Sırplar ise Slavca yazıyorlardı. Öğretmen, «Bugün yağmur yağıyor...» diye tahtaya yazdığı zaman, Müslümanlarla Hırvatlar ve Yahudiler bu cümleyi Latin harfleriyle, Sırplar ise Slav harfleriyle yazıyorlardı. Pek doğal olarak, hepimiz iki abeceyi (alfabeyi) de öğreniyorduk.

Sabahları okulda, saat 8-9 arası din dersleri verilirdi. Bu iş için dört din adamı görevlendirilmişti: Bir Müslüman Hoca (Tahir Efendi), biri Ortodoks papazı, biri Katolik papazı, biri de Haham. Birinci sınıf öğretmenimiz Sırp'tı. İkinci sınıf öğretmenimiz Hırvat'tı Son sınıf öğretmenimiz Ömer Efendi, Selayciç adlı bir Müslümandı. Okulun son sınıflarında öğretilen Almancaya da o gelirdi.

Gorejde kasabasında kaldığım süre içinde, Bosna'nın en büyük şehri olan Sarayevo'yu, Foça'yı, Çayniçe'yi ve hepsinden önemlisi, İvo Andriç'in dilimize çevrilmiş olan «Drina Köprüsü» adlı eserinde olayların geçtiği Vişegrad kasabasını görmüş, ünlü Drina köprüsü üzerinde oynamıştım. Gene Gorajde'de oturduğumuz süre içinde, Mehmet Paşa ile birlikte üç dört günlüğüne Viyana şehrine gitmiştim.

1913 yılının yaz mevsimi sonlarına doğru, herhalde Balkan devletleriyle barış andlaşması imzalanmış olacak ki, Taşlıca'da kalmış olan ailemiz bulunduğumuz kasabaya geldi. Kısa bir süre sonra da Macaristan, Romanya yoluyla İstanbul yolunu tuttuk. İstanbul'da, çoğu Balkan Savaşı bozgunundan sonra İstanbul'a göç etmiş büyük dayımı, teyzelerimi, halalarımı, bunların kocaları olan sağ kalmış eniştelerimi, kimi Üniversite'de, kimi Yüksek Öğretmen Okulu'nda okuyan teyze ve halazadelerimi tanıdım. Küçük dayımla enişteмin şehit olduklarını ancak burada öğrendik.

1913 yılı Eylülünde sınavla Vefa Sultanisi (Lisesi) üçüncü sınıfına girdim. O yıl, ilk olarak, derslerimin dışında haftalık «Çocuk Dünyası» dergisini okumaya başladım. O zamanlar bu dergi, okuma zevkimin gelişmesinde büyük bir rol oynadı. Ama o çağlarda ne bugünkü

çocuk yayınları, ne de benim anlayabileceğim bir dille yapılmış çeviriler vardı.

Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, s. 112 - 116,

METİN ELOĞLU

11 Mart 1927'de İstanbul'da doğdu. Ortaokuldan sonra Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde okudu : 1943 - 1947. Basılmış ilk yazısı bir öyküdür : *Serveti Fünun* dergisi, 1942. İlk şiiri ise, Mehmet Metin imzasıyla *Kovan* dergisinde yayımlanmıştır : (İzmir, 1943, sayı 4). Ressamlığıyla da tanınan Metin Eloğlu, öyküler ve özellikle *Güney* dergisinde Etem Olgunil takma adıyla eleştiriler, kitap tanıtma yazıları yazmıştır. Sanat dışı hiçbir görevde çalışmaması, geçimini kalemine, fırçasına bağlaması onun belirgin özelliklerindendir. Bugünkü ününü *Kovan*, *Servet-i Fünun*, *İstanbul* dergilerinde (1943 - 45) Mehmet Metin adıyla çıkan ilk deneylerinden sonra *Varlık*, *Yaprak*, *Fikirler*, *Yeditepe* (1947 - 51) dergilerinde yayımladığı şiirleriyle kurmuştur. Doğan Hızlan, «Çok şiddetli ve kesin yargılarla haksızlığa, sömürmeye, dengesizliklere, kötülüklere karşı yüreğini kodu» der. İlk bakışta Orhan Veli kuşağının estetiği ile içiçe görünürse de, şiirinin kuruluşu, yapı özellikleri, içsel yönelişleriyle sanatında kişiliğini korumuştur. *Odun ve Horozdan Korkan Oğlan* adlı şiir kitaplarından sonra Metin Eloğlu sözcüklere aşırı düşkünlük gösterir. Kendine özgü yeni bir şiir dili kurma tutkusu onu aşırı uç noktalara götürür. Ama kendi yaşama koşullarının ve çağının tanığı olan şiirlerine belki pek az şairimizde görülen bir acıyı, ironiyi katmasını da bilir.

Şairliğini inceleyen, yaşamöyküsünü de anlatan kitabı Asım Bezirci tarafından hazırlanıp yayımlandı (1971).

Çıkan şiir kitapları şunlardır : *Düdüklü Tencere* (1951, 1962), *Sultan Palamut* (1957), *Odun* (1959), *Horozdan Korkan Oğlan* (1960), *Türkiye'nin Adresi* (1965), *Ayşemayşe* (1968), *Bektaşi Dedikleri* (Oğuz Tansel'le birlikte, Bektaşi fıkralarından şiir diliyle söyleyişler, 1970), *Dizin* (1971. Türk Dil Kurumu 1972 Şiir Ödülünü kazanmıştır), *Yumuşak G* (1975).

Çocukluktan söz açıldı mıydı bin bir anı sıralayan kişilere imrenmem ya, benimki de pek yavan, pek yakışıksız desem yeridir. Bu noksanca oluşumun anaç nedeni, ta 10 - 12 yaşlarıma değin sapa, tenha bir yörede yaşamışlığımdır elbet. Çamlıca'nın Kavakbayırı semtinde 5 evlik, üç çocuklu bir kırlık işte. Yaramazlık etmeye bile olanak, tutamak yok. Paşa paşa bir çocukluk; acısı sonradan çıkarılan !

Bodur bir incir ağacının tepesine tüner, ya da bahçenin köşesine yığılı kumu düzleyip bir düşleme barınağı kurardım kendime. Ne tür düşler mi ? İpe sapa gelmez, duyulmadık, tadılmadık bir alay zırva. (Ola ki gündelik doğal yaşamdan kaynaklanan bir düş eğitimi de vardır ; benim o tarakta da bezim yoktu).

İlkokula başladığımda, annem daha önce öğretmişti, bayağı okur yazardım. Sınıftaki olağan «gözde»liğim hiç şımartmadı, giderek utanır oldum bilgiçliğimden. Salt bu yüzden de okul bahçesi oyunlarında beceriksizdim, yedekteydim hep. İlk «manzume»mi ikinci sınıfta yazdığımı anımsıyorum. Sınav tiksintisinden midir nedir, adı «Bakalorya» idi. Ne de olsa işgüzarlık !

Babamdan da ilk ve son tokadı o yıllarda yedim; futbola özenişimden ! Onurluluk bir huydu bende. Bu

nedenle de ölüp gidene değin babama ısınamadım. Oysa epey yoksulca bir geçim gidişatının sıkıntılığı, hoşgörüsü, silginliği vardır, değil mi ? Oysa annemle - sık sık pataklamasına karşın - aramızdan su sızmazdı. Bugün de «erdem» diye nitelediğimiz tüm özellikleri ondan kaptım sayılır ; hele hele işlediği nakışlarla, anlattığı masallardaki seçkin diliyle, kimselere benzemezliğiyle «sanatçı»lığa eğilimimde köken pay onundur elbet. Bir de, her zor durumda «başeğmez»liği !

(...) Ablamla da yıldızımız hiç barışmadı. Benden beş yaş büyüktü. Onun sevdiği yemeklere, oyuncaklara, hayvanlara, çiçeklere bile -tuhaf şey- el süresim gelmezdi ; hâlâ küskünüz ! Yazık !

(...) İlk gördüğüm film «Baytekin»di ya, belleğimde izi bile kalmamış. Oysa «Arabacının Kızı Dunyaşka»yı pekâlâ anımsıyorum. Entipüften kitapçıklar dışında ilk okuduğum kitap da, babam bir park kanapesinde bulmuş- Puşkiş'in **Kar Fırtınası, Afacan, Yavru Türk, Çocuk Sesi**... tüm harçlığımla bunları alır, onlardakini andırır öyküler yazmaya, resimler çiziktirmeye özenirdim. Bir de, deniz subayı olma tutkum vardı nedense; yakama rozet takanlara bile içerlememe karşın.

Zıpzıpsız, topaçsız, erik çalmasız, dövüşmesiz, okuldan kaçmasız bir «sözde» çocukluk işte! Eve elektrik bağlanınca, az ötemizdeki bir öğretmenin kitaplığını kolaçan edince, ancak dergi kurcalayan yaşıtlarıyla dostluk kurabilen, öte yıllarını gözünde hiç büyütmeyen, her faka bastırılışında gülümseyen, tarih coğrafya sevmeyen, hele de matematik; bir «çocukluk» işte... süregiden.»

MUZAFFER ERDOST

1930 yılında Tokat'ın Ortova ilçesinin Çiftlik bucağında doğdu. Ortaöğrenimini Tokat'ta gördükten sonra, yükseköğrenimini Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi'nde tamamladı (1957). Askerliğinden önce Ankara'da yayımlanan *Pazar Postası* ve *Ülke* dergilerinde çalıştı. Sonradan kapatmak zorunda kaldığı Açık Oturum Yayınevi'ni kurdu, yönetti (1957-61). Askerlikten döndüğünde, bir süre de *Ulus* gazetesinde çalıştı. Sol Yayınevi'nin yönetmenliğini yaptı (1964 - 1971). Türk Ceza Yasası'nın 142. maddesine aykırı eylemden hüküm giyerek cezaevine alındı (1971).

Hisar, Yeni Ufuklar, Seçilmiş Hikâyeler, Kaynak, Mavi, Şairler Yaprağı (1950 - 54) dergilerinde çıkan şiirleri ve hikâyeleriyle adını duyuran Erdost, daha sonra *Pazar Postası*'nda genellikle D.P.'nin baskı döneminin yarattığı bir kaçış edebiyatı olarak nitelenen «İkinci Yeni» akımının başlıca destekleyicisi oldu. Bir süre de *Ulus* gazetesinde kitap tanıtma yazıları yazdı. Son yıllarda daha çok *Türk Solu* ve *Aydınlık* dergilerinde (1967 - 1971) siyasal yazılar, inceleme ve araştırmalar yayımladı.» (Şükran Kurdakul : *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü*, 148 - 49.)

Siyasal yazılarından bir bölümü *Türkiye Üzerine Notlar* adıyla çıktı (1971).

Muzaffer Erdost, aşağıya alınan özyaşamöyküsünün bir yerinde :

«.. ne şair olarak şiiri, ne hikâyeci olarak hikâyeyi, ne eleştirici olarak eleştiriyi vb. denedim. Bir dalda uzmanlaşmak da benim işim değil. Yazdığım zamanlar, bir canlı olarak kendimi sunarım. Bazan birkaç şiir, bazan bir tek hikâye, bazan hiçbir yazı türüne benzemeyen bir-iki şey. Uyku, tıraş olmaya nasıl benzemezse; kahvaltı, otobüs binmeye nasıl benzemezse; sevişmek, kravat bağlamaya nasıl benzemezse; onun gibi yaşantımdan parçalardır yazdıklarım. Yazdıklarım beni bütünler mi-pek sanmıyorum. Ama benim parçalarımdır. Değişirim. Düşüncelerimde -bana göre, önemli değişiklikler olur Değiştiğim zaman, yazdığım yazılar da -az çok yazmış olayım- değişir.» der.

Babamı Oltu'nun Ardos Köyünden. Birinci Dünya Savaşında, Ruslar Ardos'u işgal edince, imam olan dedemi esir almışlar, götürmüşler. Halil Çavuş (dedemin kardeşi) aileyi önce Erzurum'a, oradan Tokat'a getirmiş.

(...) Babamı Samsun'da midesinden muayene eden bir doktor, «Tutmayıp yelleneceksin!» demiş. Bunun için bir de rapor vermiş. Gerçek miydi, uydurma mıydı bilmiyorum ama, hikâyesi böyle anlatılırdı. Babam en kibar çevrelerde osurmaya ve tavrını hiç bozmamaya özel bir önem verirdi. Halkın kahvede bile yanlarında fısıldaşarak konuşabildiği kasabanın ileri gelen memurlarının arasında peşpeşe osurur ve bu, yürekli bir davranış gibi akranları arasında hikâye edilirdi. «İbrahim hocanın torunuyum» dediğim zaman, «Ha! Osurukçu Yusuf'un oğluyum desene...» derler ve iri iri gülerlerdi. (...) Ben çocukluğumda daima babamdan utandım. Babam, daha askere gitmeden, evin tarlada çalışan tek erkeği olduğunu anladığı günlerde, çarığı çıkarıp atmış, bir daha da öğendireyi eline almamış, zelve bağlamamış, çarık dağlamamış, tarlaya adımını atmamış, ahıra girmemiş,

Okuma-yazmayı askerde öğrenmiş. Anımsamaya başladığım yıllar, babam boşta dolaşıyordu. Parasızdı. Tarlalarımız vardı, dükkânımız vardı, ama babam boştu. Dedemle arası açıktı. Gündüzleri tavla oynar gezerdi. Akşamları yemek saatinde gelir, yemeğini yer, hemen çıkardı. Bir ara lokanta açtı. Kapadı. Kahve açtı, kapadı. Bir dükkân açtı. Kızılca ilçe olunca, dükkânla birlikte oraya göçtük. Milli Korunma'dan iki ay hapis cezası verdiler babama. (...) Babam daha sonra işi yavaş yavaş terketti, kendisini define aramaya kaptırdı. Cebinde para pek az bulunurdu ama, binlikleri çuvallar içinde, çuvallar vagonlar içinde, vagonları bir katar halinde düşünür ve bunlara bir gün sahip olacağını hayal ederdi. Lise son sınıfa geldiğim zaman dükkânı sattı, yaptırdığı evi sattı. Tokat'taki pansiyon taksitlerimi ödeyemeyecek durumdaydı. Hastalık, babamın hayallerini yenemedi. Hastanede yatarken sabah sipariş ettiği milli piyango bileti geldiği zaman, o, artık ölüydü.

Okullar tatil olmuştu. Kızılca'ya, amcamın yanına gidecektim. Topumu almak için eve geldim. Kardeşim mangalın yanına büzülmüştü. Kendisinden topumu istedim. Küçük, içi dolu bir lâstik toptu. Boynunu bükerek kaybettiğini söyledi. Dövdüm kardeşimi. «Hastayım» dedi kardeşim, «sonra bulurum» diye yalvardı. Mangalın başında onu öyle ağlar bıraktım, çıktım.

Kızılca'da bir hafta kadar geçmişti. Fırında sabah kahvaltısı yapıyorduk. Amcamı karakola çağırdılar. Çiftlik'ten telefonla arıyorlarmış. Amcam gitti ve döndü. Fırındaki ustaya, «Bize iki at lâzım» dedi, «Çiftliğe gideceğiz.» Usta, «Çocuk kalsın,» dedi. Amcam ustayı dışarı çağırdı, ona bir şeyler söyledi. Biraz sonra atlar geldi, yola çıktık.

Hoday'ın pınardan sonra, Çiftlik'e giden yol ikiye ayrılır. Biri Behram'dan, mezarlığın altından gider, öbü

rü Kızıl Hasan köprüsünden ve karakolun yanından. Kızıl Hasan yolundan, o zaman giden gelen pek olmazdı Amcam, «Kızıl Hasan yolundan gidelim,» dedi. Eve arkadaki kanatlı kapıdan girdik. Çocuklar geldi, bana kardeşim İlhan'ı sordular. «İlhan'ı görmedin mi ?» dediler, «size taraf gitmişti.» «Yok» dedim, «görmedim.» Ablam bize doğru geldi, ağlayarak İlhan'ın öldüğünü söyledi. Eve, içeri girdim. Aşağı odaya kadınlar dolmuştu. Annemin yanına oturarak ağladım.

Annem, «Gözleri açık» dedi, «git, seni görsün, gözleri açık gitmesin.» Dışarı çıktım. Şoseye. Kardeşimin tabutu aşağıda, caminin önündeki musalla taşındaydı. Gidip yüzüne bakamadım. Son ayrılışımda döğdüğüm için, bakamadım yüzüne. Tarlalara doğru gittim.

Öğle namazından sonra kardeşimin cenaze namazını kıldılar. Pantolonunun cebindeki elit kâğıtlarıyla gömdüler kardeşimi. 5 Mayıs 1941.

Bildiğim bütün duaları her gece tekrar tekrar okurdum. Yastığım ıslanırdı. Küçük kardeşim de ölürse diye korkuya kapılmıştım. Onu sevindirmek için neler yapardım. Aynı yılda, Cumhuriyet Bayramının ertesi günüydü. Kasabanın önündeki tarlalarda davullar çalıyordu. Küçük kızkardeşim bir ara dükkâna geldi. Orada kustu. Sonra iyileşti. Kasabanın önünde öğleden sonra da gösteriler devam ediyordu. Davullar çalıyordu. Yarış, güreş, cirit havaları yukarı katın pencerelerinden eve içeri uzanıyordu. Kardeşim ise kâh iyileşiyor, kâh kötüleşiyordu. İkindiye doğru küçük kardeşim de öldü. Zehirlenmişti. Fadime'yi de İlhan'ın yanına gömdüler.

Daha sonra doğan kardeşlerime ikisinin adını verdik.

Papirüs dergisi (Mayıs 1970 - sayı 46/47.)

KONUR ERTOP

1936'da İstanbul'da doğdu. Babası topçu albaylığıdan emeklidir. İstanbul Erkek Lisesi'nden sonra bir süre Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. Epey zamandan beri *Cumhuriyet* gazetesinde düzeltmen olarak çalışmaktadır.

Eleştiri ve edebiyat araştırması alanlarında çalışmaları vardır. Kitap tanıtma yazıları, sanatçılarla konuşmaları ve eleştirileri *Vatan*, *Cumhuriyet*, *Günaydın* gazetelerinde çıkmıştır.

Son yıllarda *Milliyet Sanat* dergisinde eski ve yeni yazarlarımızla ilgili tanıtma - değerlendirme yazıları yanında «Türk Edebiyatında Seks» (1976), «Gülmece Sanatımızda Toplum Sorunları» (1977), «Türk Edebiyatında Emperyalizmle Savaşım» (1978), «Türk Edebiyatında Çocuk» (1979) gibi yazı dizileri yayımlanmıştır. Bu dizilerde edebiyatımızın başlangıcından günümüze kadar gelen ürünlerini belirli temalar açısından araştırma konusu yapan Konur Ertop, değerlendirmelerindeki titizce nesnellikle dikkati çeker. Araştırma ve değerlendirmelerine güven duyulur.

Türk Edebiyatında Seks adlı incelemesi kitap olarak da yayımlanmıştır (1977). «Türk Edebiyatında Çocuk» (1978) ve «Anıların Getirdikleri» (1979) adlı program dizileri TRT II'de yayımlanmıştır.

Yeditepe Şiir Armağanı ve Orhan Kemal Roman Armağanı seçici kurullarının sürekli üyesidir. Çeşitli yıllarda Türk Dil

Kurumu Edebiyat Ödülleri, TRT Sanat Ödülleri, Yunus Nadi Armağanı Yarışması seçici kurullarında da görev almıştır.

Çocukluğum İstanbul'da, İkinci Dünya Savaşı yıllarında geçti. Geceleri düşman uçaklarına karşı kent kararttılırdı. Camlarımıza kalın perdeler takar, ampullere mor kâğıtlar sarardık. Dışarda karanlık gökyüzünü topçu bataryalarının ışıldakları tarardı. Ekmek karneyle veriliyordu. Büyüklerin payı günde yarım ekmek, çocukların dörtte bir ekmekti. Babam, karnelerimizin o günkü tarihini taşıyan bölümlerini makasla kesip vererek beni fırına yollardı.

Karneleri yolda düşürüp kaybettiğim bir günün üzüntüsünü ve utancını unutamam. Elimdeki para, karneler olmadığı için o gün hiç de işe yaramamıştı!

Arkasında çok geniş bir bahçe uzanan bir evde oturuyorduk. Bizi sokağa, başka çocuklarla oynamağa göndermezlerdi. Günlerimizi, kardeşim Kıvanç'la bu bahçede oyunlar icat ederek geçirirdik. Kimi zaman bizi anneannemize yollarlardı. Bir mahalleden ötekine uzayan bu kısa yolculuğun tadını çıkartmak için her seferinde ayrı ayrı yollardan gitmeye çalışırdık. Dolambaçlı sokakların birinden girer ötekinden çıkar, yolu uzatır, birbirinden ayrı yerler görürdük. Bir gün yolda para bulduk. Tozlu ve tenha sokakta kimsecikler yoktu, paranın sahibi belli değildi. Eve geldiğimiz zaman babamdan şiddetli bir azar işittik. «Sokakta para bulunmaz. Ben niçin bulmuyorum? Doğru söyleyin, bu parayı nereden aldınız?» diyordu. Biz ağlaşırken parayı pencereden sokağa fırlattı. «Bir daha sizin olmayan hiçbir şeye el sürmeyeceksiniz. Yolda bile görseniz almayacaksınız!» dedi.

Benim olmayan paraya bir gün gizlice babamın çantasını açarak elimi uzattım!

İlkokuldaki arkadaşlarımız çok yoksul çevrelerden geliyorlardı. Öğleyin yemekhanede herkesin birbirine göstermemek için hafifçe araladığı yemek paketinde birkaç zeytinle bir parça peynirden başka bir şey olmazdı. «Herkesten farklı olmanız hoş değildir.» diyen babam, bizim çantalarımıza da aynı yiyecekleri koydururdu. Okulda yeni elbise giyen çocuklar «fiyakacı!» diye alaya alınırlardı. Bu yüzden bugün bile yeni bir şey giyince rahatsız olurum.

Yoksul arkadaşlara yardım için Okul-Aile Birliği para topluyordu. Herkesten on kuruş, on beş kuruş alan öğretmen bana, «Sen elli kuruş getir!» dedi. Bu para bizim bütçemiz için de az değildi. Ertesi gün parayı götürdüm. Bir ay sonra yeniden para istenince babam vermedi. Üç ay sonra borcum yüz elli kuruş oldu. Gündeliğim beş kuruştu, para biriktirerek bu borcu ödeyemezdim. Babamın para çantasından yüz elli kuruş alarak okula götürdüm. Aldığım makbuzu da yırtıp attım. Babam paranın alındığını farketmiş, ama bu işi kardeşimin mi, benim mi yaptığımı anlayamamıştı. Bir akşam annem, «Yüz elli kuruşun olsa ne yapardın?» diye sordu. Okul-Aile Birliği'nin parasını unutmuştum. Tam da yüz elli kuruşluk bir kitap ilanı aklıma geldi: «Tarzan ve Altın Aslan kitabını alırdım.» dedim. Annem güldü. Sonradan babama: «Parayı çocuklar almamış, hesabında yanlışlık yaptın herhalde!» dediğini duydum. Bugüne değin de kimseye bir şey söylemedim.

Bir gün, bahçeyi ölçüp biçmeye geldiler. Bir süre sonra çukurlar kazıldı, ağaçlar kesildi. Evimizin yanına da bir sinema binası yükselmeye başladı. Bu bizim için büyük bir eğlence oldu. Bahçenin duvarları yıkılınca içeri bir sürü çocuk dolmuştu. Yapı yerinde kum yığın-

ları, çakıl tepeleri, tahtalar, demirler bitmez tükenmez oyunlar yaratıyordu.

Bir hafta sonu, işçiler paralarını alırken şiddetli bir rüzgâr esti, ellerindeki paralar havaya uçtu. Onlar bir yandan, çevreki çocuklar öte yandan koşuştu. O zamanki elli kuruşluk, bir liralık, iki buçuk liralık kâğıt paralar harç yığınlarının aralarından toplanarak getirildi. İşçiler ellerindeki paraları saydılar: Eksik vardı! Yeniden çevreyi aradık, hiçbir şey bulamadık.

Sinema binası tamamlanmıştı. Evimizin arkasında yükselen tuğla duvarın ötesinde sinemanın yazlık bahçesi yer alıyordu. Bahçedeki dut ağacına çıkılınca, sinemanın pırıl pırıl perdesi görünmekteydi. Ağaçta herkesin bir yeri vardı. Film başlamadan önce ortalık bir şenlik yerine dönerdi.

Bir akşamüstü ağacın dibine komşu çocuklarıyla toplanmıştık. Sinema duvarına yaklaşan arkadaşları mızdan biri, «Burada paralar var!» diye bağırdı. İşçilerin aylarca önce kaybolan paraları duvarın betonuyla karışıp taşlaşmıştı. Arkadaşımız parmaklarıyla betonu sökmeğe uğraşırken umulmadık bir şey oldu: Hepimiz paraların üzerine saldırdık. Arkadakiler öndekileri itip kakıyor, işe tekmeler, yumruklar karışıyordu. Bütün günleri birlikte geçen canciğer arkadaşlar arasında yıkıcı bir çekişmeydi bu. Ama ancak birkaç dakika sürdü. Sıyrıklar, yaralarla geri çekildiğimiz zaman, ellerimizdeki paralar beton kırıklarına yapışmış, hiçbir işe yaramayacak parçacıklar halindeydi.

Paranın insanı nasıl delicesine tutkulara sürüklediğini yavaş yavaş öğreniyorduk!

MÜJDAT GEZEN

1943 yılının 29 Ekiminde, İstanbul'un Fatih semtinde doğdum.

İlk kez 1953 yılında sahneye adımımı attım, bir ilkokul piyesinde. Koyu bir dramdı. Kardeşim ince hastalığa yakalanmış, doktor: «Eğer yapraklar yere düşerse, kardeşin de toprağa girer...» demiş. Ben de, elimde iğne iplik, düşen yaprakları yerlerine dikiyorum falan. Baktım ben oynarken salonda herkes ağlıyor. Herhalde o gün, on yaşında karar vermiş olacağım mizahçı ve komedyen olmaya. Sonradan bu oyun yazarının Faruk Nafiz Çamlıbel değil, O. Henry olduğunu öğrendim. Yine bu 1953'lerde Doğan Kardeş dergisinde ilk şiirlerim çıkmaya başladı. Aynı yıllarda İstanbul Radyosu'nda «Radyo Çocuk Kulübü»ne girdim. Sonunda, 1960 yılında, İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatroları'nda profesyonel oldum. Yine aynı yıl, İstanbul Belediyesi Konservatuvarı Tiyatro Bölümü'nde öğrencilik yıllarım sürdü. 1963 yılında bu tiyatrodan ayrılarak özel tiyatrolara geçtim. 1970 yılına dek özel tiyatrolarda çalıştım. Yaklaşık on iki özel tiyatroda. Bunlardan «Halk Oyuncuları» ve «İs

tanbul Tiyatrosu Altı Oyunları»nın da kuruculuğunu yaptım arkadaşlarımla. 1971 yılında son tiyatrom olan «İstanbul Tiyatrosu»ndan ayrılarak sahneye çıktım şov yapmaya. Bu arada gazetelere, dergilere mizah yazıları, fıkralar yazdım. Oyunlar, TV skeçleri, radyo skeçleri yazıp oynayıp yönettim. Bugüne değin, **Kuzucuk, Eşeğin Karnındaki Elmas, Çizgilerle Nâzım Hikmet, İkibuçuk Lira İçin, Aptal Hamdi, Bir Bulut Olsam** adlı kitaplarım yayımlandı. İki üç kitabın da hazırlıkları içindeyim. Bunlardan ilki 1980 yılında çıkacak. Adı: **Ustalarım.** Yirmi yıllık profesyonel sahne yaşamımda, birlikte çalıştığım ve kendilerinden çok şeyler öğrendiğim komedi ustalarını anlatıyorum bu kitapta. Öteki, **Sımsıkı Yönetim** adını taşıyor. Hani sıkıyönetime karşı gelmekten gözaltına alınmıştım ya, hani yurt dışına giderken uçaktan indirilip Merkez Komutanlığı'na götürülmüştüm ya... işte bu kitabımda bunları anlatıyorum.

Şu sıralarda, yıllar sonra kendi tiyatromu kurmanın sevincini yaşamaktayım. Adı, «Vatandaş Tiyatrosu Miyatro». İlk oyunumuzun adı: **Vatan Yahut Memleket,**

Elif adlı kızım şu sıralar ilkokulun dördüncü, Konservatuvar Arp Bölümü'nün de ikinci sınıfında.

36 yıllık yaşamımda bunlar var. Ve daha yaşarsam neler yaparım ve başımdan neler geçer kim bilir?

(Şimdi de) çocukluğumda unutamadığım bir olayı (bir yığın olaydan birini tabii) anlatayım:

Cumhuriyet Bayramları eskiden çok şaşaalı kutlanırdı. Özellikle bu bana böyle geliyor da olabilir. Zira, benim doğum günüm 29 Ekim.

Yine böyle bir bayram günü, yani Ekimin 29'unda, raslantı işte, Anadolu'dan annemin akrabaları geldi bize. İstanbul'a ilk gelişleri. Bizde kalacaklar. Ben de ya yedi yaşındayım, ya sekiz. (Şimdi nereden bileyim?) Annem, ablam, ben, konuklarımızı böyle bir bayram günün-

de eve tıkayacak değiliz ya? Bindik Malta'dan tramvaya. Saraçhanebaşı'nda fener alayı var, oraya gidiyoruz. Ben, tıpkı taşradan gelen konuklarımız gibi, pencereye dayamışım burnumu, dışardaki ışıkları, donanmaları seyrediyorum. Tramvay Saraçhanebaşı'na gelmiş, bizimkiler inmişler, fener alayının olduğu yere gitmişler. Ben hiiç oralı değilim. Camdan dışarısını seyredip duruyorum. Birden sağıma baktım soluma baktım, ne annem, ne ablam, ne de konuklarımız... Başladım ağlamaya. Biletçi tramvayı durdurdu. Zaten annemler de bir arabaya atlayıp tramvayın peşine takılmışlar. Ağlaya zırlaya indim aşağı. Annem ablama söylenir, ablam savunur durur. Annem: «Senin yanında duruyordu, ben sen aldın arka kapıdan indiniz zannettim!» diyor. Ablam: «Ben de seninle birlikte ön kapıdan indiniz zannettim anne, benim ne günahım var?» diyor. Ben de kendi kendime düşünüyorum: «Yahu benim acaba ne günahım var? Üstelik bugün benim doğum günüm, ayrıca da bayram. Yani bir dalgınlık uğruna geceyi tramvay deposunda geçirecektik.»

Aradan yıllar geçti. İstanbul'da ne tramvay kaldı, ne o Cumhuriyet Bayramları. Hepsiyle birlikte benim o güzel çocukluğum da eskidi gitti. Bazan kafamı yastığıma koyduğumda, şöyle bir gözümü kapar ve Malta durağından tramvaya binerim. Ve bilerek, kıyıya köşeye saklanarak, kendimi tramvayda unuttururum. Beni hiç bulamasalar da, öylecene, o tramvayın içinde yıllarca çocukluğumla başbaşa kalsam isterim. Ya bir klakson sesi, ya telefonun zili, ya da evdeki kedinin miyavlaması dağıtıverir tüm düşlerimi. Dönerim yeniden günlük kavganın çarkına ve kendimi hemen bir dişlinin arasından çıkmaya çalışırken bulurum. Gece gene yakaladığım olur çocukluğumu. İşte o zaman alırım kâğıdı kalemi elime. Duygusallaşırım alabildiğine. Geçenlerde gene böyle ol-

du. İnsan duygusallaşınca mizah öyküsü yerine şiir yazmalı. Ben de öyle yaptım. Yazdım bir tane. Şöyle ; (Doğduğum evin önündeki sokaktan, akşamüzeri at arabaları evlerine dönerlerdi...)

Çocukluğum geçiyor sokaklardan
Duyuyorum sesini,
Atların boynundaki çıngıraklardan.
Çocukluğum geçiyor
Simitçinin tablasında,
Ve ta uzaklarda kalan
Umutsuz anılardan.

8 Ekim 1979

BURHAN GÜNEL

7 Nisan 1947'de Antakya'da doğdu. Çocukluğu değişik yerlerde geçti. Kendini tanımaya başladığı ilk günlerden başlayarak yoksulluğun gerçekleriyle yüz yüze yaşadığı yapıtlarından bellidir. Babası feodal kökenli bir büyük ailenin son temsilcilerindendi. Bunları yapıtlarından çıkarmak kolaysa da, Burhan Günel aslında kendi yaşamının tam kopyasını da çıkarmamış, kimi anılarını, izlenimlerini insan gerçeğine yaklaşımda gereç olarak kullanmıştır.

Ortaöğrenimini 1955'de Konya Erkek Lisesi'nde parasız yatılı olarak tamamladıktan sonra 1967'de Hava Harp Okulu'nu bitirdi.

«Düş Gibi» adlı ilk öyküsü *Cumhuriyet* gazetesinin Sanat Edebiyat ekinde yayımlandı, Mart 1971. Daha sonra *Varlık*, *Yansıma*, *Türk Dili* dergilerinde öyküleri, çeşitli yazım sorunlarına değinen yazıları çıktı.

İlk romanı *Ökse* 1972'de yayımlanmıştı. Bunu *Unut Zamanı* (1974), *Yağmurla Giden* adlı romanları izledi. Çocuklar için yazdığı romanlar *Evcilik Oyunu* (1973) ile *Ağlama Bebeğim* (1976) adlarını taşır. Öykülerini *Sevgi Bağı* (1974) adlı kitabında topladı. Son kitabı : *Aksayan* (1979).

Yazınımızda tez zamanda kendini kabul ettirmiş çalışkan, verimli yazarlarımızdandır.

Çocukluğum bana hep kaçırılmış bir tren gibi gelir. Oysa, kaçırılmış olan şey, yaşadığım çocukluk değil de, bütün çocukların yaşamasını istediğimiz o güzel iklim, o güzel mevsimdir kuşkusuz. Ama ne yazık ki çoğumuz ne o mevsimi yaşayabildik, ne o iklimi tanıyabildik. Geride kalan, acılardan, üzünçlerden, özlemlerden başka bir şey değil. Şöyle bir düşündüm de, incir çekirdeğini doldurabilecek bir iki sevinç kırıntısı var koca çocukluğumda. Ve doğal olarak şimdi o sevinç kırıntılarını değil, içimi hâlâ acıtan bazı tatsız olayların iki tanesini anlatacağım.

Birincisi şu :

İlkokula gittiğim yıllar. İskenderun'dayız. Babam işsiz sayılır. Bir kunduracının yanında günlüğü iki liradan geçici bir süre için çalışıyor. O sıralar bu paraya sekiz tane ekmek alınabilir. Ve biz evde beş kişiyiz, günde üç ekmek yiyoruz. Ne yapayım, ben de kalktım simit satmaya başladım. Daha bizimkiler uyanmadan, sabah ezanı okunurken gider fırından simitleri alırdım. Upuzun bir kamış sırığım vardı. Kamışın bir ucuna, simitler düşmesin diye ince bir demir parçası takmıştım. Yani bir T harfi oluşmuştu. Simitleri dizdikten sonra kamışın ortasından tutar, sokak sokak bağırarak dolaşırdım. Sonra da okula giderdim. İşler oldukça iyiydi. Hafta içindeki sabahlarda daha az simit satıyordum, pazar günlerinde ise daha çok. Ama çok satmama karşın, pazar günleri elimde her günkünden daha az para kalıyordu. Şaşılacak şeydi. Bazen açık verdiğim bile oluyordu. Doğrusu anlayamıyordum bu işi.

Bir pazar günü, Dumlupınar Mahallesi adındaki gecekondu kesiminde başıma toplanan çocuklara bir iki tane simit satarken birden arkamızdaki ak badanalı, kiremit çatılı evin penceresinden bağıran kadının sesiyle irkildim :

«Çekilin çocuğun başından bakayım! Ayıp değil mi, yazık değil mi ? Arkasına geçmiş de simitleri koparıp alıyorsunuz utanmadan!...»

İki haylaz çocuk, gülüşerek, kamış sırığımın geri yanımda kalan ucundan kopardıkları simitleri ısırarak koşuştular. Sonunda anlayabilmiştim : O ikisi gibi haylaz çocuklar simitlerimi çalıyorlardı, ben de para kazanamıyor, açık veriyordum. Çalınan, istemediğim halde elimden alınan ilk önemli şeyim o simitlerdi.

İkinci olay da şöyle :

Teyzemin kocasının eczanesi vardı. İşleri iyiydi. Teyzemin oğluyla ben, eczanenin karşısındaki kaldırımda gazoz satıyorduk. Benim amacım para kazanmaktı. Teyzemin oğlu ise, anasının babasının deyişiyle «hayatı öğreniyordu». Ama nedense hayatı hep ben öğreniyordum ve teyzemin cici oğlu yazlığa gidiyor, sinemaya gidiyor, ara sıra da benim yanıma uğruyordu. Akşam olunca eniştem, yani teyzemin kocası, gazozları sayıyor, toplam kazancımın yarısını alıp gidiyordu. Çünkü gazozları aldığımız anaparayı eniştem vermişti.

Bir gün, bizim sokağın kızlarından biri, (adı Müzeyyen'di) gazoz sattığım yerden beş altı kez geçti. Duruyordu önümde, konuşuyorduk. Müzeyyen'e yakınlık duyuyordum. Ona gazoz içiriyordum. «Çam sakızı çoban armağanı» demişler. Kitapçı olsaydım parasız kitap verirdim ona. Gazozcuydum, öyleyse gazoz içirebilirdim ne yapayım. Nedendir bilmem, onu yanağından öpmek de geçiyordu içimden. Kitapçı olsaydım dükkânım olurdu, belki orada öpebilirdim onu. Çocukluk işte, düşler kuruyordum ve gazozlar içiriyordum. Ama büyüdüğümde mutlaka kitapçı olacaktım. Çünkü Müzeyyen'in elinde kitaplar görüyordum. Yanılmıyorsam ortaokulun ikinci sınıfına gidiyordu.

Ben böyle düşler kurarken Müzeyyen evine gitti tabii ve akşam oluverdi. Enişte geldi, gazozları ve paraları saydı ; açık verdiğim anlaşıldı. Aklım başımdan gitti! Müzeyyen'e gazoz verirken birkaç tane de ben içmiştim anlaşılan. Ve enişte, yazlıktaki oğlunun hakkı olarak elimde kalan birkaç kuruşu aldı, kalan gazozları eczaneye taşıttı, beni de azarladı.

Eve gidince, babama tütün, kardeşlerime ekmek götürmediğim için bir de annemden dayak yedim.

İşte bu da benim haylazlığımdı.

Bunları yazdıktan sonra, içimi çektim. İnanın sevgili çocuklar, elimden gelse, olanak bulsam, ne denli kötü geçmiş olursa olsun, yine de çocukluğuma dönmek isterim, onu yeniden yaşarım. O acılara bir kez daha katlanabilirim.

Çocukluğunuzu yaşayın, güzel sevinçlerinize sahip çıkın ne olur. Benim kaçırdığım treni siz kaçırmayın. Binin o güzel trene, sizi en güzel ülkelere götürecek, en güzel bahçelerde gezdirecektir..

VEDAT GÜNYOL

Ahmet Vedat Günyol 1912 yılında Fatih'te doğdu. İstanbul Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten (1937) sonra, Paris'te doktora yaptı. Ankara'da Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosu'nda (1942 - 48) çalıştı, İstanbul'da İslâm Ansiklopedisi yazı kurulunda bulundu (1949 - 59). Üniversite'de Fransızca okutmanı, Atatürk Erkek Lisesi'nde (1962 - 72) Fransızca öğretmeni oldu. *Meydan Larousse* yazı kurulunda görev aldı.

Yazarlığa *Yücel* dergisinde Fransız romanlarını özetleyip tanıtan kitap eleştirmeleri ile (1938/39) girdi. *Yücel*'den sonra, sürekli olarak *Ufuklar* ve *Yeni Ufuklar* dergilerinde yazdı, bu sonuncusunu aynı zamanda yönetti (Kasım 1976'ya dek.) *Yeni Ufuklar*'ın ek yayını olan Çan Yayınları'nda ise, bugüne değin 40'ın üstünde yerli yabancı kitap yayımladı.

Vedat Günyol, Türkiye'de eleştiri dalının boyutlarını genişletmiş düşünürlerimiz, eleştirmecilerimiz arasındadır. *Yeni Ufuklar*'la Çan Yayınları'nın kapanışından sonra şimdilerde yapıtlarının yayınlarını Çağdaş Yayınlar'da sürdürmektedir.

Onun tüm yazılarında genellikle göze çarpan öğe, olayların, konumların içyüzüne sıcak bir insan sevgisiyle yaklaşımdır. Dolayısıyla, genç kuşakların tanınmasına, tutunmasına büyük ölçülerde yardımcı olmuş, insan sevgisine, özgürlüklere karşı kısıtlı kalemlerle, kafalarla sürekli savaşım içine girmiştir.

Kültür haznemize durmadan katkılarda bulunan Vedat Günyol, Sabahattin Eyuboğlu'nun, eleştirmeci Orhan Burian'ın başta gelen dostlarındandı. Bu da, dostlukları temel ahlak, temel kural olarak kabullenişin yaşanılmış kanıtlarını, örneklerini verir.

Ailem Anadolu Kurtuluş Savaşı'na katılmadan önce, yazları Göztepe'de, kışları Fatih'te otururduk. İlkokula Erenköy'de, caminin yanındaki okulda başladım. Bu yıla ilişkin bir anım var ki, hiç unutamam : Bir gün, oturduğumuz «Birinci Orta Sokak»tan yola çıkıp okula giderken, bir konak duvarından sıçrayıp gelen büyük ve azgın bir köpek bacağımı kaptı. Çok korkmuştum, canım yanmıştı, bağırıp ağlıyordum. Ama konakta oturanlar bu olayı rahatlıkla seyrediyorlardı. Pencerelerdeydiler. Bacağımdan kanlar akarak okula vardım. Çok sevdiğim kadın öğretmenim hemen beni eczaneye koşturdu.

O gün bugün, insanlarla ilgilenmeyenlere ve konakların besili köpeklerine karşı bir kızgınlık, bir kırgınlık duyarım. Bu konaklar, sokaktan geçenlere kapalıdır, aldırışsızdır; bir duvar, herkesten ayırmıştır onları.

Annemin babasına, dedem Cemil Paşa'ya gelelim. Valiliklerde bulunmuştu, denildiğine göre Diyarbakır yöresinde 31 köyün sahibi imiş. Atatürk, Şeyh Said isyanı zamanında dedemin oğullarını, yani amcalarımı sağa sola sürgün ederek aileyi dağıtmıştı. İyiliksever, eli açık ve 6 haremli bir Paşa olan dedemin en küçük haremi annemi doğurmuş. Annemin kardeşlerinin sayısı on dördü bulur ve bunların birkaçı Balkan Savaşı'na giderek orada şehit düşerler.

Babam Ali Fikri Bey, Atatür'e katıldıktan sonra, Lice ve Çermik gibi yerlerde kaymakamlık etmiştir. Diyar-

bakır'a giderken, yollarda, yüzüstü bırakılmış, koku salan ölüler görmüştüm. Ermeniler, alıp alıp Türk kesiyorlardı, ama bizi gene de bir Ermeni kurtardı. Trende kadınların peçeleri kaldırılıyor, Ermeni olanlar götürülüyordu. Adana istasyonunda, daracık merdivenlerden bir geçitin altına indirildik. Bir Hintli asker nöbet tutmaktaydı. «Buradan ölüme çıkılır. Savulun kaçın, yoksa sizi de kesecekler!» diyerek bizi uyardı. Yakup Efendi adında, vaktiyle Diyarbakır'da babamın ölümden kurtardığı bir Ermeni, bizim oradan kaçmamıza yardım etti. Diyarbakır'a anca böyle gidebildik.

Mustafa Kemal ve İzmir Marşı beni bugün bile ağlatır. Çünkü, Mardin'den sonra Diyarbakır'a giderken kulaklarım hep bu korkunç olayların öyküsüyle dolmuştu.

Diyarbakır'daki büyük taş konaklar dedemindi. Haremli selamlıklı 40 odası vardı. Aile o zamanlar tam çözülüp dağılmamıştı. Hizmetçiler, seyisler ayrı bir daireyi doldururlardı. Hizmetçiler sofraya el pençe hizmet ederlerdi. Sırasında fena halde dayak yerlerdi. Saçları çekilir, küpeleri kulaklarından, kulakları yırtılarak koparılırdı. Bütün bunları korkumdan titir titreyerek görürdüm. Başkasının buyruğunda çalışan zayıf insanlara yapılan bu çirkin ve aşağılatıcı davranışlar, yüreğimi sızlatırdı. Onlara karşı duyduğum acıma, «Zito (Yaşasın) Venizelos!» diyenlere karşı duyduğum tiksintiden de baskındı.

Gelip Kartal ilçesine yerleştiğimiz zaman, ben ilkokul ikinci sınıftaydım. Evimiz istasyon üzerinde, önü çimenlik bir yerdeydi. Rum palikaryaları (delikanlıları) «Zito Venizolos!» bağırtılarıyla bu çimenliği kapladı mı, annem hemen beni ve kardeşlerimi içeri alır, «Gelin, görünmeyin. Onlar bizden değil, onlar bizim düşmanımız!» derdi.

Bir yandan, insanlara karşı sonsuz bir acıma, bir sevgi, bir kaynaşma dileği; öte yandan, sınırsız bir çekinme, bir korku, bir güvensizlik! Bu çelişik duygular ne yazık ki benim tüm çocukluk yıllarımı kaplamış ve beni sonsuz ölçüde tedirgin etmiştir.

Babam, çocuklarını kimseden yardım istemeden okutabilmek için, 10 yıl, Anadolu'nun en çorak, en ıssız bölgelerinde kaymakamlık yaptı. 30 yıllık kaymakamlıktan sonra emekliye ayrılarak 1963 yılında öldü. Kardeşlerime ve bana Fransızca sevgisini aşılayan ve Büyük Larousse'u evin içine daha başlangıçta sokan odur. Rüşvetten ödü kopardı. Bir kezinde, sünnet düğünümüze gönderilmiş bir teneke beyaz peyniri, yeniden doldurtup geri yollamıştı. Başka bir kezinde, üç ağa gelip, işlerinin görülmesi için bana gizliden iki kese altın verdiler. Çocuktum, ne bileyim, keseleri sedirin altına sakladım. Babam bunu görür görmez ağaları evden koğdu. Emekliye ayrıldığında, hemen hemen meteliksizdi.

Beşinci sınıfı, Cahit Sıtkı ile birlikte Diyarbakır'da okudum. Okul müsamerelerinde bana monologlar okuturlar ve ben büyük çocukların arasında kısa pantolonla futbol oynardım (1922 - 23 yılları).

Şeyh Said isyanından biraz önce, Diyarbakır'dan İstanbul'a gelerek Şehzadebaşı'na yerleştik. İlk operetlere yetişmiştim. Şehzadebaşı'nın en civcivli, cümbüşlü yıllarıydı.

Dergi merakım, sinemalarda bir derginin açtığı yarışma ile başladı. Artist resimlerini tanıma yarışmasında derece aldım, adım dergide basıldı. Bana, armağan olarak, bir diş macunu ile bir diş fırçası verildi.

O zaman gelin de bendeki sevinci, koltuk kabartmaları görün.

Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, s. 199 - 202

HASAN HÜSEYİN

1927 yılında Gürün'de doğdu. Adana Erkek Lisesi'ni (1948), Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü (1950) bitirdi. Göksun ilçesinde bir yıl sürmüş öğretmenliğinden, politik eylemlere katıldığı gerekçesiyle uzaklaştırıldı. Bunun üzerine istidacılık, tabelacılık gibi işlerde çalıştı. 1968 - 1970 yıllarında *Forum* dergisini yönetti. Ressamlık yaptı, gülmece öyküleri yazdı. Gülmece dergilerinde yayımlanmış öykülerinden bir bölümünü Hüseyin Korkmazgil adıyla, ya da sadece Korkmazgil soyadını kullanarak üç kitapta derledi *Öhhöö* (1964), *Made in Turkey* (1970), *Bıyıklar Konuşuyor* (1971).

Geçim zoruyla isteyerek - istemeden, birçok işlere giren Hasan Hüseyin Korkmazgil asıl uğraşısı, tutkusu şiirle bağlantısını koparmaksızın, ödüller de kazanarak, şu kitaplarla sürdürdü :

Kavel (1963), *Temmuz Bildirisi* (1965), *Kızılırmak* (1966), *Kızılkuğu* (1971), *Ağlasun Ayşafağı* (1972), *Oğlak* (1972), *Acıyı Bal Eyledik* (1973), *Kelepçemin Karasında Bir Ak Güvercin* (1974).

Irak'a yaptığı bir gezinin izlenimlerini ise *Bağdat Basra Yollarında* (1974) adlı kitabıyla verdi.

Kalemini yazının çeşitli dallarında bileyen Hasan Hüseyin'in çetin koşullarda geçen yaşamöyküsünü yapıtlarında, özellikle şiirlerinde izlemek kolaydır. Bunun yanı sıra, onun

gülmece dalındaki başarısını da «acıyı bal eylemek» niyetine bağlamak herhalde pek yanlış olmayacaktır. Bilindiği gibi, gerek dünyada, gerekse bizde, gülmece - güldürü yazarları çok çile çekmiş insanlar arasından çıkmıştır. Kişisel yaralanmalara, toplumsal yaralara acı tatlı bir gülümseyişle bakabilme özelliğidir bu.

Hasan Hüseyin, bu özelliği taşıyan sanatçılarımızdan biridir.

Anam okuma - yazma bilmezdi. On bir çocuk doğurdu, sekizi yaşıyor. 17 Mart 1977'de, yetmiş iki yaşında göçtü. Türkülere ağlardı. Bazı durumlarda, yanıt yerine, kalkar oynardı (Aleksi Zorba gibi). Babası (dedem) de okuma - yazma bilmezmiş, güzel gelinlerin resmini yaparmış. Dedemi tanımam. Bostancıymış.

Babam, eski ve yeni harflerle okuma - yazmayı kendi kendine öğrenmiş, 1314 (1898) doğumlu, yaşıyor ve dinç. Seferberliği ve Kurtuluş Savaşı'nı yaşamış. Kimsesiz büyümüş. İçki, sigara, kumar bilmez. Atatürkçü, İsmet Paşa'cı, Cumhuriyetçidir. İstiklâl Madalyası taşıyor. Emekli işçi.

Benim ilk öğretmenim babamdır. İlkokul sıralarında bizi, bir öğretmen gibi çalıştırırdı. Onu ben, sürekli iş ve ekmek kaygusu içinde gördüm. İyi bir «aşıcı»dır. Doğa sevgisi, doğayla dostluk ondan geçmiş bana. Eğitimin, olumlu kişiliğin temelinde üreticiliğin yattığını o öğretti bize. Bizler küçükken başladık evin ekmeğine katkıda bulunmağa. Oyuncaklarımızı kendimiz yaparak büyüdük. Kocaman karlar yağardı Gürün'e, ayakkabılarımız donardı, ocakta çözdürürken yakardık. Karnımız ağrırdı, ağlardık, Anamız yayık yapar, yağ sürerdi ekmeğimize. İneğimiz veya keçimiz olurdu. Yavrularını öpe öpe büyütürdük. Kesilirse, satılırsa, ağlaşırdık.

Benim amcam, halam, dayım yoktu; bir tanecik teyzem vardı. Seferberlik ve Kurtuluş Savaşı hepsini alıp götürmüş. Anneannemi bilirim. Sarılık keser, erkekleri tokatlardı. Keziban'dı adı. «Kezi Karı» derlerdi. Lâkabımız «Nalbant Memo Oğulları» imiş. «Korkmazgil'»i babam almış.

1933'de yazdılar beni ilkokula. Soyadı yoktu. «Hasan Hüseyin Efendi» idi okul defterindeki adım, sonra «Hasan Hüseyin Korkmazgil» oluverdi. Babam okulda «hademe»ydi. Ablalarım kucaklarında götürür getirirlerdi beni okula. Erken öğrendim okulu ve okuyup yazmayı. İlkokulu 1939'da birincilikle bitirdim. Babam bankada çalışıyordu. Bana bir 25 kuruşluk verdi. (Küçük pideler 1 kuruştu. Demek ki babam bana 25 tane pide vermişti. Bugün pide 250 kuruş Demek ki paranın değeri 250 kat düşmüş. 25 pide bugün 62.50 ediyor. Demek ki babam bana 62.50 TL. vermiş. İyi valla ! Ben de bugün çocuğuma, versem versem, bu kadarcık verebilirim!)

(...) Zaman zaman düşünürüm : 1942'de Devlet Parasız Yatılı Sınavı'nı kazanamamış ve ortaokula başlayamamış olsaydım, şimdi neydim ? Belki terzi, belki marangoz, belki bahçıvan.

Marangozluğu ve bahçıvanlığı severdim. İlkokul sıralarında, yazları terzi çıraklığı yapardım. Lastik sapanla kuş ve lastikle sinek avlamada ustaydım. Terzi dükkânının yanıbaşında belediye helaları vardı. Pis kokardı. Muslukları söker söker götürürlerdi. Çirkin sözler vardı duvarlarında. (Yıllar sonra, bu yöntemle bir alfabe yazmayı düşündüm. Herhalde çok çabuk öğretirdim okuma yazmayı!) Helaların bitişiği (ise) nalbanttı.

(...) Gürün'de doğduğumu söylemiştim. Tohma çayı vadisinde, kayalarında Hitit çivi yazıları bulunan, bağlık bahçelik, kel - keloş dağlarla çevrili, 1300 metre yükseklikte bir eski kasabadır Gürün. (...) Eskiden zenaatla

geçinilirmiş, şimdilerde ticaretle geçiniliyor! Okumuşu bol, ekit (kültür) düzeyi iyi, uyanık bir kasabadır. Çocukluğumda alabalık, sazan, bıyık ve köpek balık çoktu. Tek balıkçısı yakınımdı. Yoksullar yemezlerdi balığı («Aman aman, sıtma tutturur.»), varsıllarla Ankara ve İstanbullu kodamanlar yerlerdi. Anamın gençkızlığında, kızaran domatesi çaya dökerler (çürüdü diyerek), yeşillerini yerlermiş. Çocukluğumda soba yoktu evlerde, tandır ve ocak vardı. Bit çoktu. Sıtma ve trahom vardı, verem vardı. Bademcikleri şişenlerin boğazları, bala katılmış yıllanmış itbokuyla basılırdı. Bir de «Halep çıbanı» (yıl yarası denirdi). Göztaşı, çiriş karması bir ilâç konurdu yaraya. (Amma da yakardı ha! Sıkıysa ağlama, tepinme!)

Türkü çoktu. Ağıt çoktu. Masal çoktu. Dert çoktu.

Kış geceleri komşular toplanırdı bize. «Kerem ile Aslı»yı, «Tahir ile Zühre»yi, «Muhammed Hanefi Cengi»ni ve benzerlerini en iyi okuyan bendim.

(...) Bende resim, müzik, dizin (şiir) sevdası 1938'de, ilkokul beşinci sınıfta kendini belli etti. Öğretmenimiz İzzet Öz, hem keman çalar, hem resim yapar, hem de her şeyi güzel okurdu. Tomurcuklarım patladı! Tam o günlerde de Atatürk ölmez mi! Âşık Veysel, «Ağlıyalım Atatürk'e/Bütün dünya kan ağladı» diyordu. Ben başladım onunki gibi dizinler yazmağa. Atatürk için bile yazdım. Bayılıyordum ölçülü, uyaklı sözler etmeye! Komşuların asker mektuplarını ölçülü, uyaklı yazıyor, asker analarını ağlatıyordum.

(...) 1939'da ilkokulu «Pekiyi» ile bitirmiştim. Okumak için geberiyordum. Okul yoktu. Beni, Sivas'ta açılan Sanat Okulu parasız yatılı sınavlarına yolladılar Kazanamadım. Sapanla kuş avladım, Sivas'ta, döndüm kasabaya. Babam, Ziraat Bankası'nda çalışıyordu. Kasabada açlık vardı. Buğdayı saklamışlardı. Ekmek «ve-

sikaylan»dı. «Bazı işleri yapmam için» beni bankaya aldılar. Tarım kredisi alan köylülerin işlerini yapıyor, mühür kazıyor, bankayı süpürüyor, ayak işlerine koşuyor, yazı makinesinde banka mektuplarını yazıyordum. Yazı makinesiyle o sıralarda dost olduk. O günden sonra yazı makinesi benim dolmakalemim oldu. Onunla düşündüm, onunla yazdım.

Türkiye Yazıları, dergisi, sayı 14.

• AFET ILGAZ

1937'de Ezine'de doğdu. Yükseköğrenimini İstanbul Çapa Eğitim Enstitüsü'nde okuduktan sonra, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde felsefe ve klasik diller bölümünde tamamladı. İzmit ve İstanbul'daki ortaokullarda Türkçe öğretmenliği yaptı. Şimdiyse, İstanbul Atatürk Eğitim Enstitüsü'nde öğretmendir. Büyüğü on dokuz, ortancası on dört, küçüğü dokuz yaşında üç çocuğu vardır.

İlk öyküleri *İstanbul* dergisinde yayımlanmış (1956), basılmış ilk kitabı olan *Eşiktekiler* (1960) adlı romanı, *Yeni İstanbul* gazetesinin açtığı 1959 Törehan Ödülü'nü kazanmıştır. Bu romanı, «orta halli aile içi olaylarını ve toplum katlarının çeşitli sorunlarını konu edinen öykü kitapları izlemiştir» (B. Necatigil, *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*, sayfa 143) Yapıtları: *Bedriye* (1963) *Başörtüsüler* (1964), *Toprak* (1968, *Toprak İnsanları* adıyla 2. basım, 1971), *Halk Hikâyeleri* (1972), *Çeribaşı Apdullah'la İdamlık İsmail* (1974).

Afet Ilgaz *Aşamalar* (1978) adlı ikinci romanının yanı sıra çocuk romanları da yazmıştır: «Annem Annem» (Televizyon dizi filmi olarak da çekilmektedir), «Değişen Sevgiler», «Çocuklar da Savaştı».

Radyo oyunları: «Küçük Şeyler», «Küçük İnsanlar» (1957) altı bölümlük dizilerdir.

Gezi notları: *İtalya Mektupları* (1962).

Çeviri : *En Güzel İtalyan Hikâyeleri* (1962).
Afet Ilgaz, *Başörtülüler* kitabıyla Türk Dil Kurumu 1965 Hikâye Ödülü'nü de kazanmış bulunmaktadır.

Sayın Mehmet Seyda,

Bu mektubumu olduğu gibi kitabına koymanı isterim. Yaşamımın beni en az etkileyen bölümü çocukluğumdur. Çok kez onu hatırlamak bile istemem. Benim kardeşim yoktu. Çekingen, içine dönük, çok düşünen, içten içe konuşan bir çocuktum. Gene öyleyimdir, gene içten içe konuşmakla geçer ömrüm. Sana yazmak için düşündüm de, sanki 17 yıllık bir boşluk, çocukluğum... Aklıma anı niteliği taşıyacak, yazarken bana coşku verecek, bir bütünlüğü olan anı yakalayamadım. Silik, sessiz, sis içinde, sanki çok uzaklarda kalmış gibi... Yalnız bölük pörçük bir şeyler yakaladım. Sözgelişi, bir şeftali kokusu yakaladım. Ne zaman şeftali yesem, şaşılacak şeydir, aynı çağrışımla etkilenirim. Galiba ilk şeftaliyi, yedi yaşımda, Iğdır'da kiralık evimizin bahçesindeki ağaçlardan yemiştim. Iğdır'a geldiğimiz gecenin sabahında. Babam oraya atanmıştı da... Gene Iğdır'da, annemle babamın yakın zamana dek herkese övünerek anlattıkları bir olay geçmiştir. Nasıl oldu, ne hatırlayabiliyorum, ne de anlayabiliyorum. Ben yedi yaşımda, ilkokula başladığım yıl, «Eyvah Dimme» türküsünü öğrenmiştim. Iğdır'ın yerel türküsüydü bu. Daha radyolarda da söylenmiyordu. Bunu Iğdır'ın düğünlerinde söylemeye başladım. Babam orda komserdi, hiçbir düğünü kaçırmaz, peşinde çalgıcı takımıyla gezerdi. Davulcu Kör İsmail, Akordeoncu İslâm, ötekileri hatırlamıyorum. Delifişek babamın peşinde gezerken keşfedildim galiba. Her dü-

ğünde, hem söylemeye hem oynamaya başlardım oralılar gibi. Hiçbir nedeni yokken büyük bir hayranlık topladım. Iğdır memur tabakasından yetişme bir vedet yıldız sayıldım nerdeyse. İki yıl sonra babam Kars'a atandı. Bu kez yıldızım Kars'ta parladı. Ama ne parlayış... Halkevindeki temsillerde elden ele atılarak sahneye çıkarılıyor, alkıştan sersem oluyordum. Ne vardı bunca hoşlarına giden, bilmiyorum. Sonra 1946'larda olsa gerek, Cumhurbaşkanı İnönü geldi Kars'a. Onun için bir gece düzenlendi. Kars'ın en iyi yerel oyunlarını oynayan bir genç kız vardı, adı Gülçehre'ydi, o ve ben gene gösterinin ön sıralarındaydık. Oyunumu oynayıp bitirdim. Annemle, salonun kapıya en yakın yerine gidip İnönü'nün kalkmasını bekledik. Gece bitmişti. İnönü çıkarken yanıma gelip beni : «Sarı kız.. cici kız..» diye sevdi galiba. Artık bu olay nasıl büyüdü bilseniz .. İşte dedim ya, yıllarca anlatıldı durdu ailem tarafından da. Her anlatılışında utanca boğuldum. Onun için aklımda bir bu kalmış. Yazarken gene utanıyorum. Ha, şunu da belirteyim ki, bu olaydan sonra «Dimme» türküsü radyolarda çalınıp söylenmeye başlamıştı. İşin asıl garibi, İstanbul'a gelişimizde de kurtulamadım bu sıkıcı «şöhret»ten. İlkokula Şehremini'nde devam ediyordum. Orda da aynı oyunu çıkıp oynamak zorunda kalmayayım mı .. Hem de Kars'taki organtin «tuvalet»imle. O tuvaleti ben çok güzel, çok parlak, çok bulunmaz bir giysi sanırdım. Anneme ne gözyaşları dökerek diktirmiştim. Ödünç tuvalet bulmak için kapı kapı ne çok dolaşmıştım. Müsamere için okuldan sıkıştırıyorlardı, annem de pahalı olur diye direniyordu. Şimdi, o tuvaletle çekilmiş resmime bakarım da hep aynı utancı duyarım. Eteğinin bir ucunu tutup kaldırmışım. İçinden gömleğim görünüyor, etekler sarkıyor, yakalarında pullar.. Saçlarım uzun, örgü dalgalarıyla omuzlarımda, ayağımda çirkin patikler (ra-

hat oynayabilmem için, bale papucu yerine diktirildi anlaşılan), yüzüm asık, sıkkın, utangaç.. Birkaç hafta sonra, Radyo Dergisi'nin kapağında koskacaman bir fotoğrafım, portrem. O zamanlar Radyo Dergisi güzel bir dergiydi ve dergi kıtlığında çok okunurdu. O olaydan bir tek bu fotoğrafı sevdim işte. Kars parkında dergiyi yere yayıp, uzun uzun bu resme baktığımı hatırlarım. İşin daha da garibi, İnönü'yle o olaydan on dokuz yıl sonra, Türk Dil Kurumunun salonunda bir ödül töreninde karşılaştık. Karşısında söylev verdim. 1965 Öykü Ödülü'nü alıyordum. Karnım burnumda.. Üç ay sonra ikinci çocuğum doğacaktı.

Genç kızlığımı severim bak. Çünkü bana «on yedi yaşımı» hatırlatır. On yedi yaşımsa, ilk yazımın çıktığı yaştır. Kocamustafapaşa Caddesindeki evimizin penceresine oturup, cumartesi pazarına gelip gidenleri izlediğim ve bütün semt hakkında, bütün insanlar hakkında derin düşüncelere daldığım yaş, kitaplarla çevrili, kitaplarla dolu bir dünyanın sevgili yaşı .. On yedi yaşım, şiir yazmadığım yaş. Bir fıkra yazarak o zamanın en iyi muhalefet gazetesi olan Dünya'da göründüğüm yaş. Daha Falih Rıfkı sağ, dönem Demokrat Parti dönemi. Ve birbiri peşisıra yazı başarılarım. Dünya'da aralıklarla çıkan yazılarım, çocuk öykülerim. İlk telif parası : On beş lira. Sonra Yücel dergisinde ilk öyküm **Türk Dili**'nde ilk yazım, öykülerim, radyoda ilk oyunum, Radyo Müdürü'nden, dramaturg Adalet Ağaoğlu'ndan gelen kutlama mektupları. Törehan Ödülü'nü kazanan ilk romanım : «Eşiktekiler». İlk tefrikam, gene bu kitapla, Yeni İstanbul gazetesinde.

On yedi yaşımı izleyen dört yılda oldu bütün bunlar. Bu yüzden severim işte ilk gençliğimi, ya da çocukluğumun son yıllarını. Bugün on yedi yaşındaki gençlerimiz Türkçe imlayı öğrenemiyorlar. Önemli işler yap-

mışız biz çocukluğumuzda Sayın Seyda. İlk gençlik.. En güzel olan bu. Düşler, tasarılar, ataklar, umutlarla dolu, parlak, coşkulu yıllar. Bu arada hem çalışma, hem Üniversite, ilk aşkların tutkuları, sevinçleri, acıları başladı. Senin kitabının başlığındaki gibi bir yaşama sözün kısası : «İçedönük ve Atak». Ne güzel günlerdi, ne unutulmaz yıllardı ...

TARIK DURSUN K.

1931 yılında İzmir'de doğdu. Ortaokuldan sonra okuyamadı. Çeşitli işlere girdi çıktı. Gazetelerde çalıştı. Senaryo yazarlığı, rejisörlük yaptı. Kurul Kitabevi'ni açtı (1969). *Milliyet* gazetesinde kitap tanıtma yazıları yazdı. Bir süre Milliyet Yayınları'nı yönetti. Sonra *Vatan* gazetesi yazarlığına, oradan *Dünya* gazetesine geçti. *Günümüzde Kitaplar* adlı bir dergi çıkardı. Şimdilerde «Koza Yayınevi»nin sahibi ve yöneticisi.

Sanata şiirle başlamış (*Kaynak* dergisi, 1949), Cengiz Tuncerle ortak bir de şiir kitabı yayımlamıştı : *Devrialem* (1951). Aynı yılda öyküye geçen ve konularını önce gençlik serüvenlerinden, zamanla fabrika, yapı ve deniz işçilerinin, esnaf ve küçük memur tabakasının yaşam savaşlarından alan ve bu yaşam kesitlerini şiirli bir dil ve yoğun bir duyarlıkla işleyen Tarık Dursun, öykülerini *Hasangiller* (1955), *Vezir Düşü* (1957), *Güzel Avrat Otu* (1960), *Sevmek Diye Bir Şey* (1965), *Yabanın Adamları* (1966), *36 Kısım Tekmili Birden* (1970), *Bağrıyanık Ömer ile Güzel Zeynep* (1973), ve *Bahriyeli Çocuk* (1976), adlı kitaplarında topladı. Öbürlerinde yaşamöyküsünden parçalar bulunmakla birlikte, asıl kendini, çocukluğunu, ailesini anlattığı öykü kitabı bu sonuncusudur.

Öykücülüğüne koşut yürüyen romancılığının verimleri, kitap olarak basılmış şu yedi yapıtıdır : *Rıza Bey Aile - Evi* (1957), *İnsan Kurdu* (1959), *Sabah Olmasın* (1967), *Denizin Kanı*

(1968 filme de alınıyor), *Kopuk Takımı* (1969), *Gün Döndü* (1974) ve *Hoşçakal Küçük* (1979).

Gazetecilikte röportaj dalından armağan kazanan (1960), Tarık Dursun K., 1961'de *Güzel Avrat Otu* ile Türk Dil Kurumu Öykü Ödülünü, 1967'de *Yabanın Adamları* ile de Sait Faik Hikâye Armağanı'nı da kazanmıştır.

Bir resim. Annemin.. (Albümlerdeki fotoğrafların bence iki kusurları var: Hızla sararıyorlar, bir; yansıttıkları insanları hiç yaşlandırmıyorlar, iki..) Benim annem hiç bu kadar genç olmamıştı, anımsıyorum. Yavaş çekilmiş, geriye dönüşleri bol bir filmden bakıyorum ona. Beyin tümöründen Bristol Hastanesi'nde öldüğünde 50 yaşındaydı. Fotoğrafın arkasındaki «Anneciğini hatırladıkça bak» yazısı; sağ alt kenar üçgeninden sol üst kenar üçgeninin ortasına doğru yürüyor. İşlek, açık bir yazı. Bir kadın elinden çıkma. Yine de annemin değil. Bir komşu kızına yazdırmış mutlaka. Annem yeni yazıyı öğrenemedi. Uğraşa didine okumasını söktü. Gazeteleri okurdu, kitap okurdu, ağabeyimden gelen mektupları okurdu; iki satırlık bir karşılık yazmak gerektiğinde de ya benim başımın etini yerdi ya da bir komşu öğrenci çocuğunun.

Anam çok çekti. Ona çok çektirdiler. O da herkese ve her şeye inat, dirençle yakındı bundan. Belki savaşımını böyle yorumluyordu. Ona kızdık, ona küstük, ondan kaçtık. Yılmadı ama. Çünkü çocuklarıydık, her zaman bağışlayıcı oldu bize, kınayıcı değil.

Babamın resmi yok. Hiçbir albümümüze de girmedi. Bir İstanbul çocuğu. Yolunu nereden ve nasıl İzmir'lere düşürmüş ve Kürt Mehmet Ağa'nın ikiz eşli kızı Ay-

şe'yi almış, çözümsüzdür. Babam gitti, biz kaldık : Kocası kaçmış genç bir sözde dul ve biri yedi, öbürü on dört yaşındaki iki erkek çocuk. Babamı gittim, yıllar sonra Mecidiköy'deki tramvay deposunda buldum. Bir merak tı. Römorkun birine elinde ucu bezle tokalı hattat sopasını dayamış, beyaz yağlıboyayla vagon numarasını yazarken gördüm. Gözünde gözlükler vardı, saçları kır doluydu, sırtının kamburu çıkmıştı. Yanında beni durur görünce başını kaldırdı, baktı. Tanımadı hiç. Fırça havada bekledi. «Buyrun !» dedi bana. «Ben,» dedim durdum. Sesimi arandım. «Ben.. oğlunum.» Yerinden kalktı. Alçak bir hasır iskemlede oturuyordu. Gözlüklerini çıkardı, yaklaştı, miyop miyop baktı bana. «Büyük olanı mı ?» diye sordu. Başımı salladım. Geri çekilip süzdü. «Çok büyümüşşün !» dedi. «Şimdi..» dedi. «Önümüzdeki hafta askere gidiyorum,» dedim.

«O kadar oldu demek ?»

«Oldu.»

«Ağabeyin ?»

«O evlendi,» dedim. «Ankara'da oturuyor.»

«İyi mi ?»

«İyi. Yengem de iyi.»

«Sen İzmir'de misin ?»

«Evet !»

Karşılıklı bakışıyorduk.

«Ne zaman gidiyorsun ?»

«Askere mi ?» dedim.

«Evet.»

«Önümüzdeki hafta.» (Daha önce demiştim oysa, duymamış mıydı ?)

«Neresi yerin ?»

«İskenderun.»

«Güzel yermiş.» dedi. «Gitmedim fakat oralı bir arkadaşım var bizim idarede. Tamirci ustası. Hep över durur memleketini.»

«Bakalım,» dedim.

Elinde tuttuğu fırçadan beyaz bir yağlıboya damlası yere düştü. Hemen ayağının altına aldı, ezdi, sürüdü. İkimiz de konuşacak söz bulamıyorduk, içim sıkılıyordu, başıma bir ağrı saplandı. Babamın eline eğildim. Öptüm.

«Hoşçakal,» dedim.

Sırtımı döndüm, yürüdüm. Yağlıboya kokusu da benimle birlikte geldi.

Okulum, Memleket Hastanesi'nin arkasına düşen, bugün bile hâlâ İzmirli kalabilmiş Arap Fırını sokağındaki Dumlupınar İlkokuluydu. İlk öğretmenim Atiye Hanım'dı. Bana iki şeyi çabuk öğretti: Sağ elle yazmayı ve dişlerimi her gün fırçalamayı. Yoksulluk, biz nereye gitmişsek olağanüstü bir tutkuyla bizi izlemiştir. Okulda, ilk gençlik yıllarımda, Ankara'da, askerlik, yazarlığımın çıraklık döneminde, aşklarımda, yolculuklarımda, evlendiğimde, baba olduğumda..

Üvey babamı da unutmuyorum. Bana ne gerçek babalık etti, ne de üveydi. Çelebi, bilge, çalışkan ama umarsız bir adamdı. Yandışımız yoksulluğa onun da bir günden bir güne karşı çıktığını görmedim. Annem, ağabeyim bir de yoksulluk uzun süre onun ardından gittik. Ankara'ya gittik. 1941-42'lerde bir soğuk vardı, anlatamam. İnsanlar kış yüzünden sapır sapır dökülüyorlardı hep. Çayı kuru üzümle içiyorduk. Ankara'dan Balıkesir'e gittik. Yoksulluk ve soğuk da beraberimizdeydi. Bana bir türlü iki ucunu bir araya getirip bir palto alamadılar. Koca bir kışı tek bir odada ve kömür mangalının başında kiralık romanlar okuyarak ve yazı çıraklığı denemeleri yaparak geçirdim.

Öğretmen olmak isterdim, olamadım.

Otobüs biletçiliğim sırasında kontrolör olmak isterdim, olamadım.

İlk gazetecilik atılımım, ortaokulun üçüncü sınıfında gerçekleşti. Teksirle (ve 150 adet baskılı) çıkarılan «Matrak» adlı bir mizah gazetesiydi bu. Çıkarıcıları Teoman Civelek, Ülkü Arman, Bekir Çiftçi ve bir de bendim. Okulda olağanüstü bir tepkiyle karşılandı, hepimiz «disiplin kurulu»na verildik. Ve yıl sonunda kimyadan «ikmal»e kaldım, bu da sonum oldu. Sınava girmedim, okuldan koptum, yaşam kavgasına atıldım, girip çıktığım işler birbirini kovalamaya başladı.

ÜMİT KAFTANCIOĞLU

Asıl adı «Garip Tatar» olan Ümit Kaftancıoğlu Kars ili Hanak ilçesinin Saskara Köyünde 1935 yılında doğdu. İlkokula gitmeden, beş yaşlarında okuma yazma öğrendi. Ortaöğrenimini Cılavuz Öğretmen Okulunda bitirdikten sonra (1957), üç yıl ilkokul öğretmenliği yaptı. Mardin'in Derik ilçesinde. Daha sonra yükseköğrenimini Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı : 1963/64. Bir süre ortaokul öğretmenliği yapıp, TRT'ye geçti. 1972 Mart olayı sırasında köy yayınları yönetiminden alındı, kültür yayınlarına verildi. Şimdi bu görevini sürdürmektedir.

Yazı yaşamına Köy Enstitüsü yıllarında başlamıştı. İlk yazıları *Varlık* dergisinde yayımlanan Ümit Kaftancıoğlu, Yunus Nadi yarışmalarında iki kez ön elemeyi kazanmasına karşın ortaya çıkamamış, ancak 1970 TRT öykü yarışmasında büyük ödül alan "Dönemeç" adlı öyküsü ile adını duyurmuştur. Tahir Alangu bu öyküyü ve yazarın yarışmaya katılan öbür öykülerini de tanıtan bir yazısında yazarı, «deneme aşaması geçmiş güçlü bir hikayeci» diyerek kamuoyuna sunmuştur. Kaftancıoğlu daha sonra 1972'de yayımlanan ilk öykü kitabına da aynı adı vererek, yalnız «Dönemeç»le yetinmediğini, Doğu Anadolu köylerinde yaşayan yoksul insanlarımızın dertlerini dile getirmekte usta bir yazar olduğunu ispat eti. Bunu gene 1972 yılında Ali Naci Karacan armağanını kazanan «Hakkullah» adlı incelemesi

ve hemen ardından *Yelatan* adlı romanı ve öbür kitapları izledi :

Çarpana (öyküler, 1975) *Tüfekliler* (roman, 1974), *Tek Yatak* (roman), *Tek Atlı Tekin Olmaz* (Türk halk masalları, 1973). *Altın Ekin* (roman).

«Hakullah» adlı incelemesinden sonra yayımlanmış araştırma, inceleme niteliğindeki yapıtları şunlardır : *Köroğlu / Halk Destanları*, *Köroğlu Kol Destanları*.

Çocuklar için yazdığı yapıtlar : *Kekeme Tavşan*, *Kan Kardeşim Dorutay*, *Dört Boynuzlu Koçumuz*, *Çizmelerim Keçeden*, *Emsar Paşa*, *Hünkâr Dağı*.

Çocukluğum, koyunlar, kuzular, tavuklar, kediler, köpekler, kurtlar, dağ, soğuk, kıtlık, kış içinde geçmiştir. Açlık, yokluk, yoksulluk kırk beş yıldır unutamadığım anılarımdır. «Dönemeç» ve «Yalatan» adlı yapıtlarımda genişçe yansır bu acı günler, acı yaşam, korkunç çaba. Hiçbir yazımda, yapıtımda yer almayan anılarım arasından seçmeye çalışacağım kimi kırıntıların tazeliği, kokusu kırk beş yıl sonra gene burnumdadır. Çiçek kokar, karanfil kokar, dağ kokar...

Bizim köy çok büyüktür. Dört yüz evlik. Bütün hayvanlar kar yağıp ortalığı kapatıncaya dek dağlarda otlar. Bizim otlaklar Yelatan yaylası diye bilinir. 3115 metre yüksekliktedir. Bir güz mevsimi dağlardaydık gene. Kar birdenbire yağmaya başladı. Bütün köylü hayvanlarını sürdü köye indirdi bir gün içinde. Köyün en zengini, sürü sürü koyunu, sürü sürü ineği, yılkı yılkı atı olan Gani Ağa aldırmadı kışa, kara, soğuğa, Hayvanlarını indirmedi dağdan, otlaktan. O gece bütün köylü keçisini, koyununu, sığırını kurtarmıştı. Gani Ağa'nın bütün sığırı, koyunu, atı, keçisi dağda boğuldu, dondu, öldü.

Kendisi canını zor kurtarmıştı. Gani Ağa'nın altını, parası, tarlası, ekini, dükkânı vardı. Ya bizim hayvanlarımız ölseydi ne yapardık ? Seviniyorduk. Köye birdenbire sekiz on jandarma girdi. Önlerinde Başçavuş. Doğru Gani Ağa'nın konağına vardılar. Az sonra köy bekçisi «ev başı bir kişi»yi Gani Ağa'nın odasına çağırdı. Babam da gitti. Hepimiz kapılarda bekleşiyorduk. Ne oluyordu, bu çağrı nedendi ? Gözümüzü Gani Ağa'nın kapısına dikmiştik. Kısa süre sonra köylüler dağıldı. Babam da geldi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Başçavuş durumu incelemiş, Gani Ağa'nın hayvanlarını köylülerin öldürdüğü sonucuna varmıştı. Şimdi bütün köy, ev başı birer keçi, koyun, sığır verecekti Gani Ağa'ya. Jandarmalar evlerimize, ahırlarımıza girerek iki üç hayvanımızın birini çıkardı. Gani Ağa'nın ahırına çektirdi. İnönü o sıralarda Başbakandı. Bütün köylü kan ağladı, kiminin iki öküzünden birini aldılar, kiminin tek ineğini çekip Gani Ağa'ya verdiler. Bu haksızlığı, bu soygunu hiç unutmadım, hiç unutmayacağım. Çocuklara, genç kuşağa aktarmayı da görev bildim.

Bir başka anım da şöyle :

Babam, uzak köylerden bir at almıştı. Yılkıya uymaz, bütün atlardan ayrı, yasaklanmış bölgelerde otlardı. Sonra kendi kendine geceleyin eve dönerdi. Bir ilkbahar mevsiminde bacakları ince, uzun, gözleri pörtlek bir tay doğurdu. Tay doğduktan sonraysa iyice azgınlaştı. Ele avuca sığmaz oldu. Kimi geceler eve bile gelmiyordu. Karanlık gecelerde bütün ev halkı dağlara, derelere dağılıyorduk. Bir gece bulamadık. Geldik yattık. Ertesi sabah, ortalık ışır ışımaz düzlere düştük. Ben, «Tilki Delikleri» denen yöne doğru gittim. Oradan aştım, Barsak Deresi'ne yöneldim. Barsak Deresinde bir karaltı seçtim. Fırıldak gibi dönen bir at gördüm. Yaklaşınca, atın kurtla savaşını seçebildim. Kurt saldırıyor, atın bir yerinden

yakalamak, ya da yavrusunu kapmak istiyordu. Bizim anaç at, azgın at, yavrusunu göğsünün altına almıştı. Onu kurttan koruyor, arka ayaklarıyla aralıksız çifte savuruyordu. Kurt, aralık bulamıyordu taya ulaşmak için. Atın güçlü ve yorulmayan arka ayakları, bacakları şimşek gibiydi.

Bir süre izledim. Bizim kahraman at, yiğit at, kendini ve yavrusunu çok iyi koruyordu. Yavru, anasının çenesi altında, göğsü altında dönüyor dönüyor, küçük bir daire çiziyordu. Bizim anaç atın çenesi, dairenin merkezi olmuştu. Arka ayaklarının dolaştığı yerler, yeşil çayır üstünde kapkara çember çizmişti. Bütün gece süren savaşta atın başarılı olduğu açıktı.

Kurt, birkaç adım geriye çekiliyor, arka ayakları üstüne çöküp dinleniyor, sonra saldırıya geçiyordu. Kurt dinlenirken at, acı acı kişniyor, yardım istiyordu. Issız derelerde yankılanan sesini birkaç kez dinledim. Yüreğim daha çok dayanamadı. Yamaçtan bir taş aldım savurdum ve sanki birkaç köpekle gelmişim gibi bağırarak koştum kurda doğru. Birdenbire neye uğradığını anlamayan şurt, hemen karşı yamaca doğru koşmaya başladı. Anaç at, yıldırım gibi saldırdı arkadan. Kurda ulaşamadı elbette. Tayın yanına yaklaştım. Anaç at, azgın at, bizi yavrusunun yanına yaklaştırmayan atımız, döndü geldi, engin engin kişnedi. Başını uzattı bana. Yelesinden tuttum. Başını kaldırdı yukarı, kurdun arkasından bir daha baktı, bir daha kişnedi. Sonra sırtına bindim. Hiç kıpırdamadı. Oysa babam bile binemezdi çok kez. Kimseyi sırtına almaz, kimse onu yakalayamazdı. Beni sırtına aldı, Barsak yamacına doğru hızlı hızlı adım attı, kişnedi, geriye döndü yavrusuna baktı.

İkindi üstü eve geldim. Atı içeri çektim. Durumu gelene gidene anlattım. Komşulardan yirmi otuz kişi taya müşteri oldu. Beni uzun uzun dinleyen komşular

«Bu tay benimdir» diyordu. Bir başkası, «Gelecek yıl doğacak olan da benim...» diyordu Belki inanılması güçtür, daha üç yıl sonra doğacak olan yavru için babam para aldı, koyun aldı, peşinat ya da pişmancalık denen ödentileri cebine indirdi. Tayın üçüncü yıllık ücreti benim giysime ayrıldı. «Ballandıra ballandıra anlattın oğlun, komşuları özendirdin, imrendirdin. Bu senin hakkın...» diyordu babam. Ben, bu olaydan bir pay çıkarırım; kişi isterse en büyük güçlerle savaşabilir. Bir at, hem kendini hem yavrusunu yırtıcıya karşı koruyabiliyor, kurtla savaşabiliyorsa, biz birkaç kurtla, bir sürü kurtla neden savaşmaktan korkalım, çekinelim, yılalım.

MEHMET KEMAL

11 Nisan 1920'de Ankara'da doğdu. Ortaöğrenimini Ankara Lisesi'nde tamamladı (1940). Ticaret Vekâleti Dış Ticaret Dairesinde çalışırken üç yıl Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde okudu. *Kuvvet*, *Kudret* ve arkadaşlarıyla birlikte çıkardığı *Battal Gazi* gazetelerinde yazarlığa başladı (1945 - 48). Askerlikten sonra Türk Haber Ajansında, *Demokrat Ankara* gazetesinde çalıştı (1950 - 53). *Yeni İstanbul* (1953 - 1960), *Vatan*, *Ant* (1961 - 67) gazete ve dergilerinin Ankara temsilciliğini yaptı. Bir süre Ankara'da Kalem meyhanesini işletti (1967 - 69) ve *Pulsuz Tavla* adlı anı kitabında (1976) o günlerini anlattı. İstanbul'da oldukça kısa sürelerle *Yeni Gazete*'de röportaj, *Akşam*'da fıkra yazarlığı yaptı. (1971). Gene kısa sürelerle *Hürriyet* ve Ankara *Barış* gazetelerinde çalıştı. Şimdi *Cumhuriyet* gazetesinde fıkra yazarlığı yapmaktadır.

Gençlik dergisinde (İstanbul, Ocak 1942) çıkan ilk şiiriyle yazın dünyasına giren Mehmed Kemal (Kurşunluoğlu), *Kaynak*, *Seçilmiş Hikâyeler*, kendi yayını *Meydan*, *Yeryüzü*, *Yeditepe*, *Yön*, *Dost*, *Türk Dili*, *Yansıma* dergilerinde göründü (1948 - 72). İlk şirlerinden bu yana benimsediği toplumcu sanat anlayışı içinde, ustaca girişimlerle kendi sesini oluşturan bir şair ve yazardır. Çoğun yaşamına bağlı üzünç ve duyarlıklara yalın anlatışıyla etkinlik kazandırır. İlk kitabı *Birinci Kilometre* (1945) hakkında toplama kararı alınmış, sonradan serbest bı-

rakılmıştır. 1943'te bir ay, 1947'de dört buçuk ay tutuklandığından, Yedek Subay Okulundan çavuşa çıkarıldı. (Bugünlerin anıları, izlenimleri de *Sürgün Alayı* adlı kitabındadır 1974).

Yukarda belirtilen üç kitabından başka, Mehmet Kemal'in çıkan kitapları şunlardır : *Dünya Güzel Olmalı* (şiirler 1954), *Acılı Kuşak* (Anılar, 1968 ve 1978), *Politika ve Ötesi* (yazılar. 1970), *12 Mart, Öfkeli Generaller ve İşkence* (1974), *Ara Rejim Kara Rejim* (1978), *Soldaki Kavgalar* (1979).

Her insanın birçok anısı olur. Bunlar, çocukluk, gençlik, erginlik, yaşlılık anılarıdır. Kim saptar bunları, kim ayırır, yerli yerine kim koy ? Herhalde gene kişinin kendisi.

Özellikle, bu satırları yazan benim gibi yaşı altmışsa ulaşmış olanların, yıllar ötesinden çocukluk anılarını derleyip toplayıp anlatabilmesi oldukça güçtür. Ne kalmıştır onlardan ? Sünnet olma, okula başlama, ilk baba dayağı, ilk anne azarı, kışın kayıp düşme, kolun kırılması, ilk futbol topu, ilk bisiklet, hangi biri ?

Hele bir anılar zincirinin halkalarını birer birer yoklamaya çalışalım. Ben, bu saydıklarımın hepsinden ayrı bir konuya değineceğim. Belki çok abartmalı bir sözle başlayacağım anıma : «BEN ATATÜRK'ÜN ARKADAŞIYDIM.»

Bu sözümü okuyunca beni kınayacak, belki de, «Bu emmi, amma atıyor!» diyeceksiniz. Haklısınız. Ama bekleyin, anlatayım.

Ben, 1920 yılında Ankara'da doğdum, bütün çocukluğum da bu kentte geçti. Atatürk de benim doğduğum yıllarda Ankara'ya gelmişti. Atatürk'ün gün geçtikçe güçlenmesi, Cumhuriyetini kurması, yaşamı Ankara'da geçmişti. Biz çocukluktan çıkmaya çabalar büyürken,

Atatürk de büyüyordu. Atatürk'ü tanıdığımda sanıyorum ki 7-8 yaşlarında idim. İstasyondan Samanpazarı'na doğru çıkan yokuşun ortalarında, o zamanlar, Türkocağı denilen mermer, görkemli bir yapı yükseliyordu. O günlerin Ankara'sında Atatürk, hemen hemen haftanın birkaç gününde gelir, bu yapının yükselişi ile ilgilenirdi. Evimiz Denizciler caddesinde olduğundan, benim yaşımdaki çocuklar da gider, bu yapının kırık mermerlerinden birer parça alır, gazoz kapağı oynardık. Bu oyun, gazoz kapaklarını bir çemberin içine dizmek ve oradan mermerle dışarı çıkarmak biçiminde oynanırdı.

Mermer kırıklarını almaya gittiğimizde çoğu zaman Atatürk'ü görürdük. Otomobilinin çevresinde motosikletli polisleri, arabalara binmiş yakınları ile Atatürk'ün gelişi her zaman belli olurdu. Benim yaşımdaki, mermer almaya gelmiş çocuklar da, yani bizler de tek sıra dizilir, Atatürk'ün önümüzden geçmesini beklerdik. Bizi böyle askermişcesine tek sıralı dizilmiş gören Atatürk de önümüzden geçerdi.

Artık öyle olmuştu ki, biz de, Atatürk de birbirlerimizin tanışı olmuştuk. Bazan önümüzden geçerken kimimizin yanağını sıkar, saçını okşar, kimimizin adını sorardı. Bu tanışlık, Türkocağı'nın yapımına değin aylarca, yıllarca sürdü. Öyle olmuştu ki, Atatürk çoğumuzun tek tek adını unutmayacak kadar bizleri tanımıştı. Tek sıra olduğumuzda, «Nasılsın Mehmet? Nasılsın Ahmet? Sınıfını geçtin mi? Kuşpalazı olduğunu duymuştum, iyileştin mi?» gibi sorular soracak kadar bizleri tanır olmuştu.

İlkokulu bitirdik, ortaya başladık. O zaman Ankara'da bir ortaokulla bir lise vardı, ikisi de bir arada öğrenim yapardı. Atatürk, Çankaya'da sıkıldığı zamanlar okulumuza gelir, bazı sınavlara girerdi. Sınavlarda sorular sorardı. Lisede, sorulan sorulara iyi yanıt verenleri

Avrupa'da okumaya yolladığını duyardık. Bunları duydukça da : «Ah, Atatürk bizim sınavamıza da girse, biz de sorulara yanıt versek, bizi de Avrupa'lara gönderse...» diye özenirdik.

Benim sınavlarıma girmedi.

Başka arkadaşlarımın sınavına girdiğini biliyorum İçlerinde Avrupa'ya gidenler de oldu.

Biraz daha büyüdük, izci olarak Atatürk'ün önünden Cumhuriyet bayramlarında geçtik. 19 Mayıs törenlerinde önünde jimnastik gösterileri yaptık. Adı sonradan Türkocağı'ndan Halkevi'ne çevrilen yapıda verilen öğrenci temsillerinde oyunlar oynadık. Bizleri hep gördü. Lisenin son sınıfında idim. Bir öğleye doğru idi. Dersten çıkıp bahçede oynarken Halkevi'nin tepesindeki bayrağın yarıya indirilmiş olduğunu gördük. Okulu, öğretmenleri, yöneticileri bir hüzün kaplamıştı.

«Ne oluyor ?» dememize kalmadı. Atatürk'ün öldüğü, bayrağın onun için yarıya çekildiği kara haberi kulaktan kulağa dolaştı. Öğretmenlerimiz ne yapacaklarını, bize ne diyeceklerini şaşırmışlardı.

«Hadi, bugün okul kapalı...» dediler.

Evlerimize gittik.

Atatürk'ün İstanbul'da öldüğü haberi bütün kente yayılmıştı. O zamanlar Ankara Atatürk demekti. Ankara başımıza çökmüş gibi oldu.

«O benim arkadaşımdı...» diye hıçkıra hıçkıra ağlamıştım. Büyükler : «Nereden arkadaşın oluyor?» diye sorduklarında :

«Mermer alırken, hep bizi sever, okşardı.» diyordum. Bundan olacak, Atatürk'e hep çocukluk arkadaşım gözüyle bakmışımdır.

Onun yüceliğini, aradan çok yıllar geçtikten sonra daha iyi anlıyorum. Ama anlatabiliyor muyum ?

ŞÜKRAN KURDAKUL

1927 yılında İstanbul'da doğdu. İzmir Karşıyaka Lisesi'nde öğrenimini sürdürürken, siyasal eylemlere karıştığı ve tutuklandığı için 1946 yılında okuldan çıkarıldı. İzmir Belediye Encümeni Kalemi'nde daktiloluk (1946), askerliğinden sonra, Ziraat Bankası Bahçekapı Şubesinde depo ve muhasebe memurluğu (1951 - 1953) yaptı.

Ceza yasasının 141. maddesine aykırı eylemde bulunma savı ile iki yıl tutuklu kaldıktan sonra, Askeri Yargıtayca aklandı. 1955 Eylülünden sonra *Tan, Yeni Gazete*, Varlık Yayınevinde düzeltmenlik yaparak yaşamını sürdürdü. *Yelken* dergisini yönetti (1958 - 62). *Ataç* (1962-64) ve *Eylem* (1964-66) dergilerini çıkardı. 1958'den bu yana Ataç Kitabevi'ni de yönetmektedir.

Şükran Kurdakul, 1943 yılından sonra çeşitli dergilerde yayımlanan şiirleri, öyküleri, yazıları ile tanındı. Bunları kitapları izledi : *Tomurcuk* (şiirler, 1943), *Zevklerin ve Hülyaların Şiirleri* (1944), *Giderayak* (şiirler, 1956), *Nice Kaygılardan Sonra* (şiirler, 1963), *İzmir'in İçinde Amerkan Neferi* (şiirler, 1965), *Sosyalist Açıdan Türk-iş Yargılanıyor* (Şaban Yıldız'la birlikte -inceleme, 1966) *Halk Orduları* (şiirler, 1969), *Tanığın Biri* (öyküler, 1970), *Beyaz Yakalılar* (öyküler, 1972), *Kurtuluştan Sonra* (öyküler, 1973), *Şairler ve Yazarlar Sözlüğü* (1971, 1973).

Bu sözlüğünden sonra, Şükran Kurdakul'un yazınımızı tarihsel süreci içinde derleyip veren araştırma ve incelemelere de yöneldiği görülür.

Kendimi tanımaya başladığım yıllar oyunda, okulda, derste, yemekte, gezmede, uyku boşluğuna düşende kafamın büyük, vazgeçilmez bir sorunun kapsamına girdiğini anımsıyorum :

— Benim babam nerede ?

Yorgun olmadığı zamanları kollayıp, anneme sorardım :

— Anne yavu, doğrusunu söyle bana. Nerde benim babam ?

Zavallı anam yutkunur, gözlerini kaçırırdı benden :

— Antalya'da...

— N'apıyor Antalya'da ? Neye hiç gelmiyor ?

Sanırım sekiz yaşlarındayken, annemin, teyzemin, ağabeyilerimin yanıtlarındaki gerçeğin özünü konsolu karıştırırken elime geçen bir gömütlük resmi anlattı bana.

1928 Temmuzunda, ben bir yıl dört aylıkken, babam Binbaşı Mehmet Salih Şehremini Antalya'da toprağa verilmişti. Kaç cephenin savaşçısı olduğunu neden sonra öğrendim bababın. Bu kez sorularım değişti :

— Hangi savaşlara katılmış babam ? Dünya savaşında nerdeymiş ?

— Trablus'a, Balkan Savaşı'na, Sarıkamış'a, Sina Çölü'ne, Çanakkale'ye...

O savaş yıllarındaki resimlerine bakar bakar, yaşım gelince, küçük ağabeyim gibi Konya Asker Okulu'na gitmeyi düşlerdim.

Milli Mücadeleye daha Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin örgütlenmesinden çok önce katılan savaşçılardan biriydi Mehmet Salih. Mütarekede İstanbul'da Mim Mim adlı gizli örgütte çalışmış, sonra Ordu'ya gönderilmişti. Bir dönem geldi ki, otuz iki yaşında üç çocuklu dul kalan anam anlatarak yaşadı ve yaşattı bunları. «Yedi ay maaş çıkmadığı için geceleri ayakkabı dikerek hiz-

met etti zavallı...» derken anılarda somutlanan kişiyi sevmenin ne demek olduğunu nice sonra öğrendim ben. Ordu ve çevresindeki ulusçu güçleri «emir kumanda zincirine bağlayarak» Ankara'ya göndermekmiş babamın görevi. Sonra cepheye alınmış. İnönü'lere, Sakarya'ya, kolorduya bağlı güç olarak örgütlenen bir müfrezenin komutanı olarak katılmış.

Babamın kimliği suretinde gitgide somutlanarak çocukluğuma, ilk gençliğime egemen olan bu tarihsel olaylara bağlı anılarla beslendim ben. Topkapı'da annemin babasından kalan evin bir bölümündeki üç odasında on iki yılım geçti. İlkokulu burada okudum. Babamın arkadaşları, sevenleri vardı çevrede. Harbokulu'ndan öğretmeni ressam Ali Bey. Emekli süvari binbaşı. Yusuf Bey... Mim Mim üyelerinden emekli askeri memur. Aynı örgütün üyelerinden Hoca Ahmet Bey. Ölümünde cenaze törenine deniz, hava, kara kuvvetlerinden ayrı ayrı birliklerin katıldığı, Canbaz Mehmet namıyla ünlü, Mim Mim örgütünün temel direği Mehmet Bey. Babamın arkadaşları olarak bildiğim kişilerdi bunlar. Zaman zaman kimi kahveden seslenir gönlümü alır, kimi ortaokula başlayınca, tramvayda yer verdiğim zaman, yüzüme karşı yazıklanırdı :

— Hey gidi Baba Salih, kaldır başını da gör...

Ressam Ali Bey, annemin deyimiyle, «evlâtlarından ayırmadı» bizi. Çocukluğumun ilkokul evresinde radyo dinlemişsem, benim «Amcabey» dediğim bu insanlar güzelinin evinde dinlemişimdir. Karşılıksız sevmeyi, uzaklara bakmayı, ağaçtan meyve koparmayı, çiçekleri, tanbur sesini, elektrik ışığının rahatlığını, eski İstanbul'un sokak resimlerini, mahzun bayramlarda sevinmeyi, «Amcabey»in insancıl kokulu evinde gördüm, duydum, öğrendim.

Bizim evde annemin üçte bir payı olduğu için kira

vermiyorduk, ama devletin dördümüze bağladığı 14 lira 40 kuruş maaş, o günkü alım gücüne göre de anca beslenmemize yetiyordu. İçme suyu, elektrik yoktu evde. Giriş katında, sokak düzeyindeki büyük odasından kilere, oradan mutfağa geçilirdi. Bayılırdım mutfaktaki kuyudan su çekmeye. Sonra küçük tenekelerle Arpaemini yokuşunun başındaki terkos çeşmesine su doldurmaya da giderdim. O bitmek bilmeyen kış gecelerinde — iki ağabeyim de yatılı okuduğu için — ya bir komşuya giderdik anamla birlikte, ya bir komşu bize gelirdi. İkinci kattan, Ahmet Paşa adına yapılan caminin avlusu, medrese odları görülürdü. Canım sıkılınca cumbaya çıkar avluda top oynayan çocukları seyrederdim. Ama en büyük keyfim, ağabeyim okuldayken çekmeceleri odanın ortasına indirip, kitapları dergileri karıştırmaktı.

Bu yılların en önemli olayı, Ankara Merkez Komutanı Demir Ali'nin — babamın görev başında öldüğü gerekçesiyle — ölüm tarihi olan 1928'dan başlamak üzere maaşlarımıza 135'er kuruş «zam» yaptırmasıydı kuşkusuz. Babamın okuldan ve cephelerden arkadaşı olan Demir Ali'nin onca yıl bize haber vermeden uğraştığını söylerdi annem.

Bu olanakla eve elektrik «tesisatı» getirildi, çökmeye yüztutan poyraz yanı onarılıp «galvaniz»le kaplandı. Her birimize ayrı ayrı giysiler alındı.

On yaşındaydım. Konsolun bulunduğu odaya çekilip, bana nice görkemli görünen «baba resimleri»ne teşekkür etmenin hangi itilimlerden geldiğini bilmezdim. Doğrusu şimdi de bilmiyorum. Ayrıca, çok küçük yaşlarda, kırık dökük dizelere başvurarak, içimi darlaştıran bir şeylerden kurtulma istekleri de bu «yetim çocuk» duyarlığından mı kaynaklandı kestiremiyorum. Ama daha İzmir'e göç etmeden önce Çocuk Sesi, Maceralar Dünyası gibi dergiler bu dizeleri yayımlıyorlardı. İzmir'e

yerleşmemizden sonra (1941 - 43 arasında) Yarım Ay, Yedigün gibi «magazin»lerin şiir sayfalarında hece ölçüsüyle yazdığım yine çocuk yaşların ürünlerinde ilk deney dönemini geçirdim.

Türkiye Yazıları dergisi, sayı 10.

CAHİT KÜLEBİ

1917 yılında, Tokat'ın Zile ilçesinin Çeltek Köyünde doğdu. İstanbul Yüksek Öğretmen Okulunun Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1941). 1956 - 1960 yılları arasında, Antalya'da ve Ankara'da lise edebiyat öğretmenliği, Milli Eğitim Bakanlığı müfettişliği yaptı. 1960'dan 1964'e değin, kültür ateşesi ve öğrenci müfettişi olarak İsviçre'de bulundu. Yurda dönünce yaklaşık iki yıl kültür müsteşar yardımcılığı (1970/71) bir yana başmüfettiş olarak çalıştı, 1972 sonunda kendi isteğiyle emekliye ayrıldı. Şimdilerde Türk Dil Kurumu Genel Yazmanıdır.

İlk şiirleri 1938 yılında, *Gençlik* dergisinde, Nazmi Cahit takma adıyla çıkmıştı. Behçet Necatigil'in *Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü*'nde de belirttiği gibi : «1940 - 1950 yıllarını kapsayan Yeni Şiir akımında kendine özel bir yer ayırdı. Aydın bir saz şairi içtenliği, bir Karacaoğlan rahatlığı ve temiz bir dil ile, zaman zaman kötümser, güvensiz, kendi türküsünü söyledi. Yarım kafiyeler, iç sesler, duygu ve düşüncelerine eklediği zarif benzetmeler ve söyleyişindeki titizlikle en sevilen şairler arasına girdi. Yurt köşelerinin manzara ve insan gerçeklerini, modern bir biçim ve yeni bir romantizmle yaşatış, anılarla güçlü içten bir duyarlık, başlıca özellikleridir.»

Adamın Biri, *Rüzgâr*, *Atatürk Kurtuluş Savaşında*, *Yeşeren Otlar* ve *Süt* adlarındaki beş şiir kitabını 1969 yılında *Şiirler* adlı tek kitabında toplamış, bunu da *Türk Mavisi* (1973) adında bir seçmeler kitabı izlemiştir. *Şiirler* adlı kitabı 1978'de *Sıkıntı ve Umut* adıyla yeniden basılmıştır. Son şiir kitabı : *Yangın* (1980).

1916 ya da 1917 günü sonuna doğru doğmuşum. Babamın Kur'an üzerine yazdığı not 1332 Aralık ayı. Milâdi'ye çevrilince 1917 yılının 9 Ocak günü oluyor, doğruysa. Ha bir yıl önce, ha bir yıl sonra, ne önemi var, denilebilir. Bence çok önemli. O kış kıyamet günlerinde annem de tifo ya da tifüsten ağır hasta göç ederken bir kağnı üstünde doğabilirdim. Annem çok sağlam yapılı bir köylü ağa kızıydı. İnatçı, acımasız, pratik zekâlı. Yaşı belli değildi. Hiç perhiz etmedi, 90'ına doğru öldü.

Annemin ateşli hastalığı onu, hem de bakımsız kış göçünde, öldürebilirdi. Ölseydi, ben de karnında ölecektim. Bu hastalık bende bir eksiklik bırakmadı. Çocukken ben de sağlıklıydım. Seferberlik günlerinde beni köyde çok iyi beslemişler. İri kemikliyim. Fazla tatlı canlı da değilim. Ülser gibi, anfizem gibi hastalıklar sonradan oldu.

Ben doğmadan birkaç ay önce, bir göçmen kafilesiyle Zile'ye gelmişler. On kilometre kadar uzaktaki Çeltek köyüne yerleşmişler. Hem hayvanların bakımı böylelikle sağlanmış, hem de babam annemi köye yerleştirip Zile'de başına buyruk yaşamış.

Doğduğum gece babam Çeltek'te evliya Şeyh Mahmut'un türbesinde rakı içiyormuş. Müjde götürmüşler, ilk oğlu olduğum için çok sevinmiş. Adımı da türbesinde rakı içtiği şeyhle o yılların ünlü yazarı Hüseyin Cahit'ten alıp Mahmut Cahit koymuş.

(...) Çeltek köyü benim için haşhaş çiçeği, mısır tarlası, eşkiya baskını tüten damlarla dolu bir yer. Dayımı bir mısır tarlasında hem vurmuşlar, hem boynuna ip takıp sürümüşler. Bir bunu biliyorum, bir de annemin beni kucağına alıp Zile'ye, babama baskına gittiği bir günü anımsıyorum. Oğlan çocuğu önemlidir köy yerde. Annem babama karşı beni hep bir tüfek gibi kucağında taşıdı Ayrıca, annem, doğu köylerinde öğrendiği, daha sonra hiçbir yerde duymadığım, Kürtçe tümcelerle süslü masallar söylerdi.

(...) Sanıyorum ki, üç yaşıma geldiğimde Zile'ye taşındık. Beni hemen anaokuluna verdiler. Annem, benim için gösterdiği ihtirasla hemen hiç rahat bırakmadı. Sabahları döğerek okula göndermek isterdi. Ben de gider gitmez kaçardım. Okulda sonsuz bir yalnızlık ve gurbet duygusuna kapılır ve korkardım. Ya eve, ya da ablalarımın okuduğu İnas Mektebi'ne kaçardım. Kendim de, ablalarım da çok sıkıntı çektik bu yüzden. Sonra bir «Nümune-i Terakki» adlı Allahın belâsı güya modern okula verdiler. Orada hiç ders yapılmazdı. Bizi davar gibi sınıfa kapatırlardı. Ben de pencereden kaçardım. Ablalarımın araya girmesi de para etmez, annem beni süpürgeyle, değnekle döverdi. Kimi kez ben de anneme saldırırdım. O zaman ablalarım da beni tutarak anneme yardım ederlerdi. Köylü annem çok zeki, şahin gibi bir kadındı. Başka zamanlar ayaklarımı eteklerinin altına sokarak masallarını dinlediğim o sıcak anne, okul konusunda zebani gibi olurdu. Sonunda beni evimize çok uzak Dutlupınar İlkokulu'na verdiler. Öğretmenim uzun ak sakallı, nur yüzlü, mahalle mektebinden gelme biriydi. Hiçbir derste bizi kapatıp gitmez, çok sevgi gösterir ve elişi kâğıtlarından levhalar yaptırırdı. Çok küçüktüm ama hâlâ unutamadım. Örneğin: «Maarif Ruh-i Millettir» (Eğitim, ulusun ruhudur. MS), «Nush ile uslanmayanı etmeli tekdir» (Öğütle uslanmayanı azarlamalı, MS) vb. gibi levhalar. Hele elişi kâğıtlarından öyle hasırlar ördürürdü ki, bugün ilkokullarımızda niçin yaptırılmaz, şaşarım. Pamuk Hoca beni öyle bir bağladı ki, bir daha hiçbir okulda dersten kaçmadım.

(...) Babamın iki at arabası vardı. Birini yaşlı Osman Efendi, öbürünü ise onun oğlu Muhammet sürerdi. (...) Sanıyorsam bir köye eğlenceye, bugünkü deyimle bir kır gezisine gidiyormuşuz. (...) Nüfus kâtibinin eşi, kundaktaki çocuğu ve annem, ben, iki ablam, kundaktaki kar-

deşim Nahit vardık. (...) Atlarımız dev gibi bakla kır iki aygırdı. Nasıl oldu, ürktüler, sandık büyüklüğünde, daha iri kayalar ve onların arasında kısa çayırlı bir inişli düzeyde yıldırım gibi gittiğimizi anımsıyorum. Annem, «Osman Efendi, sen bunların hesabını Bey'e vereceksin!» diye bağırınca atların arasına atladığını gördüm. Zayıf, uzun ak sakallı, sırtında beyaz gömlek bulunan bu ihtiyarı hiç unutmadım. Gözümü açtığımda, yarı belimden aşağısı arabanın teknesi içindeydi. Hiçbir acı duymuyordum. Küçük ablam da arabanın teknesi içinde kalmış. Bir anı anımsıyorum. Osman Efendi yerinden doğruldu, pervane gibi döndü ve bir yiyecek çuvalının yanına yıkıldı, ölmüşmüş. Atlar da ters düşmüş, sırtüstü debelenen böcekler gibi çabalayıp duruyordu. Annem, hayvanlar ölecek diye sağa sola koşuyordu. Uzaktan renkli urbaları, önlerinde yüklü eşekleriyle sıraçlar geçti. Bir ara yanımıza yaklaşır gibi oldular. Annem onlara doğru koştu. Tek söz söylemeden geçip gittiler. Bunlar sıraç olduğundan sünnileri sevmezmiş. Sonradan evde böyle diyorlardı. Ancak, ben onların bizim sıraç olmadığımızı nasıl anladıklarına akıl erdiremiyordum. Sonunda, bir atlı tahsildar çıkageldi. İlk iş olarak atların koşum kayışlarını kesti. Atlar ayağa fırladılar. Ondan sonrasını hiç görmedim. Ablamı, beni arabanın altından çıkarmışlar. Nüfus Kâtibinin çocuğu, anasının kucağında kundaktan fırladığı için ölmüş. Annem Nahit'i sıkı tuttuğundan, bizim çocuğa bir şey olmamış, Annem sonraları bu davranışıyla öğünür sağlam, davranışlarından bir örnek sayardı.

(...) Sonuç böyle olmuş. Küçük ablamla ben uzun süre sakat kaldık. Ablam koltuk değnekleriyle gezdi. Benimse çenem incinmiş ve yaralanmıştı. Bir süre yemek yiyemedim.

Türkiye Yazıları dergisi, Sayı 2,

MAHMUT MAKAL

Niğde'ye bağlı Aksaray ilçesinin Demirci Köyünde 1933'te doğdu. Küçük yaşta kuzu ve koyun çobanlığına başladığı için çocukluğu dağda bayırda geçti

İlkokulu köyünde bitirdikten sonra, Toros Dağlarının eteklerine kurulmuş olan İvriz Köy Enstitüsüne girdi. Lise dengi olan bu öğrenim kurumunu bitirdikten sonra köy öğretmeni oldu. İlk iki yıl, kendi köyüne yayan yürüyüşle on saat olan Nurgöz Köyünde, bir yıl da Çardak Köyünde çalıştı. Daha sonra kendi köyüne atandı.

O yıllarda *Varlık* dergisine «Bir Köy Öğretmeninin Notları» genel başlığı altında yazılar yazıyordu. Yazın alanına *Bizim Köy* adlı kitabıyla girdi. Yurt içinde ve yurt dışında geniş ilgi gören bu yapıtını şunlar izledi : *Hayal ve Gerçek, Memleketin Sahipleri, Köye Gidenler, Kuru Sevda, Kalkınma Masalı, Yer Altında Bir Anadolu, Bizim Köy 1975, Köy Enstitüleri ve Ötesi, Zulüm Makinası, Karanlığı Zorlayanlar, Ötelerin Havası.*

Altı yıl köy öğretmenliği yaptıktan sonra, Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde yükseköğrenimini tamamladı. On yıl kadar ilköğretim müfettişliği yaptı. Bu arada kıyıma uğrayıp yıllarca işsiz kaldı ve Venedik Üniversitesinde bir yıl Türk Dili ve Edebiyatı okuttu. Bir yıl Paris'te Avrupa Sosyoloji Merkezinde sosyoloji okudu. İngiltere'de bir yıl eğitim tekniği ve köy yaşamı üstüne inceleme yaptı. İzlenimlerini *Ötelerin Havası* adlı kitabında topladı.

Kitaplarından bazıları Almanca, Bulgarca, İtalyanca, İngilizce, İbranice, Fransızca, Japonca, Sırpça - Hırvatça, Macarca, Polonyaca, Romence, Rusça, Yunanca vb. dillere çevrildi. Beş kitabı Fransa'da üçüncü baskı yaptı. İki kitabı İngiltere'de ikinci baskı yaptı.

Bizim Köy 1975 adlı kitabıyla Türk Dil Kurumu 1977 gezi ödülünü aldı.

Kırk yıl gerilere gidiyorum ve beynimde yıkanmış, kurulanmış kısa filmler geçiyor gözlerimin önünden:

Deli Osman'ın kapısına, ne olduğunu bilmediğimiz dört tekerli kara bir nesne gelin duruyor. Daha büyük ve değişik biçimde olmakla birlikte, tekerlerinin yapımı cinarabasının tekerlerine benziyor. Kafamızdan silinmemiş daha, Osmanağaların Sarı Mustafa'nın cinarabası. Yıllarca önce yerleştikleri Aksaray'dan dört beş gün önce cinarabasıyla geldi. Kendini de arabasını da harman yerinde kovalaşırken tanıdık. O bizi kovalıyordu biz onu. Nasıl da dimdik duruyordu cinarabasının üstünde. Nasıl da korkmadan fırıl fırıl dönüyordu ince iki tekerin üstünde...

Deli Osman'ın kapısında duran tosbağa irisi kara nesne ona benzemiyordu. Bununla gelenler, kapısını açarak içinden çıkmışlardı. O anda biz, bir değil, üç ya da dört bilinmeyenli koskoca bir denklemle karşı karşıya gelmiştik. Sarı Mustafa'nın bindiği cinarabasıysa bu ne arabasıydı? Kaymakam geldi dediklerine göre, bu da kaymakam mıydı acaba? Bu kaymakamsa, içinde gelenler hükümet olmasındı?. Bu hükümetse ya!... Cin'i çok duymuştuk ama görmemiştik. Kendinden önce de arabasını görmüştük. Kaymakamsa ne duymuştuk ne görmüştük. Acaba kaymakam adamdan mı olurdu?

Adamdan olursa, Deli Osman'ın odasına girenlerden biri sakın kaymakam olmasındı ? Peki, kaymakam adamdan olursa, neden ötekilerin arasında belli bir ayrımını göremiştik ? Köylüler neden türkü yakmışlardı madem adamdandı ve korkutucu değildi de? Boşuna mı söylüyordu anam arpa yolarken :

İğnem düştü yakamdan
Gel arkamdan arkamdan
Sen gelirsen arkamdan
Ben korkmam kaymakamdan!

Kız kaçırma olaylarından esinlenerek yakılmış bir türkü olmalıydı bu. «Hükümet hükümet diyorsun, hükümet nerde oturur?» diye sorardım anama. Çünkü dillerinden düşmezdi hükümet. Hükümete çıktım, hükümet bilir, hükümet ceza verir... deyip dururlardı günlük yaşam içinde. Hatta bir gün bana bir türküyle yanıt vermişti anam :

Usturamı bilerim
Biler biler silerim
Hökümete çıkınca
Sevdiğimi dilerim.

Bu da bir kız kaçırma olayıyla ilgiliydi. Anam da, Kel Ürfet'e zorla nişanlandıktan sonra Topal Sülman'ın Kara İsmayıl'a kaçmıştı da hökümete çıkınca sevdiğini dilediği halde «kapıaltı»na, ordan mapıs damına atılmışlardı. (Büyüyünce öğrendik ki «kapıaltı» dedikleri yer de Hökümet Yapısı dedikleri ve kaymakamın oturduğu binanın merdivenlerinin altı.) «Hökümet yerinde oturuyor» dediklerinde de, kaymakamın yerinde olduğunu anlatmak istiyordu köylüler sanırım. İkisi birbirine karışıyordu.

Deli Osman kendi kurduğu şarabı ve turşuyu pencerenin önüne taşıyordu. Sanırım gelenlerin getirdiği bir küçük sandığı da pencerenin önüne yerleştirmişlerdi

Öyle bir sandık ki, kapağını açık tutuyorlar, kolunu aşağı büktüler mi türkü söylüyor, yukarı büktüler mi sesi kesiyordu. Meraktan çatlıyorduk. Arkadaşlardan kiminin dediğine göre, bu sandık kaymakamındı. İçinde bir çocuk yatıyordu ve türküyü söyleyen oydu. Kolunu büktüklerinde buyruğu alıyor ve söylemeye başlıyordu. Kimine göreyse, bazı insanların sesini makineyle alıyorlar ve bu sandığa yerleştiriyorlardı. Sesi alınan adam dünyayı sessiz çiğniyordu artık. Çünkü sesi gitmişti. Benimse bir şey dikkatimi çekiyordu: Neden kaymakamın sandığındaki çocuk anamın türkülerine benzer türküler söylemiyordu da anlaşılmaz şeyler söylüyordu? Bay bayansız olamazmış da, Tanrının işine kimse çare bulamazmış da, bayanların yayları gevşek olurmuş da... Nerden bilecektik bayın ve bayanın ne olduğunu. Gelin sabah çayı içermiş.. Çay neydi?

Öyle sanıyorum ki, bu tosbağanın da, çocuklu sandığın da, kaymakamın da köye ilk gelişiydi. İkindinneyin, gözleri kızarmış ve yüzleri kararmış olarak bindiler tosbağaya. Şimdi olsaydı «demokrasiye bindiler» derdim. Anlatayım : Demokrasinin yurda geldiği yıllarda kaymakamlar ve valiler de köylere gelmeye başlamışlardı sıkça. Bizim köye de bir cip gelip Kel Ali'nin odasının önünde durmuştu. Kel Ali muhtardı. Öğrendik ki gelen validir ve yanında birkaç kişi daha vardır. Bekçi Zobu Sülman evden odaya yemek taşıya dursun, odanın önüne biriken köylüler, tıpkı yıllarca önceki çocuklar gibi, bizler gibi yani, meraktan çatlayacak duruma gelmişlerdi. Kimi içeride neler konuşulduğunu, kimi bu bol paçalıların daha çok hangi yemeği sevdiklerini, kimi yol parası için sıkıştırıp sıkıştırmayacaklarını... soruyordu O sırada Cinavların Urkuya Nine cipin önüne yanaştı ve farları iyice inceledikten sonra :

«Vıyyy!...» dedi, «valinin de kocaman gözleri var-

mış.»

Kör Derviş kolundan tutarak geri çekti Urkuya Nine'yi ve şöyle uğurladı :

«Senin gözlerin görmüyor, tavuk karannısı olmuş Gözünde it dirseği çıksın da hiç görme emi! An'ı görseniz dağarcık sanırsınız. Vali dediğin adamdan olur, içeride övün yiyor. O senin okşadığına demokrasi derler.»

Kaymakam hökümete mi binmişti yoksa hökümet kaymakama mı binmişti, henüz kestirememiştik. Demokrasi zaten yoktu o günlerde. Adı ne olursa olsun, bir sürü çocuk, tosbağanın peşine düşmüştük. Yandan koşun, yatın, kalkın diye buyruklar veren bir de başkan türemişti aramızdan. Bu, en yaşlımız olan Elmacının Ahmet'ti. Tosbağa köyü çıkıp Gedikbaşı'nı aşarken bir buyruk geldi Ahmet'ten :

«Yatın yere!»

Birkaç saniye geçmeden ikinci buyruk :

«Kalkın, çok koklarsanız kırçar sizi!...»

Kokladığımız şey, yolun tozuna sinen benzin kokusuydu. Kırçar, demesi de, bu kokunun bizi bir yerlerimizden bıçak gibi keseceğini sanması ya da bizi korkutmak istemesiydi. O zaman benzini bilmezdik, kokan ya hökümet ya kaymakamdı. Ne olursa olsun, birkaç yılda bir de olsa yük kamyonu geçmeye başladığı yıllarda da bu oyunu oynardık hemen. Toza yatar kalkardık başkanımızın buyruğuyla. Tozu çok koklamadığımızdan dolayı da hiçbir zaman kırçılmadık...

Anlıyorum ki, yedi yaşın altındayken olmuş bunlar. Çünkü yediden sonra arkadaşlarımı, oyunlarımızı, köyün çarpık sokaklarını özleyen biri oldum. Kışın bile doğru dürüst okula gidemiyordum. Dağda kuzu ya da davar güdüyordum. Koçkatımından sonra güneşli ama soğuk bir gündü. Öğleyin İnnekaya'ya azık getirmesi gereken babam gelmedi. Köye biraz daha yaklaşmak için

Çukurargaç'a indirdim sürüyü. Dokuz on yaşlarındaydım. Bacağımda bir kaput don, üstümde bir kaput içlik vardı. Dış giysim yoktu. Hiçbir zaman olmamıştı. Çukurargaç'ta akşamın ayazı hızını artırdığı bir anda babam karşıma çıktı birdenbire. Yanında bir yabancı vardı. «Üsseyin Emminle Akpınar köyüne gideceksin. Oranın ağasıdır. Onun çiftini süreceksin. Sürüyü ben güderim» dedi. Üsseyin Ağanın iki eşeğinden birine bindim ve ayazdan kavrula kavrula, ay ışığında geride kalan alışık olduğum yerlere baka baka Akpınar'a vardık. Üsseyin Ağanın iki oğlu vardı. Odada ocağı yakmışlar, ateşin kıyısına da patates gömmüşlerdi. Babalarının yeni getirdiği çırağa uzun uzun baktılar...

Bu ilk çıraklığım değildi. Daha önce günlüğüm on kuruşa Yabarakçı Osman'ın çiftini sürmüştüm aylarca Şaban ustanın çıraklığını yapmıştım bir yıl. Ama bir başka köye gidişim ve gurbette çıraklık edişim ilkti. Kocadağ'ın arkasında bir tarlayı sürmeye gidiyordum her gün. Havalar soğuktu. Çarığın sırımı ayaklarımı kesiyordu da soğuktan duyamıyordum. Kan kuruduğunda görüyordum. İkindinneyin köye dönünce Ağanın kızı şıra tarhanasından dürüm yapıyordu bana. Öküzlerin ahıra yerleştirilmesine ve yemlenmesine de yardım ediyordu... Köy Türkmen köyüydü. Geceleri odada kızlı erkekli bulgur çekiyorlar, bu arada bana da türkü söyletiyorlardı. Çok candan insanlardı. Ama onların sıcaklığı köyü özlememi önleyemedi. O tarlanın sürümünü bitirdiğim gün öküzleri köye doğru kovaladım ve Kocadağı aşarak kendim de köyüme doğru koşmaya başladım. Kuzu güderken tek başıma dağda aç gecelediğim, uyanamadığım için sürüyü yitirdiğim, eşeğimle ve köpeğimle arkadaşlık edip dağ başlarında yalnızlığımı giderdiğim günleri düşünüyordum koşarken...

NEZİHE MERİÇ

1926 yılında Gemlik'te doğdu. Babası karayolları mühendisi olduğu için, çocukluğu, ilkokulla ortaokul yılları Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde geçti. Yalnız liseyi üç yıl aynı yerde, Eskişehir'de okudu. Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'ne gitti. Ancak burada, kendi deyişiyle, «aradığını bulamadı», ikinci yıldan sonra fakülteyi bırakarak, öykü çalışmalarına başladı. 1949 sonlarında, *Seçilmiş Hikâyeler Dergisi*'nde öyküleri çıkınca «Cumhuriyet kuşağı ilk kadın yazarını yetiştirdi.» sözleriyle karşılandı. Nezihe Meriç adıyla ünlenmeden önce, müziği ve çocukları çok sevdiğinden, Heybeliada İlkokulunda bir mandolin birliği kurmuştu. Bu, kimi antolojilere «Bir süre ilkokul öğretmenliği yaptı» biçiminde yansımıştır.

Evlenince, eşi Salim Şengil'in *Dost* dergisini, yayımlarını yöneten (1957 - 1972) Meriç'in öykü kitapları birbiri peşinden gelmiş, kalabalıklarda yalnızlıklarını sürdüren genç kızlarla kadınların iç dünyalarını şiirli bir dille anlatmıştır : ***Bozbulanık*** (1953, 1957), ***Topal Koşma*** (1956), ***Menekşeli Bilinç*** (1965), ***Korsan Çıkmazı*** adlı romanıysa, son iki öykü kitabının arasında yer alır : 1961. Ve 1962 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü kazanmıştır.

Dost Yayınları, 1968'de Nâzım Hikmet'in *Bütün Şiirleri*'ni yayımladığı gerekçesiyle kovuşturmaya uğraşmış, sorumlu yönetmeni Nezihe Meriç de bir yıl hapis, altı ay Adana'ya sürgün cezasına çarptırılmıştı. Sanatçı, küçük çocuğunu da alıp, bir

yerde, genel af yasasının çıkmasını beklemek zorunda kaldı İlk oyunu *Sular Aydınlanıyordu* (1970), Ankara Devlet Tiyatrosu'nda oynayarak onu oyun yazarlığına itici, yüreklendirici bir hava yaratmışken, yukarda belirtilen olay nedeniyle, gerisini getiremediğini söyler.

Bunlardan başka, Nezihe Meriç'in *Alagün Çocukları* adlı çocuk romanının ilk cildi yayımlanmıştır.

1934 - 35 yıllarında Karaköse'deydik. İlkokullu küçük bir kızdım. Sonsuz bir beyazlıktı dünya. Karlar içinde yaşıyorduk. Radyo, sinema, tiyatro, kitap, gazete, dergi gibi şeyler yoktu yaşamımızda. Toprak bir evde otururduk. Tezek sobasının başında, lüks lambasının aydınlığında geçen geceler boyunca, aylarca önce gelmiş gazeteler, eldeki eski kitaplar döner döner yeniden okunurdu.

Bir gün kentin zenginlerinden Eczacı Hikmet Bey'in oğlunun sünnet düğünü yapılacağını duydum evde konuşulurken. Kuzular çevrilecekmiş, pilavlar, zerdeler, şenlik kıyamet.. Beni de götüreceklermiş. Benim çocuk dünyam için çok büyük bir sevinçti bu. Ne ki, duymamla unutmam bir oldu. Çünkü bahar gelmişti ve ben verli arkadaşlarımla birlikte kırlara vurmuştum kendimi. Yerelması çıkarmak, ışkınlarımızın ekşisinden dişlerimiz kamaşa kamaşa tarlalarda kavurga yapmak, koşmak koşmak koşmak... Çelik çomak oynamak gibi, sonu gelmeyen serüvenlerimiz vardı.

Arka avluda, ev sahibimizin ekmek yaptığı o günü sanki dünmüş gibi anımsıyorum, en ince ayrıntılarıyla Tandırın başına oturmuş hamur açıyordu. Yanında bir çanak erimiş tereyağı vardı. İçinde uzun bir tavuk tüyü Yufkayı tandırın kenarına yapıştırıp yapıştırıp accleyle

topluyordu pişenleri. Biz karşısına çömelmiş bekliyorduk. Pişen yufkanın üzerine tavuk tüyüyle boydan boya tereyağı sürüyor, içine bir başka çanaktan biraz çökelek serpiyor, iki sap taze soğan, üç sap tere koyup dürüyor hepimizin eline kocaman birer tane tutuşturuyordu. Eteğimizde az önce topraktan çıkarıp, pınarda uva uva yıkadığımız yerelmaları, elimizde dürümlerimiz, akşam güneşine karşı, bahçeye istiflenmiş kerestelerin ta tepesine çıkıp oturmuş, sevinç içinde, avurtlarımızı şişire şişire dürümlerimizi yemiştik. Çocuktuk. Doymak bilmezdik. Birer kucak yerelmamız vardı. Onları da yememiz gerekti. Onları da yemiştik. Sonra doğru pınara. Karnımızı davul gibi şişirmecesine, buz gibi suları da içip, eh!

Hava kararmaya başlamıştı. Artık eve dönebilirdik. Döndük de. Felaketi bir anda anlayıp, hemen avaz avaz ağlamaya başlamıştım, hiç unutmam bunu. Ev halkının hıyanetliğine uğramıştım. Perişan olmuştum. Herkes giyinip süsleniyordu. Eczacıların sünnet düğünü o akşammış meğer. Pilavlar, kuzular, tatlılar, Erzurum'dan getirilmiş, kim bilir neler neler! Hepsi o akşam içindi ve hain annem, babam, ablam beni uyarmamışlar, «Bu akşam sünnet düğünü var...» dememişlerdi. Hangi bir derdime yansaydım. Karnım öylesine şişmişti ki, bir lokma bile yiyecek halim yoktu, üstelik uykusuzluktan, yorgunluktan gözlerim kapanıyordu. Bütün gün oynamıştım açık havada, akşamlara dek. Başım da ağrıyordu sıkıntıdan. Onlar kim bilir nasıl eğleneceklerdi. Nasıl bir şenlik olacaktı kim bilir. Kırk yılda bir yaşayacağım, aylarca konuşulacak bir serüveni kaçırıyordum işte. Ve kaçırdım. Koskoca insan oldum, hâlâ aklıma geldikçe bir hoş olurum o gece için.

RAUF MUTLUAY

1925 Eskişehir doğumludur. (Nüfus cüzdanında ay ve gün belirtilmeden, 1341 yazılıdır.) İki yaşındayken Kütahya'ya göç ettikleri için doğum yerini hiç anımsamaz. O yaşta anasını yitirmiş, demiryolları yapımında çalışan babası uzaklarda kaldığı için, onun sevgisinden de yoksun kalmıştır. Mutluay'ı ağabeyleri, ablaları koruyup yetiştirmişlerdir. Elektriksiz, radyosuz, televizyonsuz, stadyumsuz çocukluk Kütahya'sında beş yaşında ilkokula girer, on yaşında ortaokula başlar ve bütün zamanını kitaplar doldurur.

İstanbul Erkek Lisesini, üniversiteli ve burslu ağabeyinin yanında bitirdikten sonra, parasız yatılı sınavlarını kazanarak Yüksek Öğretmen Okuluna girmiş (1942 - 43), İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü'nü tamamlayıp edebiyat öğretmeni olmuştur. 1947 - 1974 yılları arasında Antalya, Kastamonu, Edirne, İstanbul - Fatih Kız, Atatürk Erkek ve Yeni Levent liselerinde çalışarak emekliliğini istemişse de mesleğinden uzaklaşmış sayılmaz. Şimdi İstanbul Üniversitesi'nin Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Enstitüsünde, Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulunda gene öğretmenliğini ve yazarlık yaşamını sürdürmektedir.

İlk yazısı 1946'da *Gün* dergisinde çıkmış, birçok dergi ve gazetede denemeleri, eleştirileri yayımlanmıştır.

Gerçek Yayınevi'nin «100 Soruda» dizisine *Türk Edebiyatı*, *XIX. Yüzyıl Türk Edebiyatı* (1970), *Edebiyat Bilgileri* (1970)

Çağdaş Türk Edebiyatı 1908-1972 (1973) adlı kitapları hazırlayan Rauf Mutluay, bunlardan başka *Türk Halk Şiiri Antolojisi* (1972), *50 yılın Türk Edebiyatı* (1973), *Tanzimattan Günümüze Kadar Türk Şiiri* (1973) adlı antoloji ve incelemeleri de yazın ve kültür yaşamımıza kazandırmış bulunmaktadır. Denemelerinden bir bölümü ise, *Pas Demiri Yiyor* adlı yapıtında (1974) toplanmıştır.

Beş paralar, on paralar, yirmi paralar, kırk paralar, yüz paralar vardı çocukluğumda. Biz yeni yazıya doğmuştuk ama bütün bu nikel paraların üstü eski yazılar ve turalarla doluydu. Kırk para bir kuruş sayılırdı ; yani yüz santim. Bütün ilkokul hesaplarını işte bu para ve şantimlerle yapardık. Bir heybetli, bembeyaz yirmi beş kuruş vardı ki... aman Tanrım ! Yanına yaklaşılmazdı. Onunla yıl içinde pek işimiz ve ilgimiz olmazdı. Neyse ki bayramlar vardı.

Yılda altı liralık yol vergisini ödeyemeyen insanların hapse atıldığını, ya da yol yapımlarında ücretsiz çalıştırıldığını duyar ve görürdük. Yüz paraya yedi yumurta aldığımı iyi hatırlıyorum ; köylü kadının seçmem için önüme koyduğu samanlı sepetten en irilerini almış, 105 para tutmuşken 100 para vererek 5 paralık haksız bir kazanç da sağlamıştım. Sonra aynı fiyattan (tanesi 15 para) yeniden yedi yumurta ve gene 100 para. Bu böyle ne kadar sürmüştü pek bilmiyorum ama her 100 parada 5 para kazanarak, evde yapılacak erişte için koca bir sepetle dönmüştüm çarşıdan.

Hemen her şey evde yapılırdı. Konserve tenekelerini yalnızca saksı diye bilirdim ben. İrili ufaklı gaz tenekelerini de su kabı olarak hatırlıyorum. Neler eksikti dünyamızdan ? Şimdi bir bakkal ve mezeci dükkânını doldu-

ran hemen her şey. Çünkü ev, kendini çarşısız da yönetebilmeliydi fazla sıkılmadan. Uzun yayla kışlarına tam yaz ortasından hazırlık başlardı. Kiraz mevsiminde ara ba araba meşeler alınır, baltacılara kestirilir, odunluğa istiflenir, en küçük yonga bile bırakılmazdı kıyıda köşede Domatesin en ucuz olduğu dönemde salça yapılır, çeşit çeşit turşular küplere basılır, sebzeler iplere asılarak kurutulur, kuyruk eritilerek yağ hazırlanırdı. Reçeller kaynatılır, ama bu hazırlıkların en keyiflisi yemeksi kesimi olurdu.

Bu, kışlık et gereksinimini karşılayacak canlı bir hayvan demekti. Küçük bir dana, iri bir koç. Bir süre bahçede bizim oyun arkadaşımız olur, sonra evde kesilirdi. Neler yapılmazdı ki yarabbim ondan! Ciğer tavasıyla yahnisi hemen pişirilir, işkembe çorbası bir iki gün gecikirdi. Kuyruğu eritilir, sucuğu, pastırması ayrılır, gerisi hem kıyma hem parça olarak kavrulup donduruldu. (...) Bakliyat denen kuru sebzelerin saklanması çok kolaydı. Çarşıya muhtaçlığımız artık tuz, gaz, bez. Gerisi hep evde.

Bir kent merkezindeydik (Kütahya), iyi bir semtte otururduk (Pirler Mahallesi), ama elektrik yoktu. (...) Babamın işlerinin yolunda gitmediği yalnızca bir iki yıl olmuş, gerisi bollukmuş. Gel gör ki, bugün bile içimi sızlatan anılardan biri de ağlaya ağlaya komşudan bir tutam tuz istemeye gitmem için zorlanmamdır. Çünkü tuz evin bereketi sayılır, ödünç istenmezdi de, verilmezdi de... Bu yaşıma geldim, aynı kanıdayım. Yoksulluğu bilmek, tatmış olmak iyi şeydir, güçlendirir kişiyi, «Dar Kapı»dan geçmeyenleri pek yakın bulmam kendime.

Çarşı, tepeden tırnağa hep erkekti; onun için de alışverişe biz gönderilirdik. (...) Dükkâncılar hep Amca»ydı bizim için. Dönüşte on paralı, beş paralı, kuruşlu hesapları sıralar, artan paraları büyüklerimize teslim

ederdik. Naz yoktu çocukluğumuzda, şımarıklık ve sa vurganlık... hiç. Bu küçük paraları tek yere koymazdı büyükler; raflara, dolaplara, minder altlarına, sedir ar kalarına rasgele tıkıverirlerdi. Bir çeşit banka ve kumbara. Çünkü bilirdik ki bu unutulan paraları arayacağımız günler gelecektir: Ak akçe kara gün içindir.

Sonra bir telâş gününde zevkli bir oyun başlardı ev de. «Hadi çocuklar,» derlerdi, «para arayacağız! Kim çok bulursa ona daha çok helva var.» En umutsuz köşelerden yola çıkardık. Sonunda biz küçükler bahçede kendi yaptığımız oyunlarla oyalanırken mis gibi bir helva kokusu sarardı ortalığı, o kavrulmuş yağlı unun aziz kokusu. Baba uzaklardaydı. Nerede, nasıl bilmeden, hep beklerdik. Hep bekledik ve o hiç gelmedi: Ölümler çocuklardan saklanır ya!

Büyük abla bir büyük kente gelin gitmişti. Büyük ağabey, ücreti çok az bir staj çalışmasında delikanlı. Evin en küçüğüydüm ve sedirin önünde, yere serilmiş yatağın duvar dibinde yatardım erkence. Çok hüzünlendiğimiz güz akşamlarında, başında toplandığımız aziz mangal da büyük odanın sedirine konurdu. Çarşıdan evlerine zembilli esnaflar, eşekli köylüler, boyunbağlı memurlar, çalışkan kalfalar, aceleci çıraklar geçer... ama baba gelmezdi ateş kararıncaya kadar.

Gene de bayram sevinçleri vardı. Evde dikilmiş gecelikler den, gömleklerden, yamalı çoraplardan değişik terzi amcalara diktirilen yeni giysiler. Bazen arife gününün alaca karanlığında, iştahlı çırakların şerbetlik bahşişi için eve taşıdıkları gecikmiş bohçalar.

İşte unutamadığım o kış bayramında terzi amcamız da olmamıştı, beklediğimiz şerbetlik bohçası da; kimse kapımızı çalmayacaktı yeni giysiler getirmek için. Eskilerle «idare» edecektik o yıl. İdare, azıcık gaz harcayan küçücük, incecik, sevimli bir lambanın adıydı. Başka

bir anlamını, olanlarla yetinme, başka bir şey istememe anlamını o zaman öğrettiler. Onun için, sevinçsiz ve beklentisiz bir arife akşamında umut bile beslemeden yattığımı hatırlıyorum.

(...) Uyandığım zaman bitişikteki uzun odadan mırıltılar geliyordu ; odunu «idare» etmek için sobası her zaman yakılmayan bahçe yanındaki soğuk odadan. Kaynayan bir çaydanlığın fıkırtısı, küçük küçük kahkahalar ılık bir odun kokusu. Doğrulup kalktığım zaman farkettiğim sedir sergisine ne demeli ?

Küçük ağabeyimle birlikte yattığımız yer yatağının başucundaki sedir dopdoluydu. Ancak usta bir kadın elinin özenle yerleştirebileceği biçimde yanyana hazır iki takım elbise. Hem de uzun pantolonlu ! (...) Benim dokuz yaşında giydiğim ilk uzun pantolon. Kundura, çorap, gömlek, hazır bağlanmış kelebek boyunbağı, bir zarf içinde ilk sahip olduğum kâğıt para, bayram harçlığı...

Gelin olduğu kentten büyük ablanın, ve kuşkusuz Enişte Bey'in, bohçacı Hacer Hanım'la bayram sabahına yetiştirdiği çocukluğumun en büyük sevinciydi bu. Babamın hâlâ sağ olabileceği düşüncesini de birlikte getirmişti.

FETHİ NACİ

Eleştirmeci, denemeci ve incelemeci Fethi Naci Kalpakçıoğlu, 1927 yılında Giresun'da doğdu. Ortaöğrenimini Erzurum Lisesinde yaptı, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde tamamladı (1949). Öğrenim yıllarında burslu öğrencisi olduğu Sümerbank'ın Konya Ereğlisindeki kuruluşlarından birinde çalışırken, Yüksek Tahsil Gençliği Derneği Yönetim Kurulu üyeliği yaptığı gerekçesiyle 1,5 ay tutuklandı (1950). Cezaevinden çıkınca İstanbul'a yerleşti. Güven çeltik ve bulgur fabrikasında muhasebecilik (1950 - 58), Emayetaş fabrikasında sekreterlik ve personel şefliği yaptı (1959 - 1965). Siyasal yazıları, sendika çalışmaları nedeniyle bu işinden ayrılmak zorunda bırakılınca, Gerçek Yayınevi'ni kurdu. 1966 yılından bu yana, aynı yayınevini yönetmekte, özellikle «100 Soruda» adlı bir diziyle kültürümüze olumlu katkılarda bulunmaktadır.

Fethi Naci, *İstanbul*, *Aksu*, *Yeşil Giresun* (1945 - 1949) gazete ve dergilerinde ilk şiir ve öykü denemelerini yayımlamış, daha sonra, yönetimine de katıldığı *Yeryüzü*, *Beraber* (Oktay Deniz imzasıyla 1951 - 53), *Kaynak*, *Yeni Ufuklar*, *Pazar Postası*, *Dost* ve *Yeni Dergi*'de (1954 - 1972) yayımladığı eleştiri ve inceleme yazılarıyla tanınıp ün kazanmıştır. *Vatan*, *Sosyal Adalet Yön* -bu derginin sanat sayfaları yöneticiliği-, *Ant* dergi ve gazetelerinde (1963 - 1967) fıkra ve makaleler yayımladı. İlk kitabı *İnsan Tükenmez* (1956), 142. maddeye aykırı görülerek

Ağır Ceza Mahkemesi'nde yargılanmış, beraat etmiştir. *Dost* dergisinin düzenlediği bir soruşturmada 1959 yılının en beğenilen eleştirmecisi seçilmiştir.

Yapıtları : *İnsan Tükenmez* (1956), *Gerçek Saygısı* (1959), *Az Gelişmiş Ülkeler ve Sosyalizm* (1965), *Emperyalizm Nedir* (1965), *Kompradorsuz Türkiye* (makaleler, 1967), *100 Soruda Atatürk'ün Temel Görüşleri* (1968, 1970 -bu kitabı dolayısıyla yeniden kovuşturmaya uğrayıp yeniden beraat etti) ve *On Türk Romanı* (1971).

Babam, 1303 doğumlu İbrahim Fethi, Giresun'da, «Karpuzcu Fethi Ağa» diye tanınır, bilinir. Soyu sopu hep Giresunludur. Annem de öyledir ; yedi göbek Giresunlu. İkisinin de okumaları yazmaları yoktu. Babam sadece imzasını atabilirdi, o da Fethi olarak değil de, «Feti» olarak. Babam bir zamanlar fındık fabrikasında ağabeyiyle ortaklaşa çalışırmış, bu ağabey (yani amcam) ona bir Ali Cengiz oyunu oynayınca, ben babamı hep karpuz sergisinde görmek zorunda kaldım. Hatta, 1933/34 ders yılında ilkokula başlayacağım zaman, babam «Gel !» deyip, elimden tutup, beni okula bu karpuz sergisinden aldı götürdü.

Annem, orta halli bir aileden gelmedir. Dört erkek kardeşi vardı. Ben en çok şarapçı Mustafa dayımı sevgiyle anımsarım ve bugün biraz ağzı bozuk oluşumu da bu sevgiye bağlarım. İlginç adamdı Mustafa dayım. Kendi çocuğu olmadığından, beni öz oğluymuşum gibi severdi. Çeker alırdı kucağına. «Hele söv bakayım nasıl söveceksin, küfret bakayım oğlum !» derdi. Düşünür taşınırdım, en yakası açılmadık sövgüleri sıralar, yenilerini bulurdum. Bulunca okşardı beni dayım, avcuma paralar koyardı. Bir yandan da keyifli keyifli gülerdi. Hadi ba

kalım, gel de sövme !

Güç, çetin yaşam koşulları içinde yetişip pişmiş adamdı babam. Kendi mutluluğunu bizim -şimdi ressam Kemal İncesu ile evli olan ablam Zehra ile benim- mutluluğumuza bağlamıştı. Bizi sevindirirse sevinirdi, bizi mutlu gördü mü kendini de mutlu sayardı. Annem (1315 doğumlu Hatice Hanım) ise, bunun tam tersiydi. Dar, sıkışık koşullardan gelmiş kimi insanlara özgü bir bencillikle, en başa hep kendini alırdı. Bizden, babamdan önce kendini düşünürdü hep. Yakınlarına açılacağı yer de kapanırdı. Çocukluğumda, bunun benim üzerimde etkisi büyük, acı ve derin olmuştur. Hâlâ da aynı acıları duyarım.

Babamın, «Karpuzcu Fethi Ağa»nın, ramazan gecelerinde zevkle ve yeniden yeniden anlattığı, annemin «Bu kaçıncı anlatış ?» diye sorduğu, benimse «Anlat baba, anlat baba !» dediğim iki unutulmaz anısı vardı. Biri, İstanbul'dan Kuvay-ı Milliyeci Osman Ağa kuvvetlerine, üzerine sap saman ve mısır örtülerek kaçırılan silahların öyküsüdür. Osman Ağa, bu hizmetlerine karşılık babama iki ev vermek istemiş. Babam da demiş ki : «Evi neyleyeyim Ağa ? Biz genciz, verecek isen para ver ki, yiyip keyfimize bakalım !»

İkinci anısı, Şebinkarahisar dolaylarında Rumların bırakıp gittiği bir hazine ile ilgilidir. Çok topraklar kazdığını, hazineyi çok aradığını söylerdi. Eğer o hazineyi bulsaymış, yok mu yani ...

Babamda bir başka tutku, eski adıyla Tayyare bileti'nin, şimdiki adıyla Milli Piyango'nun gedikli müşterisi, alıcısı olmasıydı. Çekilişe zaman varken, hiç şaşmadan, bileti alır koyardı cebine. Büyük ikramiye üzerinde, günlerce, büyük düşler kurardı. «Şunu şunu alacağım, şöyle şöyle şöyle yapacağım !» Sonra amorti bile çıkmayınca, üç dört gün süren büyük bir keder kaplardı onu, sanki

dünya başına yıkılırdı. 1960 yılında yaşama gözlerini yumdu.

İlkokul ikinci sınıftayken, haftalık fasiküller halinde yayımlanan bir serüven romanı ile **Yavru Türk** dergilerini okurdum. İlk okuma zevkimi benden üç dört yaş büyük olan, sonraları Beykoz takımında sağ haf oynayan Fikri'den, kapı karşı komşumuzun oğlundan aldım herhalde. Bu Fikri Ağabey, ikide birde, «Naci» derdi, «ulan biraz dergi al da birlikte okuyalım!»

«Hava Yarışı» adlı romanı, yüksek sesle, çok sevdiğim babaanneme okurdum. Romancı, yarışmaya bir Türk havacısını da katarak, okurun ve bu arada bizim ilgimizi büyültmüştü. İşte o zaman, babaannemle ben, nine-torun, merakla ve coşkuyla, o uçağın Giresun'dan geçmesini beklemeye başlamıştık.

Yıl 1938 falandı sanırım. «Kırmızı Beyaz» adlı bir spor dergisi Giresun'a da geliyordu. Bu dergide Fenerbahçeli «Büyük Fikret»in yaşamı ve çalımları üstüne döşenmiş bol resimli yazıları adeta yutarcasına okur, izler ve kendimden geçerdim. Futbola merakım, Fenerbahçe tutkum o dergiden, o yazılardan kaynaklandı.

Çektiği sıkıntıların çoğunu okuma yazma bilmezliğine bağlayan babam, bendeki okuma merakını sonuna kadar desteklemekten hiç geri kalmadı. «Oğlum okusun, adam olsun, aile de refaha ersin!» diye düşünürdü. Elindekini avcundakini, benim istediğim her kitabı, her dergiyi almak için harcardı. Ben de, okul sıralarında, babamı hoşnut etmek, yüzümüzü ak çıkarmak için, var gücümle çalışırdım. Öyle ki, özellikle üçüncü sınıftan sonra, hep sınıf birincisiydim. Yatılı parasız sınavlarını kazanarak Erzurum Lisesine kapağı attığım zaman, unutamadığım başka anılarım olmuştur. Öğrencinin dışarda gidip eğleneceği, oyalanacağı yer yoktu hiç. Yazın kitaplarıma kapanmam için bolca vaktim vardı. Bir de, kar-

nımı iyi doyuramaz, memleketimden ayda bir gelecek parayı gözlerdim. Para geldi mi, üç gün tıka basa yer, karnımı doyurur, sonra mide ağrıları çeker, daha sonra geri kalan günlerde yeniden, memleketten gelecek parayı beklemeye koyulurdum.

YAŞAR NABİ NAYIR

1908'de Üsküp'te doğdu Ailesi birkaç kez Üsküp'le İstanbul arasında mekik dokuduktan sonra, 1924 yılında temelli olarak İstanbul'a yerleşti. Daha önce Fransızca dersleri alan Yaşar Nabi Nayır, Galatasaray Lisesinin yedinci sınıfına kabul edilerek 1929'da bu liseyi bitirdi. Bankalarda, Ankara'daki *Ulus* gazetesinde (1934 - 1940), Türk Dil Kurumunda (1940 - 1943), Milli Eğitim Bakanlığı Tercüme Bürosunda (1943 - 1946) çalıştı.

Şimdi ise, 15 Temmuz 1933'ten beri çıkarmakta olduğu *Varlık* dergisinin, 1946'da kurduğu Varlık Yayınevi'nin sahibi ve yönetmenidir. Varlık Yayınevinin yayımladığı kitap sayısı Türkiye'de bütün özel ve resmi kuruluşların bugüne değin çıkardığı kitap sayısından daha çok, rekor düzeydedir; iki bine yaklaşmıştır.

Nayır, 1966 - 1969 yılları arasında yalnız çağdaş dünya yazınını konu edinen bir de aylık *Cep Dergisi* yayımlamıştı.

Sanat yaşamının ilk döneminde (1926 - 1936) şiirler yazan, Yedi Meşale topluluğu (1928) şairlerinden biri olarak ünlenen Yaşar Nabi Nayır, roman, öykü, oyun ve makale türlerinde de yapıtlar vermiş, 1946'dan bu yana yalnız makale ve deneme yazmakta karar kılmıştır. Özellikle Panait İstrati ve Balzac'tan yaptığı çevirilerin, gerek kendi adıyla, gerekse Muzaffer Reşit takma adıyla derlediği, hazırladığı antolojilerle tanıtma kitaplarının sayısı da bugün altmışı geçmektedir.

Yaşar Nabi Nayır, tutkun ve sapmaz Atatürkçülerdendir. *Varlık* dergisi ile yayınları, yıllardan beri, Atatürk ilkelerinin savunucusu durumunu korumuş, bunun yanı sıra, çağının genç kuşaklarının yetişip ünlenmesinde olumlu roller oynamıştır. Bütün bu hizmetleri, emekleri dolayısıyla Nayır'a Kültür Bakanlığı 1979 yılı Büyük Ödülü verilmiştir.

Yıl 1913. Ailem Üsküp'e geri dönmüştü, ama burada kalışımız uzun sürmeyeceğe benziyordu. İlk kez okula başlattılar beni. Bugün bile gözlerimin önündedir; bir yer kürsüsüne diz çökmüş sarıklı hocanın önüne ben de diz çöktüm. Hoca, avcuma, kara mürekkeple «Bismillah» yazdı. Sonra yazının üzerine toz şeker ekerek «Bismillah»ı yalattı bana. Böylelikle, ben mürekkep yalamış oldum. Boynuma «supara» dedikleri bir cüz kesesi asıldı ilâhiler arasında eve döndüm.

İkinci Dünya Savaşı patlak verdiği zaman, biz artık Kadıköy'de, Mühürdar'da, Peştemalcı sokağında, teraslı, üç katlı bir evde oturmaktaydık. Dayımın ve oğlunun da katılmalarıyla, bütün savaş yıllarını bu evde geçirdik. Annem bu evde yeniden evlendi, bir kızkardeşim bu evde dünyaya geldi. Babamı dört yaşımı doldurmadan yitirmiştim, kendisini hiç anımsayamıyordum. Söğütlüçeşme'de, mezarlığın tepesinde, tahtadan bir yapı olan Osman Gazi İlkokuluna gidiyordum. Dördüncü sınıfa geçmiştim. Gelgelelim, ders yılının ortasında Numune Okuluna İşgal Kuvvetleri el koyunca, Numune Okulu bizim okula taşındı ve biz dördüncü sınıf öğrencilerine de okuldan yol göründü. Gidecek Türk okulu kalmamıştı.

Evdekiler: «Böyle boş oturması doğru olmaz. Bari şu karşımızdaki Torosyan Ermeni Okuluna verelim!» dediler. Bu okulda gerçi Ermenice derslere katılmıyor-

dum, ama «Mek, yergug, yirek, cors» diye sayılarak yapılan beden eğitimi derslerinin de dışında tutulmuyordum. Osman Gazi Okulunda bize Almanca okuturlardı, Ermeni okulunda ise Fransızcaya başladım. Yabancı dil öğrenimi aksadı, karıştı iyice.

Savaşın bitiminde, 1919 yılında Üsküp'ün yolları açılmıştı bize. Yeni kurulmuş olan Yugoslav devleti, savaş yüzünden dünyanın dört bir yanına dağılmış eski yurttaşları yurda dönmeye çağırıyordu. Eşyalar gene denk edildi, yük vagonlarında günlerce süren eziyetli bir yolculuğa çıkıldı. Selânik'te tam iki hafta süren bir karantina kampına alındık ve sonra ... Üsküp göründü. Bir yığın eşya İstanbul'da satılıp savılmış, bir yığını yollarda kırılıp dökülmüştü.

On bir yaşındaydım. Hamamönü denilen semtte, Alaca Camiinin karşısındaki evde geçti beş yılım. Önce, Saat Kulise'nin yanındaki İrfan Mektebine verildim. Şimdi tasarlanması bile olanaksız bir okuldu burası. Sınıflar birinci, ikinci diye sıralanmamıştı. İlk sübyan (çocuk) sınıfları, tahta döşemeler üzerine minderler konularak oturulan dershanelerdi. Daha büyüklerinde sıralar vardı. Ama okula ayakkabı ile girilemezdi. Ya mest papuç, ya lastik ayakkabı olmalıydı ayakta, yalnayak girmemek için. Çocukların çoğu nalınlarla gelirler, nalınları okulun kapısında bırakıp, gene de ya yalnayak, ya da çorapla girerlerdi sınıfa. Her hafta perşembe günü okulun avlusunda «içtima» (toplanma) yapılır, hafta boyu yaramazlıkları nedeni ile cezalandırılan çocuklar hepimizin gözleri önünde yere yıkılarak falakaya çekilirlerdi.

Okutulan dersler Kur'an'ı Kerim, Tecvid, İlm'i Hal, Akaid-i Diniye (dinsel kurallar), kıraat (okuma), hesap, imlâ (yazım) gibi birkaç bilgi kolundan ibaretti. Aslında olanca güç Kur'an'a yöneltilmişti, Kur'an'ı ezberlemek zorundaydık. Ben de bir türlü ezberleyemiyordum. Ders

düzeni İstanbul okullarına uymadığından, yıllarım çarçur olup gidiyor, boşuna dönen değirmene benziyordu.

Okuldan soğudum, bir süre sonra büsbütün boşladım onu. Falakaya yatırılan çocukların çığlıkları, bağırtıları, yalvarışları kulaklarımda çınlıyordu. Okula her gidişimde korku terleri dökerdim. O sırada Üsküp'te bir Fransız ilkokulu açılmıştı. Bense, Torosyan Ermeni Okulunda az buçuk Fransızca ders görmüştüm. Anneme, «Anne, beni bu okuldan al, Fransız okuluna gönder!» diye üstelemeye başladım. Annem baktı olacak gibi değil, sonunda o okula göndermeye razı oldu. Hem dil, hem yöntem baştan başa değişmişti artık. On üç yaşına basmış, koskoca çocuktum, ama ister istemez birinci sınıfa alınacaktım. Sil yeni baştandı. Ne var ki, çok hızlı gidiyor, sınıfları ikişer ikişer geçiyordum. İki yıl sonra dördüncü sınıfı bitirmiştim. Daha bir yıl vardı ilkokulu tamamlamaya. O sırada Üsküp'e bir Fransız sınav kurulu geldi Selânik'ten. Müdürümüz M. Doeur, isteklilerin dördüncü sınıftan da sınava girebileceklerini söyledi. Çok istekliydim, sınava girdim ve kazandım. Ertesi yıl, yeni açılan Fransız ortaokulunun ilk sınıfına gidiyordum.

Derken, bu arada Ulusal Kurtuluş Savaşı sona ermiş, Türk ordusu İstanbul'a girmişti. 1924 yılında biz, mal mülk ve topraklarımızdan satabildiklerimizi satarak, bu kez temelli, İstanbul'a göç ettik. 1924 yılının sonyazında Galatasaray Lisesi'ne girdim. Sınavla yedinci sınıfa aldılar beni. Fransız okulunda aldığım ilk özgür düşünce tohumları orada filizlendi ve önümde yeni görüş ve düşünüş ufukları açıldı.

Mehmet Seyda, *Edebiyat Dostları*, s. 351 - 355.

AZİZ NESİN

1915 yılında İstanbul'da doğdu Kuleli Askeri Lisesini, Harp Okulunu bitirdi (1937). Subaylıktan sonra gazete fıkra yazarlığına geçti (1944). Birçok gazetede yazdı. Sabahattin Ali ile birlikte, biri kapatılınca öbürü *Marko Paşa*, *Malûm Paşa*, *Merhum Paşa*, *Alibaba* adlı gülmece dergileri çıkardı (1946/47). Bunu tek başına *Zübük* adlı dergi ile de sürdürdü (1962). Yazılarından ötürü tutuklandı, sürüldü. Bir ara Düşün Yayınevi'ni kurdu, dağıttı (1956). Şimdi bağımsız yazar ve Türkiye Yazarlar Sendikası Başkanıdır.

Çoğu sanatçımız gibi sanata şiirler, gerçekçi öyküler yazarak başlamıştı (1944). Artık dünyaca ünlü, güçlü bir gülmece yazarımız olan Aziz Nesin, oyunlar da yazmakta, bu oyunlar da halkımızca çok sevilip tutulmaktadır.

Aziz Nesin, 1972'de, yurt içi ve yurt dışı basılan kitaplarıyla oynanan oyunlarından sağlanan gelirle, dileyenlerin yardım ve bağışlarıyla yürütülmek üzere, bir de NESİN VAKFI kurmuştur. Vakfın amacı, her yıl alınacak kimsesiz ve yoksul dört çocuğu bir meslek sahibi edinceye kadar okutup yetiştirmektir.

Aziz Nesin, özyaşamöyküsünü *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez* adlı ayrıntılı, uzun bir yapıtta anlatmaya girişmiş, şimdiye değin yapıtın ancak iki cildi yayımlanmıştır. Çocukluğunu, okul yıllarını, Babıâli'ye ilk girişini dile getiren bu yapıt herhalde yakın yıllara da gelecektir.

1976'dan beri «Edebiyat Yıllığı» da yayımlayan Aziz Nesin, gerek yurdumuzda, gerekse yabancı ülkelerde çeşitli armağanlar, ödüller kazanmıştır ve yapıtlarının sayısı şimdiden elliyi aşmıştır.

Dünyaya gözümü yangınla açtım. İlk anımı, kapkalamsız bir uğultu, bağırıp çağırmalar.. Arasıra bir çocuk öncesini hiç anımsamıyorum. Ama o ilk anı da, bütün ayrıntılarıyla kafama çakılıp kaldı.

(...) Sokak kapısı gümgüm vuruluyor. Dışarda anlamsız bir uğultu, bağırıp çağırmalar.. Ara sıra bir çocuk ağlaması ya da bir kadın çığlığı, uğultuyu yırtıyor. Kıvılcımların ateşten iri böcekler gibi pencere camına çarptığını görüyordum, çıtır çıtır sesler, yangın sesi. Sonra pencerenin camı yok oluverdi, ya eridi, ya kırıldı. Yüzüme bir harlı sıcaklık vurdu. Odanın kapısı itilerek açıldı birden. Birtakım adamlar doldu içeri. Ellerine geçirdiklerini alıp alıp gidiyorlar. Annem, bu adamları yangından eşyalarımızı kurtarmaya çalışan iyilikseverler sanıyormuş. Bir kucağında ben, bir kucağında kızkardeşim, annem bizi merdivenden indirdi, açık duran sokak kapısının dışına çıkardı, eşiğe bıraktı, yeniden evin içine seğirtti. Sokaktaki adamlar evin içine doluşurlar, içerdekiler de yağmaladıklarıyla dışarı çıkarlarken, üstümüze başımıza basıyorlardı. Annem, kucağında dikiş makinesi, öbür elinde oturakla geldi. On sekiz yaşındaki annemin o yangından kurtarabildiği, iki çocuğu ile Kur'an, dikiş makinesi bir de oturaktı. (.....)

Ev sahibimiz Kasımpaşa'da iskele hamallarının kâhyası, iyi yürekli bir Kürttü. Zenci olan karısı, kiracıların hiçbiriyle konuşmaya tenezzül etmezdi. Ev sahibimizin yakışıklı oğlu Mehmet Efendi beni çok sever, her

sabah işine giderken bana seslenirdi :

— Nusreet !

— Haaa ! diye fırlardım odadan.

Annem birkaç kere, «Ayıptır, ha denilmez, efendim de !» diye tembih etti. «Pekiy» diyordum, ertesi sabah çağrılınca unutuyordum. Bir seferinde annem, Mehmet Efendi gittikten sonra beni odaya aldı, bir tokat attı. Annemden yediğim ilk ve son tokat..

Ertesi sabah Mehmet Efendi « - Nusreet !» diye seslenince, «Haaa efendim !» diye fırladım. Bir daha da «Ha..» demedim, son oldu. (.....)

Babamdan yalnız bir kez dayak yedim : bir tokat.

Çok pazarlık ederdi. Sıkılırdım, utanırdım onun pazarlığından. Çekişe çekişe pazarlık etmeden onun bir demet maydanoz aldığını bile bilmiyorum. Pazara gidince, bütün satıcıları pazarlık ederek bir bir dolaşırdık, saatler sürerdi pazarlık.

Pazarlığa başlarken, alacağı malın gerçek değerini bilmezdi. Satıcı kaç kuruş derse desin, fiyat kırılacak, yarısından daha az fiyat verilecek. Pazarlık sırasında babam satıcıya sık sık, «Kimisinin parası, kimisinin duası..» derdi. Hıristiyan satıcılara da ağız alışkanlığıyla olacak, böyle demesine pek şaşardım.

Annem babama «Zincirli» marka makara ısmarlamıştı. Mahmutpaşa'daydık. (..) Pazarlık ede ede, Mahmutpaşa yokuşunun en başına çıktık. Babam, yokuşun başında bulduğu son makaracıyla sıkı bir pazarlığa girişti. Satıcı, kesinlikle altmış paradan aşağıya inmiyor. Babam :

— Aşağıdaki makaracılar elli paraya bıraktılar almadım, kırk para verdim, haydi sen elli paraya ver de alayım.. dedi.

Doğrusu, hem de Yahudi satıcının önünde babamı hiç de bozmak niyetinde değildim. Babamın gerçekten

yanıldığını sanarak,

— Hayır baba -dedim-, öteki makaracılar da altmış para diyorlardı.

Dememle, suratımda bir tokat şakladı. (.....)

Çocukluğumun ilk güzel günleri Heybeliada'da Nihat Bey'in evinde konuk kaldığımız sıralardır. Ada'nın tepeye yakın bir yerinde, iki katlı ahşap bir ev. Evin arkasındaki bahçe örgütelle çevrilmiş. (..) Annem Ada'daki eski tanıdıklarına, komşularına gidiyor. Hepsi, hepsi çok seviyorlar annemi, özlemişler. Heybeliada tepesine, Nihat Bey'in evine doğru çıkarken, sağda bir geniş çayırlık, çayırlığın önünde, sokak üstünde tek katlı tahta bir ev var. Annem bu evi gösteriyor :

— Sen işte burada doğmuştun !

Nihat Beylerin kazları var, bir sürü kaz Kazlar beni çok seviyor, evden dışarı çıktım mı, kazlar arkamda, nereye gidersem arkamdan geliyorlar. Çarşıya bir şey almaya gönderdikleri zaman da arkama takılıyor kazlar. Ben taa iskeleye gideceğim. Kazlar arkama takılıp gelmesinler diye, «Kış, kış...» diye kovalıyorum. O koca kazlar, o ağır gövdeli şişman kazlar, hepsi birden kanatlarını açıp havalanıyorlar. Şaşıp kalıyorum tepemde uçuşan kazlara. Belki on beş kaz var. Önce biri, en ön deki havalandı bağırarak, sonra öbürleri... Kazlar uçarak kayboldular. Bana, taa karşı kıyılara (Kartal'a) gideceklermiş gibi geldi. Rıhtım boyuna indim. Bakkaldan bir şeyler alacağım ; bir de baktım kazlar orda. Beni görünce sevinç çığlıklarıyla koşuşarak üstüme geldiler. Herkes bakıp şaşıyor. Galiba ekmek almıştım. O yokuşu, o dik yokuşu çıkıyorum, kazlar da arkamda... Geldik eve.

(..) Hayvanları çok severim. Makineleri sevmem Ben, bir koca imparatorluktan artakalmış bir gerikalmış ülkenin çocuğuyum, evet çok severim hayvanları.

Makineleri sevmemin gerektiğini bilirim, ama bunu düşüncemle bilirim ; yaşantımla makineleri sevemem. Çünkü benim makineyle geçmiş hiçbir ilişkim, hiçbir anım yok. Ben makineye yabancı kalmışım.

Aziz Nesin, *Böyle Gelmiş Böyle Gitmez*, - Üçüncü Basım,

A. TURAN OFLAZOĞLU

29 Temmuz 1932'de Adana'nın İsahacılı köyünde doğdu. İlkokulun ilk iki sınıfını, imam olan babasının yanında, Ceyhan'ın Mangıt Köyünde, babasının ölümü üzerine de, son sınıfı dayısının yanında, Bünyan'da okudu. Karagöz sevgisiyle başlayan oyun tutkusu ilkokul sıralarında, Yunus Batur adlı öğretmeninin de yardımıyla, kendini belli etti.

1945'te, büyük ağabeyi ailleyi İstanbul'a göçürdü. Kumkapı (şimdiki Gedikpaşa) Ortaokulunda, Neriman İlci adlı bir öğretmeninin gösterdiği ilgiyle, Üniversiteye giden ağabeyinin arkadaşlarına İngilizce ders verecek duruma gelmişti. Vefa Lisesinden sonra İstanbul Hukuk Fakültesine girdi ama bir yıl sonra Edebiyat Fakültesine geçip, Felsefe ve İngiliz Edebiyatı bölümlerini bitirdi. Tanıştırıldığı Ahmet Hamdi Tanpınar'dan tiyatro ile ilgilenmesi konusunda teşvik gördü. Askerliği sırasında, zamanın Genelkurmay Başkanı'na özel çevirmenlik görevi yaparken, Fulbright bursunu kazanarak, tiyatro öğrenimi için Amerika'ya gitti (1963). Burada, daha önce Ankara Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinde tiyatro dersleri veren) Prof. Grant Reford'la karşılaşması da, Oflazoğlu'nu tiyatro yazarlığına iteleyen etkenlerden biri oldu.

1964'de yurda dönen, 1968'de evlenen, bir kız çocuk babası olan ve şimdilerde İstanbul Radyosunun tiyatro bölümünde dramaturg olarak çalışan Oflazoğlu'nun kendi yapıtları ile çevirileri şunlardır :

Keziban (1967), *Allahın Dediği Olur* (Keziban'la birlikte), *Deli İbrahim* (1967), bu yapıtı 1968 Türk Dil Kurumu tiyatro ödülünü kazanmış ve İngilizceye Rusçaya çevrilmiştir.) *Sokrates Savunuyor* (1971), *IV. Murat* (1970. Ve 1970 TRT tiyatro ödülünü almıştır.) *Genç Osman* (1979), *Elif Ana*, «Sultanahmet Camii Ses ve Işık Gösterisi» Her yaz Türkçe, İngilizce Fransızca ve Almanca dillerinde yayın), *Shakespeare* (1977), *Molière* (1978).

Çevirileri : *Ceza Sömürgesi* (Franz Kafka), *Bir Değer Teorisinin Ana Çizgileri* (Dr, W. H. Werkmeister), *Böyle Buyurdu Zerdüst* (Friedrich Nietzsche), *Seçme Şiirler* (Rainer Maria Rilke), *Duino Ağıtları* (R. M. Rilke), *Kafka ile Konuşmalar* (Gustav Janouch), *Yedinci Mühür* (İngmer Bergman), *Cathleen Ni Houlihan* ve *Arınak* (William Butler Yeats), *Dibbuk* (S, Anski), *Baba* August Strindberg), *Kanlı Düğün* ve *Bernarda Alba'nın Evi* (Federico Garcia Lorca), *Othello, Romeo ile Juliet* ve *Kış Masalı* (William Shakespeare).

Beş ya da altı yaşındaydım. Adana'nın Tepedağ semtinde otururduk. Mahallenin çocukları benden büyük oldukları için beni oyuna almazlardı. Ben de kızar, meydandaki kocaman bir taşın üstüne çıkar, seslenirdim : «Hey, bu taş benim !» Kimse aldırmayınca hırslanır, tepinerek bağırırdım : «Benim bu taş, benim !» Çocuklardan biri sinirlenir de, «Nerden senin oluyormuş be !» diyecek olursa, «İnanmazsan gel de indir beni burdan !» derdim. Çocuk oyunu bırakır, gelip taştan indirirdi beni, bir güzel de döverdi. Ağlamazdım, yanıp yakılmazdım. Mahallede benim yaşımda, ama benden güçsüz bir çocuk vardı : Aptullah. Ya tek başına ya da kendisinden küçük çocuklarla bir köşede sessizce oynardı. Onu bulur, hiç suçu yokken döverdim zavallıyı. Sonra da kaçıp eve kapanırdım. Aptullah bizim evi taşlamaya başlar, bir yandan da bağırırdı : «Oğlun beni dövdü Fatma Hanım Tey-

ze!» Aptullah aklına gelen kadın adlarıyla seslenir durur, ama yanıt alamazdı bir türlü. Annemin adının Hanife olduğunu bilmezdi herhalde. Derken rahmetli annem oğlunun yine ne haltlar karıştırdığını anlar, önce beni paylar, sonra da çıkıp Aptullah'ın gönlünü alırdı. Bir gün Aptulah'la karşılaşsak kendimi bağışlatsam, ne sevinirim kim bilir.

Babam Ceyhan'ın Mangıt köyünde imamdı. Köyün nerdeyse dışındaydı evimiz, çevresi devedikenleriyle doluydu. Yılan, çıyan, akrep eksik olmazdı. Hafızdı babam, gece gündüz Kur'an okurdu. Annemle ben de bir köşeye büzülür, onu dinlerdik. Bir gece odamızın tek penceresi önünde oturmuş, dışardaki büyük, kocaman karanlığı seyrediyorduk annemle. Çakal ulumalarının içimde ürettiği görüntülerle masal serüvenleri kurarken, birden kesildi soluğum : Pencere camının hemen ardından bir ceylan bakıyordu bize. Yüreğimi yaman bir sevinç basmış, büyülenmiştim. Öyle ki, o ceylan bugün bile bakar durur bana.

Yine Mangıt Köyünde, ne güçlükler ne yoksunluklarla uğraşarak bir uçurtmaya kavuşmuştum. Kolay havalansın diye, renk renk kâğıtları yumurta akıyla yapıştırılmıştı uçurtmamın. İpini ise, aylarca ordan burdan toplamış, uç uca ulayarak yumak yapmıştım. Bir akşamüstü bütün çocuklar köyün dışındaki otlakta bir araya gelmiş, uçurtmalarımızı usul usul salmaya başlamıştık. Benimki süzüle süzüle yukarlara ağmış, öbür uçurtmaların hepsini geçmişti. Yani gök benim olmuştu ki, birden bağrışıp çığrıştılar : «Deli manda geliyor! Kaçın!» Evet, köye dönen sığır sürüsünden kara, kocaman bir şey kopmuş, tozu dumana katarak yaklaşıyordu. Çil yavrusu gibi dağılmıştı çocuklar. Koyverdikleri uçurtmaları yalpalaya yalpalaya düşmeye başlamıştı. Biri «Bırak uçurtmayı da kaç!» diye seslendi yanımdan geçip giderken. Kaçmaya

başlamıştım, ama uçurtmamla, yani gökle birlikte koştuğumdan, zor oluyordu kuşkusuz. Deli manda ise, ardım sıra büyüyen bir mağaraydı sanki, beni yutmaya çalışıyor, ben de canımı, belki canımdan da çok, uçurtmamı kurtarmak için, var gücümle koşuyordum köye doğru... Mandaya ne olduğunu, ondan nasıl kurtulduğumu anımsamıyorum ; ama uçurtmanın ipini koyvermediğimi çok iyi biliyorum.

Dokuz yaşındaydım. Köyde sayrı düşen babam, Adana'daki Millet Hastanesi'ne yatırılmıştı. Yirmi gündür yolunu gözlüyorduk annemle. Bir gün Mangıt'tan geçen, başka köyden bir atlı «İmamınız iyileşmiş, yakında gelecekmiş» diye bir haber bırakıyor köylülere. Bu haber bize ulaştığında, sevinçten uçuyoruz annemle ben. Ama ertesi gün ben köyün tozlu yolunda hoplaya zıplaya oynamaya giderken, Ahmet diye bir çocuk seslendi ardımdan : «Baban ölmüş, Turan !» Yıldırım düşmüştü. Küçücük gövdemden taşan büyük çığlıklarla koştum eve : «Anne ! Anne ! Babam ölmüş, babam !» Şimdi hangi çocuğun babası ölse, sanki bir daha ölür babam.

Babamın ölümünden sonra annemle Bünyan'a, dayımın yanına geldik, daha doğrusu, sığındık. İkinci Dünya Savaşı yıllarıydı. Rahmetli büyük ağabeyim askerlik görevini yapıyordu, rahmetli küçük ağabeyim lisede öğrenciydi, ablamsa Adana'da evli. Bünyan İlkokulunu birincilikle bitirdim, ama o zamanlar ortaokul yoktu ilçede. Bense okumak istiyordum, hem de nasıl ! Kentteki ortaokula gitme olanağı bulunamayınca, babamın köyü Karadayı'ya gittim. Amcamın oğulları pek sever, «Hafız Emmi'mizin yadigârı» diye el üstünde tutarlardı beni. Çift sürdüm orada, ekin biçtim, bostan bekledim, hepsini de seve seve yaptım. Bir gün, kağnılara çuval çuval çavdar, buğday yüklemiş, övütmek için, Cabe dedikleri bir Afşar köyündeki değirmene doğru yol alıyorduk. Güneş

daha yeni batmış, ortalığa akşam alacası yayılmaya başlamıştı. Derken, sağ yanımızda kalan uzakça bir dağın eteğinde iki hayvan gördük. Biri kaçıyor, öbürü kovalıyordu. Benden büyük birine sordum: «Ne onlar?» «Kaçan inek, kovalayan da kurt» diye yanıtladı. «Ne olacak şimdi?» dedim kaygıyla. «İnek sürüden ayrı kalmakla aptallık etmiş» dedi. «Peki ne olacak ineğe?» diye üsteledim, ağlamaklı. «Sahibinin köyü uzak. Birazdan ortalık iyice kararır. Kurt da ineğin işini bitirir» dedi. «Kurtaramaz mıyız?» diye sordum. Yol arkadaşlarım gülüştüler. Benden büyük olan dedi ki: «Böyle şeyler köy yerinde çok olur, yeğenim. Buralarda kalırsan, göre göre sen de alışırsın bizim gibi. Hadi, ineği de kurdu da unut, unut da bir türkü söyle bize.» Onlara türkü söyleyemedim elbette. Unutmaya gelince.. Hâlâ yaşıyor inek, kurt da peşinde!

Karadayı'da bir kış günü, her konuğa açık aile odasında, belki bir «Hazreti Ali Cengi» ya da «Köroğlu» okuyordum, köylü akrabalarım da beni dinliyorlardı. Biri girdi içeri, «Gelen var» dedi. Hemen dışarı koştum. Teyzemin eşi, Halil İbrahim eniştem atından iniyordu.

Babam öldükten sonra, bizi Ceyhan'dan alıp Bünyan'a getiren o iyiden iyi, o sevilesi insanı görünce hem sevindim boynuna atılarak, hem de korka korka sordum: «Anneme bir şey mi oldu, enişte?» «Yok» dedi gülerek, «annen çok özlemiş, seni almaya geldim.» Ertesi gün eniştem atının terkisine alıp beni anneme götürürken, yolda tipi başladı. Beni yamçısının altına saklayan enişteme sımsıkı sarılıp «Buralarda kurt olur mu?» diye sordum. «Olur, ama» dedi eniştem, «kurt kaç para eder, atımız var altımızda, şöyle bir mahmuzladım mı, kuş gibi uçurur bizi!» Annemin masallarındaki Zümrüdüanka idi eniştemin atı, elbette uçururdu.

FİKRET OTYAM

1926'da Konya'nın Aksaray ilçesinde doğdu. Öğrenimini İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nde tamamladı (1953). *Son Saat*, *Dünya* (1952) ve Ankara *Ulus* (1956) gazetelerinde çalıştı. *Cumhuriyet* gazetesinin Ankara bürosunda çalışmıştır, şimdi emeklidir.

Samim Kocagöz, bir yazısında onun için : «Yıllar yılı Doğu illerini, maden ocaklarını, kısaca yurdu, yurt insanlarını, fotoğraf makinasını nereye, kime tutacağını bildiği gibi kalemini de nasıl yürüteceğini bilir» der.

Tanınmasını sağlayan röportajlarını «Gide Gide» genel başlığı altında on bir kitapta toplamıştır : *Ha Bu Diyar* (1959), *Doğudan Gezi Notları* (1960), *Harran*, *Hoyrat*, *Mayın ve Irıp* (1961), *Uy Babo* (1962), *Topraksızlar* (1963), *Hû Dost* (1964), *Bir Karış Toprak İçin* (1965), *Oy Fırat Asi Fırat* (ve daha üç röportaj, 1966), *Korku* (ve Kaymakam Babo, Köprü, Kara Tohum adlı röportajları 1968), *Can Pazarı*, *Vay Kurban*, *Hayvanlar ve İnsanlar* (1969), *Ne Biçim Amerika*, *Ne Biçim Rusya* (1970).

Mayın adlı oyunu Ankara Sanat Tiyatrosu'nda sahneye konulmuştur (1968). *Arkadaşım Orhan Kemal ve Mektupları* (1975), *Karasevdam Anadolum* (1979) adlı iki kitabı daha olan Fikret Otyam «Gide Gide 3» kitabıyla Türk Dil Kurumu 1962 Deneme - Eleştiri - Gezi Ödülü'nü almıştır. Öbür röportajlarıyla da üç kez, Ankara Gazeteciler Sendikasının (1962 - 1963) ve Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin (1968) Altın Kalem armağanlarını kazanmıştır.

Doğduğum söylenen 1926 yılında, korkunç bir ishal salgını başlamış. Aralık ayında! Patır patır gidiyormuş bebecikler. Aksaray'ın tek eczacısı babam, «Öyle de ölecek, böyle de..» demiş benim için de, «ol nedenle, kendi deneylerime dayanıp vereceğim şu ilacı, en yüksek dozda.»

Vermiş ve kurtulmuşum. Doktor arkadaşları şaşırmışlar. «Ezzacı bey kendi bebesini kurtardı» diyen gelmiş, ipince bacaklı, gözlerinin feri kaçmış, yaşamasız bebeciklerini kapıp.. Çoğu kurtulmuş ve babam o olaydan sonra daha bir sevilmeye başlanmış. O'nu, iyi bilirim, bir «evliya» gibi sever sayarlardı, 70 bin evliyası olduğuyla övünen Aksaray halkı.

Ben de severdim babamı. Çok, ama çok çok dövmesine karşın. Eşekler sudan gelene dek. Ne de çok eşek vardı Aksaray'da? Çocukluğum dayakla geçti, her biri bir eşek yükü dayağı hakedecek yaramazlıklarımdan ötürü. Neden yaramazdım bu kadar, neden anamın babamın deyimiyle «şeytanlık» düşünürdüm hep? Altı kardeşin en küçüğünden bir önce gelmemden mi acep? Adam, koca il'in, sonradan ilçe olan Aksaray'ın tek eczanesinin sahibi, bir başkası olsa, kim bilir babam gibi mi davranırdı, «Bana bu ekmek kapısını bu halk açtı, onlardan aldığımı onlara vermem gerek» demez, soyup sovana çevirir miydi bu garibanları? Soyardı da abad olurdu muhakkak. Hayır, bizimki borçlu öldü. O'nu böyle olduğu için, aklım erende daha çok sevdim, saydım. En büyük ağabeyime elbise dikilirdi, yerli malı. Sonra bir tornistan, Nedim giyerdi. Sonra bir tornistan daha, Nusret giyerdi. Sonra mı? evet bir tornistan daha, benim için! Önü kapalı ceket, bu nedenle hep iki cepli olurdu yukardan! Atatürk Lisesi'ne de böyle bir elbiseyle gittim, paça otuz, kruvaze elbise ve üstten iki cepli. Oysa o yıllar en dar paça modaydı.

(..) Dayak yiyince ağlardım. Çok ağlardım. Dayaktan tez kurtulmanın yolu hemen cayırtıyı basmaktır Bastonu yemeden «aman kafam, aman kolum» diye bağırmaya başlayınca, babam, «Ulan yezit, daha vurmadım!» diye kızardı. Neden bekleyeyim, nasıl olsa o namussuz baston inecekti orama burama; Bu cayırtı bazan keserdi dayağın hızını. Oturduğumuz kerpiç ama iki katlı evin nasıl yanacağını merak eder, uygulardım! Eczanede çalışanların ısıtmakta oldukları yemeklerine «vazelin yağı» eklemek, sıcaktan uyuyakalan ak saçlı kalfanın başına o en harika mavi boyalı ilaç -nasıl yazılır frenkçesini unuttum- «blö dö metilen» serpilemek, en saygın konuklara, yerli yabancı konuklara sunulan konyak şişesine, en etkili müshil ilacı sayılan «Alaman konyağı» boca etmek, yine etkili müshil ilacı İngiliz tuzunu, havanda bir güzel inceltip tuzluklara koymak başlıca uğraşılarım arasındaydı, dayağı hakettiren.

Babam on yıl Yemen'de askerlik yapmış, eczacı mülâzımevvel (asteğmen) gitmiş, yüzbaşı olarak dönmüş! Çok silah arkadaşları vardı o yıllar ülkeye hükmeden Ankara'da. (..) Ablamı bir kez Ankara'ya götürmüştü, dönüşte anlatırdı. O büyük adamlardan bir tanesi eve yemeğe götürmüş, çilek çıkarmışlar yemekten sonra. Ablam, çileği görünce haykırmış: «Aaa baba, annemin yastığa işlediği yemiş!» diye. Kahrolmuş babamın bakan arkadaşı, silah arkadaşımın kızı daha çileği bilmiyor diye!

Soyadımız ilkin Artur idi. Babamın tarifine göre bu sanat tavafı demekti. Şimdi İstanbul Belediye Konservatuvarı Müdürü olan besteci Nedim Otyam, o yıllar trompet, şair eczacı ağabeyim Nusret Otyam keman, ben de dümbelek çalardık. Çaldığını hiç işitmedim, görmedim ama (iyi kanun çalmakla öğünen babam) Artur soyadını sonunda beğenmedi, General Mc Arthur'la çağ-

rışım yapar diye. Sonra, o zamanın Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili Dr. Refik Saydam, bize Otyam soyadını buldu. Otyam, ottan ilaç çıkaran, yapan anlamına gelirmiş.

(..) Anam, 1950 yılının 23 Nisan'ında, Nedim Ağabeyim ile benim kolarım arasında ölüverdi. Ağabeyim Mehdi, iflah olmaz, ama babamın hünerleri sayesinde ömrü uzayan tüberküloz idi, evde yatıyordu. Anam ölünce, «Beni hastaneye kaldırın..» diye tutturdu. Zira anamı bakardı ona. Bizim ise odasına girmemize razı gelmezdi, ana yüreği nitsin ? Ağabeyim hastanede ölmeyi aklına koymuştu. Yakacık'ta özel bir sayrılar evine kaldırdık. Sık sık gidiyordum görmeye. Aynı yılın 19 Mayıs'ında gittiğimde yatağı boştu, ölmüş de.. Hemşireye, «Beni balkona çıkarın, kuş seslerini duymak istiyorum..» demiş. Çıkarmışlar. Orada kötüleşince, «Babama haber verin, babama. O kurtarır beni..» demiş ve yumulmuş gözleri.

Anam da çok severdi çocukları. Sanırım çocuk sevgisi, renk, dil, ırk, mezhep şu bu tanımadan taşıdığım çocuk sevgisi, anamdan ötürü. (Mehdi) ağabeyim iyi sporcu idi, rastlantı, Gençlik ve Spor Bayramında öldü. Birisi Çocuk, diğeri Gençlik Bayramı'nda arka arkaya ! Babam da asker emeklisi ya, «Sıkı dur baba, 30 Ağustos'ta artık cenaze istemiyorum..» demiş kızdırmıştım ama dayak gerilerde kalmıştı.

Türkiye Yazıları dergisi, sayı 7.

AYSEL ÖZAKIN

1942 yılı Eylülünde Urfa'da doğdu. Ailesi, o daha bebekken İzmir'e göç etti. Yoksul, sıkıntılı bir çocukluk dönemi geçiren Özakın, ortaokulu ve liseyi bu kentte bitirdi. Lise yıllarını şöyle anlatır :

«Bizim lisenin yüksek taş bahçe duvarları ve bahçesinin ağaçlıklı yolları vardı. Öğle tatillerinde biz kızlar kolkola dolaşır, sefertaslarında getirdiğimiz yemekleri yer, öğretmenleri çekiştirir, ya da elimizde tarih biyoloji kitapları birbirimize konuları anlatır, birbirimizi çalıştırırdık. Müdüre Hanım pazartesi sabahları giriş kapısında durur, yakalarımızın, saçlarımızın, önlüklerimizin düzgün olup olmadığını denetlerdi.»

Liseden sonra Ankara'ya giderek Gazi Eğitim Enstitüsü'nün Fransızca Bölümü'ne giren Özakın (1962), üç yıl üstüste sınıf birincisi olarak, Enstitü'yü bitirdiğinde, bir yıllığına Fransa'ya gitme bursu da kazandı. Ancak, Nazilli ve Edirne liselerinde üç yıl öğretmenlik yaptıktan sonra Fransa'ya gidebildi. Bu arada evlendi, bir oğlu oldu. Dönüşünde Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nde asistan ve öğretim görevlisi olduysa da, siyasal görüşleri nedeniyle ayrılmak zorunda kaldı.

Çeşitli dergilerde yayımlanan öyküleriyle dikkati çeken Aysel Özakın, 1974 Sabahattin Ali Öykü Yarışması'nda «Küçük Şehrin Soğuk Geceleri» adlı yapıtıyla «En Başarılı Öykü» ödülünü kazandı. Bu öyküsüyle öbür öykülerini *Sessiz Bir Dayanışma* adlı kitabında topladı (1976).

Daha önce adını ilk romanı olan *Gurbet Yavrum'la* (1975) zaten duyurmuştu. Bu romanını, üç yıl sonra, kişinin toplumdaki yerini daha derinliğine irdeleyen *Alnında Mavi Kuşlar* (1978) adlı romanı izledi. Ve bu romanıyla Madaralı Roman Ödülü'nü kazandı.

Tüm yapıtlarında rahat, yalın bir anlatımla çarpıcı durumlar yaratmasını bilen Özakın şimdilerde İstanbul Devlet Konservatuvarı'nda Fransızca öğretmenidir.

Oturduğumuz ev tepedeydi. Art arda gecekonduların kurulduğu bir mahalleydi burası. Benden üç yaş küçük erkek kardeşimle bu mahallede çok güzel günler geçirirdik. Öteki çocuklarla bir araya gelip ip atlar, kaydırak oynardık. Zaman zaman da okulculuk, evcilik gibi oyunlar.. Erkekler baba, kızlar anne olurdu. Sokakta uzun süre kaldığımız için annelerimiz sık sık azarlardı bizi. Bazılarımızın kulakları çekilir, yüzlerine şamar inerdi. Çünkü bizim mahallenin kadınları çok iş görür, çok yorulurdu ve çocukların da evde kalıp bazı işlerde onlara yardımcı olmaları gerekirdi. Bir akşamüstü de bizim annemiz kardeşimle beni öfkeyle çağırdı eve. «Sokak çocukları!» diyerek azarladı bizi. Sonra da elimize bir file vererek, 250 gram yağsız kıymayla iki ekmek almak üzere aşağıya yolladı. Biz sevinçle evden çıkıp yokuşu indik. Kardeşim benden hızlı koşuyordu. Çünkü onun ayaklarında lastik papuçlar, benimkilerdeyse nalınlar vardı. Yokuşun başına gelince kardeşim durup bekledi beni ve kahvelere, durağa gelen otobüse, oyunlar oynayan öbür çocuklara baka baka yürüdük. Yolun sonundaki kasap dükkânına geldik. Kasap şişman, güleç yüzlü, konuşkan bir adamdı. İçerde başka müşteriler de vardı ve biz beklemekten sıkılmaya başlamıştık. Birden kardeşim benim kulağıma eğildi ve gülerek bana, «Ekmek aldım yemez, peynir aldım yemez, kör olası kasap nasıl kıydın bana?» sözleriyle süren gülünç bir türküyü

mırıldandı ve «Hadi,» dedi, «kasaba bu türküyü söyleyelim, ama sözleriyle değil, sözlerin baş harfleriyle.. Anlamaz o zaman.» Ben de kıkır kıkır güldüm ve kardeşimin bu buluşunu çok sevdim. Kasap bizim kıymayı hazırlamaya koyulduğu anda biz başladık türküyü söylemeye. Ama şöyle : «E, A, Y, P, A, Y, Kö, O, Ka, Kı, Ba ?...»

Türküyü bestesiyle birlikte söylüyorduk tabii, ikimiz de gülerek ve birbirimize bakarak. Kasap nasıl olsa türküyü bu haliyle tanıyamaz diye düşünüyorduk. Ama kasap tam paketi bize uzatacağı anda birden öfkelenip bağırmaz mı ? «Benimle alay ediyorsunuz ha ? Sizi gidi veletler sizi !» Sesi öfkeliydi ama yüzü güleçti yine de. Kardeşim birden kıpkırmızı olup fırladı dükkândan.. Ben ne yapacağımı şaşırdım. Tam kapıya doğru koşacakken yeniden geri döndüm ve kasabın elinden paketi kapıp elimdeki parayı avcuna bırakıverdim. Çok utanmıştım ve kardeşime beni birden bırakıp kaçtığı için çok kızmıştım. Öfke ve utanç içinde kapıdan çıkıp, hâlâ gülerek koşan ve arkasına dönüp bana muzip bir biçimde gülen kardeşime yetişmek için koşmaya davrandım. Ama birden ummadığım bir şey oldu. Ayağım hafifçe kıvrılmış ve nalınımın eskimiş olan lastiği çiviyle iliştirilen yerden ayrılıvermişti. Yana doğru fırlamıştı takunyamın teki. Öylece kalakaldım. Tam da kahvenin, berber dükkânının önünde olmuştu bu. «Ah, yer yarılsa da içine girsem..» diyordum. Bir an kararsızlık geçirdim. Lastiği kopan takunyayı orada bırakıp gidecek miydim ? Ama yeniden iki çivi çakıp annem onaramaz mıydı takunyamı ? Aldım onu yerden. Elimde tuttum. Bir ayağımda sağlam bir takunya, öteki ayağım çıplak, yürümeye koyuldum. «Lastik papuç isteyeceğim ben de işte !» diye söyleniyordum kendi kendime. İlerde katıla katıla gülen kardeşimin kara lastik papuçlarına imrenerek bakıyordum.

CELÂL ÖZCAN

1939 yılında Bolu'nun Mudurnu ilçesinin Gökören Köyünde doğdu. Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümünü bitirdi (1960). Erzincan'ın Refahiye, Çayırlı ortaokullarında yedi yıl çalıştıktan sonra İstanbul'a geldi. Pendik Lisesinde çalışırken askere gitti Kırklareli sınır taburunda süren askerliğinin bitiminde, Sakarya - Hendek Lisesine atandı. Kısa bir süre sonra Kartal Lisesine geçip, burada altı yıl çalıştıktan sonra Erenköy Kız Lisesi edebiyat öğretmeni oldu. Şimdi bu görevdedir.

Evli, iki çocuk babası olan Celâl Özcan, yazın yaşamına şiirle başlamış, sonra öyküye geçmiştir. Sırasıyla *Çağrı*, *Kemalist Ülkü*, *Yansıma*, *Varlık*, *Yeni Adımlar*, *Yarına Doğru*, *Güney*, *Türk Dili* dergilerinde, *Yeni Ortam*, *Dünya* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde öyküleri, eleştirileri, kitap tanıtına yazılarıyla denemeleri çıkmıştır.

Fakir Baykurt'un «Toplumsal sorunlara yeni bakış açıları getiriyor» dediği Özcan'ın öyküleri önceleri Anadolu yaşamının gözlemleriyle izlenimlerinin güçlü izlerini taşır. Zaman zaman kendi ailesel göçünden de kaynaklanan kocakent ortamında gelişen konuları ele alan öykülerindeyse daha başarılı görülür. 1974 Sabahattin Ali öykü yarışmasıyla, 1975 yılı XII. Antalya Festivali'nde düzenlenen öykü yarışmasında ödüller almıştır.

Gökova'nın Yalazları (1977) adlı öykü kitabıyla yazın dünyasında, okurlar arasında ilgi uyandıran Celâl Özcan'ın çıkacak çocuk öyküleri, romanları da vardır.

Ormanın yeşil cennet ortamında bir köy. Eğimi bol küçük küçük tarlalar. Yalnızlığını sezer olduğum bir köy anasının kâh kucağında, kâh ardında küçücük, yalınayak garip, bir köy çocuğu : Ben. Tarlalara, bahçelere, ormana biteviye yolculuk. Bir bitmeyen didinme.

Köyde birkaç çocuk yaştaşız. Üçümüzün babası yok. Benim babam yok. Nerde o ? Anama ağlayıp sızlanmalarla bu soruyu kim bilir kaç kez sormuşumdur. Bir baba kurardım gönlümce, gözlerimin önünde. O babayı anamın yalnızlıklarında, o ağlama, inleme dakikalarında çözümsüz bir düş dünyasının gizleri içinden çeker çıkarırdım. Kendi kendime hem «baba» olurdum, hem de «ben». Babam bir gün köye geldi. Asker urbasıyla. İri iri, kocaman bir adamdı. Bunca beklememe, meraklanmama karşın, o küçücük üç yaş çocuğu ürkekliğimle yanına varamadım. Uzağında durdum. Beni kucağına alıp almadığını da anımsayamıyorum. Meğer askermiş. Ve de o sıralar İkinci Dünya Savaşı yıllarıymış.

O yıllardan bende tazeliğini koruyan bir başka anı, depremler, gece birden bastıran sallantılardır. Çöken evimizin yıkıntısı arasından nasıl da sapasağlam çıkarmışlar bizi ? Sonra o kar kıyamet, zemheri soğuğunda dışarlarda ; ambarların, ahırların sundurmaları altında gecelemeler. Açlıklar, hastalıklar.

Trakya'da beş yıl askerlik yapan babam, bir gün pat diye geliverdi. «Hadi bakalım, İstanbul'a göç ediyoruz..» dedi. Yıl 1944 müydü, 45 mi ? İstanbul'da, ışık söndürülmedikçe açılamayan pencereler.. Tam savaş bitti, «barış» geldi derken büsbütün bastıran yokluklar. Çocukluğumu gereğince yaşayamamamın nedenini ben hep o savaş belasına bağlarım. Bir açlık, yokluk tedirginliği. Tüm aileyi kuşatmıştı. Bir kurşunkalemi olsun alamamanın, bir ekmek bulup bölüşememenin acıları nasıl unutulur ? Hele hele ısınamayıp, yatak yorgan sarma

larla aç, titrek kışlar geçirmenin acıları ?

Nasıl söylesem ki ? Ben, hâlâ bakkallardan korkarım. Hani «bakkal» deyince kafamda biçimlenmiş, o biçimini hiç, ama hiç yitirmemiş bir «Sarı Ahmet» gerçekliği canlanıverir. Korkarım. Tedirgin olurum bakkal dükkânlarında.

O yoksulluk günlerinin birinde (ilkokul dörtteydim sanırım) eve öğlen yemeğine gelmiştim. Okul çantamı bir yere koyup, anamın karşısına varmıştım. Gözleri yaşlıydı. Pencere önüne oturmuş, sessiz sessiz ağlıyordu. Açtım. Karnım zil çalıyordu. «Anne, karnım aç.» dedim. «Yok» diyemedi. Evde bir dilim ekmek bile olmadığını biliyordum. Babam işsizdi. «Bekle biraz, baban gelsin, belki ekmek getirir» dedi. Az sonra geldi babam. Elleri boştu. Bakıştık. «Gel bakalım buraya..» diye yanına çağırdı. Sonra ekledi : «Git Sarı Ahmet amcana, babam selam söyledi de, bir ekmekle 250 gram helva versin. Parasını sonra ben öderim.» Merdivenlere atıldım. Bakkal Sarı Ahmet şuracıktaydı. Uzaktı belki ama benim için iki adımlık yerdeydi o. Dükkânına varana değin sanki bir değil, bin ekmek yemişçesine bir doygunluk duydum içimde. Ağzımda helva tadı.

Dükkâna vardım ki, bacak bacak üstüne atmış oturuyor Sarı Ahmet amca. Bana yüz vermeyişine hiç aldırmadım. O kasılmayacak da ben mi kasılacağım ? Babamın dediklerini olduğu gibi aktardım : «Ahmet amca, babam dedi ki.. 250 gram helvayla bir ekmek.. Parasını sonra kendi gelip verecek.» Gözlerim koca koca kavanozlarda, tezgâhın camlı bölümündeki helva tekerleğinde, kaşar ve beyaz peynir kümelerinde geziniyordu. Elindeki gazeteden başını kaldırmadan : «Yok.» dedi. «Babana söyle, ne ekmek var, ne de helva. Hadi bakalım, git öyle söyle.»

Dükkândan nasıl çıktığımı şimdi tam olarak anımsayamıyorum. Ancak, eve dönünce, babama ve anama görünmeden, çantamı usulcacık alarak okula gidişimi çok iyi anımsıyorum.

Okumanın yanı sıra çalışmaya da başlamam o günlere rastlar. Okul dönüşleri, ya da dinlence günlerinde, Recep Usta'dan aldığım simitleri ya da kurabiyeleri tepsime koyar, sokak sokak dolaşırdım. Kazandığım paryla, ekmekti, şuydu buydu almışsam, Sarı Ahmet amca nın bakkal dükkânı önünde adımlarım yavaşlardı kendiliğinden. Ekmek elimdeyken beni görsün isterdim. Simit, kurabiye satıcılığından başka işlerde de çalıştım. Bana işveren amcalardan biri, çocuksu kusurumu bağışlamamış, hakettiğim gündeliği de vermeden, tekme to kat dışarı atmıştı beni. Bütün bunların bugün bile iç geçirişlerimde önemli payı vardır.

EMİN ÖZDEMİR

1931 yılında Eğin'in (Kemaliye) bir köyünde doğdu. Çocukluğunda belleğine en çok kazınan sözcüklerin «gurbet» ve «İstanbul» olduğunu söyler. Çünkü, topraksızlık nedeniyle İstanbul'a giden babası, Özdemir'in çocukluk yılları boyunca, gurbette ne iş yaptığını da bildirmeden, iki üç yılda bir köye gelir sonra gene gider.

Özdemir, 1938 - 43 yıllarındaki ilkokul dönemini şöyle anlatır :

«Alfabedeki, okuma kitabımdaki çocuklara bakar bakar şaşardım. Bunlar hiç benzemezlerdi bize. Kısa pantolonlu, tombul, güleç yüzlü, ışıl ışıl çocuklardı bunlar. Bunların bizim dünyamızın çocukları olduğuna inanmazdım. Dahası, kitapların insanlarca yazıldığına da inanmazdım. Çünkü gördüğüm ilk kitap Kur'an'dı, onun da gökten indiğini belletmişlerdi bana.»

1943 yılında, köydeki kıtlık nedeniyle, babası onu alıp İstanbul'a götürmüş, bir kunduracı yanına çırak vermiş, ancak çok sert bir adam olan ustasının sık sık kendisini cezalandırması, eline tığ batırması dolayısıyla 3 ay sonra köyüne dönmüştür. Aynı yıl Pamukpınar Köy Enstitüsü'ne girip ortaöğrenimini burada bitirmiştir (1948). Buradaki öğrenciliğinin ikinci yılında, bir yandan Çehov'u, Maksim Gorki'yi okurken, bir yandan da tarlalarda çalışarak tarımcılığın çeşitli dallarını öğrenmiştir ; ağaççılık, çiçekçilik, hayvancılık gibi.

Özdemir, Eğin'in bir köyündeki üç yıllık ilkokul öğretmenliğinden sonra, yükseköğrenimini Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat Bölümü'nde tamamladı (1951). Ortaokul öğretmeni oldu. 1957'de aynı Enstitü'ye asistan olarak alındı. 1960'da Amerika'ya gönderildi. Döndüğünde gene aynı Enstitüye öğretmen oldu (1962). Bu arada Hacettepe Üniversitesi'nde Temel Türkçe Bölümü'nün Başkanlığını yaptı. 1972'de bu bölüm kapatıldı. Şimdi, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu'nda öğretim görevlisidir.

Emin Özdemir, dil ve yazınsal sorunlar üzerinde çalışmakta, TV'de dil sorunlarıyla ilgili oturumları da yönetmektedir.

Yayımlanmış yapıtları şunlardır : *Yazma Tekniği*, *Yazmak Sanatı*, *Konuşma Sanatı*, *Öz Türkçe Üzerine*, *Erdemin Başı Dil*, *Dil ve Yazar*, *Dil Devrimimiz*, *Yazılı Anlatım Dersleri*, *Öz Türkçe Kılavuz Sözlük*, *Düşüncenin Toprağı*. Aynı zamanda Türk Dil Kurumunun dilimizi özleştirme emekçilerinden olan Özdemir'in yazılarının en sık görüldüğü dergi *Türk Dili*'dir.

Çocukluğum boyunca en çok şu üç sözcüğü duydum : Yoksulluk, ayrılık, gurbet. Bu yüzden olacak sevmem bu sözcükleri. Bir acılık, bir soğukluk bulurum onlarda. Böyleyken, ne zaman anılarımı deşelesem bu üç sözcükle ilgili olanlar üste çıkar. Şimdi anlatacağım da bunlardan biri.

İkinci Dünya Savaşının sürüp gittiği yıllardı. Doğuda kıtlık vardı. Babalarımız gurbete çıkmıştı. Köyde kalan bizler yarı aç, yarı tok geçiriyorduk günleri. Babalarımızdan, ağabeylerimizden haber bekliyorduk. Çocukken babalarımız, ağabeylerimiz de aynı bekleyişi yaşamışlar. Çünkü bizim oralarda, Eğin'in köylerinde gurbetçilik bir yazgıydı. Kimsenin karşı duramadığı, kıramadığı bir yazgı.

Postacı ayda, kimileyin de iki haftada bir uğrardı

köye. Onun geldiği günler işim işti. Gelen mektupları okur, onlara yanıt hazırlardım. O zamanlar ilkokulun dördündeydim. Okumam yazmam çok iyiydi. Arkadaşlarımın hiçbiri benimle boy ölçüşemezdi. Kurşunkalemle yazılmış, çarpık çurpuk yazıları bile su gibi okurdum. Bu yüzden adım «Mektupçu»ya çıkmıştı köyde. Oğluna ya da kocasına mektup yazdırtacaklar beni çağırırlardı. Okul defterimin saman sarısı sayfalarına yazardım mektuplarını. Karşılığında cebimi, bir yerlerde sakladıkları kuru dutla, bademle doldururlardı. Pestil verenler, yumurta verenler de olurdu.

İlkokulun dördündeydim ya, bana mektup yazdıran anaların, gelinlerin içini kavuran ateşi sezer gibiydim. Hep bir şeylerden yakınırlardı. İçlerinde anlatılmaz bir öfke taşırlardı. Sık sık, döne döne, aynı şeyleri yazdırır, aynı şeyleri sorarlardı. Neden mektup yazmıyorlar, niye para yollamıyorlar ? Yoksa unuttular mı sılayı ? Sesleri bir hoş olurdu söylerken. Kimileyin kinli, sert ; kimileyin acılı, yumuşak.

Yazma işi bitince, «Hele bir oku oğul, hele bir oku can !» derlerdi. Okurdum yazdıklarımı. Dinlerken başlarını sallar, içlenirlerdi. Bir de, mektupların bitiminde maniler, deyişler yazdırırlardı. İşte beni en çok etkileyen de bunlar olurdu. Onları yazarken, okurken içimde bir burukluk duyardım. Sesim dikenleşir, bulanıklaşırdı.

Bu deyişli, şiirli mektuplardan birini hiç unutamam. Her şeyi olduğu gibi anımsıyorum. Yağmurlu bir güz akşamıydı. Fatma Gelin'in evine gitmiştim. Kocasına mektup yazıyordum. Her zaman olduğu gibi, sarı okul defterimden kopardığım sayfalara Fatma Gelin'in söylediklerini aktarıyordum.

İstanbul'daydı kocası. Dört yıl olmuştu evleneli. Evlendikleri yılın içinde gurbetçi olmuştu. Her yıl sılacı olacam, gelecem diyordu. Gelmiyordu bir türlü. Yılı yıla

atıyordu. Aldatıyor, kandırıyordu besbelli. Artık yeterdi. Dayanacak hali kalmamıştı Fatma Gelin'in. Batsındı parası da, pulu da. Netsin etsin gelsindi. Dört yılda bir çift öküz, bir evlek tarla parası biriktiremediyse, bundan sonra da biriktiremezdi. Dayancası tükenmişti. Gelsindi gayrı.

Bunları çabuk çabuk söylüyordu Fatma Gelin. Ben de ağır ağır yazıyordum. Söyledikçe sesinin nasıl acılaştığını duyuyor gibiydim. Çocuktum ama, Fatma Gelin'in geçirdiği sarsıntıyı çok iyi anlıyordum. Yüzü al aldı.

Mektubun sonuna gelmiştim. «Bitti mi?» dedi. «Bitti» dedim. «Oku da bir dinleyim..» dedi. Okudum. Sonra şu iki deyişi yazdırdı. Bugün bile sözcük sözcük anımsıyorum:

İplik eğirmişim kime dokutam
Ağam deliysen üsten okutam
Bir okka yağ almadan gittin gurbete
Eller yemek pişirir, öldüm kokudan.

Ahrette de İstanbul yok kaçasın
Yalan gerçek defterini açasın
Galata köprüsü sanıp sıratı
Başın döne cehenneme uçasın.

Son dizeyi, «Başın döne cehenneme uçasın» dizesini söylerken sesi iyiden buruklaştı Fatma Gelin'in. Birden boşandı. Bir yandan da saçlarımı okşuyordu. Ne yapacağımı şaşırmıştım. Benim de gözlerim dolu dolu olmuştu.

Usulca sıvıştım oradan.

Aradan yıllar geçti. Ne zaman ayrılık, gurbet, yoksulluk sözcüklerini duysam çocukluk günlerine dönerim. Fatma Gelin'i, daha doğrusu Fatma Gelinleri anımsarım. Bir de, saman sarısı okul defterimin yapraklarına yazdığım o deyişli, şiirli mektupları..

DEMİR ÖZLÜ

1935 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Kabataş Erkek Lisesi'nde, yükseköğrenimini İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde yaptı (1959). 1964 yılına kadar aynı fakültede «Hukuk Felsefesi ve Yöntembilimi» dalında asistan olarak çalıştı. Bu arada Paris'te Sorbonne Üniversitesinde R. Aron, F. Alquié, J. Wahl'in derslerini izledi. 1964'den bu yana bağımsız avukat.

Önceleri şiirler yazan (1953-55) Demir Özlü, daha sonra varoluşçu ve gerçeküstücü öyküleriyle tanındı. 1976'da ilk romanını yayımladı: *Bir Uzun Sonbahar*. Öykü ile roman yanında deneme-eleştiri dallarında da etkinlik gösterdi. Yapıtı belli bir iğretilemenin ardına düşen kapalılıktan, algıları usda yeniden yaratma yoluyla gerçekliği yansıtmaya çalışan bir açıklığa doğru gelişti.

Yapıtları: *Bunaltı* (öyküler, 1958), *Soluma* (öyküler, 1963 Türk Dil Kurumu 1964 Öykü Ödülü), *Boğuntulu Sokaklar* (öyküler, 1966), *Öteki Günler Gibi Bir Gün* (öyküler, 1974), *Bir Uzun Sonbahar* (roman, 1976); *Bir Küçük burjuvanın Gençlik Yılları* (roman, 1979).

1935 yılında İstanbul'da, Vefa semtinde doğmuşum. 1940 yılında öğretmen olan annemle Burdur'a gidinceye değin yaşamım İstanbul'da geçti. O dönemlerde bana, şimdi andığımda tenha, ama alabildiğine görkemli gelen İstanbul'da. Henüz büsbütün ölmemiş olan Şehzadebaşı'nı anımsıyorum : İnce işli, demir parmaklıklı Osmanlı sebillerini, Şehzadebaşı'ndan Beyazıt'a doğru tırmanan tramvayları, Divanyolu'nu, Beyazıt Alanı'ndaki güzelim havuzu, ağaçları, babamın gittiği Küllük kahvesini, İstanbul'un büyük kumbaralar biçimindeki alan saatlerini... Sinirli, ince bir kadın olan anneannem en iyi arkadaşımdı. Vefa'da babamın kiralamış olduğu yeni yapılmış bir evin karşısına düşen daracık bir sokakta, yüzü tahta oymalarla süslü birkaç katlı, ahşap bir evde oturuyordu. Bu tahta evin dolapları ile boşlukları, her zaman masalsı bir büyüyü saklıyormuş gibi gelmiştir. Şimdi bu ev yıkılmış, yeri boş, taşların yığıldığı bir arsa olarak duruyor. Anneannem Hanımeli sigarası içer, benimle de sık sık çok sevdiği Şehzadebaşı'ndaki sinemalara giderdi. Büsbütün sinema delisiydi, öyle ki, onunla ben Şehzadebaşı'nda hem sessiz sinemanın, hem de sesli sinemanın bir yığın yapıtını izlediğimi anımsıyorum. Şarlo'nun filmleriyle, Scott - Fitzgerald'ın artık bir unutulmuş yazar olarak Holywood'da film - öykülerini yazdıkları filmler... Bozdoğan Kemeri'nin yakınlarında da oturduk. Şimdi düşününce, bütün eski Şehzadebaşı, ortasından geçen allı yeşilli, tenha tramvaylarıyla, üzerine altın tozundan bir bulutun çökmekte olduğu sarımtırak bir düş dünyası gibi görünüyor bana. Çok eskide kalmış bir düş ! Kesinlikle eskiden varolmuş olan, ama şimdi sadece, ölümden sonra da unutmayacağımı sandığım bir görüntü.

Tramvaylar... en önemlisi tramvaylardı. Şişhane yokuşunu tırmanıp Beyoğlu'nun görkemli dünyasına giren

tramvaylar! Öyle sanıyorum ki eski İstanbul ölçüsünde güzel bir kent yeryüzünde az bulunurdu. Gene öyle sanıyorum ki, bir çocuk için, bugünün dünyasındaki bir çocuk için en önemlisi, çocukluk yıllarında çevresinde olan insanlardır: Başta annesi, bu çocuk bir erkek çocuksa eğer aynı cinsten olduğunu sezinlemeye başladığı, gücünün alacakaranlık gölgesini üzerinde duyduğu babası, sonra da çevresini dolduran kadınlar, özellikle genç kadınlar...

Ardından annemle, bir yıl kalacağımız Burdur'a gittik. Teraslı, yüksekçe tahta bir evi, çevresinde bisikletimle dolaştığım ya da kiralayarak dolaştığım kentin havuzunu, ötede görülen ağaçsız dağları, bütün o kır yollarını ansıyorum. Sonra da babamla annem Simav'da birleştiler. Dört yıl sürecek bir doğa ortasında yaşam başladı benim için. Dağlarla çevrili Simav, yemyeşil çayırlarla, büyük ağaçlı otlaklarla, içinde su kaplumbağalarının dolaştığı berrak sularla, kamışlıklarla, sıtma yaratan sazlık bir gölle... doğanın bütün doğurgan, işlenmiş, işlenmemiş, yabanıl güzellikleriyle doluydu. Sonraları kentin dışına doğru yapılmış, yeni bir evde oturduk. Yanımızda bir halı yıkama atölyesi vardı. Ev, geniş bir bahçeyle, meyve ağaçlarıyla dolu bir bahçeyle çevriliydi. Demirci yönüne, kır yollarına, köylere uzanan şoseye bakan yanı duvarlarla çevriliydi. Küçük bir çocuk olarak her şeyi farketmeye başlamıştım. Gizli çocukluk yaşamım başlamıştı. Kentin ileri gelenlerinden Asım Simav'ın 1930 model, açık bir spor arabası vardı. Belki de ford'du markası. Büyükler, bahçelik yerlerde rakı içerler, eşkiya öyküleri anlatırlardı. Yoldan şarbon hastası köylüler geçerdi. Morarmışlardı, kağnı arabalarına yatırılmışlar, hükümet doktoruna götürülüyorlardı. Hepimiz sıtmadan kırılıyorduk. Sonra sıtma bende, kırk yaşından sonra arada bir yineleyecekti. Komşular, çocukları seven genç kadın-

lar, uzun keyifli geceler, bütün bir kendine özgü kültür içinde yaşayan oldukça mutlu insanlar... Ardından ateşli, çok ateşli hastalıklar geçirdim. Bir defasında da yirmi günden çok kendimi bilmeden yattım. Bu beni savuran bilincimi uzak, derin boşluklara savuran bir şeydi. Şimdi de kendimi biliyor muyum diye soruyorum, kendi kendime. Gerçekten ne ölçüde tanıyoruz kendimizi ?

ALİ PÜSKÜLLÜOĞLU

Günümüz ozanlarından, 1935'te Kadirli'de doğdu. Az topraklı bir çiftçi çocuğu olarak, sıkıntılar içinde büyüdü. Daha çocuk yaşta, tarlada çalışmasının yanı sıra, okulun yanı sıra, berber çıraklığından, lokantalarda bulaşıkçılıktan tutun da, sinema biletçiliğine değin çeşitli işlerde çalıştı; doğduğu kasabada koltuğunda gazete satan ilk o oldu. İlk ve ortaokulu okulunun en iyi öğrencilerinden biri olarak bitirdi. Mersin Lisesinin birinci sınıfındayken sağlık nedeniyle okula ara verdi, yaşam koşulları yüzünden de bir daha öğrenimini sürdürmeye olanak bulamadı, çalışmaya, yaşamını kazanmak için çeşitli işlere girip çıkmaya başladı. Sonunda (Ekim 1960) Türk Dil Kurumuna girdi; Kurumda yayın ve tanıtma kolu uzmanı olarak görev yapıyor.

Ali Püsküllüoğlu'nun ilk şiiri Haziran 1951'de *Kaynak* dergisinde çıkmıştı. İlk kitabı da 1955'te yayımlandı: *Pembe Beyaz*. Daha sonraki şiir kitapları da şunlar: *Aydınlık İçinde* (1956), *Karanfilli Saksı* (1958), *Uzun Atlar Denizi* (1962), *Sırtımızda Kızgın Güneş* (1965), *Unutma Onları* (1976), *Yaz ve Yağmur* (1978). Ocak 1979'dan bu yana da *Yusufçuk* adlı şiir dergisini çıkarıyor. Dille ilgili kitapları, sözlükleriyle de tanınan Ali Püsküllüoğlu'nun oyun ve şiir seçkileri de var: *Sevgi Şiirleri Antolojisi* (1955), *Şiirimizin Dört Ahmedi* (1959), *Yeni Türk Tiyatrosu* (1969), *Türk Halk Şiiri Antolojisi* (1975). Çocuklar için hazırladığı *Çocuklara Şakacı Şiirler* (1977) ve *Kırlangıcın Kanatları*

Vuruşu (1979) adlı seçkilerden başka, yine çocuklar için Anadolu söylencelerini yeniden yazdı: *Efsaneler* (1971, 3. baskı 1979) ve Nasrettin Hoca fıkralarını da şiirleştirdi: *Nasrettin Hoca* (1980).

Ataç öleli yirmi yıl oldu.

.. Onunla yüz yüze tanışmam, sanırım 1952 yılı güzündeydi. (..) Liseye Adana Erkek Lisesi'nde başlamıştım ama, çanta koltuğumda, her dersi bir başka sınıfta yapmak zorunda oluşumdan, çok çok sıkılmıştım. Adana kentinin benim kasabama göre büyüklüğü, lisenin bu bana zor gelen düzeni, gözümü yıldırmıştı. Tam o günlerde Cahit Öztelli geldi Adana'ya, lisede bir öğretmen arkadaşını görmeye. Öztelli hocanın yeni çıkan bir kitabı için ilk yazıyı da sanırım ben yazmıştım. Öğrenmiş lisede olduğumu, buldu beni, okul bahçesinde bir sıraya oturup konuştuk. Mersin Lisesi'nde öğretmendi. «Bizim liseye gel» dedi, «orası daha iyidir, iyi bir ortam bulacaksın.»

Ben de öyle yaptım.

Mersin'i de, Mersin Lisesi'ni de sevdim. Güzel bir sanat ortamı, saygıya sevgiye dayanan bir ortam buldum orada. (..) Yıllardır gazetecilikte yitip giden Teoman Karahun, o yıllarda oldukça parlak bir genç ozandı. (..) Teoman'la sık sık kaçardık okuldan; hele güzel günlerde hiç duramazdık, okulun duvarından atlayıp deniz kıyısına giderdik, sokaklarda dolaşırdık, Akkahve'de otururduk. Yine okuldan kaçtığımız, deniz kıyısına gittiğimiz, dolaştığımız bir gündü. Öğle vakti olmuştu. Mersin'in ünlü bir kebapçısına girmiş, kebap ve bira söylemiş, yemeğe oturmuştuk. (..) dört beş hoca göründü. Bira şişelerini masanın altına saklamayı düşünebildik. Öğretmenlerimiz gelip yanıbaşımızdaki masaya oturdular. Kalkıp saygıla-

rımızı sunduk kendilerine. Yanlarında da boyuna konuşan bir adam vardı, çok saygı gösteriyorlardı ona. Bizi tanıştırdılar adama, adam bana, «Sizin de burada olduğunuzu bilmiyordum» dedi. Öğretmenlerimiz, «O da bizim öğrencimiz» dediler. Ama, adamın kim olduğunu söylememişlerdi bize. Biz, o sıralarda Mersin'e geleceğini duyduğumuz Agâh Sırrı Levend sanmıştık adamı.

Tanışmadan sonra masamıza döndük, onlar da lafa daldılar. Biz de yemeğimize. Ama kulaklarımız onlardaydı. Türlü şeylerden söz ediyorlardı, dergilerden falan. **Türk Dili**'nin de adı sık sık geçiyordu. O vakit adamın Agâh Sırrı olduğuna iyice inandık. Teoman, bir ara, öğretmenlerimizden birine, adamın Agâh Sırrı olup olmadığını sordu. Öğretmenimiz, «Ataç!» deyince, çatallar düştü elimizden.

Demek Ataç bu adamdı!

Ataç'ın o zamanki yerini, bizler üzerindeki etkisini, yetkesini, bugünkü günde anlatmaya olanak yok. Bir tür yazın Tanrısıydı Ataç, efsanesi Mersin'e değin uzanan. Hele bizim gibiler için.

Lokmalar boğazımızda düğümlenerek bitirdik yemeğimizi, biralarımız masanın altında kaldı, kalkıp onların masasına çektik sandalyelerimizi.

Öğleden sonra öğretmenler derneğinin salonunda şiir üstüne konuştu Ataç. Şiirler okudu. Sorular sorduk kendisine, karşılıklar verdi, kimisine de öfkelendi soruların. Konuşmadan sonra, derneğin deniz kıyısındaki bahçesinde söyleştik Ataç'la. Çoğumuz, yeni çıkan **Sözden Söze**'sini, **Karalama Defteri**'ni imzalattık. Benimkini imzalarken, bana dönüp, «Ali Püsküllüoğlu'ya mı, Ali Püsküllüoğlu'na mı?» diye sordu. «Ali Püsküllüoğlu'na efendim», dedim. «Neden bilmiyorum ama, bana da öylesi güzel geliyor.» dedi, kitaplarını da öyle imzaladı.

Yine o gündü sanıyorum, hep birlikte bir de fotoğraf çektirmiştik Ataç'la, hâlâ durur. Bakıyorum da şimdi, fotoğraftakilerin en tıfılı benmişim. Fotoğrafçı uzun süre poz verdirdi bize, yok senin gözlüğün parlıyor, yok sen biraz sağa diye. Hepimiz sıkılmıştık, ama Ataç daha çok sıkılmıştı. Ben arkasında durmuştum. Sıkıntısını dağıtmak için olacak, bana döndü, «Soyadını sonradan mı aldın?» dedi. «Hayır, ailemize öyle derlermiş..» dedim. «Çok güzel» dedi. Püsküllüoğlu'nu beğenen ilk ve son kişiydi belki Ataç. Çok sevinmiştim buna.

Ataç'ı daha sonra bir kez Ankara'da, Türk Dil Kurumu'nda, bir kez de İstanbul'da gördüm. İstanbul'daki görüşüm uzaktan oldu, Edebiyatçılar Birliği'nin Tepebaşı Dram Tiyatrosu'ndaki gecesinde. Ona galeriden «Selâm sana dörüteri» demiştik. Olaylı bir gece olmuştu. Birçok arkadaş karakolları boylamıştı. Teoman Sarıkâhya'nın durup dururken burnu kanamamış, dolayısıyla lavabo boya inmemiş olsaydık, Demirtaş Ceyhunlarla, Erdal Özlerle falan biz de toplanmış olacaktık. Suçumuz da, Behçet Kemal şiir okurken, hep bir ağızdan ona ayak uydurmamız ve «Behçet Kemaller diyarı hey!» dememizdi.

Ataç'ın o geceki konuşmasından bir an anımsıyorum.. «Bizim gibi yaşlılar» diye bir lâf çıkmıştı ağzından salondan «estağfurullah»lar yükseldi, o vakit Ataç öfkelendi. «Ne estağfurullahı, yaşlandık işte!» diye bağırdı.

Oysa, bu çıkışı bile, salondakilerin en genci olduğunu gösteriyordu onun.

Ama yine de öldü işte.

Oluşum dergisi, Ekim - Kasım 1977.

TAHSİN SARAÇ

1 Ocak 1930'da Muş'ta doğdu. Ankara Gazi Eğitim Enstitüsü'nü bitirdikten sonra, öğrenimini Paris'te sürdürdü. (1953). Sorbonne'da Fransız Dili ve Uygarlığı, Sesbilim, Çağdaş Fransız yazını kurlarını izleyerek sertifikalar yaptı. Yurda dönünce, Gazi Eğitim Enstitüsü'nde Fransız Dili ve Edebiyatı öğretim görevlisi olarak çalıştı : 1957 - 1971. Bu arada Eğitim ve Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde de ek görevle çalışmış, Talim ve Terbiye Kurulu üyeliğinde bulunmuş, Öğretmenler Federasyonu ikinci başkanlığında, TÖS kurucuları ve ilk yönetim kurulu üyeleri arasında yer almıştır.

Günümüz Fransız Şiiri adlı antolojisiyle 1964 Türk Dil Kurumu çeviri ödülünü, *Ezgiler Ezgisi* adlı çevirisiyle Milli Eğitim Bakanlığı 1963 Üstün Başarılı Çeviri Ödülünü *Direnmeler* adlı kitabıyla 1970 TRT Şiir Kitabı Büyük Ödülünü kazandı.

Çoğu Türkçeden Fransızcaya olmak üzere yaptığı otuzu aşkın çeviriden ve öbür ekinsel etkinliklerinden dolayı, Türk - Fransız kültür yakınlaşmasına katkıları gerekçesiyle 1968'de Fransız hükümetinden Légion d'honneur nişanı aldı.

Öncü dergilerde yayımlanmış kendi şiirleriyle üç kitap çıkarmıştır : *Bir Ölümsüz Yalnızlık* (1965), *Güneş Kavgası* (1968), *Direnmeler* (1973).

Kendini anlatmak ? Biraz da çocukluk güneşini, çocukluk çevresini anlatmak değil mi ? Bunu yapmakla başlayacağım ben de işte.

Muş'ta doğdum 1 Ocak 1930'da : Minare Mahallesi Saraçlar Sokak 1 numaralı evde. Kentin ileri gelen ailelerinden biri ailem. Anadolu'ya ilk Selçuk yerleşmeleri sırasında Horasan'dan gelip konaklayanlardan. Dedem Nadir Ağa, hali vakti iyice yerinde olanlardan biri. İran halılarıyla döşeli, mahalle yaşlılarının her akşam toplaşıp söyleşilerde bulunduğu, her gün yemek kazanları kaynayan ve gelenin adı bile sorulmadan yedirilip yatırılarak konuklandığı divanı var. İki oğlu babam Raif'le amcam Arif'e hayli para pul, tarla tump bırakarak göçüp gitmiş. Köyü, yarıcıları olan babam, ayrıca üstencilik yapardı. Köylerden, kasabalardan gelip gideni eksik olmazdı evimizin. Atları hanımıza bağlanır, silahları askılığa asılır, öylece konuklanırdı bu gelenler. Askılık sözcüğünü ben kullandım, ona silahlık denirdi bizde. İkinci Dünya Savaşının sonlarına dek sürdü bu durum.

Çocukluğumu belirleyen, bu küçük aile erinci değil onu çevreleyen kentin genel yoksunluğu, bölgenin kıyımlar kanlar ağlatısı olmuştur. Kıyım, kırım, kıtlık öyküleri dinlemek, ya da bunlara tanık olmakla geçti çocukluğum : Birinci Dünya Savaşında Çarlık Rusya istilasına uğramış kent. Herkes her şeyini bırakıp Allahın en kışında göçmüş komşu illere. Diyarbakır'a, Urfa'ya, Mardin'e. Kedi köpek eti yenmiş yollarda, bebeler donmuş ana kollarında.

Ermenilerle kapışma sonra. Kent nüfusunun dörtte üçü Ermeni, dörtte biri Müslümanmış. Kırk bin kişi gül gibi yaşayıp giderlermiş ; birbirlerinin inançlarına saygılı, birbirleriyle iş ortaklıkları kurarak. Sonra yabancı parmağı ile Ermeni komitacılığı başlamış ; karşılıklı kesip biçmeler. Sonunda iş tam bir soykırımına varmış

Kırk bin nüfus beş bine inmiş, kent örene dönmüş. Onca Ermeni'den yalnız üç ev kalmıştı, onlar da ad ve din değiştirip Müslümanlaşarak ...

1926. İngiliz parmağı ve «din elden gidiyor» yaygarasıyla Şeyh Sait isyanı.. Kent isyana katılmamış, tersine karşı koymuş. Varto - Muş arasındaki Abdurrahmanpaşa köprüsü yakınlarında yakalanan Şeyh Sait götürülüp Diyarbakır'da asılmış. Ama sonra, il merkezi ve köylerden birçok kimse, aileleriyle toplanıp sürülmüş. Antep'e, Antalya'ya, Afyon'a... Birçoğu öldürülmüş, suçlu suçsuz, sorgusuz sualsiz. Kesilen birçok kelle sivri sopalara geçirilip kent sokaklarında dolaştırılmış, yılgı salmak için halkın yüreğine. Anlatırlardı, buzlu kış akşamlarında çay içerken, konuk gidilen her evde. Dinlerdim.

1935. Ağrı isyanı. Ardından, yine bölgede candarma zulmü. Elleri bağlı kişileri «kaçmaya yeltendi» diye Suluk köprüsünde baba - oğul süngülemeler, «Hükümet çağırıyor» diye evlerinden alınıp götürülen koca ya da babalarını sormaya gelen kadınların önüne çuvaldaki kesik başları tekmeleyip atarak «Hangisi ? Al, kendin bul !» demeler. Anlatırlardı, buzlu kış akşamlarında, çay içerken, konuk gidilen her evde. Dinlerdim.

Ve beş altı yaşlarındaydım, iyice anımsıyorum, yüreklere ürkü salmak için, kentin daracık ve dökük sokaklarında marşlar söylenerek yapılan candarma yürüyüşlerini : «Devletleri yendi İnönü, bin yaşa vb...»

Ve sonra Muğlalı Paşanın kurşuna dizdirdiği otuz üç yurttaş üzerine anlatılanlar... Çocukluk günlerimin bölgeyle ilgili kanara anılarından birkaç kesit bunlar işte.

(..) 1937'de Cumhuriyet İlkokulu'na yazıldım. Beş yıl boyu hep sınıf birincisi, öğretmenlerin hep yarış atı.. Ama belleğimde kalanlar hep acı, hep başkaldırıcı : Her sabah bit yoklaması. En az eksi yirmi derecede okula

hükümet zoruyla yalınayak gelen yoksul çocuklar... Yırtık pırtık tek kat çamaşırları vardır. Bin bir yamayla kıçlarını güç bela örtmüşlerdir. Temizlik yoklamasında bit bulur öğretmen. «Git, çamaşır değiştir» diye geri gönderir. Memur ve varsıl çocuklarını onlardan özenle uzak oturtmuştur. Çocuk gider, aynı çamaşırla geri döner. öğretmen, Cumhuriyet aydınlığının bütün ince zekâlılığıyla (!) alay eder, küçümser, yüzüne tokatı patlatır ve nasılsa izin verip yerine oturtur. Çocuk, yoksulluğunun umarsızlığı altında ezilmiş, bitmiştir... Ve sonra bayramlar. Herkes önlükle katılacak törenlere. Önlük alacak parası olmadığı için okula gelemeyen ve bu nedenle törene katılamayan zavallılar Başöğretmen'ce, o yaşta, «vatan haini» ilan edilir. Yörede Azerî ağzıyla konuşulur. Nevşehir'li öğretmen kendi dangıl dungul konuşmasına bakmadan «men, özüm, gelmişem, gitmişem» diye alay eder memur çocukları dışında herkesle. Tüm öğrenimim boyu, bir ikisi dışında, öğretmenlerimi hiç sevmedim doğrusu; belki de bu nedenle. Ve günün birinde Gazi Eğitim'de öğretmen olduğumda, yine belki de buna tepki olarak, hiç de alışılmış türden bir öğretmen olmadım; öğrencilerimle, okul sonrası da sürüp giden dostluklar kurdum. Yukarıda sözünü ettiğim küçümseyici tutum yalnız öğretmenlerde değil, dışardan gelmiş tüm görevlilerde vardı hemen hemen. Uzatmalı onbaşısından kıytırık tekel kâtibine değin her memurda küçük bir sömürge valisi kurumluluğu sezinlenirdi.

Türkiye Yazıları dergisi, sayı 11.

İLHAN SELÇUK

1926 yılında Aydın'da doğdu. Bir subay çocuğudur. Anadolu'nun çeşitli okullarında okudu. Liseyi Adana'da bitirdi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden (1950) çıktıktan sonra bir süre avukatlık yaptı. 1952 yılında *41 Buçuk* adlı mizah dergisiyle basın yaşamına atıldı. 1960'a değin çeşitli dergilerde yönetmenlik yaptı, matbaa işlerinde çalıştı. 27 Mayıs 1960 devrimiyle başlayan özgürlük ortamında köşeyazarlığını benimsedi. *Akşam*, *Tanin*, *Vatan* gazetelerinde yazdıktan sonra 1962'de *Cumhuriyet* gazetesine geçti. O zamandan beri bu gazetede çalışmaktadır.

Köşeyazarlığı dışında, gezi yazını konusunda yapıtlar vermiştir. *Güzel Amerikalı* kitabıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne, *Uzak Komşu* ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne yaptığı gezinin izlenimlerini yansıtmıştır. *Şah Çıkmazı*'nda İran'ı anlatmaktadır.

Yüzbaşı Selâhattin'in Romanı adlı iki ciltlik yapıtı (1973/75), bir anı - roman niteliğindedir.

Bunlardan başka, köşeyazılarını ve denemelerini *Mustafa Kemal'in Saati* (1969), *Kıraliar ve Soytarılar* (1978) adlı kitaplarında toplamıştır.

İlhan Selçuk, 27 Mayıs devriminden sonra düşün yaşamında görülen gerçekçi ve devrimci akımın halk katlarında yaygın adlarından biridir. Kimi köşeyazılarında gülmece yazınımızın ilginç örneklerini, ele aldığı konu dolayısıyla, sergiler.

İlkokula Aydın'da, «7 Eylül İlkokulu'nda başladım. Yıl 1932'ydi. Öğretmenimiz, sarışın Melâhat Hanım. Al fabedeki harflerin yan yana gelişinde çeşitli sesler oluşturması, benim için çok yeni bir şeydi. Öğretmenim anlatırken bu yöntemi kavrayamamıştım. Kavradığım günü ve saati şimdi bile tam içimde duyuyorum. Aydın'da tepede iki katlı bir evde oturuyorduk. Üst katta mermerli bir konsol vardı. Bir gün üstüne çıkmıştım konsolun. Kim bilir gene ne yaramazlık için ? Birden harfler gözümün önünde dans etmeye başladılar. B ile A, eder BA .. D ile E, eder DE .. Arşimet olsam konsolun üstünden atlar, «Buldum, buldum !» diye sokağa fırlardım. Ne var ki küçücüktüm ; olduğum yerde büyülenmiş gibi kaldım. İnsanlığın yaman bir buluşunu algıladığımı bilemiyordum, ama seziyordum. Okumayı öğrenmenin şaşkınlığı içinde duyarlı bir yaratığa dönmüştüm.

Okulumu çok sevmeye başladım.

Ne var ki, yaşam acımasız oluyor. İkinci sınıfa başlarken babam Sivas'ın Yıldızeli ilçesine atandı. Öğretmenimden, arkadaşlarımdan ayrılacaktım. Karalar bağladı yüreğim. Beni kim dinler ? Yol hazırlıkları başladı. Günlerden bir gün «hasret kavuşturan»a bindik. (Anadolu'da trene bu ad takılmıştı.) Bir kompartmana babam, annem, dört kardeş doluştuk. Biz ikinci mevkideydik. Emirerimiz Mehmet, (Sivas'lıydı, birlikte götürüyorduk) üçüncü mevkideydi.

Yol boyunca yenecek yemekler sefertaslarına konmuştu. En küçük kardeşim için kompartmanda bir beşik kuruldu. Günlerce sürecekti yolculuğumuz ; bilinmeyen bir ülkeye yelken açmışa benziyorduk.

Yıldızeli'ne vardığımız zaman neredeyse ağlayacaktım. Büyük bir düş kırıklığı beni bekliyordu. O zaman Aydın oldukça gelişmiş bir ildi. Yıldızeli ise hükümet konağı, askerlik şubesi, ilkokul ve birkaç yapı dışında

tüm toprak damlardan oluşmuş bir köy... Tren istasyonu tek uygarlık simgesiydi. Demiryoluna koşut toprak anayolda durmadan geçen kağnıların gıcırtıları tükenmezdi. Karşıda Çamlıbel görünürdü. Söylenenlere bakılırsa, Çamlıbel'in kayalarında Köroğlu'nun atının nal izleri durumuş. Köroğlu'nun oralarda ne işi vardı ? Bilemem.

Okula hemen başladım. Sarışın Melahat Hanım Aydın'da kalmış, öğretmenim Remziye Hanım olmuştu. İkinci ve üçüncü sınıf öğrencileri bir odaya doluşmuştuk. Yeterli öğretmen ve derslik yoktu. Eski öğretmenimi, arkadaşlarımı, okulumu unutamıyordum. Her yanından karanlık, yoksulluk akan bu ortamda yalnız ve mutsuzdum.

İlk haftabaşı yaşadığım çarpıcı bir olay beni kendime getirdi. Kasım ortalarında soğuk bir gündü. Yıldızeli'nin soğuğu da soğuk oluyordu. Remziye Hanım uyardı : «Bu sabah bit denetimi yapılacak !» Şaşırmıştım. Herkes soyunmaya başladı. Olayı kavramaya çalışıyordum. Yoksul sınıf arkadaşlarım, üstlerinden başlarından çıkardıklarını sıraların üstüne koyuyorlar, yamalı donları ve yıpranmış iç gömlekleriyle soğuk sınıfta titreşerek bekliyorlardı. Ben de soyunmak gereğini duydum. Ceketimi çıkarıyordum ki, öğretmenim seslendi : «Sen dur !» Durdum. Taşlaşmıştım. Remziye Hanım herkesi teker teker denetlemeye başladı. Arkadaşlarımın iki numara tıraş makinesiyle kesilmiş saçlarının arasına, uzun paçalı donlarının uçkurlarına, mintanlarının kıvrımlarına bakıyor ; bir bit bulduğunda çocuğun kulağına asılıyordu :

«Bu ne ?»

Çocuk susuyordu. Çünkü işin nereye varacağını biliyordu. Şimdi eve gidecekti. Gaz tenekesinde su kaynatılacaktı. Çamaşırları yıkanacaktı. Kendisi de yıkanacak, kafasına sirke sürülecekti. Kasım soğuğunda küçücük bir

öğrencinin hiç de hoşuna gitmeyecek bir dizi işlemin zorunluğu doğuyordu.

Remziye Hanım sıra bana gelince bakmadan geçti; üstümde başımda bit bulunmayacağını biliyordu.

Sınıf arkadaşlarıma göre ayrıcalıklı olduğumu o dakika anladım.

Niçin onlardan değildim ? Neden bende bit olamazdı?

Usum sezgilerime karışıyor, bir anlaşılmaz duygu yüreğimden kafama doğru yükseliyordu. Neydi beni arkadaşlarımdan ayıran ? Niçin niçin, niçin ben ayrıcalıklıydım ?

Alfabede harfleri yan yana getirmeye çalışır gibi yaşamda karşıma çıkan ilk keskin çelişkiyi çözümlemeye çabalıyordum. Bitli arkadaşlarımdan tiksineceğime, birden sevmeye başladım onları.

Bu sevgidir o günden bu yana içimde hiç tükenmeyen ve bana yazarlığımda yol gösteren.

OSMAN SAHİN

1938 yılında Mersin'in Aslanköy'ünde doğdu. Babası çiftçiydi. Çocukluğu Toroslarda yoksulluk içinde geçti. Çobanlık yaptı. İlköğrenimini köyünde, ortaöğrenimini Dicle Köy Enstitüsü'nde okudu. Kitap tanıma, okuma alışkanlığını ilk oralarda edindi. Sonra Siverek'te Bucak aşiretine bağlı ağa köylerinde öğretmenlik yaptı. Feodal törelerin yoğun olduğu Fırat yöresinde unutulmaz gözlemler, anılar edindi. Sonradan öyküleştirdiği insan tiplerinin çoğunu o yıllarda tanıdı. Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'ne girdi. Malatya ve İzmit okullarında yıllarca beden eğitimi öğretmenliği yaptı. Şimdilerde bu görevini İstanbul'da sürdürmektedir.

Osman Şahin'in ilk yazıları inceleme, makale türündedir. Malatya'da bazı yerel gazete ve dergilerde göründü. Öykü yazmaya daha sonra başladı. «Kırmızı Yel» adlı öyküsüyle 1970 TRT öykü büyük ödülünü kazandı. *Kırmızı Yel* (1976) ile *Acem'a Mirza* (1974) yazarın yayımlanmış öykü kitaplarıdır. Bu öykülerden kimisi «Kızgın Toprak», «Fıratın Cinleri» ve «Kibar Feyzo» adlarıyla filme alındı. Şu günlerde üç öyküsü daha sinemaya uyarlanmaktadır. 1979 dünya çocuk yılı nedeniyle çocuklar için yazdığı *Kıraleli* adlı kısa öykülerden oluşan bir de kitabı bulunmaktadır.

1943/44 yıllarıydı. Güneş altında yaşım ya dört ya beşti o zamanlar. Kar yağıyordu, balgam gibi sulu ağır.. Köyümüzde kızamık salgını vardı. Günde hiç düşmezdi üçten beşten aşağı ölen çocukların sayısı. Evimizin penceresinden her gün köy mezarlığına kucaklarında çocuk ölüsü götüren insan karartıları görürdüm. Ben de kardeşlerimle birlikte kızamık olmuştum. Ateş içinde yanıyorduk. Bereket ki Toroslarda odun boldu. Ocakta çatılmış kütükler sabah akşam yanardı. Anam bizi ateşin başından ayrılmayalım, hastalığı azdırmayalım diyerek ayaklarımızdan iplerle ocağın kıyısındaki demir halkaya bağlar, işine giderdi Bir gün bir kıvılcım düştü, eteğim tutuştu. Can acısıyla bağırdığımı ve sonra komşuların gelip beni ayak bağımdan kurtararak karların içine atışlarını unutamam.

Çocukluğuma değgin anımsayabildiğim en eski anım bence budur.

Toroslarda deniz düzeyinden 1500/2000 metre yüksekliğinde, yılda altı yedi ay karların soğukların kalkmadığı bir köyde benim on iki yaşıma değin hiç ayakkabım olmadı. Soğuktan derilerimiz çatlar ağır yara olurdu da biz iyileşmesi için ayaklarımıza katran sakızı eritir sürerdik.

İlkokulu bitirdikten sonra Köy Enstitüsü'ne yazıldım. Okula vardığımızda ilk iş olarak ayakkabı vermek için bizi bir deponun önüne götürdüler. Depo ağzına dek asker postalıyla doluydu. Öğretmenimiz : «Herkes birer çift seçip alsın!» diyerek bizleri serbest bıraktı. Biz sınıfça postal yığınına saldırdık. Boyum çok küçüktü. Arada ezilmekten çekindiğim, bana ayakkabı kalmayacağını düşündüğüm için elime geçen ilk postalı çekip aldım. Kucağımda sımsıkı tutarak bir köşeye çekildim. Mutluydum. İlk kez bir ayakkabıya sahip oluyordum. Neyse...

Postalını alabilen kıyıya çekildi. Sıraya geçtim. Bu sırada öğretmenimiz bana doğru yaklaştı. «Tamam mı oğlum ? O elindekiler ayağına uyuyor mu ?» diye sorunca şaşırdım. Çünkü ayakkabıların numaralı olduğunu bilmiyordum. Ayakkabı ayakkabıydı bana göre. Sonra öğretmenim de yardım etti. Deneyip giydiğimde kucağımdaki postalın tam 46 numara olduğunu gördüm. Meğer benim çocuk ayaklarımın numarası otuz beşmiş.

Köy Enstitüsü'ne girdikten bir yıl sonra dinlence aylarında köyüme gelince ailem beni sevinçle karşıladı On üç kardeşin içinde okuyan, gurbette olan tek bendim. Okulumu bitirebilirsem sülâlede ilk devlet memuru ben olacaktım. Ailemin sevinci biraz da bundan ileri geliyordu. Ama kardeşlerimin arasında büyük ablam Hatice yoktu. Merakıma gitti. Akşam olunca ablamın nerede olduğunu sorunca anamın yüzüne bir kırıklık geldi. Kardeşlerim de gözlerini benden kaçırıyorlardı. Anam, neden sonra :

«Ablan kocaya kaçtı oğlum !» dedi.

Şaşırmıştım. Araya bir sessizlik girdi.

«Peki neden bana yazmadınız ?» dedim.

Anam : «Gurbette meraklanmayasın, dersinden geri kalmayasın diye yazmadık oğlum» dedi.

«Barıştınız mı ?»

«Niye barışacağım. Başım kefende olsa gene barışmam» diye kesip attı anam.

Hatice ablamı çok severdim. İkinci anam sayılırdı. Küçükken beni sırtında taşıdığını, bebek bezlerimi hep onun yıkadığını sonradan büyüyünce öğrenmiştim. Dayanamadım. Birkaç gün sonra gizlice ablamın yanına gittim. Köyün üst başında, yalnız bir evde oturuyorlardı. Ablam beni görünce ağlamaya başladı. Yorgun ve hasta görünüyordu. Elleri de ıslaktı. Leğende bir şeyler yıkıyordu. Beni apansız karşısında görünce, yıkadıklarını

hemen eteğine sararak bir bezin altına saklaması gözümden kaçmamıştı. Boynuma sarıldı. «Seni anam mı gönderdi ?» diye sordu. Anamın göndermediğini, gizlice geldiğimi söyleyince daha çok üzüldü, ağladı.

«Ablacığım, kocan nerde ?» diye sordum.

Eliyle köyün mezarlığını gösterdi : «Orada, çocuklarımıza mezar kazıyor» dedi.

Çok şaşırmıştım.

Ablam o ara bezin altına sakladıklarını ortaya çıkardı. Yeni doğmuş ikiz çocuk ölüleriydi bunlar. Mos mordular. Bir gece önce sağ doğup birkaç saat sonra da ölmüşlerdi. Ufacık cesetleri görünce irkilerek geriye çekildim. Buna ablam alındı. «Korkma balım,» dedi. «Korkma, onlar senin yeğenlerin ...»

Sonra da yalvarırcasına konuşmaya başladı :

«Seni Allah gönderdi. Kardeş, gel bir iyilik yap. Zaten bu iyiliği yaparsan sen yaparsın. Al şu yavrularımı da mezarlığa babalarına götürüver. Götürmesine ben götürürüm ama mezarlığın yolu anamın evinin önünden geçiyor. Görmesin anam. Görürse lâf eder sonra. Bedduam tuttu ! der. Haydi kardaş, mevtalarımı bekletme.. Şu günahsızlarımın sevabı senin boynuna..»

Yeğenlerimi kucağıma aldım. Korkmadan mezarlığa doğru yürüdüm.

HALDUN TANER

1916 yılında İstanbul'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesinde, yükseköğrenimini, Heidelberg Üniversitesi İktisat ve Siyasal Bilimler Fakültesi'nde (1938), yurda dönünce İst. Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü ile (1950) Viyana Üniversitesi'nde Felsefe ve Tiyatro Tarihi Bölümü'nde okuyarak bitirdi. Daha sonra Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi asistanlığında, İktisat Fakültesi Gazetecilik Enstitüsü Sanat ve Edebiyat Sorunları öğretmenliğinde bulundu. Şimdilerde Edebiyat Fakültesi Fransız Filolojisinde Tiyatro Tarihi öğretim görevlisidir.

İlk öyküsü «Töhmet», Haldun Hasırcıoğlu takma adıyla *Yedigün* dergisinde çıkmıştı (1945). İlk radyo skeci «Bir Münzevi», Ankara Radyosu'nda oynandı. İlk oyunu *Günün Adamı*'nı 1949'da yazdıysa da, Şehir Tiyatrosu'nda provadayken oyunu yasaklandı.

Taner'in gözlem gücünü gülmece ve yergiyle daha da etkinleştiren öyküleri şu kitaplarındadır: *Yaşasın Demokrasi* (1949), *Tuş* (1951), *Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu* (1953), *On İkiye Bir Var* (1954), *Ayışığında Çalışkur* (1954), *Konçinalar* (1958), *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü* (1969), *Hikâyeler I* (1967, 3. ve 5. kitaplarından seçmeler). «Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu», *Newyork Herald Tribune* gazetesinin düzenlediği uluslararası öykü yarışmasında Türkiye birincisi seçildi. *On İkiye Bir var*, 1955 Sait Faik Hikâye Armağanı'nı aldı. *Varlık* dergisinin açtığı soruşturmada Taner'in yılın en beğenilen öykücüsü seçilmesini

sağladı. *Sancho'nun Sabah Yürüyüşü*, Bordighera Uluslararası Mizah Festivali Hikâye Ödülü'nü aldı.

Taner'in öykücülüğü ile oyun yazarlığı koşut gitmiş, yazdığı şu oyunlar hem sahnelerimizde, hem yabancı ülkelerde -*Keşanlı Ali Destanı* ile *Lütfen Dokunmayın*,- oynanmış, *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* ise, Türkiye'de 1500 kez oynayıp, Rusçaya çevrilmiştir :

Günün Adamı (1949), *Dışardakiler* (1957), *Ve Değirmen Dönerdi* (1958), *Fazilet Eczanesi* (1960), *Lütfen Dokunmayın* (1961), *Huzur Çıkmazı* (1962), *Gözlerimi Kaparım Vazifemi Yaparım* (1964), *Eşeğin Gölgesi* (1965), *Zilli Zarife* (1966), *Sersem Kocanın Kurnaz Karısı* (1969), *Ayışığında Şamata* (1963).

Daha sonra kabare oyunlarına yönelen Taner, şu yapıtları verdi :

Vatan Kurtaran Şaban, *Bu Şehri Istanbul ki*, *Ha Bu Diyar*, *Aşkü Sevda*, *Yar Bana Bir Eğlence*, *Dün Bugün*, *Yalan Dünya*, *Astronot Niyazi* (Zeki Alasya ile), *Dev Aynası*.

Sersem Kocanın Kurnaz Karısı adlı oyunuyla Türk Dil Kurumu 1972 Tiyatro Ödülü'nü de kazanmıştır. Çevirileri de bulunan Taner'in öbür kitapları şunlardır : *Devekuşuna Mektuplar* (1969), *Devekuşuna Mektuplar* (1967 - 1976), *Hak Dostum Diye Başlayayım Söze* (söyleşiler 1978), *Düşsem Yollara Yollara* (1979), *Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil* (Portreler 1979).

16 Mart 1916'da İstanbul'da, Çemberlitaş'ta doğdum. Babam Türk kurtuluş davasının ilk hukuksal savunucusu Prof. Ahmed Selahattin Bey, annem Seza Hanım'dır. Beş yaşımdaydım, babam öldü. Beni, ne oldumsa, annem yetiştirdi. Çocukluğumun bir bölümü Bebek'te, bir bölümü Çağaloğlu'nda ve daha sonra Saraçhanebaşı'nda geçti. Tiyatroların ortasında olmak bana küçük yaştan o çevreyi tanıyıp sevmek olanağını verdi. Darülbedayi'nin, Cemal Sahir operetinin oyunlarını kaçırmayan teyzemin yanında bunları ben de küçük yaştan izler

oldum. Orada gördüklerimi derler toparlar, arkadaşlarla köşkte ev halkına tekrarlardık. Büyükbabamın basımevi de çocuk yaşımda bana büyük deney birikimi sağladı. Bu basımevine eserini bastırmak için, o günlerin ünlü yazarları gelirdi. Bunların içinde Ruşen Eşref, Yakup Kadri, Burhan Cahit, Celal Esat ve benzerleri vardı. Ama beni en çok etkileyen, büyükbabamın Darüşşafaka'dan arkadaşı Ahmed Rasim Amca olmuştu. Onun babacan hali, yazarlığı da sempatik bir meslek halinde görmeme yol açmıştır. Çalışkan ve candan bir insandı. Tatillerde büyükbabamın basımevinde çalışırdım. Bu bana keski makinesinden mücellithaneye, idare kısmından mürettiphaneye kadar, basımevi denen kuruluşun girdisini çıktısını küçük yaştan öğretmiş oldu. Büyükbabam beni kendinin yerine geçirmek isterdi. Bunun için, Almanya'ya gidip gelişlerinde, ben daha çok küçükken, bana hep basımeviyle ilişkin oyuncaklar getirirdi. Örneğin lastik harfler, onları içine dizeceğiniz kalıplar, ıstampalar...

Biraz büyüdükten sonra da, dediğim gibi, tatillerde basımevinde işçi olarak çalışmamı istedi. Çalışma disiplinine alışayım diye, hiç ayrıcalık tanımazdı. Hafta sonlarında haftalık alırdım. Basımevi, gazeteciliğin, yazının mutfağıdır. Ben küçük yaşta bu mutfaktan yetişmenin çok yararlarını gördüm. Bugün bile düzelticilerle yetinmem; kendi yazılarımı kendim de okur, düzeltilerini yaparım. Gazetede kendi oturduğum zamanlara oranla dizgihanede geçirdiğim zamanlar daha çoktur. Baskı makinelerinin homurtusu insanı kendini vapurda sandırır, zihne bir uyanıklık verir. İnsan basımevinde tembel olamaz. Zaten tembel olan yazar olamaz.

Devlet, babamın büyük hizmetlerine karşılık, beni parasız yatılı olarak Galatasaray Lisesi'nde okuttu. Bu okula da çok şey borçluyum. «Batıya açılan bu pencere», benim de görüşümü genişletti. Galatasaray'da daha çok

spordu en çok sevdiğim. Her sınıfın çalışkanları vardır, şair olma heveslileri vardır, tiyatro meraklıları vardır; bizim merakımız atletizmdi. Bu alanda ağabeyilerimiz de daha sonra Türkiye rekortmenleri olan Mehmet Ali Aybar'la Semih Türkdoğan'dı. Arka bahçede Tanrının günü koşar, engel atlar, çalışırdık. Ben 110 engelli koşardım. Bir merakım da dekatlondu. Yazar olmak ilkin aklımın kıyısından geçmezdi. Ama rahat yazıyor olmalıyım ki, kompozisyondan hep iyi not alırdım. Hatta yazamayanlar için de kompozisyon ödevi yapardım. Bir keresinde, başkası için alelacele kaleme aldığım bir ödev kendim için yazdığım özenli ödevden çok daha iyi not almıştı.

Bendeki yazarlık kıvılcımını ilk keşfeden, Fransızca edebiyat hocamız M. Dard olmuştu. Sonradan UNESCO'da önemli yönetici mevkilere atanan bu hoca bize şöyle bir kompozisyon ödevi vermişti: Okullar açıldı, ne duyumsuyorsunuz, bunu yazın. Herkes hocanın gözüne girmek için, yeni bir hevesle çalışma açlığını belirtirken, ben içimden geldiği gibi döşendim. Dünyanın en güzel olduğu güz mevsiminde, bizleri denizden, doğadan, gönlümüzce bunların tadını çıkarmaktan koparıp, bu sıkıntı verici dört duvar arasına, somurtuk hocaların klişe laflarını dinlemeye, kendi kafamızla değil de onların öğrettiği yoldan, ille onlar gibi düşünmeğe alıştırmalarına isyanımı belirtip, attım imzamı.

Sıfır da alsam umurumda değildi. Yaz uzantısını bırakıp okula tıkılmak kafamı bozmuştu. Ertesi hafta hoca notları okurken bir de ne göreyim, en yüksek notu ben almışım. Oysa sınıfta ne üslup meraklısı, ne edebiyatçı arkadaşlar vardı. Hepsi de bu işe benim kadar şaştılar. Üstelik benim metnimde en az yirmi kadar da Fransızca yanlış vardı. Onlarınkinde hemen hemen yanlış yoktu. Bunun nedenini hocadan sorduklarında şu ya-

nıtı aldılar: «Fransızca düzelebilir, önemli olan o değil. Yazıda başkalarında görmediğim bir kişilik ve yiireklilik gördüm. Külfetsiz, ıkınmasız, rahat da bir anlatışı var. Notu bunlara verdim.»

Yıllar sonra aynı hoca uluslararası bir tiyatro kongresinde beni karşısında Türkiye delegesi olarak görünce, elimi hararetle ve iki eliyle sıktı. Arada ülkemin iyi kötü tanınmış bir yazarı olduğumu, kimi yapıtlarımın da yabancı antolojilere geçtiğini bildiği için, çocuk yaşta bana kondurduğu yazarlık yeteneği teşhisini yalancı çıkarmadığıma nerdeyse teşekkür edecekti.

NECATİ TOSUNER

1944 yılında Ankara'da doğdu. Babası memurdu. Ailenin altıncı çocuğu idi. Dört yaşındayken sakat kaldı. Bu olay onun yaşama biçimini, dünyaya bakışını etkilediği gibi, yazdıklarına da temel rengi aşıladı.

1966 yılında Pertevniyal Lisesi'ni bitirdi. Bir süre Basın İlân Kurumu'nda çalıştı. Sonra Almanya'da bulundu. Şimdi «Derinlik Yayınları»nın sahibidir.

1963 yılından bu yana, sakat insanın içe dönük, toplumun değer yargılarıyla, ölçüleriyle çatışan dünyasını, karşılıksız kalmış sevdaları, acılı bir yaşamın umutsuzluklarını ve küçük sevinçlerini başarıyla işleyen Tosuner, bir başka dünyanın öykülerini, romanlarını yazdı. Öykülerindeki duygusal vurgu ve gerçekçi yaklaşımla, yazınımızda değişik ve ilgi çekici bir yer kazandı.

1970 TRT yarışmalarında «İki Gün» adlı öyküsüyle başarı ödülü, Almanya'yı anlatan *Sancı*, *Sancı* adlı romanıyla da 1978 Türk Dil Kurumu Roman Ödülü'nü aldı.

Çıkmış kitapları şunlardır:

Özgürlü Masalı (öyküler 1965), *Çıkmazda* (öyküler, 1969), *Kambur* (öyküler, 1972), *Sisli* (öyküler 1977), *Sancı*, *Sancı*, (roman 1977) *Keleş Osman Evden Kaçıyor* (çocuk romanı, 1977) *Dayım Balon Olmuş* (çocuk öyküleri, 1977).

O zamanlar Ankara'nın havası böyle kirli değildi. Şimdi kar da pek tutmuyor. Çocukluğumda kar dizkapağımı aşardı, beni okula göndermezlerdi.

Kentin dışında, orda burda kümeleşen birkaç evden biri de bizimdi. Kent bize uzaktı. Kışın çamurundan, yazın tozundan geçilmez dik bir yokuş vardı. İnilirdi, kent başlardı. Çıkılırdı, gelirdik bizim eve. Kent bize uzaktı ve onun kolaylıklarından yararlanamıyorduk. Biz de kentin güçlüklerine, o kalabalığın birbirini hiçe sayan güçlüklerine uzaktık.

Beş on ağaçlı bir bahçe içindeydi evimiz. Ağaçlar daha yeni dikilmişti, gölge veriyor bile sayılmazdı. Elektriğimiz gelmemişti. Su kuyudan çekilirdi. Yazın, güneş inmeden kuyudan su çekilir, ağaçlar sulanırdı. Sonra gece olurdu. Dışarıda otururduk. Uzaktan kentin ışıkları, kalenin yamaçları ışıl ışıl parıldardı. Küçüktüm. Elektriği bilmezdim. Yıldıza benzetirdim.

Yukardaki kışlanın askerleri sabahleyin talime giderler, akşamleyin dönerlerdi. Hep bir adım yürürlerdi ve marş söylerlerdi. Tüfeklerini omuzda tutarlardı ve adım attılar mı, yeri dövüyorlarmış gibi olurdu. Önce bakardım, el çırpardım sonra. Sanırım, asker olacaktım. Hemen de bir tahta tüfeğim bile olmuştu. Mantar atardı ve mantar bir iple tüfeğe bağlıydı.

O günlerde bir toprak testim vardı. İbiğinden üfleyince öterdi. Kuş sesi çıkartırdı su doldururken. Testinin o yuvarlaklığının sırtıma benzediğini daha biliyor değildim. Daha birçok şeyi biliyor değildim. «Hasta» diyorlardı, onu biliyordum. Kurşun falan döker bir yaşlı teyzeydi. Nasıl da görmüş bizim bahçe teline bağlı dişi eşeği, anneme söyledi.

«Aman, sütü çocuğa iyi gelir...» dedi.

Annem fincanı kapıp koştu.

Bir fincan eşek sütü içtim.

Belki de az gelmişti, hastalığıma bir yararı dokunmadı.

Yine de, inatçılığım kendini göstermekte gecikmedi. Annem de bana iyilik edeyim derken başına iş açmıştı. Nerden bilsin, eşek sütü inada mı gider, adamı ne eder, bilmez ya, ben de inatçının biri oldum çıktım. Annem kuyudan su çekmiş gelirdi. Dediğimi yerine getirmedi diye inat ederdim, gider suyu kuyuya geri dökerdi. Evi süpürürdü, inadım tutar ağlardım, zibilleri eve geri saçardı.

Şimdi düşünüyorum: Yaşadıkça, hep umulan, hep umulan, hep beklenen ve o hiç erişilmeyenle savaşta, yine.. yine.. eksilmeyen direnme gücümü, o karşı koyan, üstüne üstüne giden, sınayan, yanılan, yine sınayan direnme gücümü, yoksa eşek sütü içmişliğime mi borçluyum ?

NERMİ UYGUR

1925 yılında İstanbul'da doğdu. 1944 yılında Galatasaray Lisesi'ni, 1948'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nü bitirdi. Askerliğinden sonra aynı fakültede asistanlık (1950), üç yıl Batı'da fenomenoloji (felsefede olay ve olgular aracılığı ile «öz»lerin dolayımsız biçimde sezilebileceğini savunan görüş, MS) üzerinde öğrenim yaptı. Dönüşünde doçent (1955) ve profesör (1964) oldu.

Felsefeye ilişkin yapıtlarının yanı sıra yazınımızda deneme türündeki yapıtlarıyla da tanınmıştır. Sözgelimi, bir «ev» sözcüğü Nermi Uygur'da çeşitli çağrışımlar uyandırır, tatlı ve araştırıcı bir uslûpla, her gün içinde oturduğumuz «ev», yeni anlamlar, boyutlar kazanır, açıklanmış bir kavram durumuna gelir.

Uygur'un *Edmund Husserl'de Başkasının Ben'i Problemi* adlı ilk yapıtı (ilk baskısı 1958, ikinci baskısı 1972), Türk Dil Kurumu 1959 Bilim Armağanı'nı kazanmıştır.

Öbür yapıtları şunlardır: *Dilin Gücü* (deneme, 1962), *Felsefenin Çağrısı* (deneme, 1962 - 1971), *Dünya Görüşü* (deneme, 1963), *Güneşle* (denemeler, 1969), *İnsan Açısından Edebiyat* (deneme, 1969), *Türk Felsefesinin Boyutları* (inceleme 1974), *Kuram-Eylem Bağlamı* (felsefe denemesi, 1975).

Prof. Nermi Uygur, özyaşamöyküsünde kendini tanıtırken (Mehmet Seyda'nın *Edebiyat Dostları* sayfa 412 - 413): «Bir denemeciyim. Eleştiricilik başka şey. Büsbütün değilse de ol-

dukça. Eleştirisiz denemecilik olmaz ama. Hiçbir şey olmaz eleştirisiz. (..) Felsefeden başka edebiyatla da uğraştığımı söyleyenler çıkabilir. Ben ikisini birbirinden ayıramıyorum. (..) Genellikle, edebiyat felsefeyle, felsefe edebiyatla beslenir bende.» demektedir.

Öyle önemli ki çocukluk. Özümüz diye bir şey varsa orada tutar, orada oluşur. Yazmayı besleyen tükenmez bir kaynak.. İlk bölümü, doğduğum İstanbul'da, Pendik'te geçti benimkinin. Kalabalıktı evimiz. Babaannem, iki halam, dört amcam, iki yengem.. Konukla dolup taşardı odalar. En çok kapı önünde ya da arka bahçede oynardık. Hem severdik birbirimizi hem geçinemezdik kardeşimle. Kız olduğu için sözüm ona korurdum ben onu. İkimiz birden hem simite düşkündük, hem ayvaya. Daha «Akşam simiti!» köşeyi dönerken kapıya koşar, «Yanık olsun!», «Çok susamlı isterim!» diye dikilirdik adamcağızın karşısına. Sonbahar gelince de çeşit çeşit ayvalar bizimdi bahçede. «Kızlar ekşi yemez» diye bir söylenti dolaşırdı ortada; öyle yaradı ki bu söylenti bana. Önce rasgele toplardık ayvaları, sonra cevizin gölgeliğine oturup pay ederdik. Ekşiler de, o canım limon ekşileri de hep baskın çıkardı öbürlerine. Oyunu severdim ama oyun budalası değildim. Oynamaktan çok seyretmeye bayılırdım. Dere boyunca tuhaf bir şeyler aramak, tarladan tarlaya koşmak, gün batarken sergilerini toplayan pazarcılara yardım etmek tadına doyamadığım şeylerdi.

Babam, Kurtuluş Savaşı'nda yaşıyordu hep. Mim Mim'le (şimdiki MİT'e, «Millî Haber Alma Örgütü»ne benzer bir örgüt, MS) anlaşır anlaşmaz eve bile haber vermeden İnebolu'ya kaçmış. Oradan Ankara'ya nasıl

geçtiğini, yeniden eylem içindeymiş gibi coşkuyla anlatırdı. Sakarya'da, at üstünde, makineliyle taranarak dokuz yerinden birden yaralanınca, büyük başarıyı göremedim diye ölümden de acı bir şey çökmüş böğrüne. Uzunca da sürse, «bakımdan, ilâçtan çok havanın mertliğiyle» iyileşmiş. İzmir'e ilk giren birliklerden birinin başında o varmış. Cumhuriyet bayramlarında «İstiklal madalyası»nı öpmeden yakasına yerleştirmezdi. Yurt içinde, yurt dışında gezmeye bayılırdı. Ne yaptı yaptı, Afrika'nın içlerine dek gitti. Avrupa'yı bir uçtan bir uca dolaşmak istiyordu. Erken emekliliğinin ilk yıllarında, Almanca öğrenmeye başladıydı bu amaçla. İçi erirdi bana bakarken. Kızar oldu zamanla : Onun en çok sevdiği attı; bense anlamıyordum attan, ne kısrak bileğinden ne binek sağrısından ; oysa doğuştan bilmem gerektiğine inanıyordu bütün bunları. Boylu bosluydu o, bense .. «Eh, ziyanı yok !» diyordu. Gel de gör ki, Üniversite'deyken günün birinde gözlüklü çıkınca karşısına, ağır bir davranışa uğramış gibi oldu. Sonra sonra, öleceğine yakın, «Kitap adamı» diye övgüyle takılırdı bana.

Annemse, babama kolay kolay ayak uyduramayacak bir yapılıştaydı. Ev işlerinden başalıp yeni harfleri bile öğrenemedi. Kızlığında, o dönemin en gözde öğretmen okuluna gitmiş, bir iki yıl okumuş, alaturka alafranga keman dersleri almış. Kendine göre düşünceleri olan, tasarılarını ille de gerçekleştirmek isteyen, yumuşak ama saplantılı bir insan. Annemi babama küçük halam tanıştırmış. Halam annemin ut öğretmeniymiş.

İlkokulu birkaç yerde okudum. Pendik'te başladım. «Hatçe Hocanım» (öyle diyorduk o zaman) ilk öğretmenim benim. Canımdan çok severdim onu. Üçüncü sınıfı Halıcıoğlu'nda okudum. Dörde geçince, babam Büyükada'ya gönderildi, devlet görevlisiydi ; dört de, beş de Ada'da geçti. Öyle güzel geçti ki. Bir bakıma yaz insanı

olduğum halde güz yağmurlarını iple çeker, göçlerin gitmesini beklerdim. Ver elini sonra tepedeki çok basamaklı, yüksek duvarlı, geniş alanlı, yarısı ak taştan, yarısı yeşil taştan okul! Koca bir soba yanardı aşağıda, ortada; güneşle ısınırdı yukarlar. Yirmi beş kişi yoktuk sınıfta. Çoğumuz bahçıvan çocuğuyduk. Her gün renk renk çiçekler kürsüde. Bir kısmımızın da arabacıydı babası; karakıştan önceki haftalarda, ya da bahara doğru, salkım saçak arabayla çıkardık yokuşu. Gencecik, incecik bir öğretmenimiz vardı. Hele başöğretmenimiz bayrak töreninde İstiklâl Marşı'nı yüksek sesle söylemeyeni çağırır, «Atatürk sana bakıyordu..» diye çıkışırdı.

İlkokuldan sonra Galatasaray düştü payıma. Epeyce üzüldüm arkadaşlarımdan ayrıldım diye. Yatılıydım. İlkin her hafta çıktım eve. Sonraları iki, üç ayda bir. İlk yıl Ortaköy'de, o yelkensi yalıda geçti. Ders odaları ışıl ışıl Boğaz'a bakıyordu. Komşumuz Yüksek Denizcilik Okulu'nun öğrencileri kürek çeke çeke upuzun sandallarıyla önümüzde dolaştıkça, ilerde kaptan olmak geçerdi içimden. Sonra Beyoğlu'nun göbeğine geldik. Balyoz yedim sanki kafama. Kapkalın sesli, sakallı bıyıklı ağabeylerin arasından geçerken adımlarımız birbirine dolanıyordu. Bazılarının beline bile zor geliyordum. Top modaydı, ayak topu. Kısa bir süre açıklarda oynadım, bir ara kaleci durdum. Çabucak bıktım ama. Toptan uzak kaldığım için, pek çok konuşma olanaklarının, birçok arkadaş çevrelerinin dışında kaldım. Bol bol okuyordum Türkçe, Fransızca. Hiç boşvermedim derslere. «Paranla okumuyorsun, kalırsan çıkarırlar!» diyordu babam. Bir tek Atatürk'ün öldüğü hafta Karacaoğlan'ları, Maupassantları bıraktım elimden. Dolmabahçe'ye koşanların O'na saygı duruşunu gördükten sonra öyle kalktı ki içim, hep ağlayasım geliyor, gene de bir türlü ağlayamıyordum.

SUUT KEMAL YETKİN

1903 yılında Urfa'da doğdu. Ortaöğrenimini Galatasaray Lisesi'nde tamamladıktan sonra Fransa'da beş yıl felsefe öğrenimi yaptı : 1925 - 1930. Yurda döndüğünde Konya Lisesi, Ankara Erkek Lisesi, Gazi Terbiye Enstitüsü, Edirne Muallim Mektebi, Edirne Lisesi'ndeki (1930 - 33) öğretmenlikleriyle müdürlüklerinden sonra İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi doçentliğine atandı (1933 - 36). Siyasal Bilgiler Okulu Fransızca öğretmenliğinde, Milli Eğitim Bakanlığı Güzel Sanatlar Umum Müdürlüğü'nde, Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesi Estetik ve Sanat Tarihi profesörlüğünde (1936-43) bulunduktan sonra Urfa milletvekili seçilerek parlamentoya girdi (1943 - 1950). Yeniden Üniversiteye dönünce, İlâhiyet Fakültesi İslâm Sanatları profesörlüğü, Ankara Üniversitesi Rektörlüğü (1959 - 1966) görevlerinde bulundu. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Güzel Sanatlar Eğitimi, Hacettepe Üniversitesi Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi Sanat Tarihi kürsülerinde (1966 - 1975) profesörlük etti.

Sanat dalında, özellikle estetik üzerinde çalışmalarının yanı sıra Yetkin, kendisini öne çıkaran deneme kitapları da yayımlamıştı :

Edebiyat Konuşmaları (1944), *Edebiyat Üzerine* (1952), *Günlerin Götürdüğü* (1958, 1965), *Düşün Payı* (1960), *Yokuşa Doğru* (1963), *Şiir Üzerine Düşünceler* (1969). *Denemeler* (1972).

Suut Kemal Yetkin, *Şi'r-i Leyal* (Gecelerin Şiiri, 1923) adlı bir de şiir kitabı çıkarmıştır ve 1921 - 1923 yılları arasında ga-

zetelerle dergilerde yayımlanan ilk şiirlerinden oluşan bu kitabındaki «Maziye Nazar» (Geçmişe Bakış) başlıklı şiirinin, pek çok sevdiği Baudelaire'in «Le jet d'eau» şiirinden esinlenerek yazıldığını söyler. Nitekim, Baudelaire'in 22 şiirini bir araya getirip, 1967'de *Kötülük Çiçekleri* adıyla yayımlanmasını sağlayan da Yetkin'dir.

Onun, çoğu Milli Eğitim Bakanlığı yayınlarında çıkmış çeviri kitapları dışında, öbür yapıtları da şunlardır : *Büyük Mustaripler* (1932, *Büyük Tedirginler* adıyla yeniden 1976'da) *Sanat Felsefesi* (1934), *Filozofi ve Sanat* (1935), *Estetik* (1936, 4, b. 1947), *Ahmed Haşim ve Sembolizm* (1938), *Edebi Meslekler* (1941, 1943 ve *Edebiyatta Akımlar* adıyla yeniden 1967'de), *Estetik Dersleri* (cilt 1, «Estetik Tarihi» 1942), *Sanat Meseleleri* (1942, 1959), *Büyük Ressamlar* (1955, 1966), *Türk Mimarisi* (1970), *Estetik Doktrinler* (1972), *İslâm Ülkelerinde Sanat* (1974)

Altı yaşına kadar çocukluğum, doğduğum Urfa'da geçti. 1908'de Meşrutiyet'in ilanı üzerine, Urfa'dan milletvekili seçilen babam Saffet Kemalettin, 1909 başlarında Urfa'ya gelip, bizi İstanbul'a götürdü. Kadırga'da Fazlı Paşa Meydanı'na bakan üç katlı ahşap bir eve kiracı olarak yerleştik.

Benim, bütün canlılığı ile belleğimde kalan ve bir türlü unutamadığım, uzun zaman bir saplantı halini alan bir olayı bugün bile anımsadıkça yüreğim burkulur.

Urfa'ya gidenler iyi bilirler : Urfa'nın dışardan yüksek duvarlarla kuşatılmış, eski kaleyi andıran kesme taşla örülmüş eski evleri, içten tek ya da iki katlıdır. Zemin katında ve birinci katta birer eyvan ve bunlara açılan sağlı sollu birer oda bulunur. Evin sokağa bakan hiçbir penceresi yoktur. Bunların hepsi, taşla döşenmiş geniş bir avluya bakar. Dış dünya ile bağlantıyı kuran sadece, çoğu zaman demirden bir kapıdır. Avlunun ortasında,

yerden yarım metre yüksekliğinde, ya kare ya yuvarlak, suyu dinmeyen bir havuz bulunur. Avlunun bir köşesinde geleneksel bir asma ağacı, bir köşesinde de vazgeçilemeyen bir nar ağacı yer alır. Bir tek sözcükle, eski Urfa evleri, (dışa kapalılığına karşın) içten içe açılan, çocuğun düşgücünü uyaran bir yeryüzü cennetidir.

1909 yılı başlarıydı. Bu evlerden birinde yaşıyordum. Havuz başında oynuyordum bir gün. Kâğıttan yaptığım kayıkları havuzun akan sularına bırakarak eğleniyordum. Bir aralık, havuz başına konan küçücük bir serçeye gözlerim takıldı. Yavrucuk, minik gagasıyla havuzdan su içiyordu. Bilmem hangi şeytan beni dürtükledi. Nar ağacının dibinde bulduğum bir çakıl taşını alarak rasgele küçük kuşa doğru fırlattım. Fırlatmamla, küçük kuşun suya düşmesi bir oldu. Zavallı serçecik suya doyamadan ölüvermişti. Ağlamaya başlamıştım. Aradan yıllar geçti; bu olayı her anımsayışımda, bu ilk ağlayışın sesini hâlâ duyar gibi olurum.

Bütün yaşamım boyunca kuş, kedi gibi küçük hayvanlara gösterdiğim aşırı sevgide, altı yaşlarımda başımdan geçen bu acıklı olayın payı büyüktür.

BEKİR YILDIZ

1933 yılında Urfa'da doğdu. Çocukluğu Güneydoğu'da geçti. Babası polis olunca, Gaziantep'in ilçesi olan Nizip'te başladığı öğrenimini Anadolu'nun çeşitli kentlerinde sürdürdü.

Sanat Enstitüsü ve İstanbul Matbaacılık Okulu'nu bitirdi. Bir süre, basımevlerinde dizgi operatörlüğü yaptı. 1957'de, yedeksubayken evlendi. 1962'de Almanya'ya gitti. Fabrikalarda montörlük yaptı. 1962'de yurda döndü. İlk kitabı *Türkler Almanya'da* dır, 1967'de *Reşo Ağa*, 1969'da *Kara Vagon* (May Edebiyat Ödülü), 1969'da *Kaçakçı Şahan* adlı kitabıyla da 1971 Sait Faik Hikâye Ödülü'nü aldı.

Sonra sırasıyla, *Sahipsizler*, *Evlilik Şirketi*, *Beyaz Türkü*, *Alman Ekmeği*, *Dünyadan Bir Atlı Geçti*, *İnsan Posası Güneydoğu Zindanı*, *Demir Bebek* ve *Ölümsüz Kavak* ile *Arılar Ordusu* adlı masal kitapları yayımlandı.

Bekir Yıldız, özellikle Güneydoğu illerimizdeki insanlarımızın içinde yaşadıkları koşulları öykülerinde yansıtmış, acı gerçekleri çarpıcı bir uslupla dile getirmiştir.

Denizler, ormanlar yoktu benim çocukluğumda. Suyu, kuyulardan tanıdım. Ormanı, yeşilliği hiç bilme-

dim. Anam, yeşil bir kadın oldu bu nedenle. Tesbihi, giysileri, seccadesi hâlâ yeşildir onun. Suyum, ormanım yoktu ya, bol bol tozum vardı benim de. Bütün oyuncaklarımı, kuştüyü yataklar gibi içine gömüldüğüm tozdan yapardım. Mahallemizin bir toz ustası çocuğu vardı. Tozdan oyuncak yapmasını hepimize o öğretmişti. Evlerimizden para, meyve, şeker çalmaz, kovalardan su çalardık. Çaldığımız suları bir araya getirip tozla karınca da, gönlümüzün istediği her bir şeyi yapardık, tozlu yollar içinde. Bir sabah uyandığımda, gözlerimi açamadım. Sanki gözkapaklarıma bir tüp uhu sıkılmıştı akşamdan. Kovanın içine başımı soktu anam. Gözlerimi ıslattı, bekletti. Sonra, kıpırdanan kirpiklerimin arasındaki yapışkanlığı, dantel ören değil de, dantel söken bir genç kız ustalığıyla temizledi. Gözlerim yeniden dünyaya kavuşunca, «Tozdan uzak dur oğlum!» dedi anam. «Toz bundan sonra dostun değil, düşmanındır senin.» «Olur ana,..» dedim. Dedim ya, insan yârinden kolayına ayrılabilir mi? Koştum sokağa. Aradım arkadaşlarımı. Arkadaşlarım nerede olacak? Tozun içinde.. O yaz sonunda, herkese tozdan oyuncak yapmasını öğreten Ökkeş'le birlikte, okula kaydetmeye götürdüler bizi. İki okul vardı bu kentte, trahomlular, trahomsuzlar okulu diye.. Ökkeş'le beni trahomlular okuluna ayırdılar. O ağladı, ben ağladım. Ağladıkça da gözlerimiz bir yandı bir yandı, yeşil, acı, ateşli sular boşaldı. Ökkeş, trahomlular okuluna gitti. Babam polisti. Beni kolumdan tutup dispansere götürdü. Haftalarca gittim bu dispansere. Doktor, gözkapaklarımı dışarıya doğru kıvırıp, nasır tutmuş cam gibi kabarcığı, -şimdi bilemem-, jiletle mi, bıçakla mı kazıdı. Kazıdıkça da, gözbebeğimin dünyaya açılan merceğini çizip bozacak, sonunda beni kör edecek olan kabarcıklardan bir güzel kurtuldum. Ökkeş'le bir daha görüştürmediler beni. O, tozların içinde, yaşamını sürdürdü. Duy-

duğum, sonunda, toz çiçekleri, dünyayı göremez etmişler onu. Eline bir baston tutuşturmuşlar, yaşı on iki, on üç .. Dünyayı görerek değil, dokunarak yaşıyormuş hâlâ. Bana «Kaç yaşındasın ?» diye ne zaman sorsalar, aklıma hep kör Ökkeş gelir. O tozlar diyarında kaldı, ben dünyayı dolaştım. Kimlik kartımıza bakılınca, belki de doğduğumuz yıl yıla, ay aya, gün güne tutar. Ama o kırk altı yaşındaysa, ben kırk altı bin yaşında sayılmaz mıyım Allahaşkına ?

Tozdan söz açılınca, ekmeğin kokusu da yayılır anılarımdan. Şu, hâlâ evde dizi dizi, küme küme varken, bir fırının önünden geçerken almadan edemediğim, aldığımda koklayıp kimselerin görmemesine özen göstererek, öpüp gözlerime dokundurduğum ekmek.. Ablam nerde benim ? Yıllar var ki, gördüğümüz yok birbirimizi. Sanki saklambaç oynuyoruz. Bir yıl, iki yıl, beş yıl süren saklambaç oyunu.. Ama o günler böyle miydi ya ? Bir çatı altında yaşardık. Beş kardeş de, aynı evin kuzularıydık. Gün geldi, yaşım ya sekiz ya dokuz, hastalandım. Şu Anadolu yoksulluğunun bir güzel yanı da vardır hani: Ölen ölür de, hastalanıp ölümden kurtulanlar, hastalıklarının ismini bile bilmezler. Benim hastalığım için zatürree, humma, lekeli humma, dizanteri, tifo, tifüs, sıtma ve o yörede bilinen bütün hastalıkların ismini saydılar. Ama benim hastalığım, hâlâ ismi konamamış bir hastalık olarak kaldı. Günlerce, haftalarca hiçbir şey yiyemedim. Bir gün yataktan kaldırdıklarında, kollarım, ayaklarım bedenimden döküldü. İçi pamukla doldurulmuş bezden bir çocuktum sanki. Şu, yıllardan beri göremediğim, görüp ellerini öpemediğim ablamın sırtına bıraktılar beni. Urfa'nın dar, eğri büğrü yollarında taşıdı beni ablam. Anımsadığım, bacaklarımın sağa sola sallandığı ve ayaklarımın kimi taşlara çarptığıdır. Doktor bir ona, bir bana baktı. Anam, benim hasta olduğumu söyle

memiş olsaydı, doktor belki de ablamı alacaktı muayeneye. Anam, doktorun yüzüne doğru ağladı. «Haftalardır hiçbir şey yemiyor.» dedi. «Ölecek mi oğlum ?» «Ölecekmiş..» dedi doktor. «Bir şey yemediği için ölmemiş kadın !» Gene ablamın sırtına bıraktılar beni. Güçsüz kollarımla, incecik boynuna, düşmeyeyim diye nasıl da sarılmışımdır. Eee.. can şirin, can biricik. İlaçlardan sonra iyi olmaya başladım. İyi olmaya başladım ya, yoksul soframızın başına da ne belalar açmıştım ! Bir gün, iki gün, bir hafta.. Doymak nedir bilmiyordum. Mahallede yaşlı bir kadın vardı. Sözü doktor niyetine dinlenirdi. «Bu çocuğun gözlerini doyurmazsanız, karnını hiç doyuramazsınız !» dedi. Her gece, uyumadan önce, annem yaşmağını yayar, içine ekmek döşeyip gözlerime, şu trahomdan, şu kör olmaktan kıl payı kurtulmuş gözlerime bağlardı. Sabah olunca da, ıslanmış, ısınmış ekmekleri yedirirlerdi bana.

Burnuma gene sıcak ekmek kokusu geliyor. Şu yazı bir bitsin, köşebaşındaki fırına gideceğim, fırından çıkan ekmeklerin en sıcağını alıp avuçlarımın arasında çevirerek, koklayarak, kimselerin göremeyeceği bir yerde de öpüp gözlerime götüreceğim.

Bütün fırıncılara, beni sırtında taşıyan küçücük ablama selam, ekmekleri çöplere atanların da gözleri trahomlu olsun...

CENGİZ YÖRÜK

1928 yılında Aydın'da doğdu.

Türk Kurtuluş Savaşı kahramanlarından Yörük Ali Efe'nin oğludur.

Çocukluğunda masal, öykü, anı dinlemeye bayılırdı. Yazına sevgisi böyle başlamış denebilir. Ortaokul ve lise öğrenimi yıllarında, yayımlamayı aklına getirmeden, çağa özgü şiirler, öyküler yazdı. İlk yazısı 1951 yılında *Varlık* dergisinde yayımlandı. Bu, köyden notlar biçiminde küçük bir anıdır. Ardından, çeşitli dergilerde öyküleri görünmeye başladı.

İlk öykü kitabı olan *Yoldaki Taşlar* 1954'te yayımlanmıştır. Araya giren uzun yıllardan sonra, 1965'de, *Çölde Bir Deve* adlı öykü kitabıyla Sait Faik Hikâye ödülünü kazandı. Bundan bir yıl sonra da *Yalnız Kalanlar* adlı öykü kitabı çıktı.

1966'lardan sonra, Cengiz Yörük, kendi deyişiyle; daha değişik türde yapıtlar vermek için kendinde bir birikimin oluşmasını istiyordu. Sonunda, babasının yaşamıyla da ilgili olarak, Kurtuluş Savaşı ve öncesini içeren bir romanda karar kıldı. Bu romanın yer yer belgesel olması nedeniyle daha epey zaman alacağını belirten Cengiz Yörük, öykülerinde tek yönlü olmaktan, katı tezleri savunmaktan kaçınır. Daha çok insan ilişkilerine, insan gerçeklerine eğilmeyi sever. Ona göre; «İnsanın gerçek doğası, hamuru çözümlenmeden, yapılanların gerçekleri yansıtıyor görünümünde olsalar bile boşlukta, havada kalır.»

Çocukluğumda kahramanlıkla ilgili pek çok anı dinlemiştim. İçlerinde, babam Yörük Ali Efe ile ilgili olanları da vardı.

Çocuk kafamda kahramanları öylesine büyütürdüm ki ! Sözgelimi, onlar korku nedir hiç bilmezlerdi. Bu korkusuzluk nereden geliyordu ? Onlar da birer insan değil miydi ?

Babam Yörük Ali Efe cesareti ile, korkusuzluğu ile büyük bir ün salmıştı. Türküleri söyleniyordu.

Oysa ben de onun oğluyum. Akşam karanlığında mezarlığın yanındaki yoldan geçmeye korkuyorum. Üstelik ilkokul dördüncü sınıftayım. Bunun utancındayım da...

Babam sağdı o zaman. Aklıma koymuştum. Soracaktım kendisine :

«Baba hayatında sen hiç korkmadın mı ?» diye.

Babam odasında ders çalışmama izin verirdi. Ben de o gece bir köşeye büzülmüş çalışıyordum. Babam gazete okuyordu. Arada bir duruyor, bıyıklarıyla oynuyordu. Düşünceli olduğu zaman bıyıkları ile oynardı. Bir fırsat bulsam soracağım, ama sormaktan da ürküyorum. Ya kızarsa bana ? «Korku da ne demek oluyormuş ?» derse ?

Sık sık kendisine baktığımı farketmiş olmalı ki, sordu :

«Oğlum, bir şey mi söylemek istiyorsun ?»

Sesi yumuşak çıkmıştı. Nasıl oldu bilmem, düşündüğümden de kolay oldu sormak :

«Baba sen hayatında hiç korkmadın mı ?»

Güldü :

«Bu da nereden geldi aklına ?»

«Geldi işte. Hep sormak isterim..»

Elini uzatıp başımı okşadı. Bir süre daldı. Benimle değil de, kendi yaşındaki birisine anlatır gibi, ağır ağır

konuşmaya başladı. Hiç unutmam, bu arada bir de sigara yakmıştı.

«Kurtuluş Savaşı öncesiydi. Osmanlı'ya karşı dağa çıktığımız yıllar.. Sürekli olarak Padişah'ın jandarması ile savaşıyoruz. Halk bizi tutuyor, ele vermiyor. Yoksa dağlarda barınmak o kadar kolay değildir. Bir gün, güçlü bir jandarma birliği, Beydağı'nda izimizi buldu. Jandarma sayıca bizden çok fazlaydı. Dağdaki dere yataklarının birisinin içinde kanlı bir çarpışma yaptık. Jandarmayı püskürttük. Akşamın alaca karanlığında, onlara izimizi belli etmeden, bütün zeybeklerle birlikte Beydağlarından aşağıya süzüldük. Epeyce yol aldık. Eskihisar köyü yakınlarındaki bir incir bahçesine girdik. Gece oldukça ilerlemişti. Ortalığı iyice kolladıktan sonra hepimiz ayrı ayrı birer incir ağacına çıktık. Öylesine yorgun ve bitkindik ki, ağaçların sağlam dallarına yaslanarak uyumak kuştüyü yataktan daha keyifli olacaktı. Yasa dışı bir yaşam tutturmuşsan böyle şeylere alışı olacaksın, katlanacaksın. Gün ışımadan kalkmamız gerekiyordu. Sonra güneye, Madran Dağlarına doğru yola çıkacaktık. Bu arada Menderes nehrinin de aşılması gerekiyordu. Nehrin üstünde köprü yoktu o zamanlar Uydurma bir salla geçecektik. Neyse uzatmayayım sözü. Öylece derin bir uykuya daldık.

Usuldan çıtırtılar mırıltılar. Bir taş sesi. Gözümü açtım, çevreme baktım. İnanılır şey değil! Sabahın bu kör karanlığında nereden çıkmıştı bu çocuklar? Belki yedi, belki sekiz çocuk. Boy boy. Beş yaşından on yaşına kadar. Kaydırak, çelik-çomak oyununa başlamışlar bile. İncir ağaçlarına baktım. Her zeybek kendi bulunduğu ağaçta taş kesilmiş, onlar da çocuklara bakıyor. Sonra birer ikişer bana bakmaya başladılar. Hepsi işaret ediyordu, ne yapalım diye. Atılgan, cesur, ama biraz öfkeli bir zeybek vardı. Adı, Kıllıoğlu Hüseyin. Bakışları-

mız çarpıştı. Benden emir bekliyordu. Silahını gösterdi. Çocukları silahla korkutup kaçırmak istediğini anlamıştım. Başımı ters ters sallayıp, böyle bir işe kalkışmamasını belirttim. Bir başka zeybek torbasından ip çıkarmış bana gösteriyor. «Çocukları bağlayalım mı?» demek istiyordu. Çocuklara hiç dokunulmayacaktı. Bunun çok kesin kararım olduğunu o da bakışlarımdan anladı.

İlk kez çocuklardan biri konuştu. Yanındakine:

— Akşam, dedi, jandarmalar köyün evini tek tek ardı.

— Nedenmiş o?

— Yörük Ali ile zeybeklerini bulmak için.

— Kolay mı onu yakalamak? Kurşun işlemezmiş Yörük Ali'ye. Ona değen kurşunlar yere dökülürmüş.

Babam konuşmasının burasında durdu, güldü: «Kurşun kurşundur» dedi, «herkese işler.» Sonra sürdürdü konuşmasını:

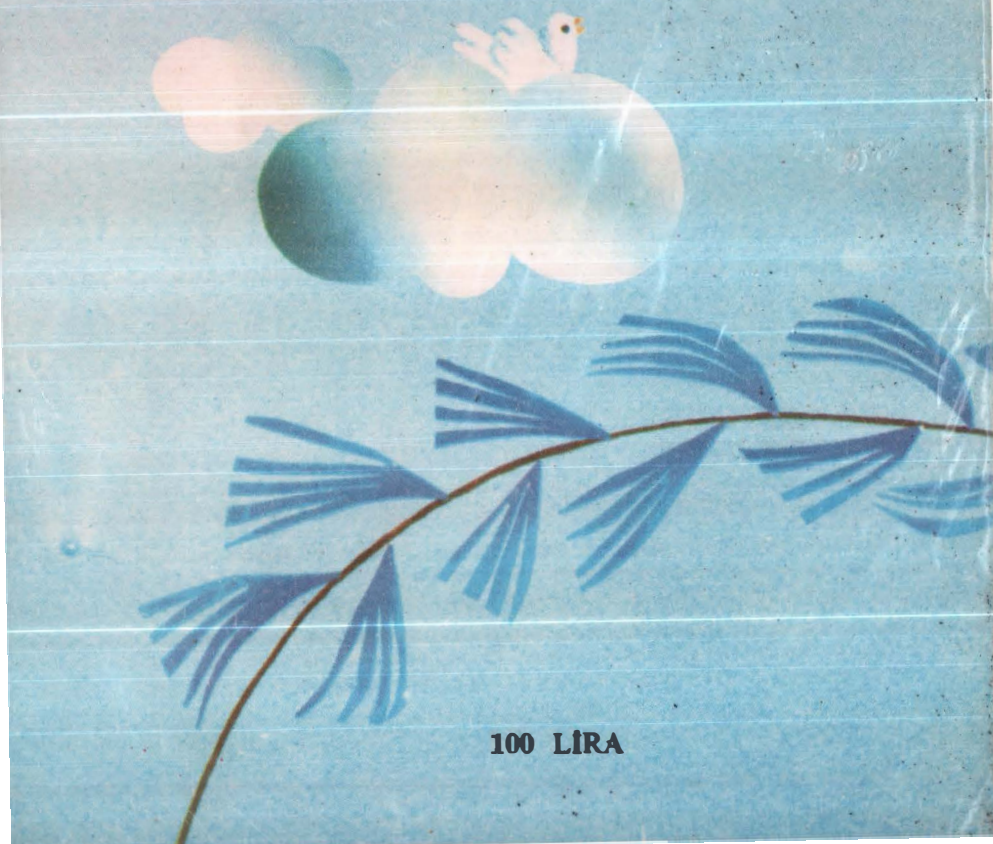
Ağaçta daha ne kadar kaldık kestiremiyorum. Ama her geçen dakika, benim ve zeybeklerim için ne kadar korkuluydu, uzundu anlatamam. Ya çocuklardan birisi başını kaldırır bakarsa ağaca? Biri şippadak görürdü. Bir yığın zeybek, silahlar, bıçaklar, fişeklikler, çocukların görmeye alışmadıkları giysiler. Bütün bunlar onların avaz avaz bağırarak köye koşmalarına yeterdi. Ardından da jandarmalar: Yeni bir patırtı, vuruşma.

Kısacası oğlum, eli kolu bağlı, savunmasız insanlara dönmüştük. Bütün zeybeklerim incir ağacında. Ağaçların birer parçası olmuşlar. Bu çevik, özgür dağ adamlarının durumunu düşün. Çocuklara bir kötülük yapamazdık. Onları silahla korkutarak, bağlayarak buradan çekip gitmek de, efeliğin, insanlığın arına şanına hiç yakışmazdı. O günkü korkumu ömrüm boyunca unutamam.

Bilmem birden ne oldu ? Çocuklardan biri koşarak uzaklaştı bahçeden. Öbürleri de onun ardından koşmaya başladılar. Öndeki başı çeken at gibiydi. Birer ikişer kayboldular. Yerde oynadıkları taşları, değnekleri kalmıştı.

Her ağaçtan derin bir «Ohh.. kurtulduk !» sesi yükseldi.

DÜNYA
ÇOCUK YILI

100 LİRA